

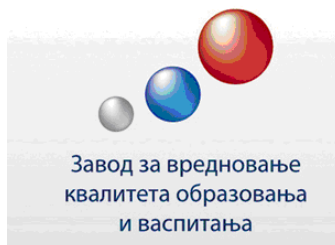

Република Србија
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
Фабрисова 10, Београд

ИЗВЕШТАЈ

**ПРОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВНИХ
ПРОФИЛА У ПОДРУЧЈУ РАДА ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА**

**ЗДРАВСТВЕНИ НЕГОВАТЕЉ – ОГЛЕД
МАСЕР – ОГЛЕД
ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД
МЕДИЦИНСКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД
КОЗМЕТИЧКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД
СТОМАТОЛОШКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД
ФАРМАЦЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД
ЛАБОРАТОРИЈСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

Београд, 2012

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Београд, ул. Фабрисова 10
www.ceo.edu.rs

Директор: мр Драган Банићевић

**ПРОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА У ПОДРУЧЈУ РАДА
ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ЗА ОБРАЗОВНЕ ПРОФИЛЕ:**

ЗДРАВСТВЕНИ НЕГОВАТЕЉ – ОГЛЕД

МАСЕР – ОГЛЕД

ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

МЕДИЦИНСКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

КОЗМЕТИЧКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

СТОМАТОЛОШКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

ФАРМАЦЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

ЛАБОРАТОРИЈСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

Извештај припремиле:

Софија Вујовић, педагог, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Јасмина Ђелић, педагог, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Јована Бјекић, психолог, студент последипломских студија на Филозофском факултету у
Београду

САДРЖАЈ

	стр.
САЖЕТАК	9
УВОД	14
1. Основа за вредновање програма огледа и постојећи контекст	15
2. Циљеви и исходи програма огледних профила	16
2.1. Циљ огледа.....	16
2.2. Очекивани исходи огледа.....	17
2.3. Измене наставних планова у току реализације огледних профила.....	17
2.4. Нови концепт матурског/завршног испита у огледним профилима.....	18
3. Заинтересоване стране, учесници и корисници вредновања програма огледа.....	18
4. Обухват школа и ученика огледним профилима у подручју рада Здравство и социјална заштита.....	20
5. Циљ и задаци у поступку вредновања	22
6. Поступак вредновања програма огледа	24
6.1. Узорак школа, наставника и ученика.....	24
6.2. Узорак директора, републичких координатора и екстерних и интерних носилаца промена.....	24
6.3. Узорак послодаваца.....	25
6.4. Методе и инструменти.....	25
6.5. Опис инструмената.....	26
6.6. Документација о праћењу реализације огледних профила.....	27
6.7. Динамика вредновања.....	27
7. Значајна питања која нису могла бити истражена.....	28
РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА ЗДРАВСТВЕНИ НЕГОВАТЕЉ – ОГЛЕД	
1. Циљеви и исходи стручног образовања	30
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	32
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	39
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Здравствени неговатељ	43
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	44
6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	45
7. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање	46
8. Предности и недостаци профила – резултати процеса праћења	47
8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	47
8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2).....	47
ЗАКЉУЧАК	49
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ	51

РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА МАСЕР –ОГЛЕД

1. Циљеви и исходи стручног образовања	54
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	55
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	60
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Масер.....	64
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	65
6. Мишљење екстерног и интерног носиоца програма о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	67
7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила	69
8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила Масер – оглед.....	70
9. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање	71
10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења ...	71
10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	71
10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)	72
ЗАКЉУЧАК	75
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ	78

РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

1. Циљеви и исходи стручног образовања	80
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	81
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	90
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Физиотерапеутски техничар	96
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	97
6. Мишљење екстерног и интерног носиоца програма о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	100
7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	102
8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила масер – оглед.....	103
9. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање	104
10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења	104
10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	104
10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2).....	106
ЗАКЉУЧАК	108
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ	111

РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА МЕДИЦИНСКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

1. Циљеви и исходи стручног образовања.....	113
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила	115
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	124
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Медицинска сестра – техничар	130
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	130
6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	134
7. Потребности тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања	135
8. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења	136
8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	136
8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)	137

ЗАКЉУЧАК 139

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ..... 141

РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА КОЗМЕТИЧКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД

1. Циљеви и исходи стручног образовања.....	144
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила	146
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	154
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Козметички техничар ...	160
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	161
6. Мишљење екстерног и интерног носиоца програма о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	162
7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	164
8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила Козметички техничар – оглед.....	165
9. Потребности тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања.....	166
10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења	167
10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	167
10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2).....	167

ЗАКЉУЧАК..... 170

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ..... 173

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
СТОМАТОЛОШКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања.....	175
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	177
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	185
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Стоматолошка сестра – техничар.....	191
5. Мишљење директора и носилаца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	192
6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	195
7. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед.....	196
8. Потребe тржишта рада и могућности за запошљавање.....	197
9. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења.....	198
10. Резултати ученика на матурском испиту као показатељи остварености циљева и исхода огледног профила.....	202
ЗАКЉУЧАК.....	204
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ.....	207

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
ФАРМАЦЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања.....	209
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила....	211
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	219
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Фармацеутски техничар	224
5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	225
6. Мишљење екстерног и интерног носиоца програма о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	227
7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	228
8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила.....	231
9. Потребe тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања.....	232
10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења	232
10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	232
10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2).....	233
ЗАКЉУЧАК.....	236
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ.....	239

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
ЛАБОРАТОРИЈСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања.....	241
2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	243
3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката огледног профила.....	251
4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Лабораторијски техничар – оглед	256
5. Мишљење директора и носилаца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила.....	256
6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације огледног профила.....	257
7. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање	259
8. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења	259
8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2).....	259
8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2).....	260
ЗАКЉУЧАК	263
ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ	265
ПРИЛОЗИ	
Приказ подршке за развој капацитета реализатора огледних програма.....	267
Табеларни приказ образовних постигнућа ученика у програмима огледа.....	278
Допис Коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије.....	291

САЖЕТАК

Према надлежностима које су прописане новим системским законом из 2009. године, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања спроводи вредновање остварености циљева и исхода програма огледа који су започети и пре доношења овог закона. Таквих огледа у нашем систему има много, посебно у средњем стручном образовању, у готово свим подручјима рада.

Једно од подручја рада у коме су огледни профили уведени одмах после доношења законског основа (2003. године) било је подручје рада Здравство и социјална заштита. У овом подручју рада покренуте су иницијативе за осавремењивање постојећих образовних профила, али и за увођење нових профила. Према образложењу предлагача, а то је најчешће била Заједница медицинских школа, разлози за осавремењивање профила налазе се у развоју научних сазнања и потреба здравствених установа које теже пружању најбољих услуга корисницима. Надлежно Министарство просвете подржавало је ове иницијативе, а као резултат добили смо осам огледних профила у овом подручју рада – шест четворогодишњих и два трогодишња. Нема података о томе да је у припреми предлога консултовано и Министарство здравља. За неке профиле консултована је локална заједница и филијала НСЗ.

Огледни профили у подручју рада Здравство и социјална заштита уведени су школске 2003/2004. године у 12 средњих школа (од један до три огледа у школи). Њихова реализација праћена је према методологији Завода за унапређивање образовања и васпитања, а ради се о прикупљању података на основу неколико упитника за чије попуњавање су одговорни наставници – учесници у огледним профилима. Прикупљене податке анализирали су и сумирали републички координатори, који су именовани за сваки од осам огледних профила. Иако се не може рећи да за све профиле постоје довољно поуздани и свеобухватни подаци, током вишегодишње реализације прикупљена су запажања, коментари и предлози који се директно односе на програмске садржаје огледа и указују на извесне недостатке. Одређене измене и допуне наставних планова и програма вршене су неколико пута, али још увек има много предлога из школа о којима се није изјаснио Завод за унапређивање образовања и васпитања.

У емпиријском истраживању које се односило на процену остварености циљева и исхода програма огледа у овом подручју рада, а које је спровео Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, главни учесници у огледним профилима дали су своје мишљење о томе колико су ови профили квалитетни, да ли осигуравају остваривање постављених циљева и исхода, колико су ученици припремљени за свет рада. Ради допуне информација, од одређених установа добијени су додатни квантитативни показатељи којима су допуњени емпиријски налази.

Наставници који учествују у реализацији наставе и других видова образовно-васпитног рада процењивали су квалитет огледних образовних профила у односу на различите аспекте: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услове рада, усавршавање наставног кадра, квалитет завршног/матурског испита, квалитет реализације програма огледа

и релевантност програма огледа за заједницу. Уопштено речено, у свих осам огледних профила наставници су најзадовољнији сопственим радом, концептом матурског испита и модуларном наставом. Најмање су задовољни усавршавањем наставног кадра и условима рада. У тумачењу ових резултата потребно је рачунати с тим да су испитаници углавном строжи када процењују допринос других, а да су у самовредновању блажи у проценама.

Друго, када се упореде одговори наставника општеобразовних и стручних предмета, веома јасно се уочава да су наставници општеобразовних предмета мање задовољни огледним програмима и да сматрају да ученици не добијају довољно знања која су им потребна за наставак школовања. Подсећамо да је у доношењу огледних програма углавном смањиван фонд часова општеобразовних предмета у корист стручних предмета.

Велика већина наставника сматра да су постављени исходи стручног образовања важни, да их ученици савлађују и да се њихова оствареност може мерити. Немају замерке на ове исходе, осим у одређеним случајевима када су поједина знања у питању. Уз ову констатацију повезујемо и процене наставника да су садржаји стручних предмета углавном добри и да су модули адекватни. Међутим, сви предлози које су давали за измене и допуне наставних програма стручних предмета показују да и у овим предметима треба извршити корекције. У одређеним профилима ради се о већим очекиваним захватима, а у неким профилима за измене се предлажу само одређене наставне теме. Наставници имају проблема и са литературом коју користе у раду са ученицима, јер се захтеви струке стално унапређују, а учбеници и приручници не прате тај напредак.

Сви наставници сматрају да су огледни профили релевантни за заједницу, будући да ученике припремају за рад у службама чије су потребе константне и постају све веће посебно у градовима и већим општинама. Међутим, као недостатак наставници наводе проблеме при запошљавању након завршених огледних профила, што се може посматрати као шири друштвени проблем, не само у овом подручју рада. Запошљивост је ниска у свим делатностима, а притисак на привреду и фондове здравствене заштите је велики, услед чега се уводе мере рестрикције у погледу отварања радних места, која су објективно потребна. Због тога се ово не може посматрати као недостатак програма огледа, већ као последица ширих друштвених околности. Треба имати у виду и чињеницу да ученици након завршетка ових огледних профила у већини настављају школовање на струковним школама и факултетима. Брзо запошљавање није ни одређено као исход огледних профила, већ брзо адаптирање ученика на свет рада, тако да је степен запошљивости посматран индиректно у поступку вредновања.

Будући да су огледни профили уведени уз подршку Пројекта КАРДС (сада ИПА 2007 – *Модернизација система средњег стручног образовања*), наставници су добили одговарајуће обуке за рад, а школе потребну опрему. Према подацима из истраживања, наставници указују на то да је потребно још додатне опреме, уређаја и материјала и то за рад у стручним предметима.

Ученици, као учесници у истраживању и главни корисници програма огледа, углавном позитивно оцењују свих осам огледних профила. Нешто су строжи у проценама од наставника, а већа одступања видљива су у процени метода и услова рада у настави. Ученици сматрају да би подршка од стране наставника могла бити боља (за већину профила), а слажу се са наставницима да им недостају знања из општеобразовних предмета. У самопроценама о припремљености за свет рада ученици дају боље процене од наставника и припремљеност за свет рада сматрају великом предношћу програма огледа. Као прву предност огледа ученици углавном виде употребљивост знања из стручних предмета и у томе се слажу са наставницима. Ученици и наставници су постављене исходе стручног образовања проценили као важне и ученици сматрају да ће их савладати до краја школовања. Ученици указују на пропусте школа у понуди изборних предмета и сматрају да су они неадекватни, јер не одговарају на потребе ученика.

Потребно је напоменути да су ученици веома реални у проценама запошљивости и углавном се опредељују за наставак школовања, јер „тешко се запошљавају са овом дипломом“. Дакле, увиђају да време треба искористити за даље учење и стицање нових квалификација за рад у струци.

Према мишљењу 12 интервјуисаних **директора** (за осам огледних профила) увођење огледних профила дало је резултате и сви сматрају да су ови огледи били потребни школама. Један број директора био је и иницијатор програма огледа и подржава нове програме којима се прати напредак и развој у делатности. Ови испитаници подржавају ставове наставника у погледу ревизије наставних планова и програма, али и ученике у погледу редефинисања листа изборних предмета. Напомињу да у већини огледних програма наставници општеобразовних предмета показују негодовање јер су фондови часова у овом делу школског програма битно смањени. Нису известили о томе да ли су ови наставници чинили напоре да изврше одређена прилагођавања програма захтевима огледа. Директори указују на нерешена питања у вези са практичном наставом и упућивањем ученика у здравствене установе, будући да не постоје уређене процедуре. Сматрају да Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство здравља треба да потпишу протоколе о сарадњи о стварању наставних база, чиме би се допринело повезивању школа и здравствених установа у припреми ученика за рад. **Екстерни и интерни носиоци промена** у целости се слажу са директорима школа када су у питању квалитети огледних профила, али и они указују на потребу за већом заступљеношћу општег образовања у овим стручним школама, јер већина ученика планира да настави школовање.

Републички координатори, према позицији коју су имали у огледима, поседују најкомплетније податке о свим битним елементима огледа и њиховој имплементацији у школској пракси. Сматрају да су огледни програми остварили постављене циљеве и да су допринели битном унапређивању рада наставника, али да има и школа, односно наставника који не прихватају нове начине рада, посебно у тиму. Ови координатори су у поступку вредновања помогли својим продуктима у којима су веома конкретно приказани предлози за измене наставних планова и програма за појединачне профиле.

Када је адаптирање на свет рада у питању, од **послодаваца** је затражено стручно мишљење о томе колико је стручни/матурски испит адекватан за последњу проверу знања кандидата за свет рада, да ли је њихова улога у комисијама добро замишљена и остварена, да ли ученици показују потребна знања на овим испитима и какво је њихово мишљење о запосленима који су завршили ове огледне профиле. На наше упите одазвао се минималан број послодаваца (запослених у здравственим установама). Разлози су следећи: нису заинтересовани да учествују у истраживању, нису имали прилике да раде са запосленима који су завршили огледне профиле или је тај број толико мали да су сматрали да би свако мишљење било неосновано. Од осам огледних профила, одазвали су се послодавци – чланови испитних комисија за пет профила. За само један профил мишљење ових испитаника је крајње негативно, а остали имају веома позитивно мишљење.

Да бисмо обезбедили довољно поузданих података од запослених у здравству, затражено је стручно мишљење Коморе медицинских сестара и здравствених техничара, која се, поред осталог, бави и питањима образовања стручњака у здравству. Веома радо су се одазвали позиву нашег Завода, организовали су стручне подкомисије и доставили су мишљење које у целости приказујемо у *Прилогу 7*. Мишљење Коморе постоји за шест од осам профила, јер масери и здравствени неговатељи нису њихови чланови, а Комора сматра „да оба занимања не спадају у категорију здравствених радника“ (цитат из дописа). За шест огледних профила Комора има примедбе у погледу постављених циљева и исхода стручног образовања (али не за све циљеве и исходе). Указују на потребу другачијег распореда и садржаја појединих наставних предмета, али и на повећање фонда часова за праксу. У вези са развојем ИКТ технологија указују на потребу увођења примењене информатике (лабораторијски техничар и фармацеутски техничар). За све профиле сматрају да је неопходан наставни предмет Култура комуникације (или предмет са сличним називом) који ће „омогућити позитиван став младих здравствених радника према окружењу у коме ће радити и са ким ће радити“ (цитат из дописа). За овај предмет предлаже се обавезност учења у све четири године школовања.

Квантитативни подаци Министарства просвете и науке о резултатима уписа у средње школе током година показују да за профиле који су били предмет вредновања постоји континуирано интересовање ученика и да се оно повећава из године у годину. У четворогодишње огледне профиле уписују се ученици са бројем бодова који је најчешће већи од броја бодова са којим се ученици уписују у већину гимназија у Србији. Показало се да ови ученици задржавају одличан успех током школовања и да највећи број њих наставља школовање.

Што се тиче увођења огледа у подручје рада Здравство и социјална заштита, може се рећи да се са овом мером унапређивања приступило пажљиво, јер се укључио минималан број медицинских школа. У осталим школама у којима се школују ученици за ово подручје рада задржани су тзв. класични профиле, а негде имамо и паралелне моделе. Испитани наставници који предају у оба модела дају предност огледном моделу у односу на тзв. класични у свим елементима, осим у делу који се односи на општеобразовне предмете, а исто мисле и директори школа.

Дакле, резултати вредновања програма огледа у здравству показују да су ови огледни профили потребни на националном нивоу, да је њихово увођење било оправдано, јер је главни циљ био да се унапреде тзв. класични профили, који и даље постоје у великој већини медицинских школа у Србији. У току реализације огледних профила, утврђено је да су потребне и додатне интервенције да би се остварио очекивани резултат. Утврђено је и то да позиција и обим општеобразовних наставних предмета нису решени на најбољи начин и то се опажа као једна од већих мањкавости. Решавање овог проблема не видимо у правцу смањивања фонда неких других предмета, већ у прекомпоновању наставних садржаја или интегрисаном изучавању одређених наставних дисциплина (интердисциплинарно и тематско планирање садржаја општеобразовних предмета).

У целини гледано, према налазима истраживања и постојећим подацима о огледним профилима, може се закључити да је већина постављених циљева и исхода остварена у довољној мери, али да постоји простор за унапређивање главног програмског основа – наставног плана и програма, чиме би се допринело квалитету огледа. Осим наставног плана и програма, учесници у истраживању су указали на мањкавости које се могу превазићи одређеним системским решењима у договору два ресора – образовања и здравства. Предложене мере и активности за унапређивање су у неким профилима таквог обима и садржаја да захтевају посвећен рад стручних комисија у дужем временском периоду. Због тога се министру просвете, науке и технолошког развоја предлаже да обезбеди услове за рад стручних комисија које ће до краја 2012. године извршити унапређивање програма огледа, да би се до почетка школске 2013/2014. године обезбедили сви потреби услови да се у школама имплементирају квалитетни образовни профили из подручја рада Здравство и социјална заштита.

УВОД

Извештај садржи резултате вредновања осам огледних профила у средњем стручном образовању, који се остварују у подручју рада Здравство и социјална заштита под следећим називима:

- Здравствени неговатељ – оглед (3 године)
- Масер – оглед (3 године)
- Физиотерапеутски техничар – оглед (4 године)
- Медицинска сестра – техничар – оглед (4 године)
- Козметички техничар – оглед (4 године)
- Стоматолошка сестра – техничар – оглед (4 године)
- Фармацеутски техничар – оглед (4 године)
- Лабораторијски техничар – оглед (4 године).

Сви наведени огледни профили уведени су у систем школске 2003/2004. године, али се нису све школе укључиле у исто време. У одређеним школама било је прекида у реализацији огледа, тако да школе нису сваке године уписивале ученике у огледна одељења првог разреда (нпр. школа из Ужица). У овом тренутку постоје школе са одређеним огледним профилима у којима још увек није завршен цео програмски циклус најмање на једној генерацији ученика (масер – оглед и козметички техничар – оглед у Нишу). Осим тога, у једном броју школа са наведеним огледним профилима постоје и програми са истим називом који се реализују према редовним наставним плановима и програмима (тзв. „класични профили“). Ова околност омогућила је истраживачима да прикупе податке о поређењу ова два профила у погледу квалитета најважнијих аспеката програма.

У уводном делу извештаја, за свих осам огледних профила, дате су релевантне информације о постојећем контексту и условима у којима је спроведен поступак оцене остварености циљева и исхода програма огледа, приказани су задаци истраживања и истраживачки поступци. Представљени су и квантитативни подаци на основу којих се може стећи прецизна слика о обиму огледних програма.

Резултати процене остварености циљева и исхода приказани су посебно за сваки огледни профил, а након тога је дата сумарна оцена остварености циљева и исхода за сваки програм огледа и предлог министру о даљем статусу огледног профила. Пре приказа резултата вредновања на нивоу образовног профила, представљени су циљеви и исходи стручног образовања који су били предмет процене у овом поступку вредновања.

Ради прегледности истраживачких података и налаза, изабрани статистички показатељи и прикази дати су као прилози у последњој целини извештаја.

1. Основа за вредновање програма огледа и постојећи контекст

Ступањем на снагу новог *Закона о основама система образовања и васпитања* („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 72/2009), Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања поверени су послови вредновања остварености циљева и исхода у програмима огледа. Ова надлежност односи се на програме огледа у предшколском, основном и средњем образовању који су започети пре доношења овог закона. У складу са новим законским основом, дописом бр. 611–00–03258/2011–03 од 14.10.2011. године, Министарство просвете и науке упутило је захтев Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања да изврши вредновање остварености циљева и исхода свих **осам огледних образовних профила из подручја рада Здравство и социјална заштита**. До увођења ових огледа, у систему средњег стручног образовања постојали су и тзв. „класични профили“, који се још увек реализују у више од 20 медицинских школа.

У години када се наведени огледни профили вреднују, постоји деветогодишње искуство школа, односно наставника који остварују наставу у огледним одељењима. Према главном подзаконском акту којим се регулише статус програма, прописани су трајање огледа и начини праћења и вредновања. Иако је предвиђен најмањи период трајања огледних програма, у школској 2007/2008. години очекивале су се прве процене резултата да би министар донео одлуку о даљем статусу огледа. Међутим, према подацима који су достављени на захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, до сада није било сумативних процена квалитета огледних профила у овом подручју рада. Постоје резултати истраживања појединачних школа (нпр. Медицинска школа „7. април“ из Новог Сада истраживала је запошљавање ученика након завршетка средње школе) и стручни рад интерног носиоца промене из Зуботехничке школе у Београду, у коме је предмет анализе био квалитет огледног профила и квалитет реализације у односу на захтеве реформе средњег стручног образовања¹.

У јуну 2011. године, према новом концепту матуре са елементима екстерног вредновања, матурирала је пета генерација ученика који су похађали четворогодишње програме, односно шеста генерација ученика који су похађали трогодишње програме.

У току реализације ових огледних профила, подршку у обукама и опреми пружао је пројекат КАРДС (сада ИПА 2007) у оквиру прве фазе пројекта. Стручне обуке добиле су следеће циљне групе: директори огледних школа, интерни и екстерни носиоци промена, наставници за развој курикулума, наставници за реализацију наставе засноване на исходима и наставници стручних предмета. Детаљан приказ обима и садржаја обука и обезбеђене опреме дати су у прилогу овог извештаја (Прилог 1)².

¹ Видети више у стручном раду Весне Краварушић, „Реформа средњег стручног образовања: о наставном плану и програму огледа“, објављеном у часопису *Настава и васпитање*, 2011. године.

² Податке о опреми и стручним обукама припремили су запослени у Имплементационој јединици Пројекта „Модернизација система средњег стручног образовања“ (ИПА 2007)

Основна програмска акта према којима се остварују ови огледни програми су:

1. Правилник о наставном плану и програму огледа за образовне профиле козметички техничар, лабораторијски техничар, медицинска сестра – техничар, стоматолошка сестра – техничар, фармацеутски техничар, физиотерапеутски техничар, здравствени неговатељ и масер („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 25/2004, 14/2005, 8/2006 и 1/2007).
2. Правилник о врсти стручне спреме наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 5/91, 1/92, 21/93, 3/94, 7/96, 7/98, 3/99, 6/2001, 3/2003, 8/2003, 11/2004, 5/2005, 6/2005, 2/2007, 4/2007, 7/2008, 11/2008, 5/2011 и 8/2011).
3. Правилник о плану и програму образовања и васпитања за заједничке предмете у стручним и уметничким школама („Службени гласник СРС – Просветни гласник“, број 6/90 и „Просветни гласник“, бр. 4/91, 7/93, 17/93, 1/94, 2/94, 2/95, 3/95, 8/95, 5/96, 2/02, 5/03, 10/03, 24/04, 3/05, 6/05, 11/05, 6/06 и 12/06).
4. Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање плана и програма заједничких предмета у стручним школама за образовне профиле III и IV степена стручне спреме („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 7/91).
5. Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава за остваривање планова и програма образовања и васпитања за стручне предмете за образовне профиле III и IV степена стручне спреме у стручним школама у подручју рада Здравство и социјална заштита („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник“, број 9/91).
6. Правилник о врсти образовања наставника у стручним школама које остварују наставни план и програм огледа за образовне профиле козметички техничар, лабораторијски техничар, медицинска сестра – техничар, стоматолошка сестра – техничар, фармацеутски техничар, физиотерапеутски техничар, здравствени неговатељ и масер („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 25/2004).

2. Циљеви и исходи огледа у подручју рада Здравство и социјална заштита

2.1. Циљ огледа (исти за свих осам огледних профила):

– унапређење квалитета и осавремењивање образовно-васпитног рада кроз:

- увођење савремених и ефикасних метода рада са ученицима у свакодневну наставну праксу;
- увођење новог наставног плана и програма у циљу остваривања исхода стручног образовања и образовања уопште;
- повећање фонда часова вежби и практичног рада, ради успешног остваривања образовања за овај образовни профил;
- успостављање вишег нивоа корелације наставних садржаја;
- израду критеријума оцењивања и грађења стандарда оцењивања ученика;

- проверу новог концепта завршног испита (за трогодишње профиле)/стручне матуре (за четворогодишње профиле);

– **увођење организационих новина** што подразумева:

- прилагођавање организације наставног процеса у школи, у оквиру годишњег фонда часова, а у складу са очекиваним исходима стручног образовања и условима рада у школи и на радном месту;
- наставни садржаји су организовани модуларно за поједине општестручне и све стручне предмете;
- увођење изборне наставе, као могућности да ученик самостално креира део свог образовања;
- увођење летње професионалне праксе и предматурске праксе код појединих профила.

2.2. Очекивани исходи огледа

За све огледне профиле, који су предмет вредновања, утврђени су следећи очекивани исходи:

– **брзо адаптирање ученика на услове рада и**

– **унапређен и квалитетан образовно-васпитни рад** кроз:

- ефикасније и подстицајне методе рада са ученицима примењене у свакодневној образовној пракси;
- ефикасније усвајање генеративних, трансферних и функционалних знања и вештина, релевантних за будућу професију као резултат модуларног приступа;
- оцењивање ученика у односу на очекиване исходе;
- развијање система праћења остварености наставног програма на нивоу школе и на нивоу Републике.

У даљој конкретизацији исхода, формулисани су исходи стручног образовања и то у оквиру очекиваних знања, вештина и компетенција, а негде и ставова, са циљем да се обезбеди лакше планирање у настави, праћење напредовања ученика и објективније вредновање и самовредновање. Да би се корисницима овог извештаја обезбедила боља прегледност текста, циљеви и исходи стручног образовања за сваки огледни профил приказани су на почетку посебних поглавља.

2.3. Измене наставних планова у току реализације огледних профила

Измене и допуне наставних планова и програма објављиване су три пута – 2005, 2006. и 2007. године. Објављене измене и допуне из 2005. године односе се на свих осам огледних профила. У свим огледним профилима постоје корекције у наставним плановима и програмима, циљевима и очекиваним исходима, наставним плановима и упутствима за остваривање програма огледа.

Друге измене, из 2006. године, односе се на измене у програмима значајног броја наставних предмета – општеобразовних и стручних, обавезних и изборних, при чему се у појединим предметима измене односе само на одређена поглавља.

У 2007. години извршена је друга измена у огледним програмима, тако што је за образовни профил фармацеутски техничар – оглед измењена листа понуђених изборних предмета, а упутство за остваривање замењено је новим. Осим тога, за фармацеутске техничаре унете су нове измене у програме неколико наставних предмета.

2.4. Нови концепт матурског/завршног испита у огледним профилима

За ученике трогодишњих образовних профила, на крају школовања предвиђено је спровођење и полагање завршног испита. За ученике четворогодишњих образовних профила, на крају школовања предвиђено је спровођење и полагање матурског испита. Све важне одреднице ових испита представљене су у посебним програмима (припрема ученика, садржај, начин спровођења, оцењивање, јавне исправе и сл.).

Нови концепт матурског/завршног испита, који се примењује у огледним одељењима образовних профила који су предмет вредновања, заснован је на принципима:

- уједначавања квалитета на републичком нивоу;
- увођења елемената екстерног оцењивања;
- унапређивања квалитета оцењивања;
- тимског рада свих актера у школи.

3. Заинтересоване стране, учесници и корисници вредновања програма огледа

Главне **заинтересоване стране** за релевантне податке о квалитету огледних програма и остварености циљева и исхода огледа су Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Савет за стручно образовање и образовање одраслих, Завод за унапређивање образовања и васпитања и реализатори огледног програма (школе). Министарство просвете, науке и технолошког развоја, као носилац политике развоја система образовања, заинтересовано је за објективне и поуздане информације на основу којих ће донети одлуку о њиховом даљем развоју, односно статусу. У оквиру реформе средњег стручног образовања, процена остварености циљева и исхода огледних програма образовања у функцији је развоја нових предлога и идеја о томе шта понудити будућим средњошколцима у Србији. С друге стране, реализаторима огледних профила потребно је да сагледају резултате и проблеме у примени и да се припреме за нове изазове у раду.

Индиректно, за резултате процене квалитета огледних образовних профила заинтересовани су државни органи, јавне установе и удружења који, у оквиру законом прописаних надлежности, разматрају питања из области образовања – Национална служба за запошљавање,

Министарство здравља, Привредна комора Србије, Комора медицинских сестара и здравствених техничара Србије и Унија послодаваца.

Учесници у вредновању програма образовања су:

- Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (запослени и спољни сарадници)
- руководиоци, стручни сарадници, наставници, ученици школа у којима се вреднују огледни профили
- социјални партнери школа у којима се вреднују образовни профили
- републички координатори за праћење огледних профила
- просветни саветници.

Носилац вредновања огледних профила је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Корисници резултата вредновања програма огледа су све наведене заинтересоване стране, као и стручњаци који се баве праћењем реализације Стратегије развоја средњег стручног образовања, Стратегије за смањење сиромаштва и других стратешких докумената Владе Републике Србије.

4. Обухват школа и ученика огледним профилима у подручју рада Здравство и социјална заштита – обим огледа³

Табела 2 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – здравствени неговатељ – оглед

Здравствени неговатељ – оглед					
Бр.	Назив школе и место	I раз.	II раз.	III раз.	Укупно
1.	Медицинска школа „Стевица Јовановић“, Панчево	1 (19)	1 (20)	1 (13)	3 (52)
2.	Медицинска школа „Надежда Петровић“, Земун	1 (24)	1 (13)	1 (16)	3 (53)
Укупно		2 (43)	2 (33)	2 (29)	6 (105)

Табела 3 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – масер – оглед

Масер – оглед					
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	Укупно
1.	Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	2 (41)	2 (37)	2 (38)	6 (116)
2.	Школа моде и лепоте, Ниш	1 (15)	/	/	1 (15)
Укупно		3 (56)	2 (37)	2 (38)	7 (131)

Табела 4 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – физиотерапеутски техничар – оглед

Физиотерапеутски техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	2 (42)	2 (40)	2 (38)	2 (49)	8 (169)
2.	Медицинска школа „Београд“, Београд	1 (22)	1 (20)	1 (19)	/	3 (61)
3.	Медицинска школа Ужице	1 (22)	1 (22)	1 (23)	/	3 (67)
Укупно –		4 (86)	4 (82)	4 (80)	2 (49)	14 (297)

Табела 5 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – медицинска сестра – техничар – оглед

³ Извор – Министарство просвете и науке, децембар 2011.

Медицинска сестра – техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Медицинска школа са домом ученика „Сестре Нинковић“, Крагујевац	1 (20)	1 (20)	1 (20)	1 (19)	4 (79)
2.	Медицинска школа, Пожаревац	1 (23)	1 (20)	1 (20)	1 (20)	4 (83)
3.	Медицинска школа, Ужице	1 (20)	1 (20)	1 (20)	1 (20)	4 (80)
Укупно		3 (63)	3 (60)	3 (60)	3 (59)	12 (162)

Табела 6 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – козметички техничар – оглед

Козметички техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	2 (41)	2 (43)	2 (40)	2 (38)	8 (162)
2.	Медицинска школа „Надежда Петровић“, Земун	1 (21)	1 (21)	1 (22)	1 (18)	4 (82)
3.	Школа моде и лепоте, Ниш	1 (22)	1 (17)	/	/	2 (39)
Укупно		4 (84)	4 (81)	3 (62)	3 (56)	14 (283)

Табела 7 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – стоматолошка сестра – техничар – оглед

Стоматолошка сестра – техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Зуботехничка школа, Београд	1 (23)	1 (21)	1 (19)	1 (20)	4 (83)
2.	Медицинска школа „7. април“, Нови Сад	1 (20)	1 (20)	1 (18)	1 (20)	4 (78)
Укупно		2 (43)	2 (41)	2 (37)	2 (40)	8 (161)

Табела 8 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – фармацеутски техничар – оглед

Фармацеутски техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Медицинска школа, Зрењанин	1 (22)	1 (20)	1 (21)	1 (20)	4 (83)
2.	Фармацеутско- физиотерапеутска школа, Београд	2 (44)	2 (40)	2 (40)	2 (40)	8 (164)
Укупно		3 (66)	3 (60)	3 (61)	3 (60)	12 (247)

Табела 9 – Огледна одељења у шк. 2011/2012. години – лабораторијски техничар – оглед

Лабораторијски техничар – оглед						
Бр.	Назив школе	I раз.	II раз.	III раз.	IV раз.	Укупно
1.	Медицинска школа „Београд“, Београд	1 (21)	1 (20)	1 (20)	1 (20)	4 (8)
Укупно		1 (21)	1 (20)	1 (20)	1 (20)	4 (8)

5. Циљ и задаци у поступку вредновања

Циљ вредновања је процена остварености циљева и исхода програма масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацеутски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед, стоматолошка сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед.

На основу резултата сумативног вредновања и резултата праћења реализације, министар просвете и науке доноси одлуку о даљем статусу ових образовних програма. Резултати вредновања биће презентовани главним учесницима, заинтересованим странама и широј стручној јавности.

Задаци у поступку вредновања су:

1. Испитати мишљења наставника о квалитету главних аспеката програма и квалитету реализације најважнијих аспеката профила: масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацеутски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед, стоматолошка сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед (према циљевима и исходима програма датим у Правилнику).
2. Испитати мишљења ученика о квалитету главних аспеката програма и квалитету реализације најважнијих аспеката профила: масер – оглед, здравствени неговатељ –

оглед, фармацевтски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед, стоматолошка сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед (према циљевима и исходима програма датим у Правилнику).

3. Испитати мишљења осталих релевантних учесника из школа (директори школа, републички координатори, екстерни и интерни носиоци промена, послодавци – чланови комисија за полагање матурског/завршног испита) о квалитету главних аспеката огледних програма и квалитету реализације за профиле: масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацевтски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед, стоматолошка сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед (према циљевима и исходима програма датим у Правилнику).
4. Анализирати заинтересованост ученика за упис у ове огледне профиле, као и успех са којим се уписују у ове школе.
5. Анализирати образовна постигнућа ученика у току школовања и на матурском/завршном испиту као показатеље остварености циљева и исхода профила: масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацевтски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед, стоматолошка сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед.
6. Испитати да ли су ученици припремљени за рад након завршетка профила: масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацевтски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед и да ли знања и вештине које су стекли одговарају захтевима послодаваца у подручју рада Здравство и социјална заштита.
7. Прикупити податке о потребама тржишта рада и могућностима за запошљавање након завршетка школовања у наведеним образовним профилима.
8. Утврдити предности и недостатке профила: масер – оглед, здравствени неговатељ – оглед, фармацевтски техничар – оглед, лабораторијски техничар – оглед, физиотерапеутски техничар – оглед, медицинска сестра – техничар – оглед и козметички техничар – оглед на основу документације Завода за унапређивање образовања и васпитања о праћењу и резултата других мониторинг студија.

6. Поступак вредновања програма огледа

6.1. Узорак школа, наставника и ученика

Анкетно испитивање наставника и ученика и интервјуи са директорима спроведени су у свим школама са огледним профилима који су предмет вредновања. Ради се о укупно 12 школа, у којима је највише до три огледна профила. Према броју укључених ученика, у шк. 2011/2012. години најзаступљенији је програм Физиотерапеутски техничар – оглед. Ангажовани независни истраживачи спровели су анонимно анкетно испитивање наставника и упитнике су достављали у Завод, а одговоре директора, које су добијали током интервјуа, уносили су у протоколе. У свим школама у којима је спроведено испитивање укључени су и ученици завршног разреда у програмима. У оним школама у којима у шк. 2011/2012. години нема завршне године програма, ученици нису обухваћени испитивањем.

На основу података о броју школа и одељења по разредима за осам огледних профила у подручју рада Здравство и социјална заштита може се закључити да се највећи број школа не разликује према искуству у реализацији програма огледа, јер су започели са реализацијом шк. 2003/04. године. У дефинисању узорка школа у којима су спроведене истраживачке активности водило се рачуна о томе да истраживањем буду обухваћене све школе у којима се реализују ови огледни профили.

Табела 10 – Узорак наставника и ученика обухваћених анкетним испитивањем

Бр.	Назив образовног профила	Број испитаника	
		Наставници*	Ученици**
1.	Здравствени неговатељ – оглед	71	27
2.	Масер – оглед	16	34
3.	Физиотерапеутски техничар – оглед	84	35
4.	Медицинска сестра – техничар – оглед	67	52
5.	Козметички техничар – оглед	49	48
6.	Стоматолошка сестра – техничар – оглед	66	34
7.	Фармацеутски техничар – оглед	41	54
8.	Лабораторијски техничар – оглед	16	20
	Укупно испитаника	410	304

* укупно наставници општеобразовних и стручних предмета

** ученици завршне године у огледном програму

6.2. Узорак директора, републичких координатора и екстерних и интерних носилаца промена

Из свих школа обухваћених истраживањем интервјуисани су директори (12), а према интересовању и екстерни и интерни носиоци промена (11). За сваки профил републички

координатори (8) одговарали су на питања о квалитету профила и квалитету реализације, јер су располагали са највише информација са терена.

6.3. Узорак послодаваца

На захтев Завода, школе су доставиле податке о социјалним партнерима – члановима комисија за полагање матурских/завршних испита, којима су електронским путем, ради економичности поступка, послати упитници. Чињеница је да послодавци, како они из комисија за матурски испит, тако и они из здравствених установа, нису били спремни да учествују у истраживању. После више ургенција Завода, упитник је попунило седам социјалних партнера за пет образовних профила.

Недостатак ових информација допунила је Комора медицинских сестара и здравствених техничара Србије, која је доставила обједињено мишљење у име својих чланова који раде у здравственим установама и то за шест четворогодишњих профила из области здравства. За два трогодишња профила нису доставили мишљење, јер масери и здравствени неговатељи нису њихови чланови.

6.4. Методе и инструменти

У складу са природом и комплексношћу предмета истраживања, уз сва методолошка ограничења и рокове, изабран је истраживачки приступ са комбиновањем квалитативне и квантитативне методе, у циљу обезбеђивања релевантности, поузданости и објективности прикупљених података о квалитету огледних програма.

Примењене методе су:

- квалитативне: индивидуални интервју са директором, анализа документације о праћењу програма огледа и документације школа и
- квантитативне: анкетно испитивање наставника, ученика, републичких координатора и послодаваца – чланова комисија за матурски/завршни испит.

Коришћени **инструменти** у процесу вредновања су:

- упитник за наставнике у огледним профилима (сви наставници општеобразовних, стручних предмета и практичне наставе),
- упитник за ученике у огледним профилима (сви ученици завршне године у програму огледа),
- структурирани интервју за директоре школа и екстерне и интерне носиоце промена у свим школама у којима се реализују ови огледни профили
- упитник за републичког координатора,

6.5. Опис инструмената

Упитник за наставнике који остварују наставу и друге облике образовно-васпитног рада у огледном профилу састоји се из два дела.

Први део је у функцији прикупљања података о квалитету огледног програма и садржи 33 тврдње којима је придружена петостепена скала процене Ликертовог типа (присутна је и категорија одговора „немам довољно сазнања“). Путем поменуте скале наставници су изражавали лични став о различитим аспектима рада у огледном профилу: наставни план и програм, циљеви и исходи, праћење напредовања и оцењивање ученика, квалитет наставе, концепт матурског/завршног испита, стручно усавршавање наставника, сарадња са социјалним партнерима. Поред тога, овај сегмент упитника садржи и три питања затвореног типа о квалитетима и недостацима огледног профила, као и питање затвореног типа којим су наставници изражавали своју препоруку о даљем статусу огледног програма, а потом износили и образложење дате препоруке.

Други део упитника намењен је само наставницима стручних предмета и садржи четворостепену скалу процене Ликертовог типа са 20 тврдњи. Наставници су изражавали личну процену квалитета исхода стручног образовања у погледу важности, савладаности и мерљивости. Овај део упитника садржи и питање затвореног типа, где су наставници процењивали оствареност услова у погледу простора и опреме за стручне предмете у односу на постојећи норматив. Додатно питање односило се на избор приоритетне опреме за рад у стручним предметима.

Упитник за ученике у огледном профилу састоји се из четири сегмента. Први сегмент садржи 23 тврдње којима су придружене петостепене скале процене Ликертовог типа. Ученици су изражавали лични став о *различитим аспектима квалитета програма огледа*: наставни план и програм, циљеви и исходи, организација наставе, праћење напредовања и оцењивање ученика, квалитет наставе, средства и услови рада. Овај сегмент упитника садржи и два питања затвореног типа, о квалитетима и недостацима огледног профила. Други сегмент упитника за ученике састоји се од четири питања затвореног типа о *припреми за матурски/завршни испит у огледном профилу*. Наредни сегмент овог упитника састоји од четири питања затвореног типа о *припремљености ученика за свет рада након завршетка огледног програма*. Последњи део упитника за ученике садржи 20 ставки којима су придружене петостепене скале процене Ликертовог типа. Ученици су давали личну процену *остварености исхода стручног образовања у огледном профилу* у погледу степена важности и савладаности.

Упитник за републичког координатора садржи укупно 18 питања отвореног и затвореног типа, у оквиру којих су координатори били у прилици да изнесу мишљење о сопственој улози у огледном профилу, о сарадњи са наставницима који су реализовали наставу, њиховој

мотивацији и неопходној подршци. Такође, републички координатор је процењивао садржај програма огледа у целини, као и квалитет реализације огледног профила.

Структурирана листа питања за вођење интервјуа са директорима, екстерним и интерним носиоцима промена у школама у којима се спроводи огледни програм: садржи 36 питања којима се од директора захтевало да изнесе мишљење о различитим аспектима рада у огледном профилу: поступак увођења огледног профила у школу, интересовање ученика за упис, успех и рад ученика, организација наставе, квалитет наставног плана и програма, реализација наставног програма, наставне методе, позиција ученика након завршетка огледног програма, расположивост обука за наставнике, као и средстава и опреме за наставу.

Упитник за послодавца – члана комисије за матурски/завршни испит садржи укупно 20 питања отвореног и затвореног типа, којима се од послодавца захтевало да изнесу мишљење о адекватности њихове улоге у комисијама за матурски/завршни испит, о концепту матурског/завршног испита, сарадњи са школом, као и оспособљености ученика за успешан рад у струци.

6.6. Документација о праћењу реализације огледних профила

Документација о мониторингу огледних профила садржи податке који су предвиђени упитницима А1, А2, Б0, Б1 и Б2 и сумарне податке и извештаје републичких координатора, који су припремани на основу достављених података, а према методологији праћења реализације огледа коју је развио Завод за унапређивање образовања и васпитања⁴. Постојећа документација односи се на вишегодишње праћење, при чему ни за један профил нема комплетних података који би се односили на резултате праћења осмогодишње примене. На овај проблем указивали су често и републички координатори који су имали проблем са парцијалним попуњавањем упитника, недовољним обухватом испитаника, дисконтинуитетом у примени, великим бројем грешака у попуњавању и приказу података и др. Иако број школа по профилу није већи од три, често се нису могли наћи потребни подаци из појединих школа.

6.7. Динамика вредновања

– од 16. новембра 2011. до 10. децембра 2011. године – спровођење истраживачких активности на терену у више од 12 средњих школа у различитим школским управама

– од 20. новембра до 25. децембра 2011. године – унос података и статистичка обрада

⁴ Б0 – упитник за наставнике који први пут предају у огледним одељењима, Б1 – упитник за квалитативну анализу програма на полугодишту и Б2 – упитник за квалитативну анализу програма на крају школске године, А1 – упитник са квантитативним подацима о постигнућима ученика на полугодишту и А2 – упитник са квантитативним подацима о постигнућима ученика на крају школске године.

- до 14. децембра 2011. године – сарадња са републичким координаторима, Имплементационом јединицом ИПА 2007 и послодавцима – члановима комисије за матурски/завршни испит
- од 15. децембра 2011. до средине марта 2012. године – израда осам извештаја на основу прикупљених података
- средина марта 2012. године – достављање извештаја Министарству просвете, науке и технолошког развоја на даљу надлежност.

7. Значајна питања која нису могла бити истражена

У складу са предметом и циљевима истраживања, дефинисани су одређени истраживачки задаци од којих се морало одустати, јер није било могуће прикупити релевантне податке. Прво, није било могуће спровести објективно мерење путем критеријумских тестова за процену остварености исхода у настави стручних предмета. Припрема тестова знања и других инструмената за објективно мерење захтева много више времена од оног које је било на располагању, тако да се од ове намере морало одустати. Друго значајно питање односи се на запошљавање ученика, јер школе нису имале податке о томе да ли се и у којој мери ученици запошљавају након завршене школе, иако је према методологији праћења предвиђено прикупљање ових података.

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
ЗДРАВСТВЕНИ НЕГОВАТЕЉ – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања у профилу **Здравствени неговатељ – оглед су:**

- оспособљавање ученика за негу болесника и функционално зависних особа,
- оспособљавање ученика за указивање прве помоћи, праћење виталних функција, збрињавање излучевина и давање прописане терапије болеснику и функционално зависној особи у кућним условима,
- оспособљавање ученика за припрему болесника и функционално зависних особа за разне дијагностичке и терапијске процедуре и
- развој етичких начела у обављању занимања.

Када је реч о **очекиваним исходима стручног образовања** по завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о потреби и начинима спровођења личне хигијене и хигијене околине– о начинима указивања прве помоћи код посебних стања– о виталним функцијама и начинима праћења– о основним карактеристикама излучевина и начинима збрињавања– о различитим врстама испитивања и начинима припреме болесника и функционално зависних особа– о основним карактеристикама исхране болесника– о значају и примени прописане терапије у кућним условима– о методама и средствима дезинфекције и стерилизације– о стандардима и етичким начелима занимања
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– препознавање здравствених потреба у спровођењу личне хигијене– указивање прве, неодложне помоћи у кућним условима витално угроженим особама– праћење виталних функција у кућним условима, уочавање промена и извештавање стручних служби– збрињавање биолошког материјала и ношење на преглед– давање прописане терапије у кућним условима– примена инхалације и оксигено терапије– постављање у одговарајући принудни положај– припремање материјала за катетеризацију– припремање и извођење клизме– превенција и тоалет декубитална ране– храњење болесника и функционално зависних особа– организација социјалних активности и здравствено-васпитног рада са болесницима, функционално зависним особама и члановима породице– примена топлоте и хладноће у терапијске сврхе– коришћење помагала за очување интегритета коже и заштиту локомоторног система

	<ul style="list-style-type: none"> – примена дезинфекционих средстава и припрема материјала за стерилизацију – комуникација и добар однос са послодавцем, колегама и корисницима – вођење медицинске документације – примена мера и процедура у циљу спречавања ширења инфекција
<p>Стручне компетенције</p>	<ul style="list-style-type: none"> – здравствена нега болесника и функционално зависних особа у: превенцији обољења, спровођењу хигијене и исхране природним путем – указивање прве помоћи, праћење виталних функција, збрињавање излучевина и давање прописане терапије у кућним условима – спровођење припреме болесника и физички зависних особа за извођење медицинских процедура у дијагностичким и терапијским поступцима

2. Мишљење наставника о квалитету најважнијих аспеката образовног профила здравствени неговатељ – оглед

Наставници су процењивали квалитет образовног профила **Здравствени неговатељ – оглед** у односу на различите аспекте: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услове рада, усавршавање наставног кадра, квалитет завршног испита, квалитет реализације програма огледа и релевантност програма огледа за заједницу.

Квалитет програма Здравствени неговатељ – оглед

Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката, исказујући степен слагања са тврдњама на петостепеној Ликертовој скали. Такође, на свако питање наставници су имали прилику да одговоре са „немам довољно сазнања“.

Према процени наставника, највећи квалитети овог програма огледа су методе и услови рада и квалитет завршног испита. Такође, наставници су задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу и квалитетом модуларне наставе. За њих је највећи недостатак усавршавање наставног кадра за рад у огледу. Детаљнији приказ налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Наставничка процена различитих аспеката квалитета програма огледа

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.35	0.693	3.50	1.75	4.75	71
Квалитет модуларне наставе	3.71	0.671	4.00	2.00	5.00	71
Методе и услови рада	3.95	0.497	4.00	2.20	5.00	71
Усавршавање наставног кадра	3.07	0.753	3.00	1.25	5.00	71
Квалитет завршног испита	3.91	0.599	4.00	2.67	5.00	64
Квалитет праћења програма огледа	3.37	0.829	3.50	1.00	5.00	51
Релевантност програма огледа за заједницу	3.79	0.627	4.00	1.00	5.00	63

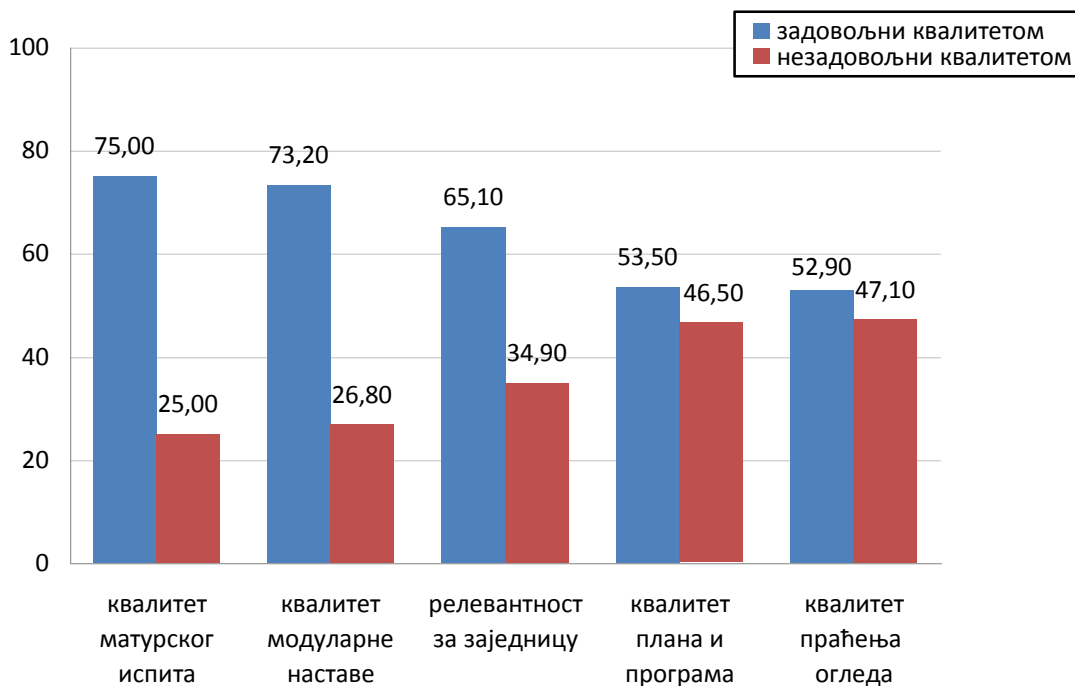
Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени (AS=3.84, SD=0.1.023), док највећи проблем представља квалитет препоручене литературе за стручне предмете (AS=3.11, SD=1.229). У погледу квалитета модуларне наставе, највећим квалитетом наставници сматрају могућност прилагођавања метода оцењивања у складу са садржајима и захтевима одређених модула (AS=4.00, SD=0.659), док највећи проблем виде у томе да исходи модула не пружају јасне критеријуме за оцењивање и праћење напредовања ученика (AS=3.20, SD=1.043). Када су методе и услови наставе у питању, наставници дају највише оцене могућностима ученика да усвоје неопходна практична знања и вештине за будући посао (AS=4.34, SD=0.574), док најмање, али и даље прилично високе оцене, дају коришћењу ефикасних метода рада у настави у оквиру овог профила (AS=3.69, SD=0.833). У погледу квалитета завршног испита, као највећи квалитет наставници виде улогу ментора у припреми завршног испита (AS=4.18, SD=0.684), док као најмање квалитетан аспект виде начин на који

је осмишљен поступак спровођења завршног испита ($AS=3.51$, $SD=1.009$). Ипак, процене свих аспеката налазе се у позитивном делу скале, те и најлошије процењени аспекти су углавном оцењени позитивно.

Када је праћење програма огледа у питању, наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма ($AS=3.90$, $SD=0.831$), док сматрају да спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а није у довољној мери допринело унапређивању рада у школама ($AS=2.70$, $SD=0.996$). У погледу аспеката квалитета везаних за релевантност огледа за заједницу, наставници извештавају да њихова школа, осим на завршном испиту, остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила ($AS=3.98$, $SD=0.583$). Такође, сматрају да овај образовни профил одговара потребама тржишта рада ($AS=3.64$, $SD=0.950$).

Као најлошије процењен аспект квалитета, према извештају наставника, истиче се усавршавање наставног кадра. Просечна оцена за подстицање и подржавање тимског рада у оквиру овог профила износи 3.68 ($SD=0.953$), просечна оцена за квалитет обуке наставника за објективно оцењивање ученика износи 2.79 ($SD=1.133$), док за придавање значаја перманентном стручном и методичко-дидактичком усавршавању наставника просечна оцена износи 2.76 ($SD=1.082$). Коначно, најлошије оцене наставници дају обуци за реализацију модуларне наставе ($AS=2.68$, $SD=0.999$).

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед процена наставника о сваком аспекту квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом кришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за назадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији скор се на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графикону.

Графикон 1 – Упоредни приказ процента наставника задовољних односно незадовољних аспекта квалитета огледног програма

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да значајне разлике између ове две групе наставника не постоје ни за један аспект овог огледа.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника о предностима и недостацима овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност да изабере три од понуђених 14 одговора који се односе на предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у Табелама 2 и 3.

Табела 2 – Процена наставника о предностима профила Здравствени неговатељ – оглед

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	52	24.8	73.2
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	52	24.8	73.2
Припремљеност за свет рада	32	15.2	45.1
Начин рада наставника на часовима	19	9.0	26.8
Предвиђени број часова стручних предмета	17	8.1	23.9
Велика могућност за запослење	17	8.1	23.9
Услови и опрема за извођење практичне наставе	15	7.1	21.1

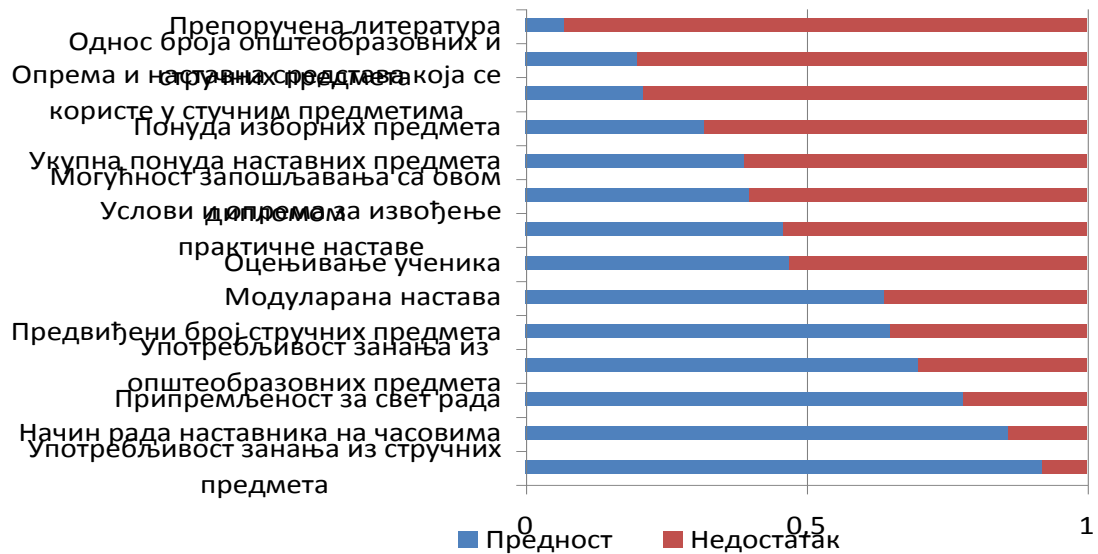
Оцењивање ученика	9	4.3	12.7
Укупна понуда наставних предмета	9	4.3	12.7
Модуларна настава	9	4.3	12.7
Понуда изборних предмета	8	3.8	11.3
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	6	2.9	8.5
Опрема и наставна средства која се користе у стучним предметима	6	2.9	8.5
Препоручена литература	2	1.0	2.8

Табела 3 – Процена наставника о недостацима профила Здравствени неговатељ – оглед

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Препоручена литература	26	12.6	36.6
Тешко се могу запослити са овом дипломом	25	12.1	35.2
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	24	11.6	33.8
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	22	10.6	31.0
Опрема и наставна средства која се користе у стучним предметима	22	10.6	31.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	17	8.2	23.9
Понуда изборних предмета	17	8.2	23.9
Укупна понуда наставних предмета	14	6.8	19.7
Оцењивање ученика	10	4.8	14.1
Слаба припремљеност за свет рада	9	4.3	12.7
Предвиђени број часова стручних предмета	9	4.3	12.7
Модуларна настава	5	2.4	7.0
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	4	1.9	5.6
Начин рада наставника на часовима	3	1.4	4.2

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ процене свих аспеката огледа. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од алтернатива као предност, односно недостатак. Као што се може видети, најслабију тачку огледног профила, по мишљењу наставника, представља препоручена литература, док се као највеће предности издвајају начин рада наставника на часовима и употребљивост знања из стручних предмета. У погледу других аспеката, мишљења наставника су углавном подељена. Услови и опрема за извођење практичне наставе и оцењивање ученика су аспекти овог огледа које око половине наставника види као предност, а половина као недостатак. Припремљеност ученика за свет рада и употребљивост знања из општеобразовних предмета углавном су означени као предности, док су понуда изборних предмета, као и укупна понуда наставних предмета, углавном процењени као недостатак овог огледа.

Графикон 2: Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Поређење мишљења наставника општеобразовних и стручних предмета

Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли наставници општеобразовних предмета дају сличне процене као наставници стручних предмета и обрнуто. Мишљења две групе наставника по питању предности програма углавном су веома слична. Наиме, **употребљивост знања из стручних предмета и припремљеност за свет рада јесу аспекти које углавном као највеће предности огледа наводе наставници и стручних и општеобразовних предмета**. С друге стране, наставници општеобразовних предмета као највеће недостатке програма наводе мале могућности запослења са овом дипломом, однос броја стручних и општеобразовних предмета и слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета, док наставници стручних предмета као главне недостатке наводе слаб квалитет препоручене литературе, али и аспекте које наводе наставници општеобразовних предмета (као што су мале могућности запослења са овом дипломом, однос броја стручних и општеобразовних предмета и слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета). Дакле, **мишљења наставника општеобразовних и стручних предмета у вези са предностима и недостацима овог огледног програма углавном се поклапају**.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена

остварености је 69.06%. Око 20% наставника процењује оствареност мањом од 50%, док највећи број наставника (28.9%) процењује да је оствареност 80%.

У погледу опреме, наставници истичу недостатак опреме за поједине предмете, недостатак адекватног простора и информационе технологије. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање о недостајућој опреми која би по њиховом мишљењу требало да има приоритет у набавци.

Табела 4 – Приказ процене остварености услова за реализацију стручних предмета

Категорија	% одговора	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Стручна опрема	64%	Тренажер за КПЦР	2
		Панои, модели и графикони за апликацију лекова и друге активности у извођењу наставе	5
		Болесничке постеље и кревети	3
		Фантоми	4
		Дезинфекциона средства и потрошни материјал	4
		Средства за имобилизацију	2
		Потпазушне штаке и дубак за вежбе хода	1
		Комплет за реанимацију	1
		Аутоматски дефибрилатор	1
		Пнеуматске удлаге	1
Простор за извођење наставе	14%	Лабораторије за практичне вежбе из хемије, физике и биологије	1
		Нове учионице	2
		Читаоница	1
		Апотека	1
Информационе технологије и литература	22%	Рачунар	2
		Видео-бим	4
		Стручна литература	2

Као што се из табеле може видети, већина одговора наставника односила се на опрему за извођење практичне наставе, а највише наставника сматра да би приоритет у набавци требало да имају панои, модели и графикони за извођење наставе.

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 5 можемо видети, наставници су проценили и важност, и савладаност и мерљивост веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.47). Дакле, **наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у**

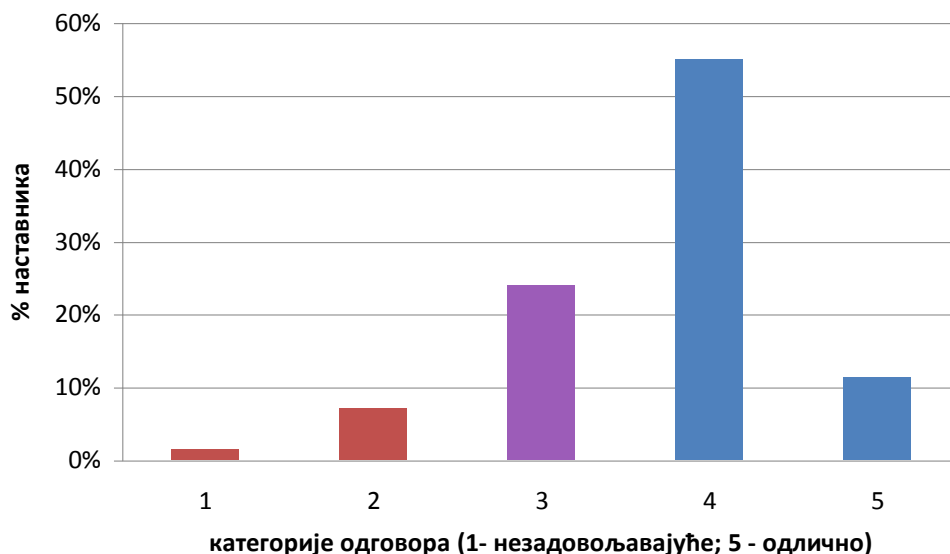
довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

Табела 5 – Процена важности, мерљивости и савладаности исхода стручног образовања

Исходи профила		АС	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.93	0.122	3.00	2.67	3.00
	вештине	2.91	0.159	3.00	2.47	3.00
	стручне компетенције	2.96	0.098	3.00	2.67	3.00
Савладаност	знање	2.62	0.469	2.77	1.00	3.00
	вештине	2.55	0.545	2.76	1.00	3.00
	стручне компетенције	2.57	0.563	2.66	1.00	3.00
Мерљивост	знање	2.51	0.449	2.55	1.11	3.00
	вештине	2.47	0.497	2.61	1.00	3.00
	стручне компетенције	2.60	0.570	3.00	1.00	3.00

Сумарна оцена реализације огледа

Наставници су програм огледа оценили у просеку позитивно ($AS=3.69$, $SD=0.826$). Највећи број наставника (54.9%) даје оцену 4 (на скали од 1 до 5) као сумарну оцену реализације овог огледног програма. Само један наставник није дао сумарну оцену. На Графикону 3 представљене су учесталости сумарних оцена.

Графикон 3 – Преглед сумарних оцена реализације огледа

Такође, наставници су дали и препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 43 (60.6%), сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене мање измене. Њих 12 (16.9%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 10 наставника (14.1%) сматра да би овај програм требало да постане редован програм, без увођења било каквих измена. Ипак, 5 наставника (7.0%) сматра да са овим огледним

програмом не треба наставити, док 1 наставник није изнео своје мишљење. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у Табели 6.

Табела 6 – Приказ препорука наставника о даљем статусу огледног профила

Одговор	Препорука/Образложење	Број наставника
Укинути огледни програм	Недовољно комплетно образовање	1
Наставити огледни програм уз мање измене	Повећати понуду изборних предмета	2
	Смањити број часова општеобразовних предмета	1
	Омогућити наставницима стручно усавршавање	3
	Повећати број часова стручних предмета	1
	Осавременисти наставна средства (литература, апарати)	6
	Измене броја часова у модулима	4
Подржати идеју, али реализовати на другачији начин (увођење значајних измена)	Рад на промоцији смера	1
	Побољшати литературу	1
	Увести већи фонд часова стручних предмета	1

Препоруке наставника се доминантно односе на реформисање уџбеника и осавремењивање апарата и опреме која се користи на часовима стручних предмета. Такође, наставници наглашавају потребу за сопственим стручним усавршавањем.

3. Мишљење ученика о квалитету најважнијих аспеката образовног профила Здравствени неговатељ – оглед

Значајна пажња у овом истраживању посвећена је проценама квалитета огледног профила Здравствени неговатељ од стране ученика који похађају овај оглед.

Када је у питању **процена општег квалитета профила**, ученици дају просечну оцену 3.57 ($SD=0.816$), што представља релативно високу оцену. Укупно 37% ученика оцењује квалитет профила оценама 3.5 и мање (на скали од 1 до 5). Већина ученика сматра да је овај профил добра припрема за будуће занимање (88,8%), док нешто више од половине ученика сматра да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима (55,5%). Већина ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекну (76,4%). По питању односа стручних и општеобразовних предмета, мишљења су подељена – половина ученика сматра да је овај однос добар (50%), док 37% ученика сматра да овај однос није добар. Око половине ученика сматра да је оно што се учи корисно за опште образовање (51,8%).

Процена ученика о **условима и опреми за рад у огледу** је такође релативно висока. Просечна оцена овог аспекта је 3.54 ($SD=0.641$), и свега 18,5% ученика оцењује овај аспект оценом

мањом од 3, на скали од 1 до 5. Већина ученика сматра да има довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (70,3%). Нешто више од половине ученика сматра да учбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење (66,6%), као и да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (62,9%). Међутим, нешто више од половине ученика сматра да немају довољно практичног рада (59,2%). Око трећине ученика (33,3%) сматра да у настави не користе савремену опрему и уређаје, док је по овом питању такође око трећине ученика неодлучно (29,6%).

Процена ученика о **квалитету рада наставника** је на веома сличном нивоу – просечна оцена за овај аспект износи 3.62 ($SD=0.732$). Од 27 ученика, свега њих 7 процењује квалитет рада наставника оценама 3 и мање, на скали од 1 до 5. Већина ученика сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (77,8%) као и да предају на јасан и разумљив начин (70,4%). Око половина ученика сматра да наставници општеобразовних предмета улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика (66,6%), да наставници активно подстичу тимски рад (62,9%), као и да наставници стручних предмета у довољној мери користе различите изворе информација као што су: интернет, чланци, литература итд. (48,1%).

Квалитет подршке коју наставници пружају ученицима оцењен је просечном оценом 3.62 ($SD=0.894$), при чему само 3 ученика даје оцене 1 и 2 (на скали од 1 до 5). Око половине ученика сматра да наставници не раде додатно са ученицима који им се обрате за помоћ (63%), док чак 85,2% ученика сматра да им је омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Квалитет оцењивања ученици оцењују релативно високо. Просечна оцена износи 3.69 ($SD=0.780$). Квалитет оцењивања оценом мањом до 3 процењује 18,5% ученика. Уопште узев, ученици сматрају да је оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета праведно. Око половине ученика сматра да су упутства и инструкције за рад недовољно јасне (55,5%). Већина ученика сматра да наставици користе различите начине оцењивања, како на стручним (81,4%), тако и на општеобразовним предметима (88,9%).

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се **сумарна процена квалитета образовног профила**. Просечни скор ученичке процене квалитета износи 3.61 ($SD=0.646$), при чему само 5 ученика, од укупно 27, има просечну оцену 2 и мање.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета огледног програма у целини, ученицима је постављено питање шта мисле да су највеће предности, а шта највећи недостаци овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три који представљају његово мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у *Табелама 8 и 9*.

Табела 8 – Приказ процена предности огледног програма од стране ученика

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	14	17.3	51.9
Припремљеност за свет рада	13	16.0	48.1
Услови и опрема за извођење практичне наставе	10	12.3	37.0
Предвиђени број часова стручних предмета	7	8.6	25.9
Модуларна настава	7	8.6	25.9
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	7	8.6	25.9
Начин рада наставника на часовима	5	6.2	18.5
Опрема и наставна средства која се користе у стучним предметима	4	4.9	14.8
Оцењивање ученика	4	4.9	14.8
Понуда изборних предмета	3	3.7	11.1
Лако се могу запослити са овом дипломом	3	3.7	11.1
Укупна понуда наставних предмета	3	3.7	11.1
Уџбеници и приручници из којих се учи	1	1.2	3.7
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	0	0	0

Табела 9 – Приказ процене недостатака огледног програма од стране ученика

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Тешко се могу запослити са овом дипломом	13	16.5	48.1
Понуда изборних предмета	11	13.9	40.7
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	9	11.4	33.3
Уџбеници и приручници из којих се учи	8	10.1	29.6
Оцењивање ученика	6	7.6	22.2
Укупна понуда наставних предмета	5	6.3	18.5
Предвиђени број часова стручних предмета	5	6.3	18.5
Начин рада наставника на часовима	5	6.3	18.5
Опрема и наставна средства која се користе у стучним предметима	4	5.1	14.8
Услови и опрема за извођење практичне наставе	3	3.8	11.1
Модуларна настава	2	2.5	7.4
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	2	2.5	7.4
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	2	2.5	7.4
Слаба припремљеност за свет рада	1	1.3	3.7

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 10 можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност релативно високим оценама (најмања оцена износи 2.42). Дакле, могло би се закључити да ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери свладали.

Табела 10 – Процена исхода огледног профила

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.62	0.334	2.67	1.67	3.00
	вештине	2.56	0.361	2.64	1.80	3.00
	стручне компетенције	2.60	0.472	2.67	1.67	3.00
Савладаност	знање	2.46	0.314	2.55	1.78	2.89
	вештине	2.42	0.355	2.47	1.65	3.00
	стручне компетенције	2.45	0.524	2.66	1.33	3.00
Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max

На нивоу појединачних исхода ученици су као најмање важан исход проценили примену топлоте и хладноће у терапијске сврхе (AS=2.12). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују знања о виталним функцијама и начинима њиховог праћења, као и знања о начинима указивања прве помоћи код посебних стања пацијената. Такође, велика важност се придаје и знању о спровеђењу личне хигијене и хигијене околине, указивању прве помоћи, примени мера и процедура за спречавање ширења заразних болести, итд. Процене ученика

ових исхода су у просеку веће од 2.80, односно готово сви ученици их процењују највишом оценом.

Припрема за завршни испит у огледном профилу

Када је припрема за завршни испит у питању, највећи број ученика (18 од укупно 24 ученика) још увек се не припрема за завршни испит. Три ученика се изјашњавају да имају наставнике – менторе који их припремају за испит, два ученика се изјашњавају да се за испит припремају на редовним часовима (раде задатке из збирке за припрему) и свега један ученик се изјаснио да у сврхе припреме за завршни испит похађа за то предвиђене часове.

На питање да процене квалитет подршке коју им пружа ментор у припреми за завршни испит, ученици углавном одговарају да су задовољни подршком (42,9%), док 18,5% ученика одговара да им ментор није додељен. Свега 3 ученика су се изјаснила да нису задовољни или су само делимично задовољни квалитетом подршке коју добијају од наставника – ментора у припреми за завршни испит.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за завршни испит, чак 24 ученика (88,9%) одговорило је да није имало прилику, док је свега 2 ученика имало прилику да се упозна са задацима. По овом питању, један ученик се није изјаснио.

Припремљеност за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању процена ученика о припремљености за свет рада, 11 ученика (40,7%) верује да су у потпуности спремни за свет рада, њих 16 (59,3%), верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе. У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (64,5%) планира наставак школовања, док 11 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планира један ученик, покретање сопственог бизниса планира пет ученика, колико је и оних који планирају одлазак у иностранство у потрази за послом. Значајно је да би свега 8 ученика (29,6%) изабрало поново овај огледни профил, при чему би њих 7,4% то учинило само ако би се увеле мање промене. Чак 12 ученика се изјаснило да не би изабрало овај програм, док се 6 ученика није изјаснило.

4. Заинтересованост ученика за упис у огледни профил Здравствени неговатељ

Према подацима о броју уписаних ученика у огледни профил Здравствени неговатељ и њиховој заинтересованости (да ли су овај профил написали на једном до прва три места на листи жеља) може се рећи следеће:

- почев од шк. 2003/2004. године, Министарство је одобравало упис укупно 40 ученика (по једно одељење у обе школе) и сваке године попуњавају се оба одељења (подаци постоје од 2005. године);
- о заинтересованости ученика за профил на основу позиције профила у листи жеља постоје подаци од шк. 2009/2010. године; те године за укупно 40 места на прва три места овај профил наводи 150 ученика, наредне 2010. године 158 ученика, а 2011. године 106 ученика – ови подаци посредно говоре о томе да се овај трогодишњи профил радо бира;
- просечан број бодова са којим се уписују ученици у овај профил, почев од 2005. године, креће се од 43 до 46, а у 2011. је 69 (новина у односу на претходне године – скор је збир бодова са завршног испита и оцена из основне школе);
- најнижи број бодова за упис износио је од 39 до 43, а највиши од 50 до 55.

Према приказаним подацима, може се закључити да постоји континуитет интересовања за ово занимање и да се за профил интересују ученици који из основне школе долазе са добрим или врло добрим успехом.

5. Мишљење директора о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила Здравствени неговатељ

Мишљење о квалитету програма и квалитету реализације овог огледног профила, путем структурисане листе питања, изнели су директори обе школе – Медицинске школе „Стевица Јовановић“ из Панчева и Медицинске школе „Надежда Петровић“ из Земунa. У обе школе огледни профил реализује се од прве године увођења у систем (школска 2003/2004. година).

Иницијатива за увођење овог огледног профила потекла је од школа, а подржана је од стране ЗУОВ-а и Министарства просвете. Тадашње процене говориле су да постоје потребе на тржишту рада за оваквим занимањем, а увођењу су претходили разговори са представницима тржишта рада, који су указивали на недостатак стручног кадра у области помоћи и неге старим и болесним лицима. Болнице и домови за стара лица изражавали су потребе за оспособљеним лицима која ће моћи да пруже адекватну негу.

Директори наводе да су задовољни знањем ученика у овом профилу зато што стечена знања и вештине омогућавају ученицима да изврше професионалне задатке, што се потврђује у пракси. **Према сазнањима директора, ученици се највећим делом након завршетка овог огледног профила запосле, док нешто мањи број настави школовање.**

У обе школе наставници су се постепено прилагођавали наставном плану и програму, усклађивали нове задатке са личним компетенцијма и мотивацијом за рад, тако да се наставни план и програм остварује у целости. Према мишљењу директора и они наставници који нису у огледу имају позитиван став према овом огледном профилу.

Према мишљењу директора Медицинске школе „Стевица Јовановић“, садржај програма обезбеђује висок ниво практичне и стручне компетенције у обављању радних задатака. На питање „Да ли бисте нешто мењали у програму након вишегодишње примене?“ директор исте школе каже да је потребно изменити преобимне наставне планове и програме општеобразовних предмета, проширити листу изборних предмета и увести нови предмет – Ментална хигијена. Директор наводи и да је у сарадњи са Медицинском школом „Надежда Петровић“ из ове школе покренута иницијатива за измене и допуне наставног програма. Директор школе из Земуна сматра да уместо вежби треба увести практичну наставу.

Методе рада које су, према мишљењу директора, доминантне у огледу највише зависе од наставника, а мање од предмета који они предају. У настави стручних предмета више је демонстративне методе и рада у малим групама. Када се ради о реализацији менторског рада за припрему завршног испита, директори наводе да се она у овој школи реализује посредством увежбавања радних задатака који су део завршног испита и путем упознавања ученика са правилником о оцењивању, а за ово се предвиде две седмице. На питање „Колико сте задовољни постигнутим резултатима огледа у целини?“ директори су одговорили да су у потпуности задовољни, да ученици успешно завршавају програм и да се успешно запошљавају. Према њиховом мишљењу, може се закључити да је ниво знања, вештина и оспособљености за рад веома висок. Када је реч о добитима овог огледа које се могу применити или искористити у систему образовања, директор сматра да су то сарадња са социјалним партнерима и стечене компетенције наставника за даљи рад у струци. Такође, директори наводе да није било тешкоћа у реализацији огледа као и да не постоји проблем који није решен у досадашњој реализацији овог огледног профила.

6. Мишљење републичког координатора о квалитету и реализацији огледног профила Здравствени неговатељ

За републичку координаторку, која је послове праћења реализације огледног профила Здравствени неговатељ обављала последње две школске године, највећи проблем у праћењу представљало је формално попуњавање упитника у школама. Координаторка процењује да су наставници повремено давали конструктивне предлоге за унапређивање конкретног огледног образовног профила посредством упитника које су попуњавали. Заинтересованост наставника за попуњавање упитника А и Б и остале документације за праћење (на скали од 1 до 5, где је 1 уопште нису заинтересовани, а 5 веома су заинтересовани) процењена је оценом 3, истом оценом процењена је и спремност наставника да дају предлоге за побољшање наставног плана и програма огледа.

На истој петостепеној скали процене, према мишљењу координаторке, на основу наставничких одговора у упитницима, задовољство наставника огледним образовним програмом оцењено је оценом 4. При томе координаторка наводи да у проценама огледног профила наставници углавном сагледавају програм у целини, а не само предмет који предају.

Као три најчешће замерке наставника на овај огледни профил координаторка је издвојила:

- превисоке захтеве за ученике у општеобразовним предметима (математика, хемија),
- обим и садржај модула и
- начин праћења огледа на нивоу система (екстерно праћење).

У целини гледано, према мишљењу координаторке, овај оглед заслужује оцену 4 (на скали од 1 до 5). Сумарна описна процена садржаја програма огледа у целини коју координаторка даје, са становишта координатора и наставника, указује на то да је програмски садржај добро конципиран, да обезбеђује солидно опште образовање и висок ниво стручних и практичних компетенција, односно, да оспособљава ученика да успешно изводи радне задатке. Како наводи, на крају трогодишњег образовања здравствени неговатељ је оспособљен за пружање неге различитим категоријама лица у кућним условима, социјалним и здравственим установама.

У току реализације огледа, а након обављених консултација са наставницима у обе школе које образују здравственог неговатеља, дошло се до следећих **предлога измена наставних планова и програма**, које координаторка наводи:

- предмет Математика тренутно је заступљен у првом, другом и трећем разреду са два часа недељно, а предлог измене је да предмет Математика буде заступљен у првом и другом разреду, али са три часа недељно;
- фонд часова Хемије у првом разреду са четири часа недељно требало би да се смањи;
- предмет Нега у рехабилитацији и кућна нега треба преименовати у предмет Кућна нега са рехабилитацијом;
- потребно је увођење новог предмета који би био конципиран на садржајима менталне хигијене;
- потребан је већи број понуђених изборних предмета;
- код предмета Здравствена нега предлог измене недељног фонда часова је да у другом разреду уместо три часа кабинетских вежби, буду два часа. У трећем разреду потребно уместо једног часа теорије недељно предвидети повећање на два часа недељно.

На крају координаторка износи запажање са којим су, како каже, сагласни и наставници, а то је да **тренутна демографска и социјална ситуација у нашој земљи, где је све већи број старих и болесних лица којима су потребна додатна нега и помоћ, оправдава постојање овог образовног профила у коме се школује потребан кадар.**

7. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у огледном профилу Здравствени неговатељ

На упит Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о незапосленим лицима ове профилације за републички ниво и за градове у којима се ученици школују за ово занимање.

Табела 11 – Број незапослених ЗН на евиденцији НСЗ*

Република/место	Србија	Београд	Панчево
Број незапослених на евиденцији НСЗ	46	12	11

*подаци се односе на почетак децембра 2011.

8. Предности и недостаци огледног профила – резултати процеса праћења

У току праћења реализације огледних профила Завод за унапређивање квалитета образовања и васпитања користио је упитнике за школе и наставнике са циљем прикупљања података о квалитету програма и квалитету реализације (упитници А1, А2, Б0, Б1 и Б2). Добијени подаци нису омогућили стварање целовите слике о предмету праћења, јер су непотпуни и недовољно информативни. Што се тиче извештаја о праћењу овог огледног профила, подаци из мониторинга постоје само за 2008/2009, 2009/2010. и 2010/2011. годину. Пошто се ова методологија праћења примењивала у току више школских година, учињен је покушај извесног сумирања прикупљених података, што приказујемо у наставку⁵.

8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета (Упитници А1 и А2)

Подаци о образовним постигнућима на полугодишту и крају школске године за огледни профил Здравствени неговатељ нису достављени за прву годину примене (школска 2003/04. година) као ни за школску 2006/07, 2009/10. и 2010/11. годину. Међутим, и у достављеним подацима за остале школске године уочава се да недостају одређени сегменти (поједина одељења или разреди).

О иницијалним образовним постигнућима ових ученика може се закључити на основу броја бодова са којим се уписују у овај профил, а он указује на то да се уписују ученици са добрим или врло добрим успехом. Током школовања они задржавају иста или слична образовна постигнућа.

8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Приликом анализе достављених упитника Б0, Б1, Б2, суочили смо се са проблемом непотпуних и парцијалних података, што је представљало ограничење у сумирању и тумачењу.

Сумарни резултати примене Упитника Б0 постоје за школску 2005/06. годину, када је упитник попунило укупно 34 наставника (12 првог и по 11 наставника другог и трећег разреда). Поређењем одговора наставника општестручних, општеобразовних и изборних предмета, као и наставника који предају различитим разредима, може се закључити да су разлике у одговорима веома мале. Код највећег броја питања постоји изузетно висока

⁵ Садржаји Упитника приказани су у поглављу о поступку вредновања.

сагласност наставника, а написани одговори указују на то да наставници нису били расположени да дају потпуне одговоре и њихова образложења.

Сумарни резултати примене Упитника Б1 постоје само за школску 2005/06. годину. У извештају за ову годину процентуално је представљена заступљеност наставничких одговора, при чему се ни у овом случају не може закључити о броју наставника који су попунили овај упитник. На основу даље квалитативне анализе може се закључити да су разлике у одговорима наставника општеобразовних, општестручних и изборних предмета различитих разреда веома мале, те да постоји висок степен сагласности међу одговорима наставника. Према мишљењу већине наставника, циљеви модула су јасно и прецизно дефинисани.

Када је реч о очекиваним исходима модула, већина наставника сматра да они јесу и јасни и мерљиви. Нешто мања сагласност наставника присутна је када је реч о усклађености исхода са узрасним развојним карактеристикама ученика, расположивим ресурсима у школи и у локалној средини. Наставници стручних предмета су у великој мери сагласни у мишљењу да очекивани исходи воде до потребних стручних компетенција које за то занимање препознаје тржиште рада. Сагласност међу наставницима општеобразовних предмета је нешто мања и међу њиховим одговорима се налази већи број одговора који указују на то да исходи не воде или делимично воде до потребних компетенција.

Велики проценат наставника у оквиру свих предмета и разреда сматра да је дужина трајања реализованих модула у њиховом предмету примерена остваривању очекиваних исхода. Исто тако велики проценат наставника сматра да модулarna структура предмета који предају омогућава корелацију са другим предметима и модулима, при чему је више наставника стручних него општеобразовних предмета који деле ово мишљење.

Када је реч о препорученим начинима оцењивања, већина наставника дели мишљење да су предложени начини оцењивања најпогоднији за вредновање ученичких активности, док готово сви наставници имају позитивно мишљење о томе да су препоручене методе оцењивања разноврсне и да им омогућавају да их користе у конкретним ситуацијама учења.

Сумарни резултати примене Упитника Б2 постоје само за шк. 2005/06. годину. На основу одговора предметних наставника може се закључити да је, према њиховом мишљењу, ревизију било потребно урадити у оквиру српског језика, математике (потребно је прилагођавање плана и програма предзнањима ученика из основне школе), хемије (сажети и смањити градиво) и медицинске географије.

Одговори наставника на питања која се налазе само у Упитнику Б2 показују следеће:

- највећи број наставника није одговорио или наводи да не припрема посебне материјале за учење. Наставници који их припремају кажу да је реч о збиркама стручних текстова (у електронској и штампаној форми);
- највећи број наставника не наводи да су им потребне додатне обуке за реализацију наставе у огледу. Исто мишљење нису делили професори енглеског језика који су обуке са ускостручном тематиком сматрали потребним, наставници

психологије, који желе обуку за модуларни начин рада, као и наставник медицинске географије, који обуку из активног учења сматра потребном;

- највећи број наставника оцењује програм огледа оценом 4, потом оценом 3, а најмањи број оценом 5 (мање оцене од 3 нису присутне у наставничким одговорима);
- нешто већи број наставника наводи да би се, уколико би били у прилици да бирају, определили за рад у огледу насупрот класичној настави;
- када је реч о прихватању улоге учесника у Тиму за ревизију програма, мишљења наставника су подељена;
- ниједан наставник није искористио могућност да допише додатни коментар о ономе што није обухваћено питањима у Упитнику, а користило би за потребе ревизије наставног плана и програма и унапређивање реализације наставе у огледу.

Може се закључити да резултати праћења реализације огледног профила Здравствени неговатељ, услед недоследности и дисконтинуитета у њиховом прикупљању, не пружају релевантне увиде и не омогућавају извођење уопштених закључака када је реч о образовним постигнућима ученика, ни када је реч о квалитативној анализи програма огледа. Иако се приказани подаци односе само на поједине године, чиме се доводи у питање њихова употребна вредност и значај, они су ипак унети у извештај, јер садрже информације које могу искористити у ревизији, односно, унапређивању огледног програма.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног профила Здравствени неговатељ заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања са главним циљним групама и резултатима анализе релевантне документације о овом огледном профилу.

Квалитет овог огледног профила у односу на различите аспекте процењивали су **наставници** на основу анкете коју је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања посебно конструисао за потребе овог истраживања. Према процени наставника, највећи квалитети овог програма огледа су методе и услови рада и квалитет завршног испита. Такође, наставници су задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу и квалитетом модуларне наставе. Највећи недостатак овог огледа за њих је усавршавање наставног кадра. Захтеве који се постављају пред ученике у стручним предметима сматрају добро одмереним, док највећи проблем представља квалитет препоручене литературе за стручне предмете. Наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма док, према њиховом мишљењу, спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а није у довољној мери допринело унапређивању рада у школама. Осим на завршном испиту, школа остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила. Такође, наставници су мишљења да овај образовни профил одговара потребама тржишта рада. Важно је поменути и то да су резултати истраживања показали да значајне разлике у мишљењу између

наставника који предају општеобразовне и стручне предмете не постоје ни за један аспект процене.

Према мишљењу наставника, највеће предности огледног профила Здравствени неговатељ су употребљивост знања из стручних предмета и општеобразовних предмета и припремљеност за свет рада. С друге стране, као највеће недостатке овог огледа они виде препоручену литературу, мале могућности запослења са овом дипломом, као и однос броја општеобразовних и стручних предмета. Добијени резултати указују на то да су мишљења наставника општеобразовних и стручних предмета у вези са предностима и недостацима овог огледног програма у великој мери сагласна.

Када је реч о процени остварености услова, простора и опреме за стручне предмете, у овом огледном профилу наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени (просечна оцена остварености је 69,06%). Наставници су дали и конкретне предлоге за опрему која би требала да има приоритет у набавци. Њихове препоруке односе се у првом реду на опрему за извођење практичне наставе, а највише наставника сматра да приоритет у набавци треба да имају панои, модели и графикони за апликацију лекова и друге активности у извођењу наставе.

У погледу исхода стручног образовања, у овом огледном профилу наставници су проценили важност, савладаност и мерљивост веома високим оценама. Дакле, они сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика. Ученици су важност и савладаност проценили релативно високим оценама. Дакле, могло би се закључити да и ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Важно је нагласити да су наставници, у просеку, позитивно оценили реализацију програма огледа, најчешће дајући оцену 4 као општу оцену реализације огледног профила Здравствени неговатељ. Највећи број наставника (60,6%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које се у првом реду односе на реформисање уџбеника и осавремењивање апарата и опреме која се користи на часовима стручних предмета, а често је навођена и потреба за личним стручним усавршавањем.

Ученици су дали просечну оцену 3.57 за квалитет огледног профила, што представља релативно високу оцену. Већина ученика сматра да је овај профил добра припрема за будуће занимање, да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Већина ученика има јасан увид у вештине и знања која би требало да стекну. Процена квалитета рада наставника, подршке које пружају ученицима и квалитета оцењивања је на веома сличном нивоу – просечне оцене за ова три аспекта крећу се од 3.62 до 3.69.

Мање од половине ученика верује да су у потпуности спремни за свет рада, док преостали ученици сматрају да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе. С друге стране, на основу података који се тичу уписа у огледни профил Здравствени неговатељ, може се закључити да постоји континуитет интересовања за ово занимање.

Према мишљењу **директора**, наставни план и програма за огледни профил Здравствени неговатељ је квалитетан. Садржај програма обезбеђује висок ниво практичне и стручне компетенције у обављању радних задатака. Након вишегодишње примене, директори наводе да би требало изменити преобимне наставне планове и програме општеобразовних предмета, проширити листу изборних предмета и увести нови предмет – Ментална хигијена. Они су у потпуности задовољни постигнутим резултатима огледа у целини, јер ученици успешно завршавају програм и успешно се запошљавају. Према њиховом мишљењу, може се закључити да је ниво знања, вештина и оспособљености за рад веома висок.

У целини гледано, према мишљењу **републичке координаторке**, овај оглед заслужује оцену 4. Сумарна описна процена садржаја програма огледа у целини, коју координаторка даје, са становишта координатора и наставника, указује на то да је програмски садржај добро конципиран, да обезбеђује солидно опште образовање и висок ниво стручних и практичних компетенција, односно, да оспособљава ученика да успешно изводи радне задатке. Како наводи, на крају трогодишњег образовања, здравствени неговатељ је оспособљен за пружање неге различитим категоријама лица у кућним условима, социјалним и здравственим установама. Она износи запажање, са којим су сагласни и наставници, а то је да тренутна како демографска, тако и социјална ситуација у нашој земљи, где је све већи број старих и болесних лица којима је потребна додатна нега и помоћ, оправдава постојање овог образовног профила у коме се школује потребан кадар. Такође, координаторка даје и конкретне предлоге за измене наставних планова и програма који су представљени у овом извештају.

На основу мишљења свих циљних група у истраживању, може се закључити да преовлађује позитивна оцена квалитета огледног профила Здравствени неговатељ, при чему су идентификовани и одређени недостаци, који могу бити превазиђени унапређивањем наставног плана и програма.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата испитивања, представљених у овој евалуативној студији, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења, постоји основа за давање позитивне оцене о остварености појединих циљева и исхода профила Здравствени неговатељ – оглед. Међутим, резултати говоре и о томе да су потребне одређене корекције наставног плана и програма огледа, чиме би се значајно унапредио овај огледни програм.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете и науке да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за трогодишњи профил Здравствени неговатељ – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. То значи да би и у школској 2012/2013. години требало задржати статус огледа овог образовног профила.**

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
МАСЕР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања у профилу Масер – оглед су:

- оспособљавање ученика за обављање апаратурне и мануелне масаже и
- развој позитивне социјалне комуникације, тимског рада и свести о потреби за даљим усавршавањем.

Када је реч о **очекиваним исходима стручног образовања** по завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о физиолошком и биолошком дејству масаже на организам– о грађи (топографска анатомија) и функцији коже– о опреми, инструментима и прибору за рад– о значају и врстама метода асепсе и антисепсе– о индикацијама и контраиндикацијама за спровођење масаже– о врстама и облицима препарата за спровођење масаже– о врстама и техникама мануелне и апаратурне масаже– о мерама заштите/самозаштите и могућим грешкама при раду
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– организације сопственог рада и радног места– избора врсте масаже према индикацијама и контраиндикацијама– одређивања препарата према типу коже– примене адекватног притиска, правца кретања и брзине у мануелној масажи– извођења релакс, рефлексотерапије, шијацу, божанствене и антицелулит масаже (по сегментима, у целини)– подешавања параметара на апаратима примене апаратуре у подводној, вибрационој, ултразвучној масажи– вођења, организације рада у салону и комуникације са клијентима
Стручне компетенције	<ul style="list-style-type: none">– спровођења свих врста мануелне масаже– спровођења свих врста апаратурне масаже

2. Мишљења наставника о квалитету најважнијих аспеката образовног профила Масер – оглед

Процена квалитета програма Масер – оглед

Према процени наставника, сви аспекти огледа су на веома високом нивоу квалитета. Наиме, све оцене у просеку су више од 4, што сугерише да су наставници изузетно задовољни квалитетом овог програма огледа, а такође значајан податак је да ни један аспект није процењен значајно лошијим од осталих. Детаљнији приказ налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Процена аспеката програма огледа од стране наставника

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	4.56	0.315	4.57	4.00	5.00	16
Квалитет модуларне наставе	4.61	0.354	4.60	3.60	5.00	16
Методе и услови рада	4.86	0.203	4.90	4.20	5.00	16
Усавршавање наставног кадра	4.61	0.634	4.80	2.40	5.00	16
Квалитет завршног испита	4.54	0.417	4.45	4.00	5.00	15
Квалитет праћења програма огледа	4.47	0.531	4.50	3.00	5.00	14
Релевантност програма огледа за заједницу	4.51	0.549	4.67	3.33	5.00	14

С обзиром на релативно мали узорак наставника, ваља размотрити и њихово међусобно слагање. Наставници се највише слажу када је квалитет метода и услова рада у питању, али је њихово слагање у погледу свих испитиваних аспеката квалитета веома високо. Такође, узевши у обзир мали узорак наставника у даљој анализи и тумачењу налаза, фокусираћемо се на средње вредности (медијане – Mdn), с обзиром на то да је њихова величина мање осетљива на индивидуална екстремна одступања појединачног испитаника.

Такође, када се анализа врши на нивоу појединачних индикатора квалитета, сваки од њих је веома високо процењен од стране наставника. Дакле, могло би се закључити да су наставници задовољни квалитетом програма Масер – оглед.

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је било утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да не постоје значајне разлике у проценама између ове две групе наставника. Наставници стручних и општеобразовних предмета се слажу да је квалитет свих аспеката овог програма огледа на високом нивоу.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника о највећим предностима и недостацима овог огледног профила. Сваки од

наставника имао је могућност одабира три од понуђених 14 одговора који се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у Табелама 2 и 3.

Табела 2 – Предности огледа према мишљењу наставника

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	11	22,9	68,8
Услови и опрема за извођење практичне наставе	8	16,7	50,0
Начин рада наставника на часовима	6	12,5	37,5
Припремљеност за свет рада	6	12,5	37,5
Велика могућност за запослење	4	8,3	25,0
Предвиђен број часова стручних предмета	4	8,3	25,0
Модуларна настава	3	6,3	18,8
Понуда изборних предмета	2	4,2	12,5
Укупна понуда наставних предмета	1	2,1	6,3
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	1	2,1	6,3
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	1	2,1	6,3
Оцењивање ученика	1	2,1	6,3
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Препоручена литература	0	0	0

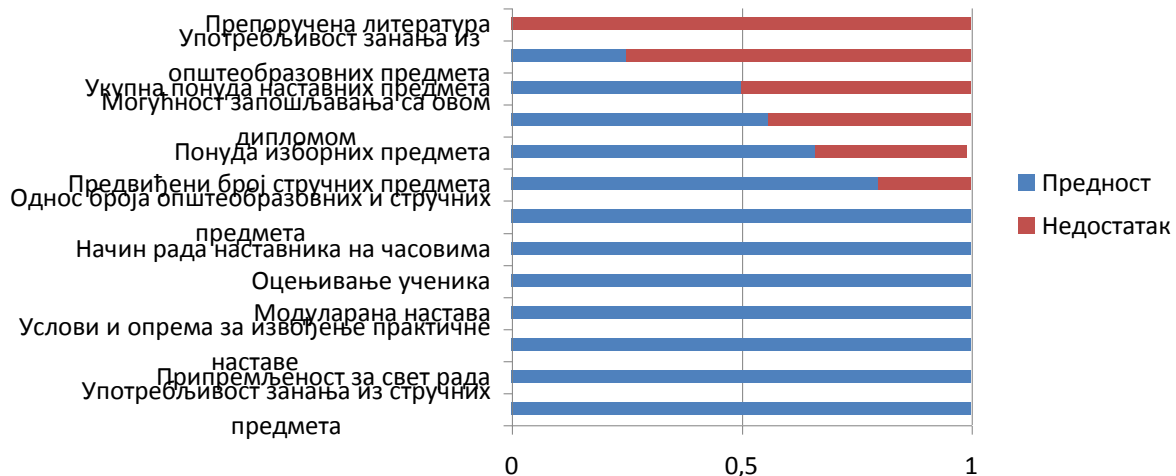
Табела 3 – Недостаци огледа према мишљењу наставника

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Тешко се могу запослити са овом дипломом	3	27,3	50,0
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	3	27,3	50,0
Препоручена литература	2	18,2	33,3
Укупна понуда наставних предмета	1	9,1	16,7
Предвиђен број часова стручних предмета	1	9,1	16,7
Понуда изборних предмета	1	9,1	16,7
Услови и опрема за извођење практичне наставе	0	0	0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	0	0	0
Слаба припремљеност за свет рада	0	0	0
Модуларна настава	0	0	0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	0	0	0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Оцењивање ученика	0	0	0

Примећује се да знатно већи број предложених могућности наставници наводе као предности, док су као мане само 6 могућности одабране од стране наставника. Овај налаз конзистентан је са претходно утврђеним изузетно високим проценама квалитета овог огледа.

У прилог овом закључку говори и графички приказ предности и недостатака овог профила. На *Графикону 1* приказане су пропорције процена наставника сваке од могућности (предност или недостатак). Као што се са графикона види, највећи број аспеката је од стране наставника окарактерисан као предност овог образовног профила.

Графикон 1: Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета остварени на веома високом нивоу, односно просечна оцена остварености је 92,5%. Мишљења наставника по овом питању веома су хомогена, све процене крећу се у распону од 90% до 100%. Када су у питању сугестије наставника у погледу опреме која недостаје, највећи број наставника наводи да је сва потребна опрема већ доступна, док само један наставник наводи да је школи потребан још један кабинет опремљен струјачама и столовима.

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

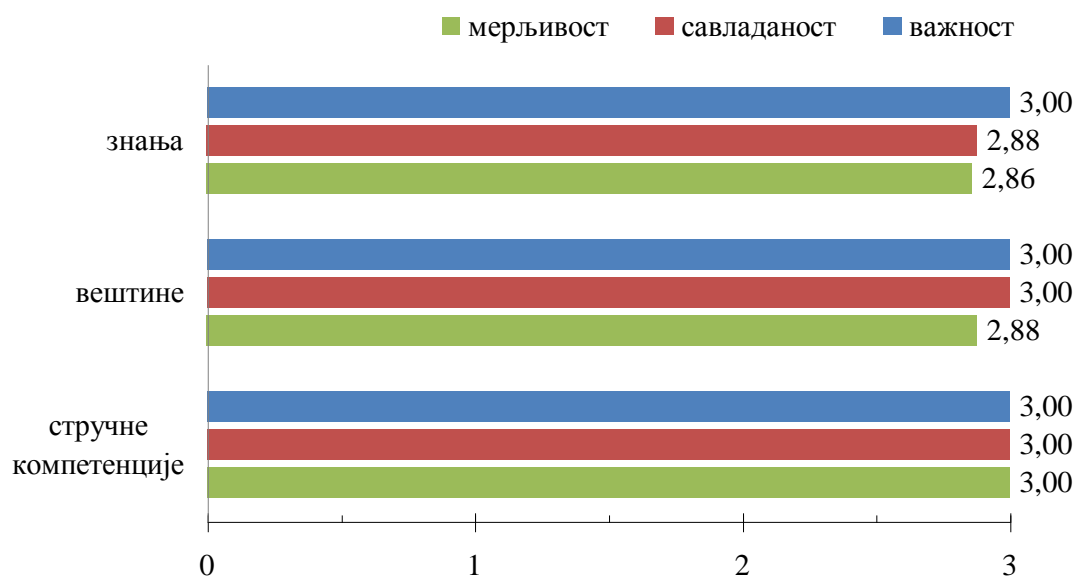
Извршено је и испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 4* можемо видети, наставници су проценили важност, савладаност и мерљивост изразито високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.75, нема мање оцене од 2). Дакле, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

Табела 4 – Процена остварености исхода стручног образовања од стране наставника

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.87	0.161	3.00	2.63	3.00
	вештине	2.90	0.159	3.00	2.57	3.00
	стручне компетенције	2.93	0.189	3.00	2.50	3.00
Савладаност	знање	2.86	0.152	2.88	2.63	3.00
	вештине	2.75	0.375	3.00	2.14	3.00
	стручне компетенције	2.92	0.204	3.00	2.50	3.00
Мерљивост	знање	2.86	0.183	2.88	2.50	3.00
	вештине	2.75	0.316	2.86	2.14	3.00
	стручне компетенције	2.93	0.189	3.00	2.50	3.00

На *Графикону 2* упоредо су приказане процене важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника. Као што се може видети на графикону, наставници су максималне оцене дали важности свих исхода, савладаности вештина и стручних компетенција, као и њиховој мерљивости, а оцене за савладаност и мерљивост знања и мерљивост вештина такође су веома високе.

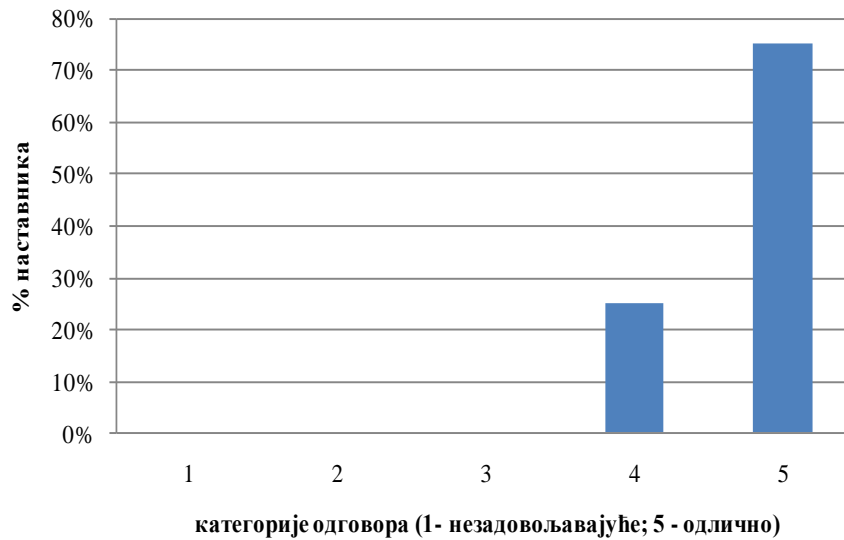
Графикон 2: Упоредни приказ важности, савладаности и мерљивости исхода образовања

Сумарна оцена реализације огледа

Наставници су реализацију програма огледа оценили, у просеку, веома позитивно ($AS=4.75$, $SD=0.447$). Највећи број наставника (12) заокружио је 5 (максималну оцену) као општу оцену реализације овог огледног програма. На *Графикону 3* представљене су учесталости сумарних оцена. Као што се са графикона може видети, ниједан наставник није дао оцене од 1 до 3, што значи да су сви испитивани наставници позитивно оценили програм огледа.

Графикон 3: Сумарна оцена огледа

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 11 (68,8%), сматра да би овај огледни програм требало да постане редовни програм без увођења било каквих измена. Један наставник сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена, док четири наставника сматра да су потребне мање промене, али да са програмом треба наставити. Значајно је, такође, да ниједан наставник не сматра да овај програм треба укинути. Иако су наставници укупно изразито задовољни програмом и његовом реализацијом, у циљу даљег унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у Табели 5.

Табела 5 – Препоруке за унапређивање програма огледа

Препорука/образложење	Број наставника
Додати одређене предмете, како би се ученицима олакшало уписивање факултета	1
Корекција система бодовања на завршном испиту	1
Прерасподела броја часова на неким модулима	1
Обезбедити помоћ ученицима у проналажењу посла након завршене школе	1
Мале измене у плану и програму предмета Дерматологија са негом	2
Корекција броја часова теоријске наставе предмета Педикир и маникир	1

Осим ових неколико препорука за побољшање програма, наставници су махом наводили добре стране програма, као што су адекватност и употребљивост знања и спремност ученика за рад у струци након завршеног огледа.

3. Мишљење ученика о квалитету програма и квалитету реализације најважнијих аспеката огледног образовног профила Масер

Квалитет програма Масер – оглед

Квалитету огледног профила ученици дају просечну оцену 4.25 ($SD=0.364$), што представља веома високу оцену. Наиме, само 5 ученика (14,7%) оцењује општи квалитет оценом мањом од 4, на скали од 1 до 5. Сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимање. Такође, већина ученика сматра да је оно што се учи корисно за опште образовање (73,5%), док готово сви имају јасан увид у то које вештине и знања би требало да имају на крају сваког модула (96,9%), као и да су захтеви који се пред њих постављају примерени њиховим могућностима (82,4%). Постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета према мишљењу највећег броја ученика (94,1%).

Ученици сматрају да су **услови и опрема за рад** у огледу добри. Просечна оцена овог аспекта је 4.19 ($SD=0.429$). Готово сви ученици сматрају да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (94,1%), док већина њих сматра да користе савремену опрему и уређаје (85,3%). Половина ученика сматра да учбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење, док се 26,5% ученика с тим не слаже. С друге стране, највећи број њих сматра да имају довољно практичног рада (88,2%) и да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (94,1%).

Квалитет рада наставника процењен је нешто нижим оценама од претходних аспеката, али и даље је на задовољавајућем нивоу ($AS=3.96$, $SD=0.526$). Квалитет рада наставника 12 ученика (35,3%) оцењује оценом мањом од 4, али, ипак, највећа концентрација ученичких одговора налази се око оцене 4. Већина ученика сматра да наставници предају на јасан и разумљив начин (76,5%). Такође, већина њих сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу и постављање питања у вези са градивом (82,8%), док нешто мањи број њих сматра да наставници подстичу тимски рад (67,6%). Коначно, већина ученика сматра да наставници општеобразовних предмета улажу напор у повезивање градива са будућим занимањем ученика (70,6%) и да наставници стручних предмета користе различите изворе информација као што су: интернет, чланци, литература и др. (72,7%).

Квалитет подршке ученику од стране наставника, уопштено гледано, релативно је високо оцењен ($AS= 4.15$, $SD=0.702$), само 5 ученика (14,7%) има просечну оцену мању од 4. Готово сви ученици сматрају да наставници додатно раде са ученицима који им се обрате за помоћ

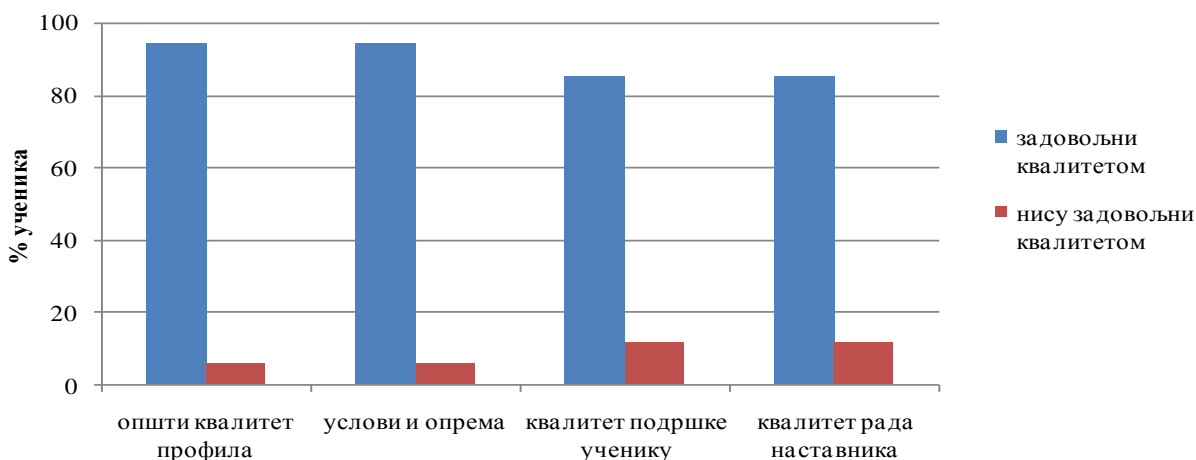
(91,2%), док 11% ученика не сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Ученичка процена **квалитета оцењивања** је такође релативно висока. Просечна оцена износи 4.10 (SD=0.573), док оценом мањом од 4 квалитет оцењивања процењује 10 ученика (29,4%). Дакле, готово трећина ученика није задовољна квалитетом оцењивања. Четири ученика сматрају да оцењивање у оквиру стручних предмета није праведно, а када је у питању оцењивање у оквиру општеобразовних предмета, 26% ученика, односно њих 9, сматра да оцењивање није праведно. Укупно 79% ученика сматра да су упутства и инструкције за рад приликом провере знања јасне. Такође, већина ученика сматра да наставници стручних предмета редовно прате напредак сваког ученика (76,5%).

Сумарна оцена за огледни образовни профил коју дају ученици износи 4.13 (SD=0.343), при чему 73,5% ученика оцењује квалитет оценом већом од 4, док је најмања просечна оцена 3.14.

На *Графикону 4* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 3.5). Као што се са графикана види, највише је ученика који су задовољни профилем, а мање је оних који су задовољни радом наставника и квалитетом подршке коју наставници пружају ученицима. Уопштено, на графикону се види јасна тенденција да је знатно већи број ученика који су задовољни свим наведеним аспектима огледа.

Графикон X. Процена квалитета најважнијих аспеката образовног профила

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета огледног програма у целини, ученицима је постављено питање шта мисле да су највеће предности, а шта највећи недостаци овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три који би

представљали његово мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 6 и 7.

Табела 6 – Приказ предности огледног програма

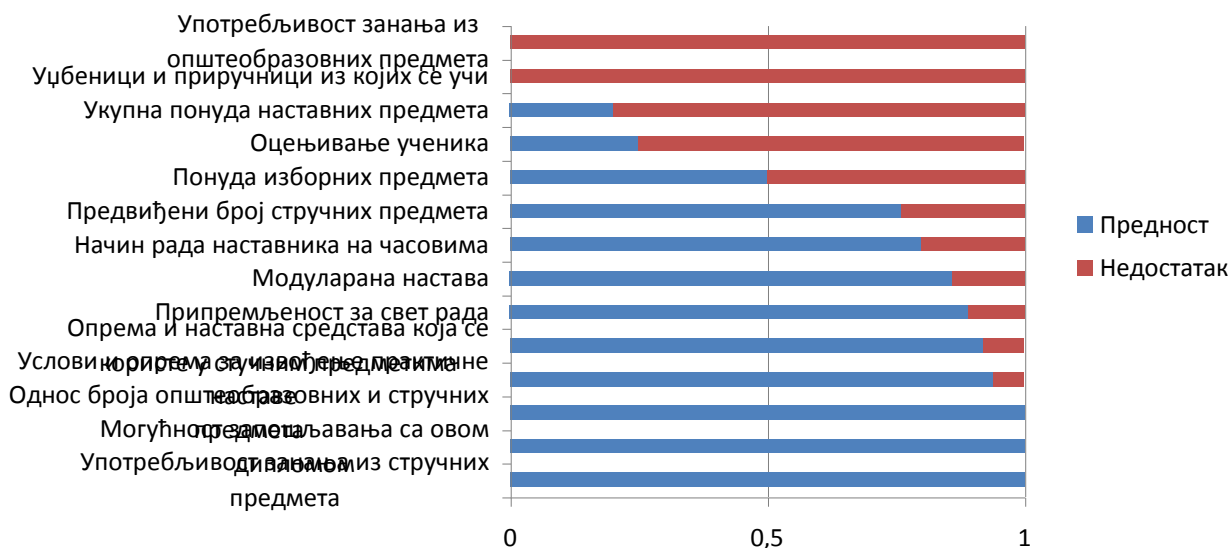
Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	16	15.8	47.1
Услови и опрема за извођење практичне наставе	15	14.9	44.1
Предвиђен број часова стручних предмета	13	12.9	38.2
Начин рада наставника на часовима	12	11.9	35.3
Опрема и наставна средства која се користе у стучним предметима	11	10.9	32.4
Лако се могу запослити са овом дипломом	9	8.9	26.5
Припремљеност за свет рада	8	7.9	23.5
Модуларна настава	6	5.9	17.6
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	5	5.0	14.7
Понуда изборних предмета	3	3.0	8.8
Оцењивање ученика	2	2.0	5.9
Укупна понуда наставних предмета	1	1.0	2.9
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	0	0	0
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0

Табела 7 – Приказ недостатака огледног програма

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	12	27.3	63.2
Уџбеници и приручници из којих се учи	8	18.2	42.1
Оцењивање ученика	6	13.6	31.6
Укупна понуда наставних предмета	4	9.1	21.1
Предвиђен број часова стручних предмета	4	9.1	21.1
Начин рада наставника на часовима	3	6.8	15.8
Понуда изборних предмета	3	6.8	15.8
Модуларна настава	1	2.3	5.3
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	1	2.3	5.3
Услови и опрема за извођење практичне наставе	1	2.3	5.3
Слаба припремљеност за свет рада	1	2.3	5.3
Тешко се могу запослити са овом дипломом	0	0	0
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	0	0	0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	0	0	0

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ свих аспеката. На *Графикону 4* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, прва два аспекта представљају најслабије тачке огледног профила. Већину других аспеката ученици виде углавном као предности образовног профила.

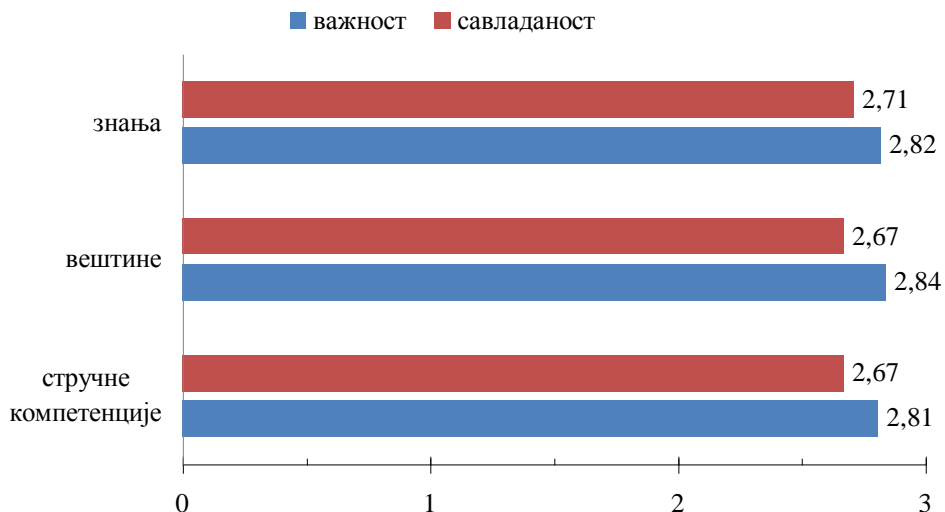
Графикон 4: Упоредни приказ предности и недостатка огледног профила

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. На *Графикону 5* приказане су ученичке процене важности и савладаности исхода. Када су у питању знања и стручне компетенције, ученици дају нешто веће оцене важности исхода, него што процењују да су их успешно савладали. Ипак, ове разлике су веома мале и у оба случаја оцене прелазе 2.5, што говори о уопштено позитивној процени ученика. Такође, с обзиром на то да су медијане углавном једнаке максималној вредности или одмах испод ње, можемо закључити да разлике у процени потичу од индивидуалних екстремно негативних одговора, којих је веома мало.

Графикон 5: Упоредни приказ савладаности и важности исхода стручног образовања

Припрема за завршни испит у огледном профилу

Када је припрема за завршни испит у питању, највећи број ученика (12) припрема се тако што похађа посебне часове за припрему, док најмањи број (2) има збирку из које се сами припремају и вежбају задатке из збирке на редовним часовима (2). Битан податак је да се 18 ученика (52,9%) још увек не припрема за матурски испит.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за завршни испит, само 2 ученика одговорило је потврдно, док преосталих 32 ученика није имало прилику да се упозна са задацима. Од ученика који су имали прилику да се упознају са задацима, један је проценио да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника, док је један ученик саопштио да може све задатке да уради без помоћи наставника.

Припремљеност за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 18 ученика (52,9%) верује да су у потпуности спремни за свет рада, њих 12 (35,3%), верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, док два ученика верује да нису спремни за свет рада, а један ученик није одговорио на ово питање.

У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (51,9%) планира наставак школовања, а њих 9 (26%) планира специјализацију за одређени посао у струци. Запослење код приватног послодавца планира 7 ученика, покретање сопственог бизниса такође 7, док 3 ученика планира одлазак у иностранство у потрази за послом.

Значајно је да би већина ученика (76,5%) изабрала поново овај огледни профил када би имали прилику да се опредељују. Пет ученика би поново изабрало овај профил ако би се увеле мање промене, један, ако би се увеле веће промене, а два ученика се нису изјаснила.

4. Заинтересованост ученика за упис у образовни профил Масер – оглед

Према подацима о броју уписаних ученика у профил Масер – оглед, као и о њиховој заинтересованости (да ли су овај профил написали на једном од прва три места на листи жеља) може се рећи следеће:

- почев од шк. 2003/2004. године, Министарство просвете и науке је одобравало упис укупно 40 ученика (два одељења у Београду, а од шк. 2011/2012. године још једно одељење у Нишу), од самог почетка реализације одељења у Београду се попуњавају у првом уписном кругу, а одељење у Нишу је некомплетно – 14 ученика;
- о заинтересованости ученика за профил на основу позиције профила у листи жеља постоје подаци од шк. 2009/2010. године; те године за укупно 40 места на прва три

места овај профил наводи 209 ученика, наредне 2010. године 216 ученика, а 2011. године 232 ученика; подаци посредно говоре о томе да се овај трогодишњи профил радо бира;

- просечан број бодова са којим се уписују ученици у овај профил, почев од 2005. године, креће се од 48 до 50, а у 2011. је око 66 (новина у односу на претходне године – скор је збир бодова са завршног испита и оцена из основне школе); уочава се благи пораст броја просечних поена из године у годину;
- најнижи број бодова за упис износио је око 45 поена у свим годинама реализације.

Према приказаним подацима, може се закључити да постоји континуитет интересовања за ово занимање, а да се за профил интересују ученици који из основне школе долазе са врло добрим успехом.

5. Мишљење директора о квалитету и реализацији најважнијих аспеката профила Масер – оглед

На питања у оквиру интервјуа за директоре школа одговориле су директорке обе школе у којима се оглед реализује, при чему напомињемо да се у Фармацеутско–физиотерапеутској школи у Београду овај оглед реализује већ девет година, док је у Школу моде и лепоте у Нишу уведен прошле године, тако да се искуства директора са овим огледним профилем битно разликују.

Као разлоге због којих је овај оглед уведен у поменуте школе директорке наводе следеће: визија школе која би одговарала називу школе као и „заокруживање“ образовних профила који су сродни и њихово повезивање са различитим подручјима рада (Школа моде и лепоте, Ниш), усавршавање и осавремењивање образовно-васпитног рада и велико интересовање за овај образовни профил (Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд). Иницијатива за увођење овог огледа потекла је од стране Министарства просвете и науке за школу у којој је оглед првобитно уведен, а за школу у Нишу од стране директорке школе. На основу одговора директорки може се закључити да није било анализе потреба за увођењем трогодишњег огледног профила Масер у виду одређеног истраживања. Како директорка Школе моде и лепоте наводи, пре увођења огледа остварен је контакт са Националном службом за запошљавање и утврђено је да нема незапослених са овим образовним профилем, или их има повремено, али врло мало. Идеја је била да се школује стручан, спреман и квалитетан кадар и да се изађе у сусрет потребама рекреационих центара који имају потребе за овим кадром.

Директорка школе из Београда истиче да за огледни профил Масер постоји велико интересовање као и да доња граница бодова на квалификационом испиту износи око 70 поена (јун 2011). С обзиром на то да је у другој школи у току тек прва година реализације овог огледног профила не могу се износити закључци о заинтересованости ученика нити о успеху који ученици остварују. Када је реч о успеху и раду ученика овог профила у Фармацеутско-физиотерапеутској школи, директорка наводи да је изузетно задовољна јер све генерације

постижу добре резултате. Директорке такође наводе и да су задовољне знањем ученика, њиховом заинтересованошћу и активношћу на часовима. У школи из Београда постоје подаци о кретању ученика након завршетка школовања и они указују на то да неки од ученика настављају школовање, а да се неки одмах укључују у свет рада при чему постоји недостатак ових профила на тржишту рада.

У изради наставног плана и програма за овај профил учествовали су наставници Фармацеутско-физиотерапеутске школе из Београда. Тимски рад наставника се позитивно процењује. Када је реч о односу наставника који нису укључени у огледну наставу, према огледном профилу Масер директорка школе у Нишу наводи да они имају позитиван однос јер су као колектив „навикли“ на новине и интересом школе сматрају да се што већи број ученика упише у овај, за њих, нови огледни профил. Београдска школа у којој се реализује овај огледни профил има само огледне профиле, тако да су сви наставници укључени у огледе.

Обе директорке наводе и да су задовољне реализацијом наставног плана и програма у обе школе. У школама нису развијани факултативни програми у оквиру овог огледног профила. Директорка школе која има мање искуства у реализацији овог огледног профила наводи да за сада нису потребне измене у програму, док друга директорка сматра да је након вишегодишње примене програма потребно направити методолошко праћење наставних планова и програма и увести општу и стручну матуру за ученике који своје средњошколско образовање стичу у оквиру огледног профила Масер. Директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе наводи да је ова школа редовно упућивала иницијативу за измене и допуне наставног програма и достављала их Центру за стручно и уметничко образовање, посредством републичких координатора, екстерних и интерних носилаца промена и Удружења медицинских школа.

Када је реч о организационим новинама које су увођене током реализације огледа, директорке наводе да су се оне уводиле кроз обуке наставника и учешће у пројектима у организацији Министарства просвете и науке (београдска школа), односно да је предвиђено да се део вежби реализује у Рехабилитационом центру „Нишка бања“. Према мишљењу директорки, методе које преовлађују у настави општеобразовних и стручних предмета јесу истраживачке методе и активно учење.

Када је реч о постигнутим резултатима огледа у целини, директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе наводи да је изузетно задовољна, а разлог позитивне процене јесу пре свега резултати које ученици остварују и интересовање за овај образовни профил. Када је реч о тешкоћама на које су школе наилазиле у реализацији огледа у београдској школи било је речи о финансијским проблемима за реализацију практичне наставе, док у школи у Нишу у овом краћем периоду није било проблема. Поменути тешкоће уз недостатак акредитованих семинара за континуирано усавршавање наставника представљале су изазов и за саме руководиоце. Како се из одговора сазнаје, обе школе добијале су помоћ за обуке и финансијску подршку за опремање школа. Директорке ипак наводе да не постоји проблем који није решен у досадашњој реализацији овог огледа.

6. Мишљење екстерних и интерних носилаца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката профила Масер – оглед

Према мишљењу двоје носилаца промена (екстерни и интерни) из Фармацеутско-физитерапеутске школе постојали су добри разлози за увођење овог профила у рад школе. Према подацима Националне службе за запошљавање, постоји потреба за овим занимањем, али на тржишту није било школованих масера, будући да су знања стицали кроз курсеве који нису осигуравали стандарде квалитета.

Интересовање ученика за овај профил, које не јењава већ девет година, показује да се ради о атрактивном занимању. У ова огледна одељења уписују се углавном ученици са врло добрим успехом из основне школе који у току трогодишњег школовања задржавају овај ниво или су нешто бољи. Задовољство знањем ових ученика изражавају социјални партнери из наставних база, али и наставници на струковним студијама на које се уписују ученици.

У овом огледу се посебна пажња посвећује стручном усавршавању наставника. Сви наставници су похађали потребне програме обука, као директни учесници, или су едуковани посредством интерних и екстерних носилаца промена. Као посебан вид професионалног развоја препознаје се ангажовање наставника у изради скрипата и приручника за наставу, будући да адекватних уџбеника није било. Има и наставника са међународним сертификатима од значаја за струку. Учешће већине наставника у изради наставног плана и програма такође је показатељ потенцијала ових наставника за рад према новим захтевима.

Оба саговорника процењују да је наставни програм за масере избалансиран и осавременљен увођењем нових модула. Они сматрају и да је квалитету битно допринело то што су наставне програме радили наставници из средњих школа који имају непосредни увид у способност и могућности ученика и што су програми рађени на основу исказаних потреба од стране социјалних партнера (стручњаци из ВМА, КЦС, београдски домови здравља, приватне лекарске асоцијације и сл.).

Према њиховом мишљењу, нарочито је позитивно то што је заступљеност стручних предмета повећана и износи 65% у односу на општеобразовне програме 30% , увођење изборних предмета (5%) које ученици сами бирају а који им пружају могућност или да се усавршавају и припремају за непосредно укључење у реални свет рада или да се припремају за наставак школовања. Нови наставни профили подразумевају и реализацију наставе у блоку и професионалне праксе, што омогућава ученицима да се упознају са реалним светом рада, стекну искуства у раду са клијентима и упознају и препоруче се будућим послодавцима. Саговорници истичу да су услови за рад у овом профилу перфектни јер школа поседује најсавременије апарате који се користе у физикалној медицини.

Да би се постојеће стање још више унапредило, потребна је боља сарадња са наставним базама, што се може решити потписивањем протокола између Министарства просвете, науке и

технолошког развоја и Министарства здравља како би се ученицима омогућило да стичу практична знања у здравственим установама. Потребна је бржа и синхронизованија сарадња школа, Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Националне службе за запошљавање како би нова занимања која уводи Министарство просвете била препозната од стране социјалних партнера. Проблем са запошљавањем појављује се због тога што домови здравља немају масере у правилницима па се не расписују конкурси за масере, као да не постоји занимање масер у Србији.

Према наводима носилаца промена, у школи су уведене бројне новине и то:

1. Припрема за полагање завршног испита и професионална пракса. Припрема се реализује у последње две недеље пре полагања завршног испита и на тим часовима се увежбавају сва питања. Колико су за ученике добро организоване припреме показују изузетни резултати које постижу ученици на завршном испиту (просечна оцена је врло добар) и то пред комбинованом комисијом коју поред наставника из школе чине и представници социјалних партнера.
2. У школи је такође уведена пракса одржавања огледних и угледних часова које припремају:
 - наставници у сарадњи са интерним носиоцем промена и презентују их другим наставницима сродних предмета (тимски облик рада) кроз креативну недељу, по жељи ученика и наставника;
 - наставник/-ци са ученицима на основу показаног интересовања од стране ученика за одређену тему једног или више предмета;
 - ученици једног одељења, једног разреда или ученици различитих разреда по слободном избору.
3. Уведена је консултативна настава за све предмете, која доноси изузетне резултате, јер је осмишљена да пружи све неопходне информације и помоћ како ученицима, тако и родитељима. На консултације се ученици радо одазивају и сами инсистирају на њиховом организовању, јер тако најлакше систематизују своја знања.
4. Оспособљавање ученика и наставника за презентацију програма огледа, приказа усвојених знања, вештина и умења на општинском, градском, републичком и међународном нивоу (сајмови, конгреси, манифестације, такмичења, ученичке компаније, реферати, истраживачки центри, међушколска размена знања и практичних умења, пружање услуга у хуманитарне сврхе и пружање услуга кроз проширену делатност школе, гостовања на медијима, интервјуи за штампу).
5. Идентификовање, неговање и пласирање талентованих ученика како кроз сарадњу са Регионалним центром за таленте, тако и кроз припремање талентованих ученика за такмичења и пријаве на најразличитије конкурсе на општинском, градском, републичком и међународном нивоу.

6. Оцењивање модула на начин да сваки ученик када одслуша, провежба и увежба сваки модул добија тест из тог модула. Ученик који није урадио тест за позитивну оцену, слуша садржаје следећег модула, али не може да приступи раду на тесту тог модула док не савлада за позитивну оцену садржаје из предходног модула. Тако се сваком ученику пружа могућност да савлађује наставно градиво према свом темпу.

Саговорници сматрају да профил Масер – оглед заслужује оцену 5 за квалитет садржаја и квалитет реализације. Увођењем огледа постављени су, како кажу, темељи тимског рада који је континуирано подржан у изради наставних планова и програма, обучавању за реализацију програма, раду на ревизији програма, изради питања за задатке на завршном испиту, припремању за реализацију часова. Наставници су тимски презентovali образовни профил, а тимски су обучавали ученике за презентовање огледа, практичних умења и знања.

7. Мишљење републичког координатора о квалитету и реализацији образовног профила Масер – оглед

Према мишљењу координатора, задовољство наставника огледним образовним програмом, на основу онога што су попуњавали у упитницима за праћење реализације, на скали од 1 до 5, износи 4. Дакле, наставници су задовољни огледним образовним програмом, при чему координатор сматра да у својим проценама огледног профила углавном сагледавају програм у целини. Као једину, али веома честу замерку огледном програму наставници издвајају обим и садржај модула. Према мишљењу координатора, наставници су у највећој мери показивали интересовање за обуке које се односе на савремене методе и за оне које се баве ужестручним темама у оквиру наставног предмета.

Када је реч о сумарној описној процени садржаја програма огледа у целини, са аспекта наставника и координатора, испитаник наводи да је након двогодишњег праћења реализације огледа посредством упитника, јула 2005. године, урађена ревизија за предмете: Масажа II, Педикир – маникир процедуре и изборне предмете из Физике, Хемије и Биологије. Даљим праћењем до школске 2010/11. године указала се потреба за ревизијом из предмета: Масажа III, Дерматологија са негом и Физика. Како координатор истиче, са овом ревизијом, која није спроведена, а односи се на мању измену наставног садржаја и фонда часова за поједине модуле, према мишљењу наставника, добио би се одговарајући наставни програм који би могао да постане саставни део редовног образовног система.

Када је реч о сумарној описној процени квалитета реализације програма огледа у школама, координатор наводи да Фармацеутско-физиотерапеутска школа испуњава услове простора и опреме за одговарајућу реализацију огледног образовног профила Масер. Како се у одговору даље наводи, наставни план реализује стручно оспособљени наставни кадар при чему су наставници од самог почетка адекватно припремљени за реализацију и вредновање огледног образовног програма. Како координатор наводи, наставницима су континуирано омогућене

обуке у области педагошко-психолошких знања и вештина, обуке за примену савремених метода у настави и стручно усавршавање наставника. Вршено је праћење напредовања ученика и вредновање резултата квалитативном анализом на класификационим периодима у односу на претходну годину и показало се да су ученици задржали или постигли бољи успех у односу на претходну годину.

Координатор наводи и да су социјални партнери били нарочито задовољни применљивошћу усвојених знања на блок-настави, професионалној пракси и завршном испиту. У последње две године, код реализације завршног испита јавио се проблем око обезбеђивања присуства социјалног партнера. Исто тако, наводи се да наставници који присуствују завршном испиту сматрају да листа бодовања за оцењивање радних задатака није добра чиме се доводи у питање објективност оцењивања.

На крају можемо рећи да је оцена координатора, када је реч о програму огледа у целини, сагласна са оценом наставника. Наиме, на понуђеној скали од 1 до 5 (где је 1 уопште нисам задовоља/-на, а 5 веома сам задовољан/-на) координатор се опредељује за оцену 4.

8. Мишљење представника послодавца (чланови комисија за полагање завршног испита) о квалитету образовног профила Масер – оглед

Послодавци који су били чланови комисије за завршни испит имали су могућност да путем упитника изнесу мишљење о својој улози у овој комисији, концепту испита, сарадњи са школом, као и о оспособљености ученика за успешан рад у струци.

За овај огледни профил упитнике су попунила два представника послодавца. Њихово укупно ангажовање односи се на једну школску годину, када су учествовали у давању оцене за 20-ак ученика. Један послодавац запослен је у ДЗ Земун, а други у фирми под називом *СVМУ*. Према процени оба послодавца, сарадња са школом је одлична, јер им је јасно објашњена њихова улога као чланова комисије. У комисијама су могли равноправно са осталим члановима да постављају питања ученицима, а за сараднике из школа кажу да су стручни, ефикасни и колегијални.

На скали од 1 до 5 (где је 1 – веома лоше, а 5 – одлично) оба члана дају најбољу оцену овом концепту завршног испита, а разлози су следећи: акценат је на практичном приказу, поред теорије заступљен је практичан рад који је показао да је теоријски део научен са разумевањем, а питања су коректна јер садрже теоријски и практични део и обухватају више области. Нису имали предлоге за унапређивање завршног испита за огледни профил Масер.

Послодавци су усаглашени и када је реч о томе да ли је улога послодавца у комисији за завршни испит добро осмишљена сматрајући да јесте. Образложење оваквог става дао је један испитаник, запослен у Дому здравља Земун. Он сматра да је учешће послодавца добар начин да

се провери да ли ученици имају основно знање за рад у здравственим установама што, како каже, неко са стране може објективно проценити, јер познаје рад у здравственој установи.

Када је реч о томе у којим знањима и вештинама су ученици најуспешнији на завршном испиту, један од послодаваца наводи да су то вештине са којима су се најчешће сусретали током школовања и на пракси. Други послодавац даје нешто конкретнији одговор наводећи да ученици практично знају да покажу све што су научили и у раду са апаратурним и мануелним техникама. Када је реч о знањима и вештинама за које су ученици показали најмањи степен успешности, оба послодавца сматрају да их нема.

Оба послодавца навела су да нису била у прилици да раде са особама које су завршиле овај огледни профил. Исто тако, они нису имали идеје на који начин би се образовање могло боље повезати са тржиштем рада.

9. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у образовном профилу Масер – оглед

На упит Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је обавештење да, према њиховој евиденцији, на тржишту рада, на републичком нивоу, има 40 незапослених масера, а од тог броја у Београду их је 24. У Нишу нема пријављених масера који траже посао. У коришћењу наведених података потребно је уважити чињеницу да постоји тзв. „сива зона“ на тржишту рада.

10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила Масер (Упитници А1 и А2)

Иако је евидентирање и праћење образовних постигнућа ученика у огледним профилима предвиђено као активност која се остварује у континуитету, Заводу су достављени подаци само за три школске године, при чему се подаци за школску 2005/2006. и 2008/2009. годину односе на прво полугодиште. Најкомплетнији подаци за образовни профил Масер – оглед постоје за последњу годину праћења, школску 2009/2010. Будући да реализација траје пуних осам година, ови подаци не могу се сматрати довољним за анализу, али ће бити приказани у *Табели 9* ради илустрације.

Табела 9 – Средње оцене општег успеха ученика у Фармацеутско-физиотерапеутској школи у школској 2009/2010. години

Разред		Средња оцена – општи успех	
		Одељење 1	Одељење 2
Први	I полугодиште	3,81	3,79
	II полугодиште	3,98	3,96
Други	I полугодиште	4,05	4,17
	II полугодиште	4,11	4,46
Трећи	I полугодиште	3,63	3,94
	II полугодиште	3,70	4,27

Према приказаним подацима може се закључити да је успех ученика нешто нижи од успеха са којим су дошли из основне школе (просечна оцена 4.3) и да постоје извесне разлике између два одељења у другој и трећој години учења.

10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Сумарни резултати примене Упитника Б0 – Када је реч о анализи плана и програма од стране наставника који први пут предају у огледном одељењу, постоје подаци за школску 2005/2006, 2007/2008. и 2009/2010. годину.

На основу анализе одговора у Упитнику Б0, за све три наведене године, може се закључити следеће:

- преко 80% наставника тачно наводи конкретне послове и задатке које на радном месту обавља особа која је образовање стекла у оквиру образовног профила Масер;
- сви наставници су упознати са циљевима и исходима који су очекивани на крају стручног образовања за овај образовни профил;
- за припрему наставе у оквиру свог предмета 90% наставника користи програм предмета који предаје и њему сродних предмета, при чему нико од наставника не наводи да сагледава програм у целини;
- сви наставници наводе да су упознати са променама до којих је дошло у програму њиховог предмета, као и да у реализацији наставе у огледном профилу имају помоћ и подршку од стране Школског тима за оглед при чему се за помоћ обраћају републичком координатору, педагошко-психолошкој служби, као и наставницима исте или сродне групе предмета;

- када је реч о додатним обукама које су наставницима неопходне за реализацију наставе у овом огледном профилу, свега 10% наставника (и то само оних који су попуњавали упитник шк. 2005/2006. године) наводи да су им потребни стручни семинари без прецизирања њихових тема;
- када је реч о наставничким очекивањима од Центра за стручно и уметничко образовање, она се односе на обезбеђивање адекватне литературе (учбеника), наставних средстава и стручних семинара.

Сумарни резултати примене Упитника Б1 – Квалитативне анализе програма на крају I полугодишта доступне су за три године праћења реализације огледа. Ови подаци представљени су према појединачним предметима за сваки од три разреда, а њихова анализа и сумирање података присутно је само за шк. 2009/2010. годину.

На основу доступних података, може се закључити да су током целокупног деветогодишњег праћења реализације огледног профила Масер Упитник Б1 попунила укупно 102 предметна наставника.

Мишљења наставника добијена током различитих школских година показују да међу њима постоји висок степен сагласности када је реч о квалитету програма. Највећи број наставника има позитиван однос према циљевима модула/тема, очекиваним исходима модула/тема, њиховој реализацији као и према препорученим начинима оцењивања. Процене наставника које се односе на поменуте сегменте квалитативне анализе програма готово су исте као и процене које наставници дају на крају II полугодишта. Такође, наставници су у оквиру упитника који су попуњавани шк. 2009/2010. године изнели листу предлога за измене програма, према појединачним предметима и у оквиру сваког разреда.

Сумарни резултати примене Упитника Б2 – Када је реч о квалитативној анализи програма на крају II полугодишта подаци који су били доступни односе се на следеће школске године: 2004/2005, 2006/2007, 2007/2008 и 2009/2010. Најчешће је реч о сировим подацима, табеларно приказаним за сваки појединачни предмет осим за шк. 2009/2010. годину, где постоји општи закључак републичког координатора који се односи и на Упитник Б2.

Након анализе Упитника Б2, за сваку школску годину може се закључити да је присутна изразито висока сагласност међу наставничким одговорима. Одговори наставника указују на следеће:

- наставници, са малим бројем изузетака, сматрају да су циљеви и очекивани модули јасно и прецизно дефинисани као и да су мерљиви. Такође, скоро сви наставници сматрају да очекивани исходи модула воде до потребних стручних компетенција. Мали је број наставника који сматрају да су очекивани исходи делимично усклађени, док већина наставника сматра да они јесу усклађени са развојним карактеристикама ученика. Сличан однос одговора присутан је и када је реч о реалности исхода с обзиром на расположиве ресурсе у школи и локалној средини;

- када је реч о реализацији модула, највећи број наставника сматра да је за модуле предвиђен довољан број часова и да модулarna структура њиховог предмета омогућава корелацију с другим предметима и модулима;
- показало се и да већина наставника позитивно процењује предложене начине вредновања ученичких активности, исто тако велики део испитаника сматра да им препоручени начини оцењивања помажу да изаберу одговарајућу методу и технику оцењивања за конкретну ситуацију учења;
- када је реч о реализацији наставе, око половине наставника одговорило је да за ученике припрема посебне материјале за учење. Кад је реч о врсти материјала, наставници најчешће наводе следеће: скрипте састављене на основу коришћене литературе и података добијених посредством интернета, штампане материјале, презентације, филмове, фотокопије књига, це-деове и сл. Мање од половине наставника сматра да им је за реализацију наставе у огледу потребна додатна обука, која се, пре свега, односи на похађање семинара који се односе на струку и образовање;
- одговори највећег броја наставника, током назначених година праћења реализације огледа, указују на то да би се они, уколико би били у прилици да бирају, определили за рад у огледу, а не у класичној настави. Више од половине наставника навело је да би прихватило понуду да учествује у тиму за ревизију програма. Када је реч о вредновању програма огледа, наставници огледном програму за огледни профил Масер највећим делом додељују оцену 5, потом оцену 4, док ниже оцене од 4 нису заступљене;
- наставници су били у прилици да одговоре које су дали у упитнику допуне коментарима и предлозима који су усмерени на ревизије наставног плана и програма и унапређивање реализације наставе у огледу. За све школске године, осим за шк. 2009/2010. годину, не постоје или у табелама нису представљени наставнички одговори.

На основу анализе по предметима и разредима коју је за Упитник Б2 урадио републички координатор ревизија је неопходна за следеће предмете:

Табела 10 – Промене које наставници предлажу у оквиру предмета I разреда

Назив предмета	Промена коју наставници предлажу
Прва помоћ	За одређене модуле неопходно је променити њихов редослед реализације и број часова за реализацију.
Анатомија и физиологија	Неопходно је променити број часова за реализацију одређених модула.
Хемија	Уместо четири часа у првој години, предмет би требало да се реализује са по два часа у првом и другом разреду.
Физика	Ускладити наставне садржаје са предметом Математика и повећати број часова у првом и другом разреду.

Табела 11 – Промене које наставници предлажу у оквиру предмета II разреда

Назив предмета	Промена коју наставници предлажу
Масажа	Проширење препоручених садржаја за модул Апаратурна масажа.

Табела 12 – Промене које наставници предлажу у оквиру предмета III разреда

Назив предмета	Промена коју наставници предлажу
Масажа	Потребно је за модул Рефлексотерапија и Божанствена масажа смањити број часова за реализацију, а за модул Шиацу повећати број часова и допунити препоручене садржаје.
Култура тела	Променити редослед реализације одређених модула и допунити препоручене садржаје за модуле: Здравље и спорт, Корективна гимнастика, Фитнес и Култура и естетика.
Дерматологија са негом	Смањити препоручене садржаје за модуле 1, 2, 3, 5, 6, 7 и променити број часова за реализацију модула 4, 5 и 7.

ЗАКЉУЧАК

Према мишљењу **наставника**, сви аспекти огледа (план и програм, модуларна настава, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, матурски испит, праћење програма огледа и релевантност програма огледа за заједницу) процењени су као веома квалитетни. Такође, присутна је сагласност у мишљењу наставника стручних и општеобразовних предмета када је реч о квалитету свих аспеката овог програма огледа. **Ученици** процењују да је огледни профил Масер веома квалитетан. Конкретније, процењујући квалитет најважнијих аспеката овог огледног профила највише је ученика задовољних општим квалитетом профила, а најмање квалитетом рада наставника и квалитетом подршке коју наставници пружају ученицима.

Наставници као највеће предности, односно квалитете огледног профила Масер издвајају употребљивост знања из стручних предмета и услове и опрему за извођење практичне наставе. Са поменутим предностима сагласни су и ученици. С друге стране, као највећи недостак овог огледа наставници виде проблем запошљавања ученика са овом дипломом и слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Приметно је да знатно већи број предложених могућности наставници наводе као предности, а овај налаз конзистентан је са претходно поменутим, изузетно високим проценама квалитета овог огледног профила. Показало се и да су процене предности и недостатака које дају наставници општеобразовних и стручних предмета релативно уједначене по свим аспектима. С друге стране, ученици као највећи недостатак овог огледног профила издвајају слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Такође, нешто мање од половине ученика као недостатак види уџбенике и приручнике из којих се учи и начин оцењивања.

У погледу процене остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму, наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета остварени на веома високом нивоу, односно просечна оцена остварености је 92,50%. Мишљења наставника по овом питању веома су хомогена, све процене крећу се у распону од 90% до 100%.

Приликом процене исхода стручног образовања у огледном профилу Масер извршено је испитивање наставника и ученика о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања. Истраживање је показало да наставници сматрају да су постављени исходи веома важни, да су их ученици у довољној мери савладали као и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика. Ученици деле мишљење наставника када је реч о важности и савладаности исхода.

Важно је поменути и добијени налаз према коме највећи број, односно више од половине, ученика верује да су у потпуности спремни за свет рада, док нешто више од трећине ученика сматра да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе. У погледу професионалних планова ученика, резултати показују да највећи број ученика (51,9%) планира наставак школовања.

Када је реч о сумарној оцени, највећи број наставника оцењује оглед веома високим оценама. Већина наставника опредељује се за највишу општу оцену за квалитет реализације овог огледног профила. Исто тако, највећи број наставника (66,8%) сматра да би овај огледни програм требало да постане редовни програм без увођења било каквих измена. Значајан је добијени налаз који указује на то да би већина ученика (76,5%) поново изабрала овај огледни профил када би имала прилику за поновни упис у средњу школу. Важно је поменути и да подаци Министарства просвете и науке сведоче да постоји континуирано интересовање ученика за ово занимање.

Иако су наставници свеукупно изразито задовољни програмом и његовом реализацијом, у циљу даљег унапређивања програма, поједини наставници су дали конкретне препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника односе се на повећање броја предмета (како би се ученицима олакшао упис на факултете), корекцију система бодовања на завршном испиту, прерасподелу броја часова у неким модулима, помоћ ученицима у проналажењу посла након завршене школе, мање измене у плану и програму предмета Дерматологија са негом и корекцију броја часова теоријске наставе за Педикир и маникир.

Директори школа у којима се реализује огледни образовни профил такође су били циљна група овог истраживања. Директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе у Београду сматра да је оглед изузетно квалитетан, при чему истиче да је неопходно пратити иновације сходно развоју науке у овом профилу. Директорка Школе моде и лепоте у Нишу наводи да су наставници за сада задовољни, али да им је потребно време да би се критички осврнули на квалитете наставног

плана и програма. Обе директорке наводе и да су задовољне реализацијом наставног плана и програма, као и знањем ученика, њиховом заинтересованošћу и активношћу на часовима.

Екстерни и интерни носиоци промена сматрају да образовни профил Масер – оглед заслужује највишу оцену када је реч о квалитету садржаја и реализацији програма огледа. Да би се постојеће стање још више унапредило, према мишљењу ових испитаника, потребна је боља сарадња са наставним базама, што се може решити потписивањем протокола између Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства здравља како би се ученицима омогућило да стичу практична знања у здравственим установама. Према њиховом мишљењу, важно је обезбедити и бржу и синхронизованију сарадњу школа, Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Националне службе за запошљавање како би нова занимања била препозната од стране социјалних партнера. Како они наводе, проблем са запошљавањем појављује се због тога што домови здравља немају масере у правилницима па се не расписују конкурси за масере.

Оцена **републичког координатора**, када је реч о програму огледа у целини, сагласна је са оценом наставника. Наиме, на понуђеној скали од 1 до 5 (где је 1 уопште нисам задовољан/-на, а 5 веома сам задовољан/-на) координатор се опредељује за оцену 4. Како републички координатор за огледни профил Масер наводи, шк. 2010/2011. године указала се потреба за ревизијом програма из одређених предмета, чиме би се добио одговарајући наставни програм који би могао да постане део редовног образовног система.

Оба **представника послодавца** (чланови комисије за завршни испит) дају највишу оцену садржају и концепту овог испита. Као образложење поменуте оцене они наводе: акценат на практичном приказу, заступљеност практичног рада који показује да је теоријски део научен са разумевањем и питања која су коректна јер садрже теоријски и практични део и обухватају више области. Међутим, они нису били у прилици да раде са особама које су завршиле овај огледни профил, па самим тим ни да изнесу мишљење о квалитету њиховог рада у струци.

Реализација образовног профила Масер – оглед праћена је према методологији Завода за унапређивање васпитања и образовања. Током деветогодишње реализације овог профила прикупљени су одређени квантитативни и квалитативни подаци о квалитету програма огледа и квалитету његове реализације. Иако доступни подаци нису комплетни, они потврђују да наставници, у начелу, имају позитиван став према овом огледу и да програм огледа вреднују високим оценама. Одговори наставника, између осталог, указују и на то да би се они, када би били у прилици да бирају, определили за рад у огледу, а не у класичној настави. Такође, више од половине наставника навело је да би прихватило понуду да учествује у тиму за ревизију програма.

Уважавајући мишљење свих циљних група у истраживању, може се закључити да постоји доминантна позитивна процена квалитета образовног профила Масер – оглед. Посредством истраживања, идентификоване су предности и недостаци и дати су одређени предлози за

превазилажење постојећих недостатака. Њихов обим и природа су такви да их је могуће превазићи ревизијом програма.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

Према резултатима вредновања образовног профила Масер – оглед, може се рећи да су постављени циљеви и исходи, у свим аспектима процене, остварени у довољној мери и да постоји основ и спремност реализатора за њихово даље унапређивање.

У оцени остварености циљева и исхода, са посебном пажњом су анализирана мишљења ученика, наставника, директора, екстерног и интерног носиоца промена, републичког координатора и послодавца, која су, у целини гледано, позитивна. Међутим, све анкетирани циљне групе наводе и одређене примедбе којима треба посветити посебну пажњу. Отклањање поменутих недостатака допринело би даљем унапређивању квалитета и атрактивности овог огледног профила.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете, науке и технолошког развоја да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за трогодишњи профил Масер – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. То значи да би и у школској 2012/2013. години требало задржати статус огледа овог образовног профила.**

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања четворогодишњег профила **Физиотерапеутски техничар – оглед** су:

- оспособљавање ученика за самосталну примену преписане физикалне терапије и ординираних кинезитерапијских и рехабилитационих процедура,
- оспособљавање ученика да води и користи медицинску документацију у оквиру својих компетенција и
- оспособљавање ученика за добру сарадњу и комуникацију са пацијентом, његовом родбином и члановима тима.

Очекивани исходи стручног образовања

По завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	– о физиолошком дејству и техникама свих физиотерапијских процедура – из области кинезиологије, основа клиничке медицине, кинезитерапије и специјалне рехабилитације
Вештине	– руковања и одржавања апарата – набавке неопходног потрошног материјала – апликовања фото-, термо-, хидро-, механо-, електро-, магнетно-, соно- и балнеоклиматолошке процедуре – вршења антропометријских мерења – бандажирања и припремања ампутационог патрљка за протетисање – обучавања пацијента за коришћење ортопедских помагала – вршења вертикализације пацијента и обучавања пацијента трансферима – вођења медицинске документације у оквиру својих радних задатака – вођења одговарајуће комуникације са пацијентом, његовом родбином и члановима тима
Стручне компетенције	– припремања пацијента, простора, апарата, медикамената у циљу спровођења фото-, термо-, хидро-, механо-, електро-, магнето-, соно- и балнеоклиматолошке процедуре – одређивања функционалног статуса, примењивања адекватне врсте покрета, обучавања и контролисања спровођења преписаних вежби – оспособљавања инвалидних лица за употребу ортоза и протеза, као и за активности дневног живота – спровођења здравствено-васпитног рада у домену својих компетенција

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Физиотерапеутски техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет програма профила Физиотерапеутски техничар – оглед према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену огледа Физиотерапеутски техничар у целини.

Квалитет програма Физиотерапеутски техничар – оглед

Према процени наставника, највећи квалитет програма огледа представљају методе и услови рада на настави. Такође, наставници су задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу, квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Они су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра. Детаљнији приказ наставничких одговора налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Наставничка процена аспеката програма Физиотерапеутски техничар – оглед

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.51	0.843	3.71	1.00	5.00	83
Квалитет модуларне наставе	3.79	0.673	4.00	2.00	5.00	83
Методe и услови рада	4.01	0.681	4.00	1.75	5.00	82
Усавршавање наставног кадра	3.30	0.997	3.40	1.40	5.00	83
Квалитет матурског испита	3.77	0.788	4.00	1.50	5.00	60
Квалитет праћења програма огледа	3.41	0.929	3.50	1.00	5.00	70
Релевантност програма огледа за заједницу	3.83	0.832	4.00	2.00	5.00	74

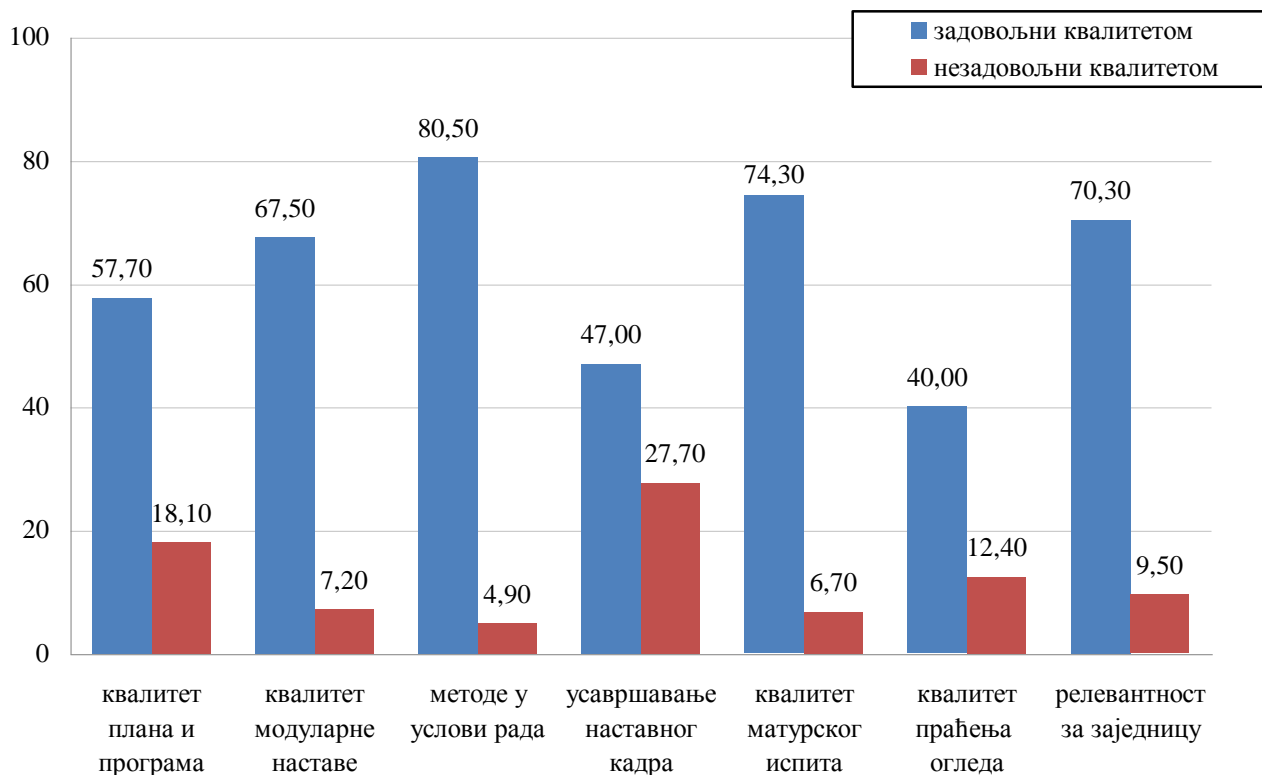
Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени (AS=4.05, SD=0.797), док највећи проблем представља однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета (AS=3.26, SD=1.312). У погледу квалитета модуларне наставе, најзадовољнији су погодностима модуларне наставе у стручним предметима (AS=4.11, SD=1.026), док највећи проблем виде у обиму и трајању модула (AS=3.47, SD=1.081). Када су методе и услови наставе у питању, наставници дају највише оцене начину процене остварености исхода, односно различитим начинима проверавања знања (AS=4.28, SD=0.725), док најмање оцене дају континуираности праћења напредовања ученика (AS=3.58, SD=0.854). У погледу квалитета матурског испита, као највећи квалитет наставници виде проверу кључних знања, вештина и компетенција на матурском испиту (AS=4.04, SD=0.942), док као најмање квалитетан аспект виде начин на који је осмишљена улога послодавца на матурском испиту (AS=3.65, SD=1.140). Ипак, процене свих

аспеката налазе се у позитивном делу скале, те су и најлошије процењени аспекти углавном оцењени позитивно.

Када је **праћење програма огледа** у питању, наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма ($AS=3.74$, $SD=0.908$), док сматрају да спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а није у довољној мери допринело унапређивању рада у школама ($AS=2.93$, $SD=1.200$). У погледу аспеката квалитета везаних за **релевантност огледа за заједницу**, наставници извештавају да њихова школа, осим на матурском испиту, остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила ($AS=4.09$, $SD=0.823$). Такође, сматрају да овај образовни профил одговара потребама тржишта рада ($AS=3.67$, $SD=1.084$).

Као најлошије процењен аспект квалитета, према извештају наставника, истиче се **усавршавање наставног кадра**. Просечна оцена за подстицање и подржавање тимског рада у оквиру овог профила износи 3.68 ($SD=1.038$), за придавање важности стручном и методичко-дидактичком усавршавању наставника износи 3.24 ($SD=1.293$), за квалитетну обуку наставника за објективно оцењивање ученика и примену ефикасних метода рада са ученицима износи 3.23 ($SD=1.325$; $SD=1.180$). Коначно, најлошије оцене наставници дају добијању квалитетне обуке за реализацију модуларне наставе ($AS=3.17$, $SD=1.167$).

Графикон 1: Приказ процена наставника о квалитету различитих аспеката огледа

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед процената наставника задовољних, односно незадовољних сваким од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом коришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за незадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графику.

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је било утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да значајна разлика између ове две групе наставника постоји само у погледу квалитета модуларне наставе ($t=2.115$, $df=81.971$, $p<0.05$). Наиме, наставници општеобразовних предмета сматрају да је квалитет модуларне наставе већи него што то сматрају наставници стручних предмета. У погледу других аспеката квалитета нема разлике између ове две групе наставника.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини, испитано је и мишљење наставника у погледу тога шта су највеће предности, а шта недостаци овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност да одабере три од понуђених 14 могућности које се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у *Табелама 2 и 3*.

Табела 2 – Предности огледног профила према проценама наставника

Предности огледног профила	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	44	18.3	52.4
Начин рада наставника на часовима	34	14.1	40.5
Предвиђени број часова стручних предмета	27	11.2	32.1
Услови и опрема за извођење практичне наставе	21	8.7	25.0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	20	8.3	23.8
Припремљеност за свет рада	19	7.9	22.6
Модуларна настава	16	6.6	19.0
Оцењивање ученика	15	6.2	17.9
Понуда изборних предмета	12	5.0	14.3
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	11	4.6	13.1
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	11	4.6	13.1
Укупна понуда наставних предмета	7	2.9	8.3
Велика могућност за запослење	4	1.7	4.8
Препоручена литература	0	0	0

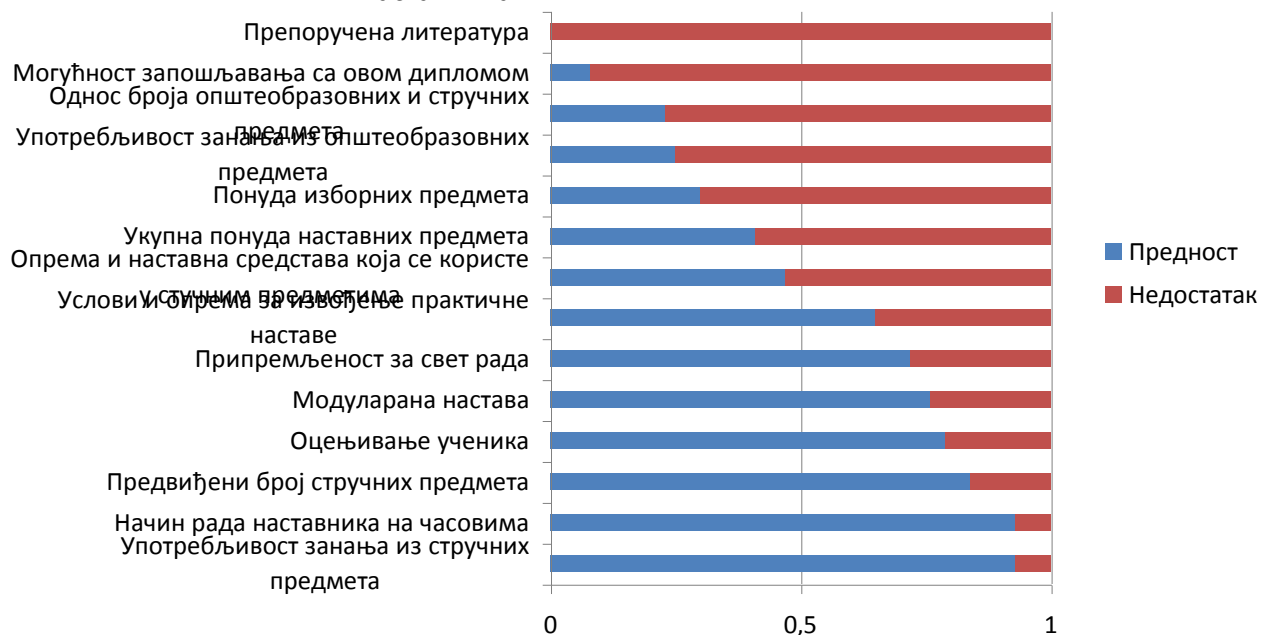
Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и начин рада наставника на часовима. Од 14 понуђених могућности, само једну (уџбеници и приручници из којих се учи), није навео ни један од наставника. СТОП

Табела 3 – Недостаци огледног профила према проценама наставника

Недостаци огледног профила	Одговори		% испитаника
	f	%	
Тешко се могу запослити са овом дипломом	37	19.4	50.0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	30	15.7	40.5
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	26	13.6	35.1
Понуда изборних предмета	22	11.5	29.7
Препоручена литература	19	9.9	25.7
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	18	9.4	24.3
Услови и опрема за извођење практичне наставе	9	4.7	12.2
Укупна понуда наставних предмета	8	4.2	10.8
Слаба припремљеност за свет рада	6	3.1	8.1
Модуларна настава	4	2.1	5.4
Предвиђени број часова стручних предмета	4	2.1	5.4
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	3	1.6	4.1
Оцењивање ученика	3	1.6	4.1
Начин рада наставника на часовима	2	1.0	2.7

С друге стране, као највећи недостатак овог огледа наставници виде могућности запослења и однос броја општеобразовних и стручних предмета. Може се приметити да је сваку од могућности као недостатке образовног профила навео барем један наставник.

Графикон 2: Однос предности и недостака огледног профила према мишљењу наставника

На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, најслабије тачке огледног профила, по мишљењу наставника, представљају тешко запошљавање у струци и однос броја општеобразовних и стручних предмета, док се као највеће предности издвајају употребљивост знања из стручних предмета и начин рад наставника на часовима. У погледу других аспеката, мишљења наставника су углавном подељена. Предвиђени број стручних предмета, оцењивање ученика, модуларну наставу, припремљеност за свет рада и услове и опрему за извођење практичне наставе наставници углавном виде као предности, док однос броја општеобразовних и стручних предмета, употребљивост знања из општеобразовних предмета и понуду изборних предмета углавном виде као недостатке огледа.

Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли наставници општеобразовних предмета дају сличне процене као наставници стручних предмета и обрнуто. Мишљења две групе наставника по питању предности програма углавном су различита. Наиме, као предности овог огледа однос броја стручних и општеобразовних предмета и предвиђен број часова стручних предмета углавном наводе наставници стручних предмета, док углавном наставници општеобразовних предмета као предности огледа наводе употребљивост знања из општеобразовних предмета, начин рада наставника на часовима, припремљеност за свет рада и услове и опрему за извођење практичне наставе. С друге стране, када су недостаци програма огледа у питању, наставници се углавном слажу. Једино наставници општеобразовних предмета значајно учесталије наводе однос општеобразовних и стручних предмета, модуларну наставу и слабу припремљеност ученика за свет рада као недостатке овог огледа.

Када се сумирају резултати, може се рећи да су мишљења наставника углавном подељена, како по питању предности тако и по питању недостатака овог огледа. Такође, постоје разлике и између професора с обзиром на то које предмете предају. Ипак, оно што већина наставника запажа као предност јесте употребљивост знања из стручних предмета. Као недостатак углавном се наводи проблем запошљавања након завршеног огледа, док наставници који говоре о препорученој литератури говоре о њој као о недостатку огледа.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је 71,48%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању веома подељена. Четвртина наставника процењује оствареност мањом од 50%, док највећи број наставника (33%) процењује да је оствареност 90%.

У погледу опреме наставници истичу недостатак опреме за поједине предмете и недостатак адекватног простора. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу имала приоритет у набавци.

Табела 4 – Препоруке наставника за набавку приоритетне опреме за рад у огледу

Категорија	% одговора	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Опрема за извођење наставе	76%	ласер	4
		тегови	2
		угломери	4
		UV лампа	4
		рачунари, пројектори, видео-бим	5
Простор за извођење наставе	24%	простор за стручне предмете	3
		сала за кинезитерапију	1
		сауна	2

Као што се из табеле може видети, већина одговора наставника односила се на опрему за извођење практичне наставе, а највише наставника сматра да би приоритет у набавци требало да имају: рачунарска опрема, ласери, угломери и UV лампа.

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 5 можемо видети, наставници су проценили важност, савладаност и мерљивост веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

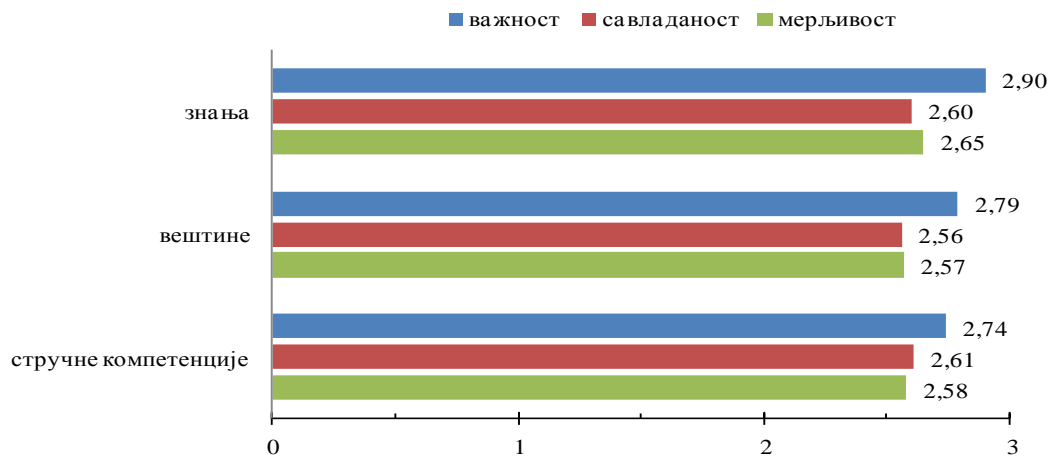
Табела 5 – Процена исхода стручног образовања од стране наставника

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.90	0.204	3.00	2.50	3.00
	вештине	2.79	0.239	2.89	2.22	3.00
	стручне компетенције	2.74	0.395	3.00	2.00	3.00
Савладаност	знање	2.60	0.510	2.75	1.00	3.00
	вештине	2.56	0.501	2.67	1.00	3.00
	стручне компетенције	2.61	0.520	3.00	1.00	3.00
Мерљивост	знање	2.65	0.438	3.00	2.00	3.00
	вештине	2.57	0.406	2.78	1.56	3.00
	стручне компетенције	2.58	0.525	2.75	1.00	3.00

Највећу важност наставници придају стицању знања ($t=3.116$, $df=22$, $p<0.01$), док су по њиховом мишљењу савладаност и мерљивост уједначени за сва три аспекта.

На *Графикону 3* напоредно су приказане процене важности, савладивости и мерљивости исхода од стране наставника. Као што се може видети на графикону, наставници су веће оцене давали важности свих исхода него њиховој савладаности и мерљивости. Наставници сматрају да знања нису у довољној мери савладана у односу на њихову важност ($t=2.807$, $df=23$, $p<0.01$).

Графикон 3: Приказ односа процена важности, савладаности и мерљивости стручних исхода

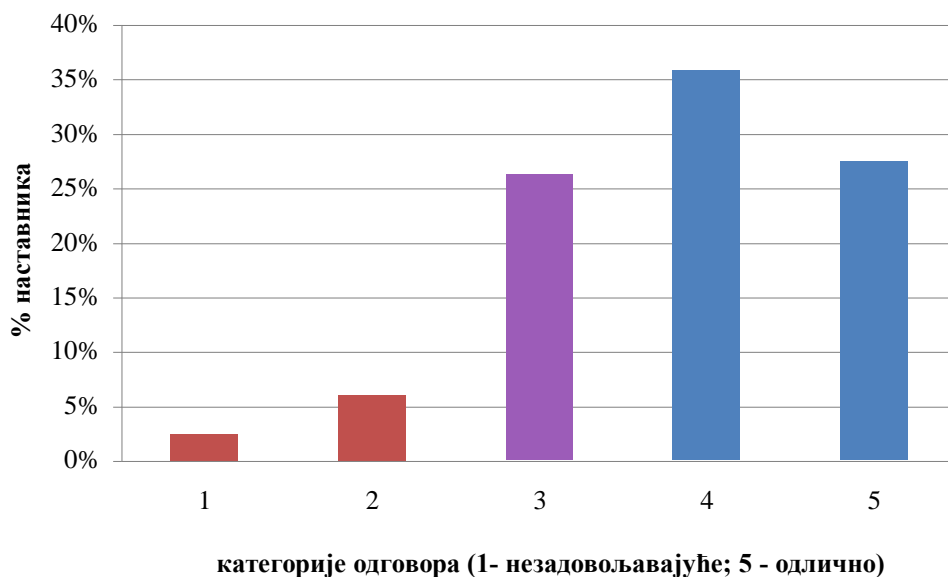
На нивоу појединачних исхода наставници су као најмање важан исход оценили набавку неопходног потрошног материјала ($AS=2.39$), који је према њиховом мишљењу и најмање савладан ($AS=2.21$) и тешко мерљив ($AS=1.96$). С друге стране, као најважније исходе наставници оцењују знања о физиолошком дејству и техникама свих физиотерапијских процедура ($AS=3.00$), руковање и одржавање апарата ($AS=2.96$), апликовање фото, термо, хидро, механо, електро, магнетно, соно и балнеоклиматолошке процедуре ($AS=2.96$) и вођење одговарајуће комуникације са пацијентом, његовом родбином и члановима тима ($AS=2.96$). По мишљењу наставника, поред набавке неопходног потрошног материјала, најмање је савладана вештина бандажирања и припремања ампутационог патрљка за протетисање ($AS=2.25$), док је најбоље савладана компетенција припремања пацијента, простора, апарата, медикамената у циљу спровођења фото, термо, хидро, механо, електро, магнетно, соно и балнеоклиматолошке процедуре ($AS=2.83$), коју наставници процењују и најмерљивијом ($AS=2.82$).

На крају, могло би се закључити да наставници релативно високо оцењују важност, савладаност и мерљивост највећег броја предвиђених исхода за овај програм.

Сумарна оцена реализације програма огледа

Наставници су програм огледа, у просеку, оценили позитивно ($AS=3.82$, $SD=0.995$). Највећи број наставника заокружио је 4 као општу оцену реализације овог огледног програма. Само два наставника нису дала сумарну оцену.

Графикон 4: Учесталост сумарних оцена наставника о квалитету огледа у целини

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 38 (45,1%), сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Њих 21 (25%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 18 наставника (21%) сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Ипак, четири наставника (4,8%) сматрају да са овим огледним програмом не треба наставити, док три наставника нису изнела своје мишљење. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у Табели 6.

Табела 6 – Препоруке и образложење о даљем статусу профила

Одговор	Препорука/образложење	Број наставника
Укинути огледни програм	Класични програм уз мале измене је бољи од огледног.	1
	Оваквим програмом ученици не добијају довољно општег образовања, како би наставили школовање.	1
Наставити огледни програм уз мање измене	Смањити број часова стручних предмета у IV години.	1
	Повећати број часова стручних предмета.	2
	Повећати број општеобразовних предмета и њихов фонд часова.	4
	Повећати број часова изборних предмета.	2
	Осавременити наставна средства (литература, апарати).	2

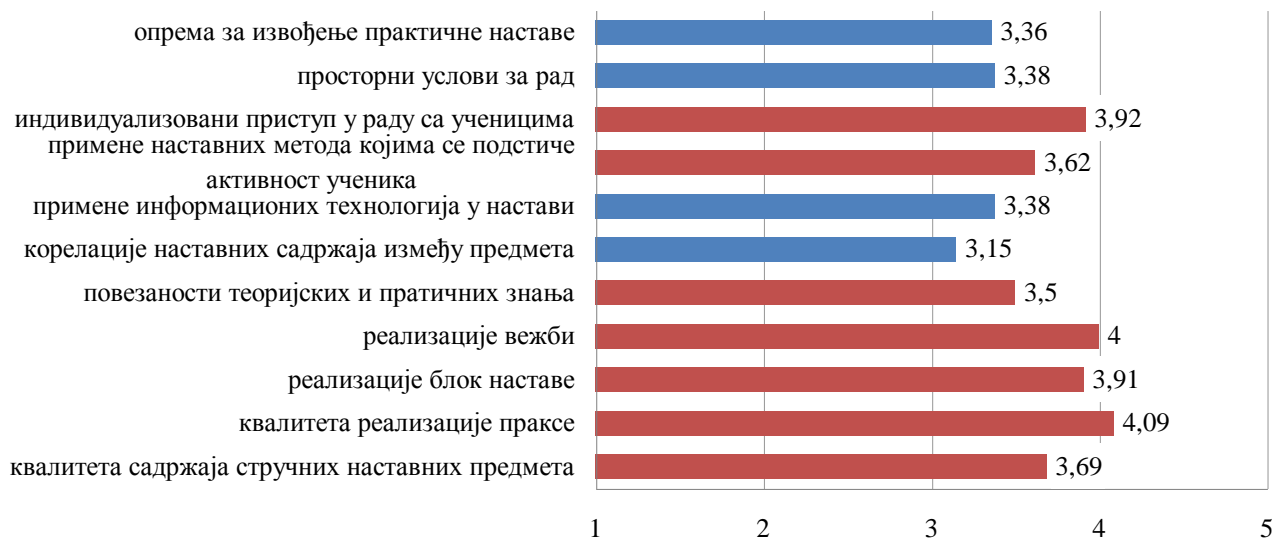
	Измене броја часова у модулима.	2
	Аспекте програма који су узрасно неадекватни требало би ускладити са узрастом ученика.	1
	Увести већи број стручних изборних предмета.	1
	Промени статус неких општеобразовних предмета (географија, историја, уметност) у изборне предмете.	1
Подржати идеју, али реализовати на другачији начин (увођење значајних измена)	Значајно повећати број општеобразовних предмета и њихов фонд часова.	8
	Недовољна опремљеност школе и кабинета.	2
	Превише амбициозни и нереални програми практичне наставе.	1
	Неадекватни изборни предмети.	1
	Потребна је адекватнија обука наставника.	2
	Огледно одељење се недовољно разликује од класичног.	1
	Увођење другог страног језика у програм.	1
	Реформисати програм општеобразовних предмета.	2
	Побољшати уџбенике или увести нове.	3

Препоруке наставника се најчешће односе на увођење измена у погледу повећања броја општеобразовних предмета и њиховог фонда часова. Такође, наставници наглашавају потребу за реформисањем уџбеника и бољом опремљеношћу кабинета.

Поређење класичног и огледног профила

С обзиром на то да неки од наставника одржавају наставу и у класичном и у огледном профили, поредили су програме и услове за извођење наставе у ова два модела. Иако је релативно мали број наставника учествовао у овом делу испитивања, ови подаци значајни су јер се стиче увид у предности, односно недостатке огледног програма у односу на класични према мишљењу директних реализатора програма. На *Графикону 5* представљено је мишљење наставника о томе колико је сваки од наведених аспеката бољи или лошији у огледном програму у односу на класични, на скали од 1 до 5.

Графикон 5: Резултати поређења огледног и тзв. класичног профила према аспектима

Просечне оцене веће од 3,5 показују да наставници сматрају да је огледни профил у датим аспектима бољи него класични (на графикону представљени стубићима црвене боје), док оцене од 2,5 до 3,5 показују да у погледу датих аспеката наставници сматрају да нема разлике између класичног и огледног профила (на графикону представљени стубићима плаве боје). Као што се може видети, ни један аспект наставници не процењују као боље реализован у класичном него у огледном профилу (теоријски такво мишљење би представљале оцене ниже од 2,5).

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Физиотерапеутски техничар – оглед

Ученици дају просечну оцену 4.34 ($SD=0.357$) за **квалитет огледног профила** што представља изузетно високу оцену. Наиме, само 5 ученика (14,3%) оцењује општи квалитет оценом мањом од 4, на скали од 1 до 5. Сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимање и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Такође, готово сви ученици сматрају да је оно што се учи корисно за опште образовање (91,4%) и да имају јасан увид у то које вештине и знања би требало да имају (97,1%). Према мишљењу највећег броја ученика (91,4%), постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета.

Ученичка процена **услова и опреме за рад** је такође веома висока. Просечна оцена овог аспекта је 4.53 ($SD=0.501$), на скали од 1 до 5. Највећи број ученика сматра да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (94,3%) и да користе савремену опрему и уређаје (94,3%). Такође, већина ученика сматра да учбеници одговарају њиховим потребама и

омогућавају успешно учење (77,1%) и да имају довољно практичног рада (88,6%), док готово сви сматрају да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (94,3%).

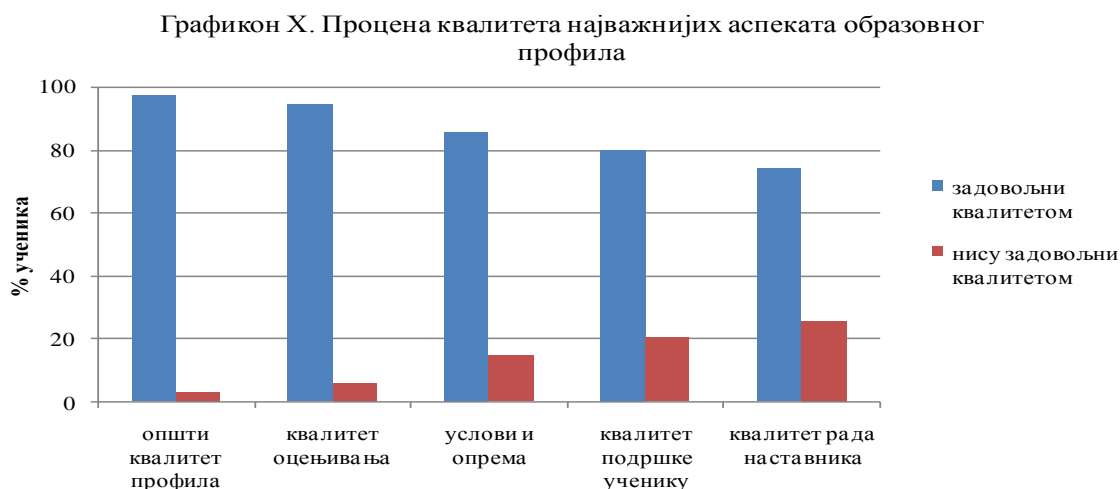
Ученичка **процена квалитета рада наставника** нешто је нижа од претходна два аспекта али и даље на задовољавајућем нивоу ($AS= 4.14$, $SD=0.548$). Квалитет рада наставника оцењује 13 ученика (37%) оценом мањом од 4, али ни један ученик нема оцењу мању од 3.20, на скали од 1 до 5. Готово сви ученици сматрају да наставници предају на јасан и разумљив начин (97,1%), док већина сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (85,7%) и тимски рад (85,7%). С друге стране, 28,6% ученика сматра да наставници општеобразовних предмета не улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика и да наставници стручних предмета не користе у довољној мери различите изворе информација као што су интернет, чланци, литература итд.

Квалитет подршке ученику од стране наставника, уопштено гледано, високо је оцењен ($AS= 4.34$, $SD=0.357$), само 7 ученика (20%) даје просечну оцену мању од 4, док ниједан ученик нема просечну оцену мању од 3, на скали од 1 до 5. Готово сви ученици сматрају да наставници додатно раде са ученицима који им се обрате за помоћ (94,3%), док 20% ученика не сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Ученичка процена **квалитета оцењивања** је веома висока. Просечна оцена износи 4.36 ($SD=0.451$), оценом мањом до 4 процењује квалитет оцењивања 6 ученика (17,1%), док ниједан ученик нема просечну оцену мању од 3.5. Пет ученика сматра да оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета није праведно, док само један ученик сматра да су упутства и инструкције за рад нејасне. Највећи број ученика сматра да наставници стручних предмета редовно прате напредак сваког ученика (94,3%).

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се **генерална процена квалитета образовног профила**. Просечни скор ученичке процене квалитета износи 4.32 ($SD=0.323$), при чему 75% ученика оцењује квалитет оценом већом од 4, док је најмања просечна оцена 3.68. На *Графикону 6* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 3.5). Као што се са графикона види, највише је ученика задовољних општим квалитетом профила, најмање квалитетом рада наставника, што се, узевши у обзир претходно приказане податке, у највећој мери може приписати недовољној употреби различитих извора информација и недовољној повезаности знања стечених на општеобразовним предметима са будућим занимањем ученика.

Графикон 6 – Процена квалитета најважнијих аспеката огледног профила од стране ученика

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета огледног програма у целини, ученицима је постављено питање шта мисле да су највеће предности, а шта највећи недостаци овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три који би представљали лично мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Предности профила Физиотерапеутски техничар – оглед према мишљењу ученика

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	21	20.0	60.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	20	19.0	57.1
Опрема и наставна средства у стручним предметима	16	15.2	45.7
Припремљеност за свет рада	13	12.4	37.1
Начин рада наставника на часовима	9	8.6	25.7
Предвиђени број часова стручних предмета	9	8.6	25.7
Модуларна настава	5	4.8	14.3
Оцењивање ученика	4	3.8	11.4
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	3	2.9	8.6
Лако се могу запослити са овом дипломом	3	2.9	8.6
Понуда изборних предмета	2	1.9	5.7
Укупна понуда наставних предмета	0	0	0
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	0	0	0
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0

Према мишљењу ученика највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и услови и опрема за извођење практичне наставе. Од 14 понуђених могућности, најмање један ученик види 11 могућности као предности, док 3 могућности није навео ниједан ученик.

Табела 8 – Недостаци профила Физиотерапеутски техничар – оглед према мишљењу ученика

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	17	27.0	65.4
Уџбеници и приручници из којих се учи	12	19.0	46.2
Понуда изборних предмета	11	17.5	42.3
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	8	12.7	30.8
Тешко се могу запослити са овом дипломом	6	9.6	23.1
Укупна понуда наставних предмета	5	7.9	19.2
Оцењивање ученика	3	4.8	11.5
Предвиђени број часова стручних предмета	1	1,6	3.8
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	0	0	0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	0	0	0
Слаба припремљеност за свет рада	0	0	0
Модуларна настава	0	0	0

С друге стране, као највећи недостатак овог огледног профила издваја се слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета. Такође, нешто мање од половине ученика као недостатак види уџбенике и приручнике из којих се учи и недовољно добру понуду изборних предмета. Ипак, 6 од 14 аспеката ниједан ученик не види као недостатак огледног профила.

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ свих аспеката. На *Графикону 7* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, прва три аспекта представљају најслабије тачке огледног профила. По мишљењу ученика, понуду изборних предмета, однос општеобразовних и стручних предмета и могућности запослења ученици углавном виде као недостатке, док је оцењивање ученика за неке предност, за неке недостатак. Предвиђени број стручних предмета ученици углавном виде као предност. Док су, према мишљењу ученика, остали аспекти искључиво предности огледног профила.

Графикон 7 – Предности и недостаци програма огледа према мишљењу ученика

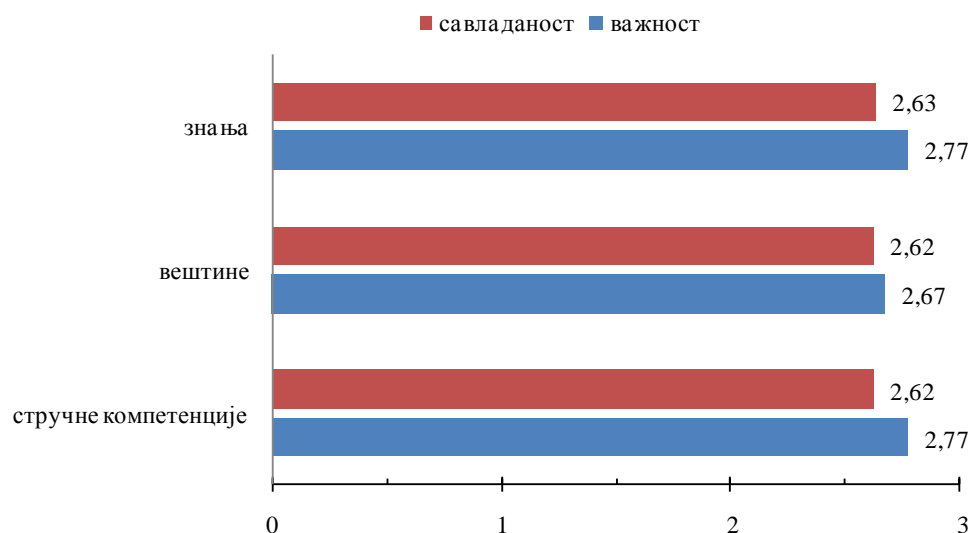
Процена исхода стручног образовања у огледном профилу од стране ученика

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 9* можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, ученици сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Табела 9 – Ученичка процена важности и савладаности исхода стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.77	0.280	3.00	2.00	3.00
	вештине	2.64	0.284	2.67	1.96	3.00
	стручне компетенције	2.77	0.233	2.75	1.50	3.00
Савладаност	знање	2.63	0.443	3.00	1.50	3.00
	вештине	2.62	0.304	2.67	1.67	3.00
	стручне компетенције	2.62	0.421	2.75	1.25	3.00

Графикон 8 – Упоредни приказ савладаности и важности исхода стручног образовања

На нивоу појединачних исхода, ученици су као најмање важан исход оценили набавку неопходног потрошног материјала ($AS=1.97$), за који су такође известили да га нису довољно савладали. Као најмање савладан исход ученици оцењују вођење медицинске документације у оквиру својих радних задатака ($AS=2.20$). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују углавном стручне компетенције као што су одређивање функционалног статуса, примењивање адекватне врсте покрета, обучавања, контролисања спровођења преписаних вежби и оспособљавања инвалидних лица за употребу ортоза и протеза, као и за активности дневног живота, као и вештине обучавања пацијента за коришћење ортопедских помагала. Процене ученика ових исхода су у просеку веће од 2.9, односно готово сви ученици их процењују највишом оценом.

Квалитет припреме за матурски испит у огледном профилу

Када је припрема за матурски испит у питању, највећи број ученика (7) припрема се тако што похађа посебне часове за припрему, док најмањи број (1) има збирку из које се сам припрема. Битан податак је да се 8 ученика (22%) још увек не припрема за матурски испит, док чак 13 ученика (37%) није одговорило на ово питање.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за завршни испит, 7 ученика одговорило је потврдно, док преосталих 28 ученика није имало прилику да се упозна са задацима. Од ученика који су имали прилику да се упознају са задацима, њих 5 је проценило да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 23 ученика (65,5%) верује да је у потпуности спремна за свет рада, њих 11 (31%) верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, док се 1 ученик није изјаснио. У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (76%) планира наставак школовања, док 8 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планира 3 ученика, покретање сопственог бизниса такође 3, док два ученика планирају одлазак у иностранство у потрази за послом.

Значајно је да би готово сви испитани ученици (94%) изабрали поново овај огледни профил када би имали прилику да се опредељују. Само један ученик би поново изабрао профил ако би се увеле мање промене, док се један ученик није изјаснио.

4. Заинтересованост ученика за упис у образовни профил Физиотерапеутски техничар – оглед

Према подацима Министарства просвете и науке о броју уписаних ученика, њиховим постигнућима на квалификационим испитима и позицији профила на листама жеља за упис, може се закључити да постоји велико интересовање ученика за профил Физиотерапеутски техничар – оглед.

Табела 10 – Број ученика уписаних у профил Физиотерапеутски техничар – оглед према школским годинама

Школа	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	40	40	40	40	40	40	40
Медицинска школа, Ужице	20	/	20	/	20	20	20
Медицинска школа „Београд“	/	/	/	/	20	20	20

Табела 10 показује да су у свакој школској години уписа комплетирана одељења. Просечан број бодова за упис у средњу школу показује да у овај профил долазе ученици са одличним успехом, а међу њима има и носилаца републичких награда из одређених предмета, што се може закључити на основу максималног броја бодова са којим су се уписивали (нпр. 104 бода и 103 бода). Најнижи скор на упису креће се од 86 до 91, што је упадљиво више него у већини гимназија у Србији. Просечан број бодова на упису креће се од 91 до 95.

На једном од прва три места на листама жеља овај профил налази се код великог броја ученика. У просеку, на једно место у огледном одељењу конкурише 7 до 9 ученика, што говори о атрактивности овог занимања.

5. Мишљење директора о квалитету и реализацији најважнијих аспеката образовног профила Физиотерапеутски техничар – оглед

На структурисану листу питања у оквиру интервјуа за директоре одговориле су директорке све три школе у којима се овај огледни профил реализује – директорке Медицинске школе из Ужица, Фармацеутско-физиотерапеутске школе из Београда и Медицинске школе „Београд“. Оне су пратиле реализацију огледног програма кроз педагошко-инструктиван рад (посету часовима), присуство одељењским, наставничким и стручним већима, кроз чланство у тимовима за праћење огледа, као и кроз обезбеђивање услова за стручно усавршавање наставника.

Иницијатива за увођење овог огледног профила потекла је од директора школа у сарадњи са наставничким већем, а подржана је од стране Министарства просвете и науке. Као разлози због којих је огледни профил Физиотерапеутски техничар уведен у ове школе наводе се: незадовољство застарелим наставним плановима и програмима, потреба повећања броја часова стручних предмета у циљу повећања компетенције ученика, унапређење квалитета рада уз примену иновативних метода и боља опремљеност школе училима и потреба за тимским радом. Оно што је претходило увођењу овог огледног профила јесте анкетање чланова наставничког већа и анализирање техничких и кадровских могућности.

Директорке све три школе изразиле су задовољство и када је реч о успеху, раду и знању ученика у овом огледном профилу имајући у виду све генерације ученика. Директори Фармацеутско-физиотерапеутске школе и Медицинске школе из Ужица наводе да имају податке о кретању ученика по завршетку ових школа. На основу њихових одговора, може се закључити да највећи број ученика наставља школовање, а да се мањи број запошљава у струци.

Наставници све три школе учествовали су у изради наставног плана и програма за овај огледни профил. Процењујући тимски рад наставника, два директора оценила су га оценом четири, а један оценом 5. Када је реч о ставу наставника који нису укључени у оглед, наводи се да они имају позитиван став у погледу новина које је донео рад у огледу али и да је код појединих наставника присутан страх за фонд часова у наредном периоду.

На питање „Шта мислите о квалитету наставног плана и програма за овај огледни профил?“ директорка Медицинске школе из Ужице дала је следећи одговор: „Однос општеобразовних и стручних предмета је добар; планирани број часова вежби за предмет Масажа је велик (може бити мањи); а проблем реализације професионалне праксе је присутан због немогућности праћења сваког ученика од стане предметних наставника.“ Директорка наводи и следеће: „Наставни план из Хемије није усклађен са потребама (требало би по два часа Хемије у првом и

другом разреду), за Српски језик и књижевност потребно је увести још један час, а списак изборних предмета треба допунити увођењем предмета Хумана генетика са молекуларном биологијом; неки наставници предлажу да предмет Хигијена буде у првој години уместо два часа Хемије и да није неопходно да Математика буде заступљена у све четири године.“

Према мишљењу директорке Фармацеутско-физиотерапеутске школе, наставни план и програм за огледни профил Физиотерапеутски техничар је изузетно квалитетан. Упркос наведеној процени, она истиче да је неопходно пратити иновације сходно развоју науке у овом профилу. Директорка медицинске школе „Београд“ сматра да конкретан наставни план и програм има и предности и недостатке у односу на тзв. класични. Предност се, према њеном мишљењу, огледа у мањем броју ученика у одељењу и повећаном простору за праксу, док је недостатак усмерен на недовољну припрему за наставак школовања.

Када је реч о реализацији огледног плана и програма, директорке све три школе наводе да су задовољне. Наставници, као и ученици и родитељи, изражавају задовољство овим огледним профилем. Како се сазнаје, постоје мањи отпори код наставника општеобразовних предмета који се огледају у незадовољству у вези са фондом часова, а и програми им нису модулирани тако да они нису у могућности да примењују методологију огледа. Када је реч о мери у којој су се школе придржавале наставног плана и програма при реализацији огледа, на основу одговора директорки, може се закључити да није било већих одступања.

Како се у оквиру интервјуа наводи, само у једној од три школе (Медицинска школа „Београд“) развијани су факултативни програми у оквиру овог огледног профила, на иницијативу наставника, и то у оквиру предмета Српски језик и Специјална рехабилитација. На питање „Да ли бисте нешто мењали у програму након његове вишегодишње примене?“ директорка Медицинске школе из Ужице наводи већ поменуте промене у наставном плану (претежно се односе на фонд часова), при чему наглашава да промене у самом садржају нису потребне. Директори две преостале школе наводе да је потребно увести општу и стручну матуру и направити праћење наставних планова и програма, односно да би требало смањити број часова општеобразовних предмета и „појачати праксу и струку“. Директорке све три школе наводе да су из њихових школа предузимане иницијативе за измене и допуне наставног плана и програма.

Организационе новине које су уведене током реализације огледа јесу професионална пракса током летњег распуста и задужења наставника за праћење ученика у том периоду (Медицинска школа из Ужица), самоевалуација (Медицинска школа „Београд“) и новине које су се спроводиле кроз обуке наставника и учешће у домаћим и међународним пројектима (Фармацеутско-физиотерапеутска школа).

Када је реч о методама које доминирају у настави овог огледног профила, како сазнајемо, у настави општеобразовних предмета се примењују разноврсне методе у зависности од компетенција наставника (нпр. психологија – радионичарски начин рада, филозофија – дебате, српски језик и књижевност – есеји уз употребу класичних метода рада), истраживачке методе и сл.; а када је реч о стручним предметима, код теоријских садржаја преовлађују демонстративне методе са очигледним наставним средствима, а код вежби је то рад у пару и групама у добро

опремљеним кабинетима и у реалним условима. Директорке две од три школе наводе да се са матурантима остварује менторски рад ради обезбеђивања што боље припреме за полагање матурског испита. Како се у одговорима даље наводи, директор именује по три ментора за једно одељење које броји 20 ученика, а сваки ученик са својим ментором „прође“ кроз Приручник за припрему матурског испита и писану припрему практичног дела испита, односно ученици се кроз стручне консултације припремају током целе завршне године, а интензивно две недеље пред матурски испит.

На питање „Колико сте задовољни постигнутим резултатима огледа у целини?“ све три директорке дају одговор који указује на изузетно задовољство постигнутим резултатима огледа. Као докази наводе се: успех ученика на крају школске године и на матурском испиту, ангажовање ученика на нивоу школе у оквиру проширене делатности за трећа лица, рад у пројекту са лицима са инвалидитетом, рад ученика у дому за старе и учешће у хуманитарним акцијама, сарадња са продуженим боравком деце са инвалидитетом. Када је реч о добитима од овог огледа које се могу применити односно искористити у систему образовања директорке наводе низ примера: обучени наставници и директори, примена иновативних метода рада, креирање наставних материјала, квалитетнији наставни процес, квалитетна и објективна матура, повећане стручне компетенције ученика, опремљеност кабинета за стручне предмете, промене у организацији рада школе, добра сарадња наставника – тимски рад и добра корелација у сродним предметима, квалитетнија сарадња са социјалним партнерима, боља промоција образовних профила, рационалније планирање уписа (уважавање потреба тржишта рада), број ученика у одељењу и број факултативних/изборних предмета.

Када би се изнова почињало са овим огледним програмом, директорке наводе да би онда требало проширити листу изборних предмета и другачије организовати професионалну праксу која би била прилагођена школском календару, односно да је потребно предвидети више стручних предмета и вежби као и методолошко праћење наставних планова и програма.

Када је реч о тешкоћама на које се наилазило у реализацији огледа, оне се разликују међу школама и односе се на: обезбеђивање екстерних чланова матурских комисија и надокнаду трошкова, професионалну праксу која се организује мимо школског календара и на финансијске тешкоће у вези са реализацијом практичне наставе. Тешкоће на које су наилазили сами директори, као руководиоци школа, такође се разликују. Како се наводи, оне су биле проузроковане личним ставовима наставника око садржаја наставног плана и програма и малим бројем акредитованих семинара за стручне предмете као и недостатком финансијских средстава за континуирана стручна усавршавања наставника. Што се тиче проблема који нису решени током досадашње реализације овог огледа, директорка Медицинске школе „Ужице“ наводи да се они односе на неуважавање сугестија школа и Удружења за увођење нових програма и измена како би биле тестиране кроз оглед (нпр. Хемија да се реализује са два часа у првом и два часа у другом разреду уместо са четири у првом као и одобравање новог изборног предмета Хумана генетика са молекуларном биологијом). Директорка Медицинске школе „Београд“ као проблем за који није нађено решење, током досадашње реализације огледног профила Физиотерапеутски техничар наводи временску организацију професионалне праксе.

Када је реч о одређеној врсти помоћи током реализације овог огледног профила, како се наводи, она је остварена у оквиру две школе Медицинске школе „Ужице“ и Фармацеутско-физиотерапеутске школе и то у виду опреме и стручног усавршавања наставника и директора у оквиру CARDS пројекта, екстерних и интерних носилаца промена и студијских посета директора, а поменутој београдској школи помоћ су пружили и Министарство просвете и науке, Општина Звездара, Градски секретаријат за образовање и родитељи.

Директорка Медицинске школе из Ужица на крају интервјуа истакла је потребу да се уваже све примедбе везане за измене наставног плана и програма које је упућивало Удружење Медицинских школа, као и да се уваже специфичности у процесу образовања профила у подручју рада Здравство и социјална заштита. Према њеном мишљењу, неопходно је и да се успостави и суштинска сарадња између Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства здравља у креирању профила и наставних планова и програма како би се школовао кадар који је потребан тржишту рада. Сличан коментар дале су и директорке из друге две школе. Директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе изразила је задовољство сарадњом са социјалним партнерима и локалном самоуправом, Министарством просвете и науке, Заводом за унапређивање образовања и васпитања, Градским секретаријатом, Институтом за педагошка истраживања, као и са привредницима Београда. Према речима директорке Медицинске школе „Београд“ увек је добро за школу да крене у пилот програм. Међутим, према њеном мишљењу, овај програм је потребно кориговати и на тај начин ставити акценат на струку и припремити ученике за наставак школовања у струци.

6. Мишљење екстерног и интерног носиоца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила

Своје мишљење о различитим аспектима рада у огледном профилу дали су и екстерни и интерни носилац промена из Фармацеутско-физиотерапеутске школе у Београду.

Анализом одговора **интерног и екстерног носиоца промена** у Фармацеутско-физиотерапеутској школи, који су током интервјуа исцрпно одговарали на иста питања као и директори школа, може се уочити висока сагласност у мишљењу ова два испитаника, као и висока сагласност међу њиховим и одговорима директора поменутих школа. Услед чињенице да разлике у мишљењу између директора и интерног и екстерног носиоца промена готово не постоје, у наставку неће бити приказани одговори на сва питања обухваћена упитником.

Ова два испитаника такође наводе да је интересовање ученика за овај огледни профил изузетно велико од самог почетка огледа, као и да су ученици који се уписују у овај образовни профил највећим делом имали одличан успех који су задржавали и током целокупног школовања. Како они истичу, ученици постижу и одржавају високе резултате и изузетни су презентери огледа као и практичари, што доказују на бројним сајмовима демонстрирајући своја теоријска и практична

знања. Како се даље наводи, задовољство успехом и радом ученика овог образовног профила деле и социјални партнери на наставним базама као и професори на факултету. Носиоци промена у поменутој школи наглашавају да су веома задовољни стеченим знањем ученика и њиховом оспособљеношћу за примену истих. Како они кажу, 80% ученика овог образовног профила у свим генерацијама има одличан успех, од чега скоро 30% ученика завршава школовање са просечном оценом 5. Исто тако, 80% ученика се упише на жељени факултет или струковне студије и то као студенти који се финансирају из буџета државе.

На основу одговора оба носиоца промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи може се закључити да наставни план и програм за овај огледни профил сматрају врло квалитетним. Посебно значајним сматрају то што су наставне планове и програме радили сами наставници и што су у изради програма учествовали стручњаци из свих релевантних здравствених установа у нашој земљи. Како се даље наводи, наставни план и програм за овај образовни профил је осавремењен и инован увођењем модула, а сама концепција програма, препоручених садржаја, дефинисаних исхода и критеријума оцењивања је одлично конципирана па самим тим наставник има јасну слику шта, како и на који начин треба успешно да ради. Као нарочито позитивна страна програма огледа наводи се заступљеност стручних предмета са 60%, као и реализација блок-наставе и професионалне праксе која ученицима омогућава да се упознају са реалним светом рада, стекну искуство у раду са клијентима и упознају и препоруче се послодавцима. У складу са претходно наведеним, носиоци промена истичу да су у потпуности задовољни реализацијом огледног наставног плана и програма, посебно наглашавајући да њихова школа има изузетне услове за реализацију практичних вежби јер су кабинети одлично опремљени најсавременијим апаратима који се користе у физикалној терапији.

Оно што је потребно променити, према мишљењу екстерног и интерног носиоца промена, јесте интензивирање сарадње са наставним базама. Како наводе, овај проблем би морао да се реши системски па тако предлажу да Министарство просвете и науке потпише протоколе о сарадњи са Министарством здравља како би се ученицима омогућило да стичу практична знања у здравственим установама.

Као и директорке све три школе у којима се реализује огледни образовни профил Физиотерапеутски техничар, екстерни и интерни носилац промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи наводе да су изузетно задовољни постигнутим резултатима огледа у целини о чему сведоче претходно представљени одговори.

7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације профила Физиотерапеутски техничар – оглед

Одговори на питања у упитнику за републичког координатора за профил Физиотерапеутски техничар – оглед добијени су од координатора који ову функцију обавља од прве године увођења овог огледног профила (девета година). Републички координатор наводи да је приликом праћења реализације огледа сарађивао са три школе: Фармацеутско-физиотерапеутском школом у Београду (од 2003. до данас), Медицинском школом из Ужица (од 2003. до данас) и Медицинском школом из Београда (од 2009. до данас).

Како се у упитнику наводи, координатору за овај огледни профил највећу тешкоћу у обављању посла представљало је формално попуњавање упитника у школама (у одговору наглашава да се та тешкоћа односи на две последње године). С друге стране, спремност наставника да дају предлоге за побољшање наставног плана и програма огледа путем упитника (где је 1 – уопште нису заинтересовани, а 5 – веома су заинтересовани), процењена је оценом 4. Истом оценом, на истој петостепеној скали, оцењена је и заинтересованост наставника за попуњавање упитника А и Б, као и остале документације за праћење огледа. Одговор координатора указује и на то да су упитници које су попуњавали наставници повремено садржавали конструктивне предлоге.

На основу одговора наставника у упитницима, координатор процењује да су они задовољни огледним образовним програмом, при чему сматра да при својим проценама огледног профила наставници углавном сагледавају програм у целини. Као најчешће замерке наставника на огледни програм координатор наводи: неповољан однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета, обим и садржај модула као и неадекватну опремљеност наставним средствима за реализацију наставе. Када је реч о обукама за које се највећи део наставника изјашњавао, координатор наводи да су то обуке које се односе на ужестручне теме у оквиру појединачних наставних предмета. Исто тако, координатор наводи да је пружао помоћ наставницима у тумачењу објашњења која се односе на разлике између традиционалног и огледног програма.

Сагледавајући програм огледа у целини, републички координатор га оцењује сумарном оценом врло добар (4), уз коментар да уз веома мале корекције планова и програма садржај програма огледа у целини заслужује високу оцену. Када је реч о квалитету реализације програма огледа у школама, координатор је у оквиру одговора представио постигнућа ученика у Фармацеутско-физиотерапеутској школи у Београду и Медицинској школи из Ужица остварена шк. 2010/2011. године као и резултате матурског испита које су остварили ученици Фармацеутско-физиотерапеутске школе из Београда исте године. Према приказаним резултатима, координатор констатује да је успех ученика много бољи него у одељењима која уче по традиционалном програму и да постоје „противници огледног програма који су деценијама предавали по традиционалним програмима па им је тешко да се прилагоде“, а постоји проблем и са личним проценама да се смањивањем фонда часова може изгубити радно место. Према координатору, основа огледа је у тимском раду и на томе треба стално инсистирати.

На крају координатор наводи предлоге за унапређивање програма огледа којим координира, а то су:

- поред стручне матуре (која је доказ да су оспособљени за рад – ови ученици једини у Србији добијају уверење о стеченим знањима и вештинама током школовања), потребно је увести и академску матуру која је на нивоу гимназијске матуре и која би улазила у просек приликом уписа на факултет;
- потребно је решити проблем у сарадњи са социјалним партнерима, које координатор успева „да обезбеди само захваљујући својим везама“;
- сви професори који предају у огледним одељењима треба да се међусобно договоре путем електронске поште о коначним плановима и програмима, редоследу и фонду часова сваког модула.

8. Мишљење представника послодаваца (члана комисије за полагање матурског испита) о квалитету профила физиотерапеутски техничар–оглед

Иако се огледни образовни профил Физиотерапеутски техничар реализује у три школе у Србији, упитник за послодавце – чланове комисије за матурски испит попунио је само један послодавац. Реч је о члану испитне комисије у Медицинској школи Ужице, који ову функцију обавља четири године, а запослен је у фирми „ОБ Ужице“. Он је у свом четворогодишњем ангажману у комисијама дао више од тридесет оцена на матурском испиту. Анкетирани послодавац оцењује сарадњу школе са екстерним члановима испитне комисије као врло добру, без даљег образложења своје оцене. Међутим, сам концепт матурског испита (на скали од 1 до 5, где је 1 лоше, а 5 одлично), са његове стране оцењен је оценом 2 због тога што сматра да је табела оцењивања и поделе поена у потпуности неадекватна и не представља правилан показатељ знања. Иако послодавац није задовољан концептом матурског испита, он у овом упитнику није дао предлоге за унапређивање испита у чијем спровођењу учествује. Послодавац није изнео своје мишљење ни када је реч о томе да ли је улога послодавца у комисији за матурски испит добро осмишљена.

Када је реч о знањима и вештинама за које се показало да су ученици најуспешнији приликом полагања матурског испита послодавац истиче да су ученици у потпуности незаинтересовани за матурски испит, што не значи да они немају знања већ да се не труде да га покажу. На питање о знањима и вештинама у којима су ученици најмање успешни, анкетирани послодавац није одговорио. Без одговора је остало и питање о томе које предлоге даје за унапређивање повезивања образовања са тржиштем рада.

9. Потребе тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профилу Физиотерапеутски техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених физиотерапеутских техничара који су на евиденцији ове установе. Подаци о незапосленим лицима за профил који је предмет вредновања приказани су за општине у којима се реализује огледни профил, као и на нивоу Републике (Табела 11).

Табела 11 – Број физиотерапеутских техничара на евиденцији НСЗ*

Република Србија	Београд	Ужице
1024	261	6

*Подаци се односе на почетак децембра 2011.

10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета огледног профила (Упитници А1 и А2)

Када је реч о ученичким постигнућима на крају првог и другог полугодишта може се рећи да комплетни подаци постоје за шест од девет година реализације. У Прилогу 2 – Табела 12 представљени су збирни подаци који се односе на појединачне разреде и остварену средњу оцену за сваку школу у којој се реализује оглед⁶.

На основу података представљених у приложеној табели, као и на основу преосталих одговара у оквиру попуњених Упитника А1 и А2 током шест година праћења образовних постигнућа ученика, може се закључити следеће:

- највећи број ученика који се школује у огледном профилу Физиотерапеутски техничар одговарајућу средњу школу уписује као одличан или врло добар ђак примерног владања;
- највећи број ученика током свих разреда средње школе задржава врло добар или одличан успех и на крају полугодишта и на крају школске године. У Медицинској

⁶ Подсећамо да се оглед реализује од 2003/2004. године у две школе – Медицинској школи у Ужицу и Фармацеутско–физиотерапеутској школи у Београду, а од шк. 2009/10. године остварује се и у Медицинској школи "Београд".

школи у Ужицу најнижа просечна оцена на крају године износи 4.12, а највиша 4.75. Када је реч о Фармaceutско-физиотерапеутској школи у Београду, просечна оцена оба одељења сваког разреда, на крају школске године, креће се у распону од 4.32 до 4.8. Код ученика Медицинске школе „Београд“, на крају другог полугодишта, упоређујући све разреде, може се закључити да су присутне ниже просечне оцене одељења у односу на две школе у које је првобитно уведен овај огледни профил;

- одлив ученика након I и II полугодишта током свих разреда у све три школе јако је мали.

Сумарни резултати примене Упитника Б0 – Када је реч о анализи плана и програма од стране наставника, који први пут предају у огледном одељењу, подаци су доступни за пет година, тачније од школске 2005/2006. до 2009/2010. године. Овај упитник попунило је 115 наставника. Њихови одговори показују да постоји висока сагласност када је реч о плану и програму огледа при чему су присутне благо позитивније процене из године у годину. Сумарни подаци показују следеће:

- највећи број наставника тачно наводи конкретне послове и задатке које ће на радном месту обављати особа која је образовање стекла у оквиру образовног профила Физиотерапеутски техничар;
- готово без изузетка, наставници су упознати са циљевима и очекиваним исходима стручног образовања који су дефинисани у оквиру наставног плана и програма огледног профила;
- за припрему наставе у оквиру свог предмета највећи број наставника наводи да користе програме предмета који предају и њему сродних предмета, док веома мали број испитаника наводи да користи програм огледа у целини;
- када је реч о припреми за реализацију наставе у оквиру образовног профила Физиотерапеутски техничар, наставници су у приближно подједнаким процентима навели да користе наставни план и програм који је објављен у „Службеном гласнику“ (достављен школи у електронској форми од стране Центра за стручно и уметничко образовање);
- највећи број наставника наводи да за реализацију огледног програма има помоћ и подршку од стране Школског тима за оглед;
- као особе којима се најчешће обраћају за помоћ наставници најпре наводе педагога и интерног координатора, а потом и републичког координатора и предметне наставнике односно колеге из школе;
- највећи број наставника наводи да им нису неопходне обуке за реализацију наставе у овом огледном профилу, док мали број наставника наводи да им јесу неопходни стручни семинари при чему се најчешће не прецизирају конкретне теме;
- када је реч о очекивањима наставника од Центра за стручно и уметничко образовање, највећи број наставника није одговорио на ово питање, одговори осталих наставника усмерени су на: бољу сарадњу са огледним школама, организацију стручних обука,

организацију састанака наставника исте струке, прецизирање циљева и исхода за немодулиране предмете као и на боље дефинисање питања у Упитницима (Б0, Б1 и Б2).

10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Сумарни резултати примене Упитника Б1 – Подаци прикупљени посредством Упитника за квалитативну анализу програма на крају I полугодишта постоје за пет од девет година, колико се овај огледни профил реализује, тачније од шк. 2005/2006. до 2010/2011. године.

Сумарном анализом појединачних Упитника Б1, може се закључити да:

- највећи број наставника сматра да су циљеви и исходи јасно и прецизно дефинисани;
- највећи број наставника мисли да су очекивани исходи модула/тема мерљиви и усклађени са развојним карактеристикама ученика;
- очекивани исходи, према мишљењу велике већине наставника, воде до потребних стручних компетенција;
- присутна је нешто мања, али и даље велика сагласност међу наставницима који сматрају да је за реализовање модула/тема програмом предвиђен довољан број часова;
- када је реч о препорученим начинима оцењивања наставници имају превасходно позитиван однос према предложеним начинима вредновања ученичких активности.

Сумарни резултати примене Упитника Б2 – Када је реч о квалитативној анализи програма на крају II полугодишта, доступни су били подаци за четири од девет година праћења реализације огледног профила Физиотерапеутски техничар.

Што се тиче ових упитника, републички координатор наводи да се све мање пажње посвећује њиховом попуњавању, иако је њихов значај у праћењу огледа јасан. Одговори наставника у Упитнику Б2 веома су слични одговорима у Упитнику Б1, а на основу доступних података може се рећи следеће:

- више од 50% наставника, а у неким годинама више од 75% наставника, наводи да за своје ученике припрема посебне материјале за учење (најчешће се наводе збирке стручних текстова и презентације);
- између 70–80% наставника (по школској години) сматра да им за реализацију наставе у огледу није потребна додатна обука; мањи број наставника који има супротно мишљење као најнеопходније обуке најчешће наводи стручне и методичко–дидактичке;
- готово подједнак број наставника на скали од 1 до 5 огледни програм вреднује оценом 4 или 5, док се ниже оцене од 4 не појављују у упитницима;
- далеко је већи број наставника који би се, у случају да могу да бирају, одлучили за рад у огледу, а не класичној настави;

- више од 50% наставника сваке школске године наводи да би прихватили понуду да учествују у тиму за ревизију програма.

Републички координатор за огледни профил Физиотерапеутски техничар је за сваку од наведених година састављао збирни извештај који садржи одговоре односно предлоге наставника усмерене на ревизију наставног плана и програма и унапређивање реализације наставе у огледу. Показало се да су у оквиру сваке године наставнички предлози најчешће били усмерени на измене и прерасподелу модула и часова унутар њих.

Републички координатор је извео закључке у вези са унапређивањем профила Физиотерапеутски техничар – оглед на нивоу школских година, које приказујемо у Табели 13.

Табела 13 – Закључци координатора на основу садржаја упитника о унапређивању огледа

Школска година	Закључак републичког координатора
2005/2006.	Није потребна целокупна ревизија ни једног предмета већ само увођење појединих садржаја у већ постојеће модуле (Масажа 1 и 2, Хемија 1, Основи неге у рехабилитацији 1, Медицинска микробиологија 2, Физикална медицина са балнеоклиматологијом 3).
2006/2007.	Није потребна ревизија ни једног предмета, већ је код појединих предмета промењен редослед модула (Математика 2. год., Масажа 2. год., Математика 3. год., Кинезиологија 3. год. и Специјална рехабилитација 4. година, Прва помоћ као и распоред часова унутар предмета (Прва помоћ 1. год., Медицинска географија 1. и 2. год., Математика 2. год., Физика 2. год., Математика 3. год. и Кинезиологија 3. година).
2007/2008.	Из математике треба урадити прерасподелу модула и часова унутар њих. Код поједних предмета промењен је редослед модула као и распоред часова унутар предмета. Поједини професори сматрају да је мали фонд часова из њиховог предмета, али пошто не постоји начин да се промени фонд часова из било ког предмета (захтев Болоњске конвенције о расподели општих и стручних предмета као и броју часова теорије и праксе) треба размишљати у правцу ревизије постојећег програма, или сажимања градива у складу са потребама ученика овог профила.
2009/2010.	Из математике треба размотрити измену и прерасподелу модула и часова унутар њих. Из српског језика треба размотрити понуђену измену тема (тј. препорука по којима се ради). Код поједних предмета промењен је редослед модула као и распоред часова унутар предмета. Стручни активи из појединих предмета (Прва помоћ) треба тачно да одреде редослед модула и број часова унутар њих. Поједини професори сматрају да је мали фонд часова из њиховог предмета, али пошто не постоји начин да се промени фонд часова из било ког предмета (захтев Болоњске конвенције о расподели општих и стручних предмета као и броју часова теорије и праксе) треба размишљати у правцу ревизије постојећег програма, или сажимања градива у складу са потребама ученика овог профила. У „Службеном гласнику“ треба да изађе делимична ревизија Масаже. За поједине предмете је потребно да се напишу нови уџбеници јер су постојећи застарели.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног профила Физиотерапеутски техничар заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања са главним циљним групама и резултатима анализе програмских докумената и друге релевантне документације о овом огледном профилу.

На основу анкетног истраживања које је спровео Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, може се рећи да **наставници** сматрају да је образовни профил Физиотерапеутски техничар – оглед квалитетан. Процењујући различите аспекте квалитета програма огледа, као највећи квалитет наставници одређују методе и услове рада у настави. Такође, наставници су изразили задовољство релевантношћу програма огледа за заједницу, квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Они су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра. Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени, док највећи проблем представља однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета.

С обзиром на то да наставници и стручних и општеобразовних предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила, поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, значајно је било утврдити и да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника који предају различите групе предмета. Показало се да наставници општеобразовних предмета дају више оцене квалитету модуларне наставе него наставници стручних предмета. Међутим, у погледу других аспеката квалитета нису идентификоване разлике између ове две групе наставника.

Као највећу предност овог огледног профила наставници наводе употребу знања из стручних предмета, а као недостатак тешко запошљавање. Када је реч о преосталим понуђеним предностима и недостацима – предвиђен број стручних предмета, оцењивање ученика, модуларну наставу, припремљеност за свет рада и услове и опрему за извођење практичне наставе наставници углавном виде као предности, док однос броја општеобразовних и стручних предмета, употребљивост знања из општеобразовних предмета и понуду изборних предмета углавном виде као недостатке огледа.

У погледу остварености услова, простора и опреме за стручне предмете треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању подељена. Четвртина наставника процењује оствареност мањом од 50%, док највећи број наставника (33%) процењује да је оствареност 90%.

Када је реч о опреми која недостаје и која би требало да има приоритет у набавци, наставници наводе опрему за извођење практичне наставе, док предност дају рачунарској опреми, ласерима, угломерима и UV лампама.

Наставничка процена исхода у овом профилу указује на то да наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

Будући да неки од наставника одржавају наставу и у класичном и у огледном профилу, замољени су да упореде програме и услове за извођење наставе у ова два профила. Иако је релативно мали број наставника учествовао у овом делу испитивања, њихови одговори указују на то да ниједан аспект квалитета није процењен као боље реализован у класичном него у огледном профилу.

У целини гледано, наставници су дали веома високу оцену када је реч о реализацији овог огледног профила. У складу са наведеним, највећи број наставника сматра да би са овим програмом требало наставити, али уз одређене мање измене. Поменуте измене се у првом реду односе на смањење, односно повећање броја часова у оквиру појединих предмета и осавремењавање наставних средстава.

Ученици, као посебно значајна циљна група реализованог истраживања, општи квалитет профила, такође, оцењују високом оценом. Наиме, сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будућа занимања и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Исто тако, готово без изузетка, ученици сматрају да је оно што се учи корисно за опште образовање, да имају јасан увид у то које вештине и знања би требало да имају, као и да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета. Ученици су сагласни и у позитивним проценама када је реч о условима и опреми за рад, подршци коју наставници пружају ученицима и квалитету оцењивања.

Поред процене квалитета огледног програма у целини, као и наставници, ученици су се изјаснили о највећим предностима и недостацима образовног профила Физиотерапеутски техничар – оглед. Према мишљењу ученика, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и услови и опрема за извођење практичне наставе. Када је реч о недостацима, као највећи недостатак најчешће се наводи слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета, а потом и учбеници и приручници из којих се учи.

Као и њихови наставници, ученици процењују да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали. У погледу припремљености за свет рада, више од 50% ученика верује да су у потпуности спремни за свет рада, али највећи број ученика планира да настави школовање. Када би били у прилици да поново бирају, готово без изузетка, изабрали би овај огледни профил.

Према подацима Министарства просвете и науке може се закључити да постоји велико и континуирано интересовање ученика за профил физиотерапеутски техничар–оглед о чему сведоче и директори школа у којима се реализује овај огледни профил.

Директорке ове три школе, као и **интерни и екстерни носиоци промена** у Фармацеутско-физиотерапеутској школи деле позитивно мишљење о квалитету огледног профила са претходне две циљне групе и дају конкретне предлоге одређене измене истог. Директорке су истакле и да су изузетно задовољне постигнутим резултатима огледа у целини. Када би се изнова почињало са овим огледним програмом, директорке наводе да би онда требало проширити листу изборних предмета и другачије организовати професионалну праксу која би била прилагођена школском календару, односно да је потребно предвидети више стручних предмета и вежби као и методолошко праћење наставних планова и програма.

Сагледавајући програм огледа у целини, **републички координатор** даје сумарну оцену врло добар (4), уз коментар да су потребне веома мале корекције планова и програма. Он сматра да су наставници задовољни огледним програмом, као и да га у проценама сагледавају у целини. Као најчешће замерке наставника на огледни програм координатор наводи: неповољан однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета, обим и садржај модула као и неадекватну опремљеност наставним средствима за реализацију наставе. При томе координатор наглашава да је последњих година смањена мотивација наставника за попуњавање упитника о праћењу.

Током деветогодишње реализације прикупљени су одређени квантитативни и квалитативни подаци о квалитету програма огледа и квалитету његове реализације. Постојећи, иако некомплетни подаци, указују на то да наставници у начелу имају позитиван став према овом огледу и да програм огледа вреднују високим оценама.

У целини гледано, када се размотри мишљење свих циљних група у истраживању, може се закључити да постоји доминантна позитивна процена квалитета образовног профила Физиотерапеутски техничар – оглед. Посредством истраживања, идентификоване су предности и недостаци и дати су одређени предлози за превазилажење постојећих недостатака. Обим и природа постојећих недостатака су такви да их је могуће превазићи темељном и свеобухватном анализом програма и корекцијама у оквиру програма.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата, представљених у овој евалуативној студији, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења огледног профила Физиотерапеутски техничар, постоји јасна основа за давање позитивне оцене о огледу. Упркос томе, постоји потреба за унапређивањем програма огледа, а конкретне предлоге дале су и главне циљне групе. Сви утврђени недостаци могу се превазићи темељном и свеобухватном ревизијом главних програмских докумената и обезбеђивањем прописаних услова за реализацију огледа у школама.

Резултати показују да су постављени циљеви и исходи, у свим аспектима процене, у довољној мери остварени, да би се могла дати позитивна оцена о њиховој остварености након осмогодишње реализације. Приликом доношења одлука о даљем статусу и обиму профила, потребно је уважити и податке са евиденције Националне службе за запошљавање, према којима је велики број физиотерапеутских техничара незапослен. То значи да треба ускладити план уписа са потребама тржишта рада, како би ученици по завршетку школовања могли да се запосле.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете и науке да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Физиотерапеутски техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. То значи да би програм требао да задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.**

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
МЕДИЦИНСКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљ стручног образовања за образовни профил Медицинска сестра – техничар – оглед:

– обезбеђење квалитета активности сестара путем следећих аспеката:

- методолошки аспект
- организациони аспект
- хумани аспект
- стручни аспект
- професионални аспект
- економски аспект

Очекивани исходи стручног образовања

По завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– да спроведе принципе превенције интрахоспиталних инфекција– да обави хигијенски третман болесника– да измери и забележи виталне знаке и друге показатеље здравља– да узме биолошки материјал за преглед– да припреми пацијента и материјал за медицински третман– да примени прописану терапију– о принципима правилне исхране– о планирању активности: визита, пријем, отпуст и премештај болесника– да користи медицинску документацију– да врши надзор (повремени, повећани, стални)– да препозна потребе корисника у чувању и унапређењу здравља и превенцији штетних фактора по здравље– о кодексу професионалног понашања и етичке принципе у здравственој нези– о свом месту и радним компетенцијама у тимском раду
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– прања и дезинфекције руку– употребе дезинфекционих средстава– примене метода дезинфекције– примене метода стерилизације– умивања болесника, обраде усне дупље, купања болесника и спровођења хигијене полно-аналног предела– мерења и правилног евидентирања виталних знакова– правилног узимања и слања биолошког материјала на преглед– припреме пацијента, материјала и збрињавања пацијента код ендоскопских и рендгенских испитивања и дијагностичко-терапијских пункција– припреме прописане дозе лека и његовог давања на прописан начин (орално, парентерално, инхалацијом, локално)

	<ul style="list-style-type: none"> – спровођења исхране болесника природним и вештачким путем (парентерално, путем назогастричне сонде, гастростоме, ректално) – комуникације са болесником (савет, информација, утешна реч, охрабрење) – припреме и коришћења потребне медицинске документације при пријему, отпуста и премештају болесника – вођења сестринске документације – евиденција о здравственој нези и коришћења основних програмских апликација на рачунару – спровођења и вршења контроле здравствене неге која је пацијенту одређена (стандардна, полуинтензивна, интензивна) – промовисања тема везаних за здравство – примене кодекса професионалног понашања и етичких принципа у здравственој нези – сналажења и учествовања у тимском раду
<p style="text-align: center;">Стручне компетенције</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спровођења општих мера у превенцији интрахоспиталних инфекција: лична заштита и примена принципа асепсе и антисепсе – збрињавања пацијента у хигијенском третману – евидентирања виталних функција и других показатеља здравља – правилног узимања и слања биолошког материјала – припреме пацијента и материјала за преглед и асистирање при извођењу интервенција – примене прописане терапије – храњења пацијента – припреме пацијента, документације и болесничке јединице – вођења сестринске документације – посматрања и збрињавања болесника у стандардној полуинтензивној и интензивној болесничкој јединици – спровођења здравствено-васпитног рада – примене кодекса професионалног понашања и етичких принципа у здравственој нези – учешћа у тимском раду

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Медицинска сестра – техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет огледног профила Медицинска сестра – техничар према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену огледа Медицинска сестра – техничар у целини.

Квалитет програма Медицинска сестра – техничар – оглед

Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката, исказујући степен слагања са тврдњама на петостепеној скали Ликертовог типа (оцене од 1 до 5). Такође, на свако питање наставници су имали прилику да одговоре са „немам довољно сазнања“. Према процени наставника, највећи квалитет овог програма огледа представљају методе и услови рада. Такође, наставници су задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу, квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Наставници су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра. Детаљнији приказ процена налази се у Табели 1.

Табела 1 – Приказ наставничке процене различитих аспеката квалитета огледа

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.35	0.748	3.50	1.20	5.00	67
Квалитет модуларне наставе	3.77	0.588	3.80	2.60	5.00	66
Методе и услови рада	3.96	0.541	4.00	2.40	5.00	67
Усавршавање наставног кадра	3.10	0.762	3.00	1.20	5.00	67
Квалитет матурског испита	3.63	0.822	3.92	1.20	5.00	58
Квалитет праћења програма огледа	3.43	0.967	3.50	1.00	5.00	59
Релевантност за заједницу	3.86	0.702	4.00	2.00	5.00	61

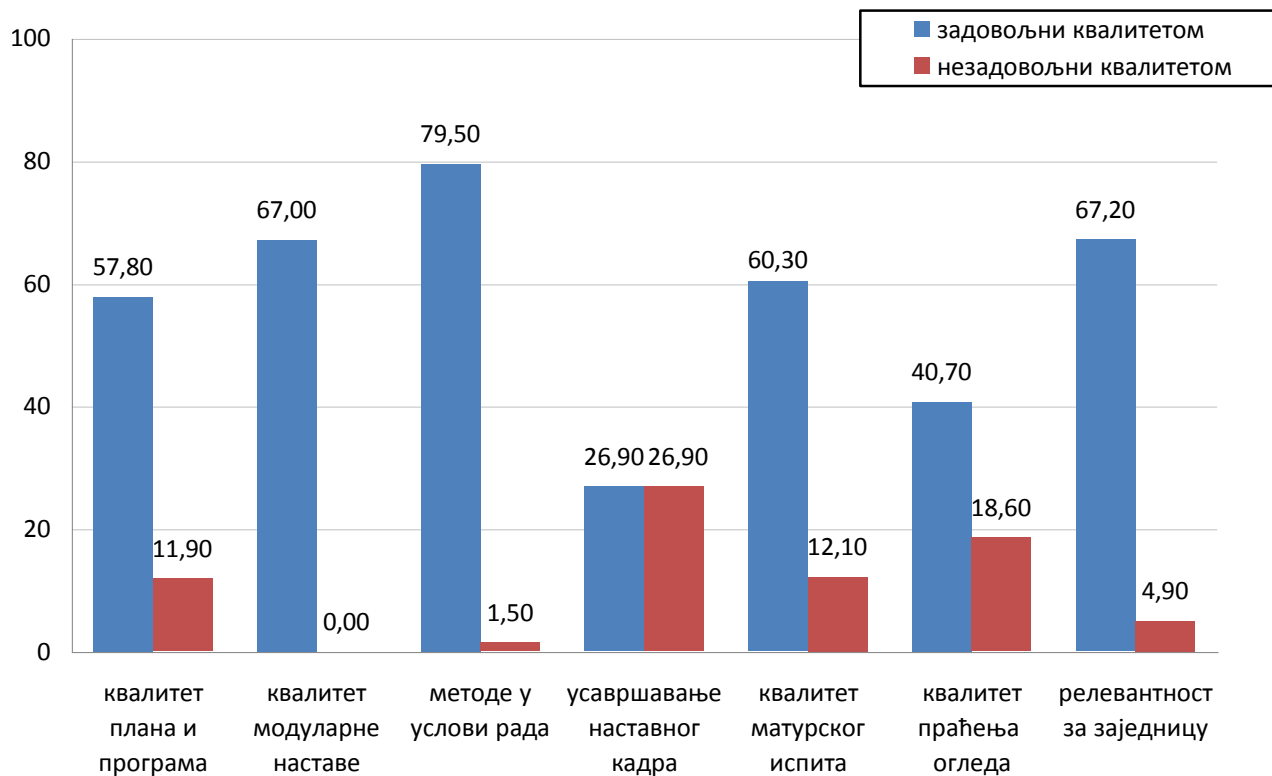
Када је квалитет наставног плана и програма у питању, оцене појединачних аспеката крећу се од 2.95 (SD=1.041) до 3.79 (SD=1.031) за добру одмереност захтева који се постављају пред ученике у стучним предметима. Важно је напоменути да се оцене углавном крећу око средишњих вредности и да постоје релативно велике индивидуалне разлике између наставника у погледу ових процена. Када је квалитет модуларне наставе у питању, оцене наставника су нешто више. Наиме, оцене свих појединачних ставки веће су од 3.5.

Наставници су највише задовољни могућношћу прилагођавања метода оцењивања у складу са садржајима и захтевима одређених модула (AS=4.02, SD=0.630). У погледу метода и услова наставе, наставници су најмање задовољни континуитетом праћења и напредовања ученика

($AS=3.54$, $SD=0.937$), док су највише задовољни могућношћу ученика да усвоје неопходна практична знања и вештине за будући посао ($AS=4.25$, $SD=0.751$) и чињеницом да се у процени остварености исхода користе различити начини процењивања знања ($AS=4.16$, $SD=0.642$). Усавршавање наставног кадра је најлошије процењен аспект квалитета овог огледног програма. Наставници су најмање задовољни квалитетом обуке за објективно оцењивање ученика ($AS=2.88$, $SD=1.080$), квалитетом обуке за реализацију модуларне наставе ($AS=2.94$, $SD=1.092$) и обуком за примену ефикасних метода рада са ученицима ($AS=2.88$, $SD=1.031$), док су оцене других ставки нешто више. Ипак, треба имати у виду да оцене које наставници дају у овом сегменту веома варирају, од изузетно добрих до изузетно лоших.

У погледу матурског испита, све ставке су релативно високо оцењене, а највеће оцене наставници дају квалитету остваривања улоге ментора за припрему матурског испита ($AS=4.00$, $SD=0.926$). Наставници сматрају да је спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а мање допринело унапређивању рада у школама, него унутрашње праћење реализације огледног профила од стране интерног носиоца ($t=4.389$, $df=45$, $p<0.01$). Наставници сматрају да овај образовни профил углавном одговара потребама тржишта рада ($AS=3.69$, $SD=1.052$) и послодавца ($AS=3.82$, $SD=0.993$).

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед процената наставника задовољних, односно незадовољних сваки од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом коришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за незадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графикону.

Графикон 1: Упоредни приказ (не)задовољства наставника различитим аспектима квалитета програма огледа

Као што се на графикону може видети, подједнак број наставника је задовољан и незадовољан квалитетом усавршавања наставног кадра, док су наставници углавном задовољни квалитетом модуларне наставе (наиме, ниједан наставник није незадовољан). У погледу осталих аспеката, већи број наставника је задовољан њиховим квалитетом, док је мали број незадовољан.

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да значајна разлика између ове две групе наставника постоји само у погледу квалитета плана и програма ($t=2.251$, $df=38.943$, $p<0.05$), при чему више оцене квалитету дају наставници стручних предмета. Наставници обе групе предмета углавном се слажу у проценама других аспеката квалитета овог огледног профила.

Квалитет и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини, испитано је и мишљење наставника у погледу тога шта су највеће предности, а шта недостаци овог огледног профила. Резултати су приказани у Табелама 2 и 3.

Табела 2 – Предности огледног програма према мишљењу наставника

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	46	23.5	68.7
Припремљеност за свет рада	38	19.4	56.7
Предвиђен број часова стручних предмета	35	17.9	52.2
Начин рада наставника на часовима	17	8.7	25.4
Оцењивање ученика	10	5.1	14.9
Модуларна настава	10	5.1	14.9
Услови и опрема за извођење практичне наставе	8	4.1	11.9
Понуда изборних предмета	8	4.1	11.9
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	7	3.6	10.4
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	4	2.0	6.0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	4	2.0	6.0
Велика могућност за запослење	4	2.0	6.0
Препоручена литература	4	2.0	6.0
Укупна понуда наставних предмета	1	0.5	1.5

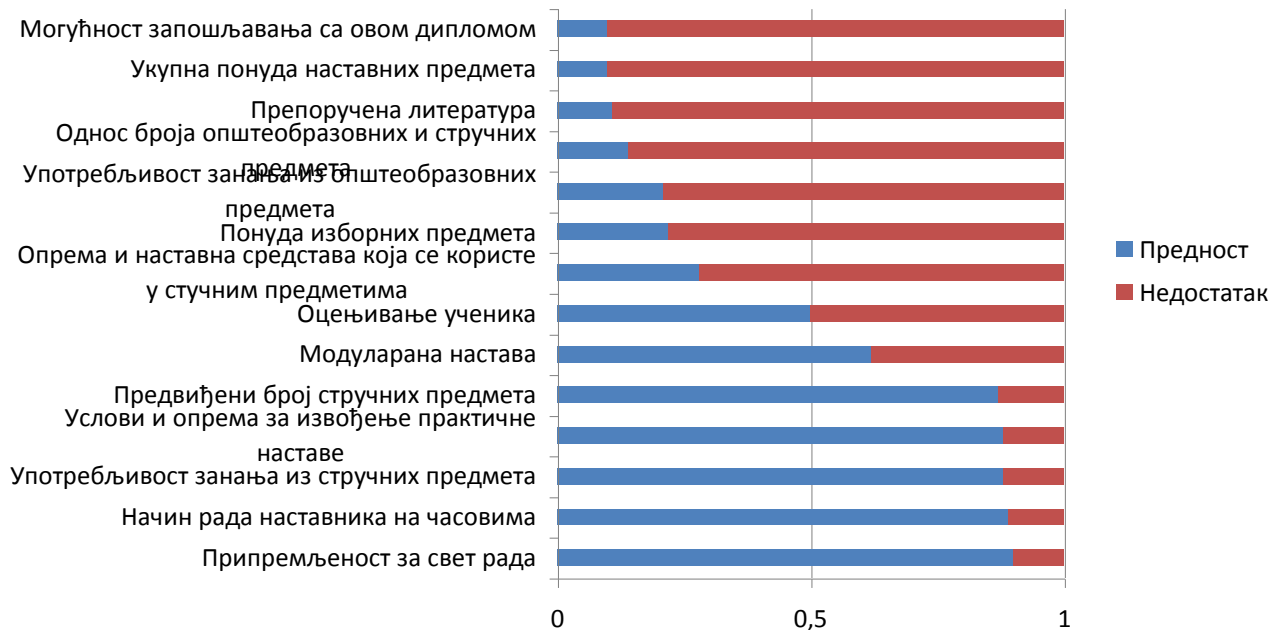
Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета, припремљеност за свет рада и предвиђен број часова стручних предмета. Важан је податак да је сваку од понуђених могућности као предност навео најмање један наставник.

Табела 3 – Недостаци огледног програма према мишљењу наставника

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Тешко се могу запослити са овом дипломом	35	17.9	52.2
Препоручена литература	31	15.9	46.3
Понуда изборних предмета	27	13.8	40.3
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	25	12.8	37.3
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	24	12.3	35.8
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	10	5.1	14.9
Оцењивање ученика	10	5.1	14.9
Укупна понуда наставних предмета	9	4.6	13.4
Модуларна настава	6	3.1	9.0
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	6	3.1	9.0
Предвиђен број часова стручних предмета	5	2.6	7.5
Слаба припремљеност за свет рада	4	2.1	6.0
Начин рада наставника на часовима	2	1.0	3.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	1	0.5	1.5

За наставнике су највећи недостаци овог огледа могућности за запошљавање и препоручена литература. Може се приметити да је сваку од могућности као недостатке образовног профила навео најмање један наставник.

Графикон 2 : Упоредни приказ предности и недостатака овог огледног профила

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ процене свих аспеката од стране наставника. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, најслабије тачке огледног профила, по мишљењу наставника, представљају могућност запошљавања са овом дипломом, укупна понуда наставних предмета и препоручена литература, док се као највеће предности издвајају употребљивост знања из стручних предмета, услови и опрема за извођење практичне наставе, припремљеност за свет рада и начин рад наставника на часовима. У погледу других аспеката, мишљења наставника су углавном подељена, посебно је то случај са оцењивањем ученика, које половина наставника види као предност, а половина као недостатак.

Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли наставници општеобразовних предмета дају сличне процене као наставници стручних предмета и обрнуто. Мишљења две групе наставника по питању предности програма углавном су различита, посебно када су у питању услови и опрема. Условне и опрему наставници стручних предмета виде као предност, док то није случај са наставницима општеобразовних предмета. Посебно се разликују мишљења две групе наставника када је у питању оцењивање ученика. Оцењивањем су углавном незадовољни наставници стручних предмета, док то није случај код наставника општеобразовних предмета.

Када се сумирају резултати, јасно се истиче употребљивост знања из стручних предмета као предност овог програма, док највећи број наставника види проблем у могућности запошљавања ученика са овом дипломом.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је око 75%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању делимично подељена. Готово половина наставника процењује оствареност мањом од 70%, док највећи број наставника (31%) процењује да је оствареност од 70% до 80%, ипак, ниједан наставник не сматра да је оствареност мања од 30%.

У погледу опреме, наставници истичу недостатак опреме и дидактичких средстава за поједине предмете, недостатак адекватног простора, као и недовољну опремљеност информационо-технолошким средствима. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу требало да има приоритет у набавци.

Табела 4 – Опрема која би, према мишљењу наставника, требала да има приоритет у набавци

Категорија	% одговора	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Опрема и средства за извођење наставе	53%	Уџбеници у електронском формату	1
		Метални инструменти	2
		Потрошни едукативни материјал	7
		Модерни уџбеници	6
		Материјал за здравствену негу	1
Простор за извођење наставе	11%	Кабинет за хемију	2
		Кабинет за биологију	1
		Кабинет за физику	1
Информациона технологија	35%	Рачунари	6
		Видео-бим и пројектор	6

Као што се из табеле може видети, већина одговора наставника односила се на опрему за извођење практичне наставе као што су потрошни материјал и наставна средства, као и информационе технологије (рачунаре и пројекторе).

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

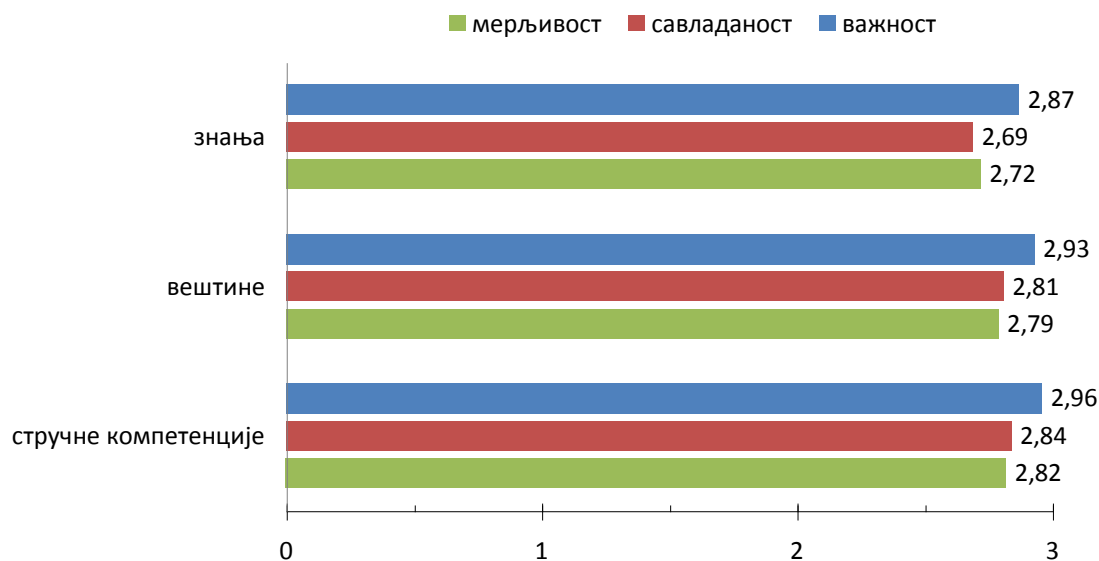
Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3.

Табела 5 – Приказ важности, савладаности и мерљивости исхода стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.87	0.390	3.00	0.75	3.00
	вештине	2.93	0.172	3.00	2.25	3.00
	стручне компетенције	2.96	0.118	3.00	2.38	3.00
Савладаност	знање	2.69	0.503	2.92	0.75	3.00
	вештине	2.81	0.319	3.00	2.06	3.00
	стручне компетенције	2.84	0.331	3.00	1.69	3.00
Мерљивост	знање	2.72	0.506	3.00	0.75	3.00
	вештине	2.79	0.434	3.00	2.06	3.00
	стручне компетенције	2.82	0.409	3.00	1.00	3.00

Као што из Табеле 5 можемо видети, наставници су проценили важност, савладаност и мерљивост веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављаних исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

На Графикону 3 упоредо су приказане процене важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника. Као што се може видети на графикону, наставници су веће оцене давали важности свих исхода него њиховој савладаности и мерљивости. Ова разлика највећа је када су у питању важност и савладаност знања, а нешто мања је за вештине и стручне компетенције.

Графикон 3: Упоредни приказ важности, савладаности и мерљивости исхода

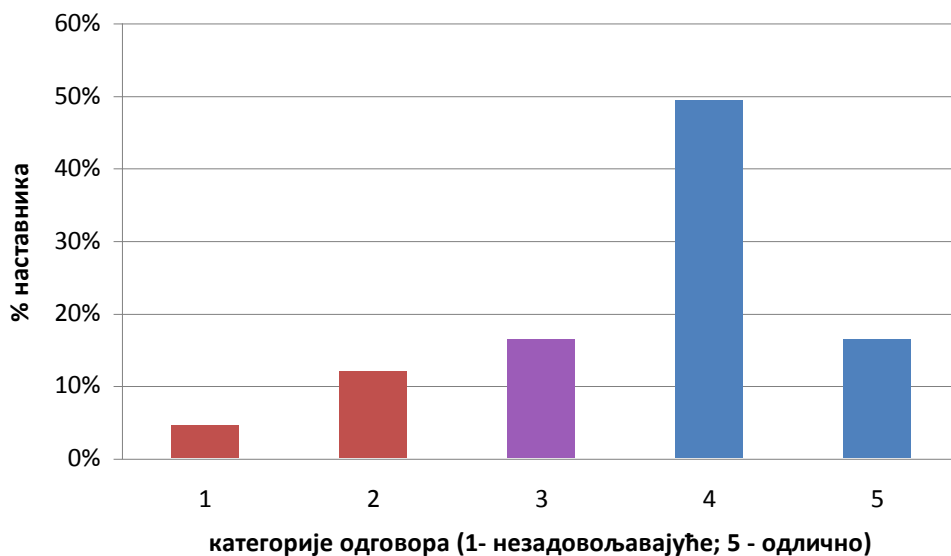
На нивоу појединачних исхода, наставници су важност свих исхода оценили веома високо. Наиме, све просечне оцене веће су од 2.70, што говори да наставници све постављене исходе сматрају веома важним. С друге стране, кад је савладаност исхода у питању, ниједан исход није

процењен значајно лошијим од осталих. И у овом случају све оцене биле су веома високе, углавном преко 2.5. Дакле, наставници сматрају да су ученици у довољној мери савладали постављене исходе. Када је мерљивост исхода у питању, ситуација је веома слична као и код савладаности. Коначно, могло би се рећи да наставници не наилазе на проблеме у евалуацији ученика према овако постављеним исходима.

Сумарна оцена реализације огледа

Наставници су програм огледа оценили у просеку позитивно ($AS=3.62$, $SD=1.049$). Највећи број наставника даје сумарну оцену 4 за квалитет реализације овог огледног програма. Само један наставник није дао сумарну оцену. На *Графикону 4* представљене су учесталости сумарних оцена.

Графикон 4: Приказ учесталости сумарних оцена реализације огледног програма

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 34 (50,7%), сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Њих 12 (17,9%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 11 наставника (16,4%) сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Ипак, 6 наставника (9%) сматра да са овим огледним програмом не треба наставити, док 4 наставника нису изнела своје мишљење.

У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у *Табели 6*.

Табела 6 – Препоруке наставника за потребне измене у програму

Препорука/образложење	Број наставника
Повећати број часова општеобразовних предмета	3
Изједначити број часова српског језика и књижевности са класичним профилом (3 часа недељно)	1
Увести више практичног рада	2
Изменити наставни програм хемије	1
Осавременити уџбенике и наставна средства	7
Блок-наставу би требало реализовати на крају школске године	1
Недовољна је упознатост наставника са исходима четворогодишњег образовања, то би требало побољшати	2
Редуковање педагошких модула	1
Применити савременију технологију у настави	1
План и програм ускладити са узрастом ученика	1
Смањити број општеобразовних предмета	1
Потребно је повећати знања ученика из фундаменталних предмета (анатомија, физиологија, биологија)	1

Препоруке наставника се највише односе на увођење измена у погледу повећања фонда часова општеобразовних предмета и осавремењивања уџбеника и наставних средстава.

Поређење класичног и огледног профила

С обзиром на то да неки од наставника одржавају наставу и у класичном и у огледном профилу, они су упоредили програме и услове за извођење наставе у ова два модела. Иако је релативно мали број наставника учествовао у овом делу испитивања, ови подаци значајни су јер се стиче увид у предности, односно мане огледног програма у односу на класични према мишљену директних реализатора програма. На *Графикону 5* представљено је мишљење наставника о томе колико је сваки од наведених аспеката бољи или лошији у огледном програму у односу на класични, на скали од 1 до 5.

Графикон 5: Упоредни приказ наставничке процене тзв. класичног и огледног профила

Просечне оцене веће од 3.5 показују да наставници сматрају да је огледни профил у датим аспектима бољи него класични (на графикону су представљени стубићима црвене боје), док оцене око од 2.5 до 3.5 показују да у погледу датих аспеката наставници сматрају да нема разлике између класичног и огледног профила (на графикону су представљени стубићима плаве боје). Дакле, највеће предности у односу на класични профил су реализација блок-наставе и квалитет реализације праксе. Као што се може видети, ниједан аспект наставници не процењују као боље реализован у класичном него у огледном профилу (теоријски, такво мишљење би представљале оцене ниже од 2.5). **На основу резултата из овог блока могло би се закључити да је огледни програм бољи од класичног у готово свим аспектима.**

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Медицинска сестра – техничар – оглед

Квалитет огледног програма Медицинска сестра – техничар

За квалитет профила ученици дају просечну оцену 4.06 (SD=0.545), што представља релативно високу оцену квалитета. Свега 14% ученика оцењује квалитет профила оценама 3 и мање (на скали од 1 до 5). Готово сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимање (98,2%) Такође, велики број ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекне (92,8%) и да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета (89,2%). Велики број сматра и да је оно што се учи корисно за опште образовање (71,4%). Да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима сматра нешто више од половине ученика (58,1%).

Процена **услова и опреме за рад** је такође позитивна. Просечна оцена овог аспекта је 3.69 (SD=0.788), и чак 82,1% ученика оцењује овај аспект оценом 3 или већом, на скали од 1 до 5. Велики број ученика сматра да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (77,7%), да имају довољно практичног рада (71,4%) и да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (82,1%). Ипак, велики број ученика сматра да не користе савремену опрему и уређаје (41,1%). С друге стране, нешто више од половине ученика сматра да уџбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење (53,5%).

Процена **квалитета рада наставника** је на веома сличном нивоу – просечна оцена за овај аспект износи 3.63 (SD=0.723). Већина ученика сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (76,8%), као и да предају на јасан и разумљив начин (73,2%). Половина ученика сматра да наставници стручних предмета у довољној мери користе различите изворе информација као што су интернет, чланци, литература итд. (50%), да наставници активно подстичу тимски рад (57,2%), док већи број ученика сматра да наставници општеобразовних предмета улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика (71,5%).

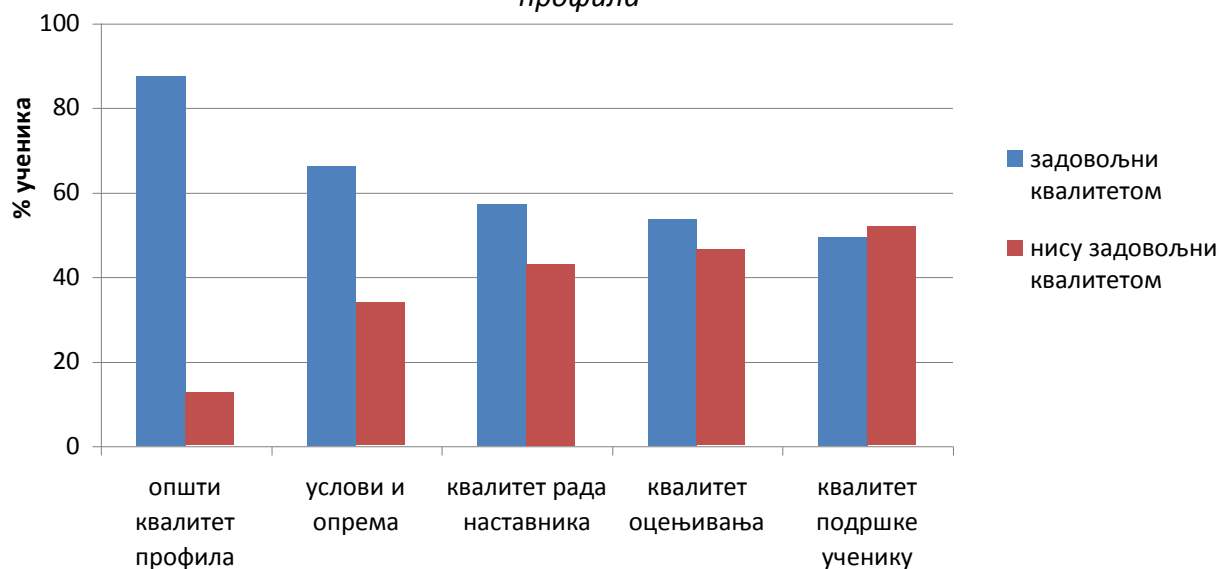
Просечна оцена за овај аспект **квалитет подршке ученику од стране наставника** износи 3.79 (SD=0.976), при чему 12,5% ученика оцењује квалитет подршке оценама 1 и 2, док 48,2% даје оцене 4 и 5 (на скали од 1 до 5). Половина ученика сматра да наставници раде додатно са ученицима који им се обрате за помоћ (57,2%), док 70,4% ученика сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Процена **квалитета оцењивања** је релативно висока. Просечна оцена износи 3.60 (SD=0.699). Квалитет оцењивања оценом мањом до 3.1 процењује 21,4% ученика, при чему ни један ученик нема просечну оцену мању од 2. Уопште узев, ученици сматрају да је оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета праведно. Више од половине ученика сматра да су упутства и инструкције за рад јасне (63,6%). Највећи број ученика сматра и то да наставници користе различите начине оцењивања, како на стручним (82,2%), тако и на општеобразовним предметима (93,1%). С тим што је, према мишљењу ученика, разноврсност начина оцењивања већа на општеобразовним предметима према мишљењу ученика.

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се **сумарна оцена квалитета образовног профила**. Просечни скор ученичке процене квалитета износи 3.77 (SD=0.583), при чему 87,5% ученика оцењује квалитет оценом већом од 3, док је најмања просечна оцена 2.59.

На *Графикону 6* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 3.5). Као што се са графикана види, највише је ученика који су задовољни општим квалитетом профила и условима и опремом која се користи на часовима, а најмање квалитетом подршке коју добијају од наставника. Ипак, са графикана се јасно уочава да ученици разликују степен квалитета прва два и последња три представљена аспекта.

Графикон 6: Процена квалитета најважнијих аспеката образовног профила

Квалитет и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета огледног програма у целини, ученицима је постављено питање шта мисле да су највеће предности, а шта највећи недостаци овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 могућности изабере највише три које би представљале лично мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Приказ процене предности огледног профила

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	29	40.3	63.0
Предвиђен број часова стручних предмета	27	37.5	58.7
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	10	13.9	21.7
Укупна понуда наставних предмета	4	5.6	8.7
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	2	2.8	4.3
Лако се могу запослити са овом дипломом	0	0	0
Понуда изборних предмета	0	0	0
Припремљеност за свет рада	0	0	0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	0	0	0
Оцењивање ученика	0	0	0
Модуларна настава	0	0	0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0

Табела 8 – Приказ процене недостатака огледног профила

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	20	43.5	58.8
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	9	19.6	26.5
Укупна понуда наставних предмета	8	17.4	23.5
Предвиђен број часова стручних предмета	6	13.0	17.6
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	3	6.5	8.8
Модуларна настава	0	0	0
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Понуда изборних предмета	0	0	0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0
Слаба припремљеност за свет рада	0	0	0
Тешко се могу запослити са овом дипломом	0	0	0

На *Графикону 7* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Употребљивост знања из општеобразовних предмета, по мишљењу ученика, представља највећи недостатак програма. Када је у питању однос броја општеобразовних и стручних предмета мишљења су подељена, док је у погледу наредна три наведена аспекта углавном реч о нечему што ученици сматрају предностима профила. Преостале могућности није заокружио ниједан ученик тако да оне нису могле бити укључене у ову анализу (на графикону су приказане жутом бојом).

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

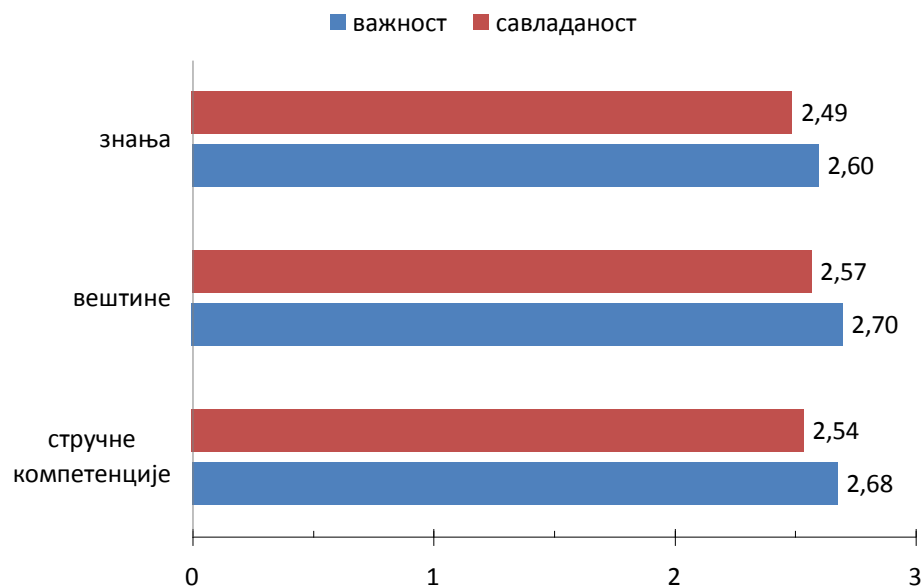
Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 9* можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност релативно високим оценама (најмања оцена износи 2.49). Дакле, могло би се закључити да ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Табела 9 – Приказ важности и савладаности исхода према мишљењу ученика

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.60	0.336	2.66	1.71	3.00
	вештине	2.70	0.297	2.81	1.69	3.00
	стручне компетенције	2.68	0.307	2.76	1.77	3.00
Савладаност	знање	2.49	0.386	2.61	1.42	3.00
	вештине	2.57	0.363	2.62	1.27	3.00
	стручне компетенције	2.54	0.401	2.61	1.38	3.00

На *Графикону 8* упоредо су приказане ученичке процене важности и савладаности исхода. У случају свих исхода, ученици дају нешто веће оцене њиховој важности него што процењују да су их успешно савладали. Ипак, ове разлике су веома мале, што говори о уопштено позитивној процени ученика.

Графикон 8: Упоредни приказ савладаности и важности исхода

На нивоу појединачних исхода ученици су као најмање важан исход проценили промовисање тема важних за здравство (AS=2.24). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују знања о примени прописане терапије, знања о начину прања и дезинфекције руку, знања о

спровођењу исхране болесника природним и вештачким путем, спровођења општих мера превенције интрахоспиталних инфекција, итд. Такође, велика важност се придаје и знању о мерењу и евидентирању виталних функција и других показатеља здравља, примени прописане дозе лека и његовог давања на прописан начин, примени метода стерилизације, итд. Процене ученика ових исхода су у просеку веће од 2.80, односно готово сви ученици их процењују највишом оценом.

Процена припреме за матурски испит у огледном профилу

Када је припрема за матурски испит у питању, највећи број ученика (40 од укупно 55 ученика) још увек се не припрема за завршни испит. Три ученика се изјашњавају да имају наставнике – менторе који их припремају за испит, пет ученика се изјаснило да у сврхе припреме за матурски испит похађају за то предвиђене часове, док се свега један ученик изјашњава да се за испит припрема на редовним часовима, радећи задатке из збирке за припрему.

На питање да процене квалитет подршке који им пружа ментор у припреми за матурски испит, око половине ученика одговара да им није додељен ментор (50%), док већина осталих ученика одговара да је задовољно подршком коју им пружа ментор (21,4%). Свега три ученика извештавају да су делимично задовољни подршком коју добијају од ментора, док нема ученика који нису задовољни квалитетом подршке од стране ментора у припреми за матурски испит.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за матурски испит, нешто више од половине ученика (57,1%) одговорило је да није имало прилику, док је 32,1% ученика одговорило да је имало прилику да се упозна са задацима. По овом питању, 6 од укупно 56 ученика није се изјаснило.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, више од половине ученика (57,1%) сматра да је у потпуности спремно за свет рада, док 33,9% ученика верује да је делимично спремно за свет рада, те да им је по завршетку школе потребно још учења и праксе. Свега два ученика сматра да није спремно за свет рада после школе, док се три ученика нису изјаснила по овом питању.

У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (80,4%) планира наставак школовања, док укупно 11 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планирају два ученика, покретање сопственог бизниса један ученика, док 8 ученика планира одлазак у иностранство у потрази за послом.

Значајно је да би више од половине ученика (58,9%) поново изабрало овај огледни профил. Такође, 21,4% ученика би поново изабрало овај програм уколико би се увеле неке мање измене. Свега 4 ученика се изјаснило да не би изабрало овај програм, док се 2 ученика нису изјаснила.

4. Заинтересованост ученика за упис у профил Медицинска сестра – техничар – оглед

Према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете и науке, може се закључити да је интересовање ученика за овај профил велико и да се сваке школске године уписује максималан број ученика.

Табела 10 – Број ученика уписаних у профил Медицинска сестра – техничар према школским годинама

Школа	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Медицинска школа са домом ученика „Сестре Нинковић“, Крагујевац	20	20	20	20	20	20	20
Медицинска школа, Пожаревац	20	20	20	20	20	20	20
Медицинска школа, Ужице	/	/	/	20	/	/	/

Просечан број бодова за упис у средњу школу је веома сличан свих година од 2005/2006. до 2010/2011. године и креће се од 87 до 92 бода. Минималан број бодова за упис кретао се у распону од 78 до 82, а максималан око 97 бодова. Према овим подацима, може се закључити да се ради о ученицима са одличним успехом.

О заинтересованости за овај профил говоре и подаци о броју кандидата који профил Медицинска сестра – техничар – оглед уписују на једно од прва три места на листи жеља за упис у средњу школу. Према подацима Министарства просвете и науке, који постоје од 2009. године, 40 могућих места у Србији налази се на једном од прва три места на листи код 238 ученика (2009), 280 ученика (2010) и 287 ученика (2011).

5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката профила Медицинска сестра – техничар – оглед

Огледни профил Медицинска сестра – техничар реализује се у три школе – Медицинској школи у Пожаревцу, Медицинској школи са домом ученика „Сестре Нинковић“ у Крагујевцу (од шк. 2003/2004. године) и у Медицинској школи „Ужице“ (од шк. 2008/2009. године). На питања у оквиру интервјуа одговарале су све три директорке школа у којима се реализује оглед.

Када је реч о разлозима због којих је у школе уведен овај огледни профил, директорке наводе да су то осавременавање рада и програма у оквиру профила Медицинска сестра – техничар и жеља за активним учествовањем у променама у образовању у подручју рада Здравство и социјална заштита. Наставници су сматрали да застареле програме треба унапредити и повећати број часова стручних предмета, да би се осигурао квалитет компетенција за рад. Како се из разговора сазнаје, иницирање увођења овог огледа у све три школе потекло је од наставника и директора, што је веома важно за даљи рад, будући да су промене инициране од стране носилаца програма. Улогу је имало и Удружење медицинских школа. Увођењу овог профила нису претходиле екстерне анализе и испитивања потреба за конкретним образовним профилем, али су у оквиру школа организована испитивања ставова и потреба у вези са променама.

На основу добијених одговора може се закључити да постоји велико и континуирано интересовање ученика да упишу овај огледни профил у све три школе. Наиме, ниједне године се није јавио проблем са малим бројем пријављених ученика. Такође, директорке истичу да су задовољне успехом и радом ученика у овом огледном профилима имајући у виду све школске године. Директорка из ужичке школе напомиње да су у погледу успеха у стручним предметима бољи ученици из огледних одељења, а када су у питању општеобразовни предмети, бољи су ученици из тзв. класичних одељења. Такође, директорке сматрају да ученици показују висок ниво професионалних компетенција и да могу самостално да се укључе у свет рада, о чему сведоче подаци које школа добија од социјалних партнера. Исто тако, истиче се и да ученици завршавају школу без већих проблема и уписују факултет и више школе одговарајуће струке.

На основу одговора директорки може се закључити да наставници јесу имали организовану припрему за рад у овом огледу, посебно у првим годинама реализације огледа. Како се даље наводи, по престанку организованих обука школа, у Крагујевцу је настављено са интерним усавршавањем посредством саветодавног рада, размене искустава и размене добрих примера из наставне праксе, при чему се истиче улога интерног носиоца промене. Такође, наставници из све три школе учествовали су у изради наставног плана и програма за овај огледни профил. Када је реч о ставу наставника који нису укључени у оглед, према овом огледном профилима, показало се да се он разликује међу школама. Директорка наводи да наставници школе у Пожаревцу немају позитиван став према овом огледном профилима, посебно не наставници општеобразовних предмета услед смањеног фонда часова ових предмета. С друге стране, наставници који предају у крагујевачкој школи имају позитиван став, који се пре свега односи на иновације у наставном плану и програму, број ученика у одељењу и на наставне методе. Наставници из Ужица, према мишљењу директорке, имају позитиван став према новинама, а њихов тимски рад би оценила оценом 4.

Када је реч о квалитету наставног плана и програма, директорке сматрају да су у оквиру огледног профила Медицинска сестра – техничар поједини модули превише захтевни, док су у оквиру појединих модула захтеви смањени. Како директорка школе у Пожаревцу даље наводи, фонд општеобразовних предмета је сувише смањен. Према мишљењу директорке Медицинске школе са домом ученика „Сестре Нинковић“, план и програм општестручних предмета би било

могуће унапређивати (повећање броја часова, садржај) како би се у већој мери задовољиле потребе ученика који желе да наставе школовање. План општеобразовних предмета је претрпео промене у смислу смањења броја часова али су, како се наводи, садржаји по обиму непромењени, што ствара тешкоће и чини да су ученици само привидно растерећени. Поменута директорка као посебан квалитет наставног плана и програма издваја модуларни приступ и усмереност на исходе. Када је реч о изборним предметима, она наводи да понуда изборних предмета може бити унапређена тако да у већој мери одговара потребама ученика у области струке. Директорка школе из Ужица сматра да је однос општеобразовних и стручних предмета добар. Међутим, постоји проблем професионалне праксе у другом и трећем разреду због немогућности праћења сваког ученика. Она сматра и да су потребне измене у плану за хемију и српски језик, а да листи изборних предмета треба прикључити хуману генетику са молекуларном биологијом (предлог школе), као и да математика не треба да се изучава све четири године.

Директорке су у оквиру интервјуа биле у прилици да дају своје предлоге за промене у програму након његове вишегодишње примене. Директорка крагујевачке школе наводи да је потребно преиспитати поједине модуле, смањити број недеља за блок-наставу јер се, како каже, губи у континуитету услед честих прекида. Директорка Медицинске школе са домом ученика „Сестре Нинковић“ предлаже следеће промене у односу на постојећи програм:

- у првом разреду уместо четири часа хемије пожељнија су два часа;
- предмет Биохемија из другог разреда треба преместити у трећи разред због сложености садржаја и процене да би ученици са већим успехом могли да савладају предвиђени наставни садржај;
- смањење укупног броја часова математике током четири године трајања школовања у огледном профилу (уместо у сва четири разреда, довољно је да буде заступљена у наставном плану првог и другог разреда);
- унутар групе изборних предмета могуће је извршити измене тако да више буду заступљени предмети који задовољавају потребе ученика који желе да наставе школовање у области медицинских наука.

Испитанице су навеле да су школе предузимале иницијативу за измене и допуне наставног програма у оквиру овог огледног профила. Оне, такође, наводе да су пратили реализацију наставног програма у огледу и то кроз: педагошко-инструктивни рад, периодичне анализе општег успеха ученика и успеха који остварују на матури и увидом у документацију о праћењу огледа коју је прописао Завод за унапређивање образовања и васпитања.

Када је реч о организационим новинама које су уведене током реализације огледа, директорка школе у Пожаревцу наводи да новину представља практична настава која се реализује у здравственој установи, док директорка крагујевачке медицинске школе наводи недељну блок-наставу и феријалну праксу (на крају наставне године) које се реализују у Клиничком центру Крагујевац. Посебних организационих новина, када је реч о редовној настави, није било. У

ужичкој школи, новина је то што је уведена професионална пракса у време летњег распуста, коју прате наставници из школе, тако да ученици добијају сведочанства у августу (II и III разред).

Ако је реч о добитима овог огледа, оно што би се могло искористити и применити на систем образовања по мишљењу директорке Медицинске школе у Пожаревцу јесте број ученика у одељењу, што је велика предност која омогућава примену различитих интерактивних метода рада, боље познавање ученика од стране наставника и бољу временску организацију активности. Директорка школе „Сестре Нинковић“ сматра да су наставни план и програм стручних предмета усмерени на постизање стручне компетентности, јасно дефинисани исходи по модулима и начин праћења напредовања у остваривању предвиђених исхода предности овог огледа које би се могле применити у систему образовања. Према мишљењу директорке из Ужица, добити су добро обучени директори и наставници, примена иновативних метода, креирање наставних материјала, објективнија матура, веће компетенције наставника, добра сарадња наставника и тимски рад, међупредметна корелација и квалитетнија сарадња са социјалним партнерима.

На питање *Да ли би нешто променили да изнова почињу са реализацијом овог огледа?*, два одговора су негативна, док директорка из ужичке школе мисли да би требало проширити листу изборних предмета, време организације праксе и фонд часова српског језика. Када је реч о тешкоћама на које су школе наилазиле приликом реализације огледа реч је о следећим: неразумевање и отпор поједних наставника на почетку, недостатак уџбеника (школа у Крагујевцу) као и опремљеност простора и недостатак наставних средстава (школа у Пожаревцу). Када је реч о тешкоћама са којима су се сусретале у процесу руковођења, у пожаревачкој школи није било проблема, директорка школе у Крагујевцу наводи да је тешкоћу представљало недовољно педагошко искуство и компетенције лекара који реализују наставу, а директорка из Ужица наводи личне ставове наставника према фонду часова одређених предмета.

Директорке истичу да су током реализације добили опрему и обуке у оквиру CARDS пројекта. Добијена помоћ огледала се у опремању школа наставним средствима неопходним за реализацију стручних предмета, пројекторима, компјутерима и сл. Такође, биле су обезбеђене обуке за екстерне и интерне носиоце промена и за један број наставника.

Директорка школе у Крагујевцу на крају разговора наводи да је у односу на постојећи нацрт Закона о средњем образовању пожељно одговарајућим пакетом изборних предмета (стручно-теоријских) омогућити ученицима овог огледног профила да полажу општу матуру потребну за упис на факултет. Директорка школе у Ужицу напомиње да очекује да се уваже предлози за измену наставног плана и програма које је упућивало Удружење медицинских школа и да се оствари суштинска сарадња Министарства просвете и науке и Министарства здравља у креирању профила, како бисмо добили кадар који је потребан. Предлаже и да се успостави нови систем праћења ученика након завршене средње школе, да би школе имале повратну информацију за унапређивање рада.

6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације образовног профила Медицинска сестра – техничар – оглед

Узимајући у обзир цео петогодишњи период ангажовања, као три највећа проблема у обављању функције републичког координатора испитаница наводи: успостављање комуникације са школама и наставницима, некомплетне податке у упитницима за праћење огледа и формално попуњавање упитника у школама, без удубљивања и уписивања предлога и идеја. Заинтересованост наставника за попуњавање Упитника А и Б као и остале документације, на скали од 1 до 5 (где је 1 – уопште нису заинтересовани, а 5 – веома су заинтересовани), оцењује оценом 3. Истом оценом координаторка је проценила и спремност наставника да дају предлоге за побољшање наставног плана и програма огледа путем упитника. Имајући у виду поменуте упитнике, координатори су питани и да ли су наставници давали конструктивне предлоге за унапређивање овог огледног образовног профила. Према мишљењу координаторке за огледни профил Медицинска сестра – техничар, наставници су повремено давали конструктивне предлоге.

Према мишљењу координаторке, задовољство наставника огледним образовним програмом, на основу петостепене скале где је 1 – уопште нису задовољни, а 5 – веома су задовољни, може се оценити оценом 4. При томе координаторка сматра да су наставници, процењујући огледни профил, сагледавали углавном само предмет који предају. Као три најчешће замерке наставника на огледни програм координаторка издваја:

- недовољно и/или неадекватно стручно усавршавање наставника у огледу,
- захтеви који се постављају пред наставнике у процесу оцењивања ученика,
- начин праћења огледа на нивоу система (екстерно праћење).

Када је реч о обукама за које су се наставници најчешће изјашњавали, наводи се да је реч о оцењивању ученика. Координаторка наводи да јој се наставници јесу обраћали за помоћ и то када је реч о модуларном планирању, праћењу и оцењивању по модулима и о адекватним уџбеницима за програм.

Сагледавајући програм огледа у целини, републичка координаторка оценила га је оценом 4. Она је дала и сумарну описну процену која се односи како на садржај програма огледа у целини тако и на процену квалитета реализације програма огледа у школама. Када је реч о **квалитету садржаја програма огледа** координаторка сматра следеће:

- курикулум, план предмета, фонд и садржај програма су углавном добро оцењени, али се одређене промене, које су оцењене као слабости, морају извршити. Како даље наводи, на крају прошле школске године, Удружење је започело рад на поменутом, али је убрзо потом саопштено да је све стопирано до даљњег;

- планирање по модулима, као и праћење и оцењивање, добро је прихваћено и код ученика и наставника и треба га даље унапређивати;
- практична настава/теорија, вежбе, блок, као и феријална и предматурска пракса је дала резултате у унапређивању компетенција;
- матурски испити су добро планирани, а присуство социјалних партнера је дало резултате.

Са становишта координатора али и наставника, сумарна описна оцена **квалитета реализације програма огледа** у школама обухватила је следеће ставове:

- програм овог огледа дао је добре резултате, уз одређене поправке, које су уочене у периоду праћења, може се рећи да је дошло време да се пређе на јединствен програм за све здравствене профиле (стари програми су из 1992. године и дошло је време, ако ни због чега другог онда због научно-технолошких досигнућа, да се они мењају);
- у наредном периоду потребно је направити јединствен план и програм за све профиле, при чему је потребно уважити сва искуства праћења, а посебно искуства Удружења која су произашла пре свега из школа кроз дугогодишње анализирање успеха у реализацији програма огледа.

Координаторка је изнела и одређене предлоге за унапређивање програма Медицинска сестра – техничар – оглед и они су следећи:

- да би се извршиле све припреме за отпочињање са новим планом и програмом за здравствену струку од 2012/2013. године, потребно је да се што пре формирају комисије за све профиле, у које би ушли координатори и представници школа у којима се образују ти профиле;
- најпре је потребно направити јединствене планове за предмете и фонд часова;
- потом извршити измене огледних програма за поједине предмете;
- потребно је и упоредо радити на јединственој стручној спреми наставника за све наставне профиле;
- после утврђивања програма за све предмете следи задатак прављења уџбеника за ученике.

7. Потребе тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профили Медицинска сестра – техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених медицинских сестара техничара која су на евиденцији ове установе. Пошто се на евиденцији препознају и медицинске сестре и медицински техничари, подаци су послати за оба занимања. Број незапослених лица приказан је за општине у којима се реализује огледни профил и на нивоу Републике, али су дати и подаци за

Београд, као центар за пружање медицинских услуга најширег спектра (највише клиничких центара и болница). (Табела 11).

Табела 11 – Приказ броја незапослених медицинских сестара и техничара из евиденције НСЗ*

Назив из евиденције НСЗ	Република Србија	Београд	Пожаревац	Крагујевац	Ужице
Медицински техничар	1347	148	15	25	11
Медицинска сестра	4544	479	32	169	58
Укупно	5891	627	47	194	69

* Стање на дан 1. децембра 2011.

Према приказаним подацима, може се закључити да на тржишту рада има значајан број незапослених медицинских сестара/техничара, а да је шестина њих у општинама у којима постоје школе за ово занимање. Податак је индикативан и указује на потребу пажљивог планирања уписа у средње школе.

8. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета (Упитници А1 и А2)

Према достављеним подацима може се рећи да постоји континуитет у праћењу ученичких постигнућа за пет од девет година реализације (од шк. 2005/2006. до шк. 2009/2010. године). Најкомплетнији подаци постоје за шк. 2009/2010. годину и они су ради илустрације приказани у Прилогу 3, Табеле од 12 до 15, али недостају комплетни подаци за Медицинску школу из Ужица у коју је овај огледни профил уведен шк. 2008/2009. године. Из тог разлога у наставку ће бити представљена образовна постигнућа ученика остварена последње године за коју су доступни подаци праћења овог огледног образовног профила.

На основу приказаних података о образовним постигнућима ученика у профилу Медицинска сестра – техничар, који постоје за шк. 2009/2010. годину, може се закључити следеће:

- у обе школе уписали су се ученици који су највећим делом остварили одличан успех на крају основне школе (од укупно 40 ученика првог разреда, 37 ученика имало је одличан успех);
- број оправданих изостанака линеарно се повећава, ученици првог разреда имају најмање изостанака док ученици четвртог разреда остварују највећи број изостанака;

- готово без изузетка ученици на крају године остварују примерно владање;
- када је реч о средњим оценама одељења на крају сваког од четири разреда показало се да ученици из Медицинске школе у Пожаревцу остварују нешто бољи успех у односу на ученике Медицинске школе „Сестре Нинковић“ у Крагујевцу;
- оцене у наставним предметима у школи у Крагујевцу крећу се у распону од 5 (Српски језик) до 2.64 (Енглески језик), а у школи у Пожаревцу од 5 (Прва помоћ) до 2.55 (Страни језик).

8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници БО, Б1 и Б2)

Анализа упитника БО – На основу расположивих података може се закључити да је упитник за анализу плана и програма огледа током деветогодишње реализације огледног профила Медицинска сестра – техничар попунило укупно 77 наставника. Подаци добијени посредством овог упитника постоје за шк. 2005/2006, 2006/2007. и 2009/2010. годину.

Сумирањем резултата добијених посредством Упитника БО, на основу података за три школске године, може се закључити следеће:

- мање од 50% наставника тачно наводи конкретне послове и задатке које на радном месту обавља особа која је образовање стекла у оквиру овог образовног профила, 30% наставника није одговорило на питање, а нешто мањи број испитаника даје делимично тачан одговор;
- готово сви наставници наводе да су упознати са циљевима и очекиваним исходима стручног образовања када је реч о огледном профилу Медицинска сестра – техничар;
- највећи број наставника наводи да за припрему наставе свог предмета користи програм свог и њему сродних предмета, док је најмањи број оних одговора који указују на то да наставници приликом припреме користе програм за цео образовни профил;
- највећи број наставника одговара да приликом припреме за реализацију наставе у оквиру овог образовног профила користе наставни план и програм који је објављен у службеном гласилу;
- више од 50% наставника наводи да је упознато са ревидираним плановима и програмима који су достављани електронским путем, јер је процес објављивања у „Просветном гласнику“ био у току (међутим, координатор наглашава да већина наставника није разумела питање, јер се промене нису догодиле у оквиру толиког броја предмета);
- највећи број наставника сматра да за реализацију огледног програма има подршку Школског тима за оглед. Показало се да наставници у две медицинске школе у којима се реализује оглед другачије процењују подршку коју добијају (85% наставника који предају у пожаревачкој школи и 50% наставника који предају у крагујевачкој школи наводи да добијају подршку од школског тима);

- када је реч о особи којој се наставници у школи обраћају за помоћ при реализацији наставе у огледном профилу најчешће се јављају следећи одговори: координатор школског тима, не контактирају никога, педагог, психолог и тд.
- више од 50% наставника није дало одговор на питање које су им додатне обуке неопходне за реализацију наставе у овом огледном профилу, 30% наставника наводи да су им неопходни семинари, али не прецизирају теме, док преостали наставници сматрају да су им неопходне обуке из рачунарских техника и обуке у вези са оцењивањем.
- ниједан наставник није навео која су њихова очекивања од Центра за стручно и уметничко образовање.

Анализа упитника Б1 – На основу сумарних резултата примене Упитника Б1, за три школске године (колико је било доступно), може се закључити следеће:

- наставници, готово без изузетка, сматрају да су циљеви модула јасно и прецизно дефинисани;
- када је реч о очекиваним исходима тема/модула присутна је мало мања сагласност наставника, највећи број наставника даје позитиван одговор на питања у вези са очекиваним исходима, при чему постоји нешто више од трећине испитаника који дају одговор делимично. Иако је у упитнику назначено да је одговоре *делимично* и *не* потребно прокоментарисати, испитаници то нису учинили. Одговори указују на то да је највећи број оних наставника који сматрају да су очекивани исходи јасно и прецизно дефинисани и мерљиви. Исто тако, на основу мишљења већине наставника, која чини преко половине укупног узорка, може се закључити да су очекивани исходи усклађени са узрасним развојним карактеристикама ученика као и да су реални ако се имају у виду расположиви ресурси у школи и локалној средини. Највећи број испитаника наводи да очекивани исходи воде до потребних стручних компетенција;
- одговори наставника на питања која се односе на реализацију тема/модула показују да највећи број наставника даје позитиван одговор. Међутим, постоји трећина наставника који изражавају делимичну сагласност, као и мали број испитаника који изражавају неслагање, при чему нису дали образложење својих одговора. На основу мишљења већине наставника, може се закључити: да је за остваривање очекиваних исхода програмом предвиђен довољан број часова, да структура програма различитих предмета омогућава корелацију са другим предметима и да структура реализованог градива допушта да наставници бирају садржаје и методе како би остварили жељене исходе;
- највећи број наставника сматра да су предложени начини вредновања ученичких активности најпогоднији за постизање очекиваних исхода као и да им препоручени начини оцењивања помажу да изаберу одговарајућу методу или технику оцењивања за конкретну ситуацију учења.

Анализа упитника Б2 – Достављени су подаци за две од девет година реализације огледа (2005/2006. и 2008/2009. година), при чему укупан број наставника који је попунио Б2 упитнике на крају обе ове школске године износи 6 (по три наставника сваке школске године), што је недовољно за било какво сумирање, будући да се програм реализује у три школе.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног профила Медицинска сестра – техничар заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања са главним циљним групама и резултатима анализе програмских докумената и друге релевантне документације о овом огледном профилу.

Једне од главних циљних група истраживања свакако јесу **наставници** и **ученици**. До процена наставника и ученика о квалитету овог огледног профила дошло се на основу анкета које је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања посебно конструисао за потребе овог истраживања.

Процењујући различите аспекте квалитета овог огледног профила, мишљење већине наставника указује на то да највећи квалитет огледног програма представљају методе и услови рада. Такође, наставници су задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу, квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Као највећи недостатак овог огледа, према њиховом мишљењу, издвојило се усавршавање наставног кадра. Показало се да наставници сматрају да је огледни програм, у погледу готово свих аспеката квалитета, бољи од класичног.

Добијени резултати истраживања показују да велики број ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекну, сматрају да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета, да је оно што се учи корисно за опште образовање, а више од половине ученика дели мишљење да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Ученичка процена квалитета рада наставника, подршке ученику од стране наставника и квалитета оцењивања је на релативно високом нивоу.

Према мишљењу наставника, највеће предности огледа су употребљивост знања из стручних предмета, припремљеност за свет рада и предвиђен број стручних предмета, док су тешко запослење са овом дипломом, препоручена литература и понуда изборних предмета највећи недостаци. С друге стране, ученици издвајају нешто другачије предности – употребљивост знања из стручних предмета, предвиђен број часова стручних предмета и однос броја општеобразовних и стручних предмета и недостатке као што су: слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета, однос броја општеобразовних и стручних предмета и укупна понуда наставних предмета.

У погледу процене остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму, наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је 74,75%. Ученичка процена услова и опреме за рад је такође позитивна. Опрема која би према мишљењу наставника требало да има приоритет у набавци односи се на средстава за извођење наставе – уџбеници у електронском формату, метални инструменти, потрошни едукативни материјал, модерни уџбеници и материјал за здравствену негу.

Када је реч о наставничкој процени важности, савладивости и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу, они су их проценили високим оценама. Тако да наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика. На основу добијених резултата истраживања могло би се закључити да ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Када је у питању ученичка процена општег квалитета профила, ученици дају просечну оцену 4.06 што представља релативно високу оцену квалитета. Исто тако, показало се да, када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, више од половине ученика (57,1%) сматра да је у потпуности спремно за свет рада. Значајно је поменути и то да би више од половине ученика (58,9%), када би били у прилици, поново изабрало овај огледни профил. Такође, 21,4% ученика би поново изабрало овај програм уколико би се увеле неке мање измене. Свега четири ученика се изјаснило да не би изабрало овај програм. Важно је нагласити и податак да се, према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете и науке, може закључити да је интересовање ученика за овај профил велико и да се сваке школске године уписује максималан број ученика. О томе сведоче и одговори директора све три школе у којима се овај огледни профил реализује.

Добијени резултати су показали да највећи број наставника, на скали од 1 до 5, даје оцену 4 за квалитет реализације овог огледног програма. Наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број, односно нешто више од половине наставника (50,7%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Оне се углавном односе на увођење измена у погледу повећања фонда часова општеобразовних предмета и осавремењивања уџбеника и наставних средстава.

Директорке школа у којима се реализује овај огледни профил наводе да су задовољне реализацијом наставног плана и програма, а када је реч о његовом квалитету сматрају да су потребне одређене измене при чему дају и низ конкретних предлога представљених у извештају. Када је реч о задовољству постигнутим резултатима огледа у целини, директорке наводе да су задовољне уз образложење да су ученици, према њиховом мишљењу, у потпуности спремни за рад у струци.

Према мишљењу **републичке координаторке**, задовољство наставника образовним профилем медицинска сестра – техничар – оглед такође се може оценити оценом 4, а сагледавајући програм у целини она даје оцену сагласну наставничкој. Као три најчешће замерке наставника на огледни програм наводе се: недовољно и/или неадекватно стручно усавршавање наставника у огледу, захтеви који се постављају пред наставнике у процесу оцењивања ученика и начин праћења огледа на нивоу система (екстерно праћење). Када је реч о квалитету садржаја програма огледа координаторка сматра да су курикулум, план предмета, фонд и садржај програма углавном добро оцењени, али и да су неопходне одређене промене. Такође, координаторка истиче и то да је, према њеном мишљењу, планирање по модулима, праћење и оцењивање добро прихваћено и код ученика и наставника али да га треба даље унапређивати; да су практична настава, вежбе, блок, као и феријална и предматурска пракса дале резултате у унапређивању компетенција; као и да су матурски испити добро планирани и да је присуство социјалних партнера дало резултате. Републичка координаторка за образовни профил Медицинска сестра – техничар – оглед дала је конкретне предлоге за увођење потребних измена и унапређивање овог огледног профила.

На основу података добијених од Националне службе за запошљавање може се закључити да на тражишту рада постоји значајан број незапослених медицинских сестара/техничара. Од укупног броја незапослених, једна шестина њих незапослена је у општинама у којима постоје школе за ово занимање. Овај податак је индикативан и указује на потребу пажљивог планирања уписа у средње школе.

На основу мишљења свих циљних група у истраживању, може се закључити да преовлађује позитивна оцена квалитета огледног профила Медицинска сестра – техничар, при чему су идентификовани и његови недостаци, што значи да постоји простор и потреба за унапређивањем огледног профила Медицинска сестра – техничар у одређеним елементима.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата ове евалуативне студије, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења огледног профила Медицинска сестра – техничар – оглед, може се рећи да су постављени циљеви и исходи у довољној мери остварени, да би се могла дати позитивна оцена о њиховој остварености. Међутим, постоји потреба за унапређивањем програма огледа, а конкретне предлоге дале су и главне циљне групе. Сви утврђени недостаци могу се превазићи темељном и свеобухватном анализом главних програмских докумената и изналажењем нових решења у елементима за које постоје примедбе.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете и науке да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Медицинска сестра – техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и**

результата овог истраживања. Унапређени наставни план и програм треба да буде резултат заједничког рада представника Заједнице медицинских школа (наставници општеобразовних и стручних предмета), послодаваца, Министарства здравља и Коморе медицинских сестара и здравствених техничара. До утврђивања коначног предлога програма, предлажемо да програм задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА
КОЗМЕТИЧКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања за четворогодишњи образовни профил Козметички техничар – оглед су:

- стицање стручних компетенција за обављање терапијско-естетских процедура у подручју апликативне козметике коже лица, тела, косе и ноката;
- оспособљавање и стицање стручних компетенција за извођење апликативних, декоративних и козметотерапијских процедура;
- стицање стручних компетенција и практично оспособљавање за извођење терапијских процедура у дерматологији;
- стицање знања и стручно оспособљавање ученика за правилан избор козметичких препарата за негу, терапију и декорацију;
- развој и оспособљавање ученика за позитивну социјалну комуникацију, тимски рад, сарадничке односе и сопствено стручно усавршавање.

Очекивани исходи стручног образовања

По завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о савременој опреми, инструментима и прибору за рад– о савременим методама асепсе и антисепсе и њиховом значају– о савременим методама, донетима, примени, индикацијама и контраиндикацијама одређених физикалних агенаса (механо-, термо-, хидро-, фото-, електро-, соно- терапије) и протоколима примене– о саставу, облицима, основним врстама и дејству различитих облика и класа препарата– о грађи, структури и естетским несавршеностима ноката и њиховом збрињавању– о структури и функцији коже, естетским несавршеностима и субпатолошким стањима коже и њиховом збрињавању– о структури, саставу косе и методама постављања дијагнозе (фототрихограм, капилодермија...)– о домаћој и страниј стручној периодици и знања страног језика– из социјалне психологије и етике и знања о филозофским правцима
--------------	--

<p>Вештине</p>	<ul style="list-style-type: none"> – организације рада у козметичком салону – пријем клијента, вођење документације, утврђивање козметичке дијагнозе и статуса коже – спровођења метода асепсе и антисепсе – извођење апликативне козметотерапијске процедуре код различитих типова, стања и проблема на кожи – избора одговарајућих препарата (врсте агенаса) за препаративну козметику и продужену козметотерапију – практичног извођења стандардне маникир и педикир процедуре – дијагностиковања косе и коже капилицијума, спровођења и препоруке правилне неге – праћења научно-стручне литературе и савремене праксе – добре комуникације са сарадницима и клијентима
<p>Стручне компетенције</p>	<ul style="list-style-type: none"> – припремања клијента, простора, апарата, материјала у циљу спровођења апликативних, козметотерапијских и декоративних процедура коже и њених аднекса – спровођење апликативне козметотерапијске и декоративне процедуре коже и њених аднекса – спровођења терапијске процедуре у дерматологији у домену својих компетенција – оспособљавања клијента за правилну продужену негу – спровођења здравствено-васпитног рада у домену својих компетенција

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Козметички техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет програма Козметички техничар – оглед према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену огледа Козметички техничар у целини.

Квалитет програма огледа

Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката, исказујући степен слагања са тврдњама на петостепеној Ликертовој скали. Такође, на свако питање наставници су имали прилику да одговоре са „немам довољно сазнања“.

Према процени наставника, највећи квалитет овог програма огледа представљају релевантност програма за заједницу, као и методе и услови рада. Такође, наставници су задовољни квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Наставници су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра, док квалитет плана и програма, иако има високу оцену, процењен је лошије од осталих аспеката квалитета. Детаљнији приказ налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Наставничка процена различитих аспеката квалитета огледног програма

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.59	0.927	3.71	1.75	5.00	49
Квалитет модуларне наставе	3.85	0.785	4.00	2.00	5.00	49
Методе и услови рада	4.11	0.607	4.00	2.80	5.00	49
Усавршавање наставног кадра	3.53	1.016	3.60	1.60	5.00	49
Квалитет матурског испита	3.75	0.922	4.00	1.00	5.00	41
Квалитет праћења програма огледа	3.61	0.884	4.00	1.50	5.00	41
Релевантност програма огледа за заједницу	4.15	0.665	4.00	2.67	5.00	46

Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су највећи квалитети довољан фонд часова за извођење практичне наставе (AS=4.07, SD= 0.691) и добра одмереност захтева који се постављају пред ученике у оквиру стручних предмета (AS=4.08, SD=0.954). Када је квалитет модуларне наставе у питању, наставници дају највише оцене погодности модуларне наставе за квалитетан рад на стручним предметима (AS=4.13, SD=1.056), док најмање оцене дају обиму и трајању модула (AS=3.40, SD=1.256). У погледу квалитета метода и услова рада наставници истичу да постоји континуирано праћење ученика и да постоји флексибилност у избору садржаја, ресурса и метода којима се најефикасније подстиче остваривање исхода. У погледу квалитета матурског испита, као највећи квалитет наставници

виде Приручник за полагање матурског испита који омогућава квалитетну припрему ученика ($AS=4.15$, $SD=0.907$), као и квалитетно остваривање улоге ментора при припреми за матурски испит ($AS=4.17$, $SD=0.747$). С друге стране, као најмање квалитетан аспект виде начин на који је осмишљен поступак спровођења матурског испита ($AS=3.57$, $SD=1.237$). Ипак, процене свих аспеката налазе се у позитивном делу скале, те су и најлошије процењени аспекти оцењени углавном позитивно.

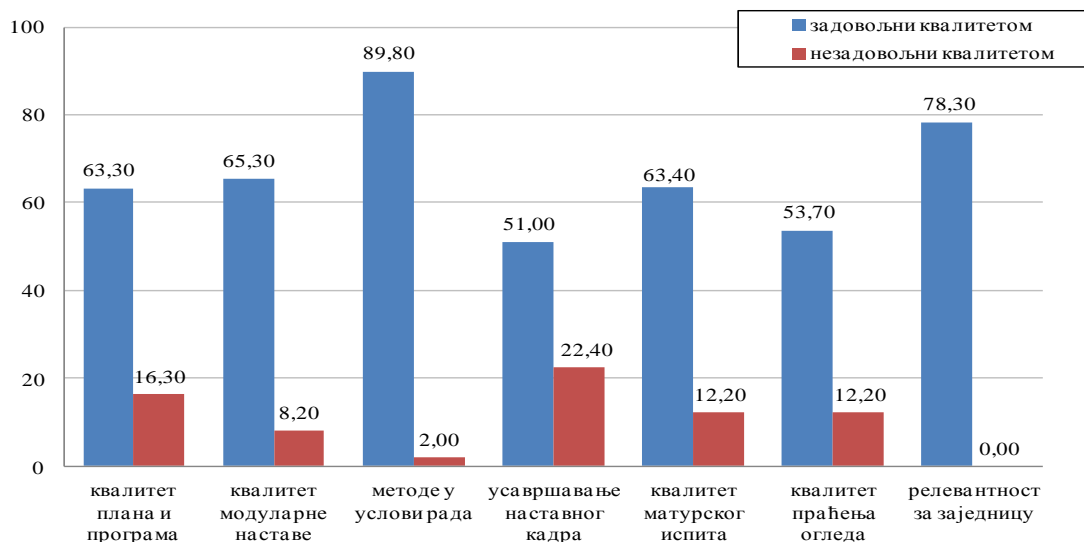
Када је праћење програма огледа у питању, наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма ($AS=3.80$, $SD=1.054$). Такође, сматрају да је спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а допринело унапређивању рада у школама ($AS=3.30$, $SD=1.055$). Ова два аспекта мишљења наставника веома су хетерогена (од веома позитивног до веома негативног става).

У погледу аспеката квалитета везаних за релевантност огледа за заједницу, наставници извештавају да њихова школа, осим на матурском испиту, остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила ($AS=4.38$, $SD=0.545$). Такође, они сматрају да овај образовни профил одговара потребама тржишта рада ($AS=4.10$, $SD=0.852$) и потребама послодаваца ($AS=4.13$, $SD=0.963$).

Као најлошије процењен аспект квалитета, према извештају наставника, истиче се усавршавање наставног кадра. Ипак, када је овај аспект у питању, просечна оцена наставника обично се креће између 3 и 4, што и даље представља, уопштено гледано, позитивну оцену. Просечна оцена за подстицање и подржавање тимског рада у оквиру овог профила износи 3.96 ($SD=0.893$), за придавање важности стручном и методичко-дидактичком усавршавању наставника износи 3.66 ($SD=1.238$), за квалитетну обуку наставника за објективно оцењивање ученика износи 3.39 ($SD=1.325$), за примену ефикасних метода рада са ученицима износи 3.24 ($SD=1.286$).

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед заступљености одговора задовољних, односно незадовољних наставника, сваким од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом кришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за незадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графикону.

Као што се на графикону јасно види, а у складу је са резултатима дескриптивне статистичке анализе приказане у претходној табели, највећи квалитети овог програма огледа су методе и услови рада као и релевантност огледа за заједницу.

Графикон 1 – Процент задовољних, односно незадовољних наставника сваким од аспеката квалитета програма огледа

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да нема значајне разлике између ове две групе наставника када је било који аспект квалитета у питању.

Квалитети и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника у погледу тога шта су највеће предности, а шта недостаци овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност одабира три од понуђених 14 могућности које се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у Табелама 2 и 3.

Табела 2 – Приказ предности огледног профила према мишљењу наставника

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	34	23.1	69.4
Припремљеност за свет рада	26	17.7	53.1
Предвиђен број часова стручних предмета	12	8.2	24.5
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	12	8.2	24.5
Услови и опрема за извођење практичне наставе	10	6.8	20.4
Начин рада наставника на часовима	9	6.1	18.4
Модуларна настава	9	6.1	18.4
Велика могућност за запослење	8	5.4	16.3

Оцењивање ученика	8	5.4	16.3
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	5	3.4	10.2
Понуда изборних предмета	5	3.4	10.2
Укупна понуда наставних предмета	4	2.7	8.2
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	4	2.7	8.2
Препоручена литература	1	0.7	2.0

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и припремљеност ученика за свет рада. Такође, битан је податак да сваку од понуђених ставки најмање један наставник види као предност.

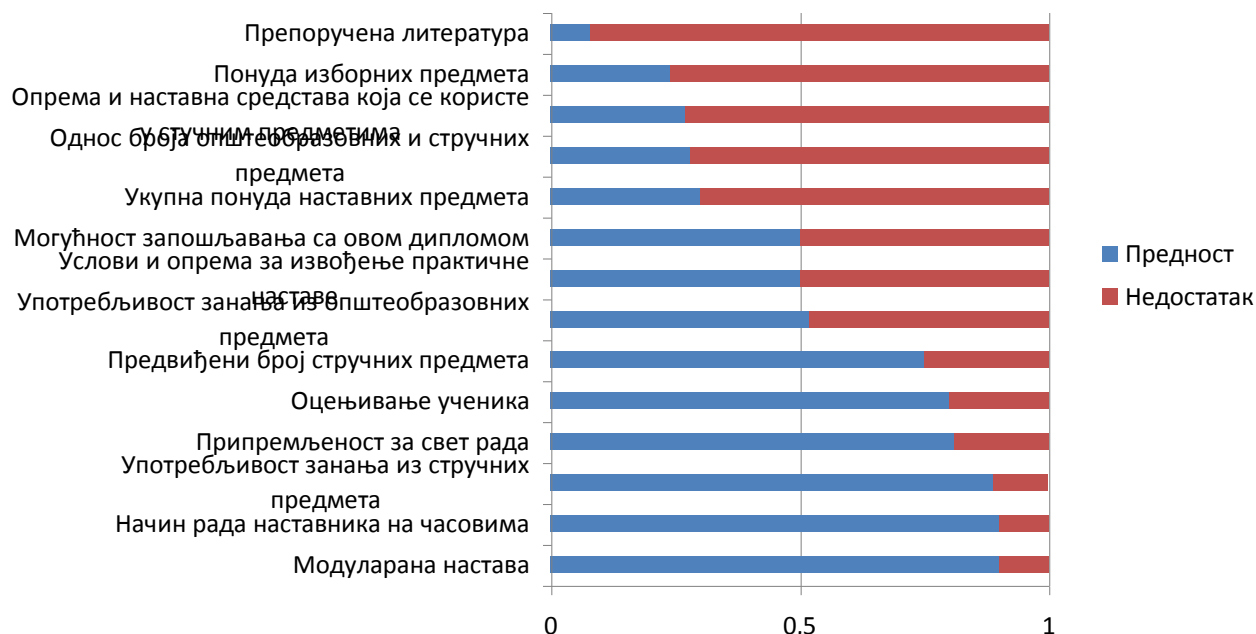
Табела 3 – Приказ недостатака огледног профила према мишљењу наставника

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Понуда изборних предмета	16	15.1	41.0
Опрема и наставна средства у стручним предметима	13	12.3	33.3
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	11	10.4	28.2
Препоручена литература	11	10.4	28.2
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	10	9.4	25.6
Услови и опрема за извођење практичне наставе	10	9.4	25.6
Укупна понуда наставних предмета	9	8.5	23.1
Тешко се могу запослити са овом дипломом	8	7.5	20.5
Слаба припремљеност за свет рада	6	5.7	15.4
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	4	3.8	10.3
Предвиђен број часова стручних предмета	4	3.8	10.3
Оцењивање ученика	2	1.9	5.1
Модуларна настава	1	0.9	2.6
Начин рада наставника на часовима	1	0.9	2.6

Као највећи недостатак овог огледа наставници виде понуду изборних предмета и опрему и наставна средства која се користе у стручним предметима. Може се приметити да је сваку од могућности као недостатке образовног профила навео најмање један наставник.

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ процене свих аспеката од стране наставника. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од могућности као предност, односно недостатак. Овај графички приказ даје посебно важне податке с обзиром на то да се мишљења наставника међусобно веома разликују, како када су у питању предности, тако и када су у питању недостаци овог огледа.

Графикон 2: Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Као што се на графикону може видети, наставници већином сматрају да су предности овог профила модуларна настава, начин рада наставника на часовима и употребљивост знања из стручних предмета. С друге стране, углавном као недостатак овог огледа наставници виде препоручену литературу, док су мишљења по питању могућности запошљавања, услова и опреме за извођење практичне наставе и употребљивости знања из општеобразовних предмета веома подељена.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета релативно остварени, односно просечна оцена остварености је 60%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању веома подељена. Четвртина наставника процењује оствареност мањом од 30%, док четвртина сматра да је оствареност преко 70%. Ипак, ниједан наставник не сматра да је оствареност потпуна.

У погледу опреме наставници истичу недостатак опреме за поједине предмете и недостатак адекватног простора. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу требало да има приоритет у набавци.

Табела 4 – Препоруке наставника за опрему која би требало да има приоритет у набавци

Категорија	% одговора	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Апарати и опрема		Апарат за магнетотерапију	1
		Апарат за вакуум терапију	4
		Апарат за хидротерапију	1
		Апарат за лимфну дренажу	2
		Апарат за пресотерапију	1
		Средства за имобилизацију	1
		Стерилизатори	2
		Ласер	1
		Биоптрон	1
Козметички препарати и потрошни материјал		Материјал за масажу	1
		Препарати за естетску негу	1
		Козметички препарати	1
Остало		Модели, слике	1
		Мали костур за анатомски кабинет	1
		Рачунари	1

Као што се у табели може видети, највећи број наставника сматра да је потребна набавка апарата за вакуум терапију и других апарата који се користе у настави. Такође, нешто мањи број наставника сматра да је потребна набавка потрошног материјала као што су козметички препарати, препарати за естетску негу и масжу.

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Резултати су представљени у Табели 5.

Табела 5 – Процена важности, савладаности и мерљивости исхода стручног образовања

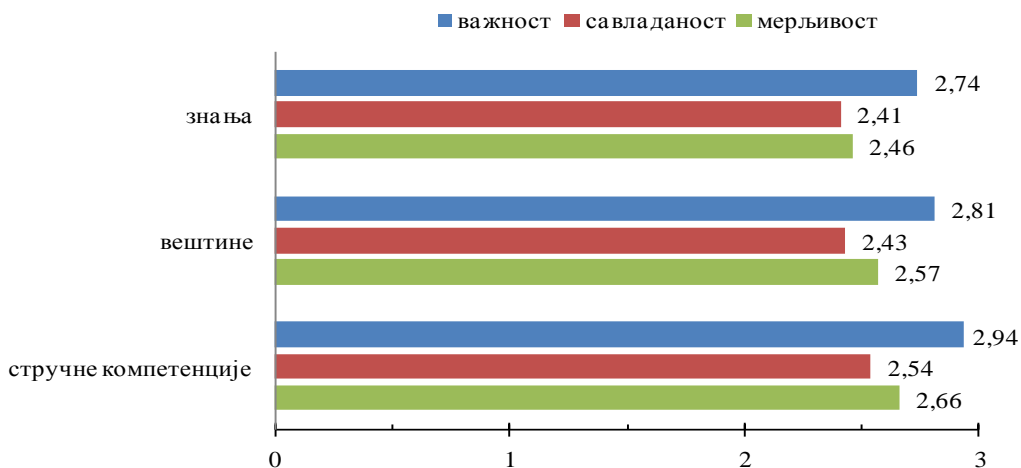
Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.74	0.297	2.88	2.00	3.00
	вештине	2.81	0.252	3.00	2.33	3.00
	стручне компетенције	2.94	0.092	3.00	2.80	3.00
Савладаност	знање	2.41	0.589	2.77	1.22	3.00
	вештине	2.43	0.570	2.50	1.22	3.00
	стручне компетенције	2.54	0.590	2.70	0.80	3.00
Мерљивост	знање	2.46	0.500	2.66	1.67	3.00
	вештине	2.57	0.406	2.61	2.00	3.00
	стручне компетенције	2.66	0.394	2.70	1.80	3.00

Наставници су проценили и важност, савладаност и мерљивост релативно високим оценама (просечне оцене веће су од 2.5 или веома близу 2.5). Дакле, наставници сматрају да су

постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

На *Графикону 3* упоредо су приказане процене важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника. Наставници су веће оцене давали важности свих исхода него њиховој савладаности и мерљивости. Ипак, савладаност свих аспеката најлошије је процењена. Дакле, наставници сматрају да су сви исходи огледа веома важни, али да их ученици нису у довољној мери савладали.

Графикон 3: Упоредни приказ процене важности, савладаности и мерљивости исхода

У погледу разлика између самих исхода, највеће оцене наставници дају важности, савладаности и мерљивости стручних компетенци. Ипак, важно је напоменути да се све оцене наставника крећу у позитивном делу скале, односно да су наставници задовољни свим аспектима задатих исхода.

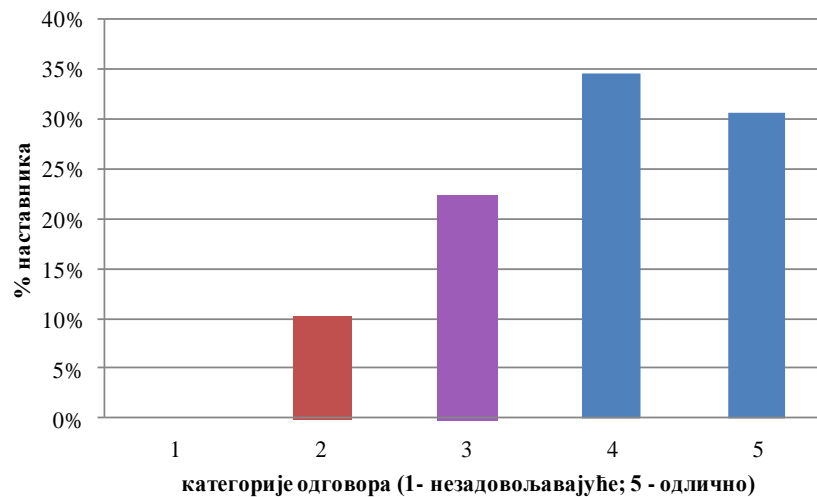
На нивоу појединачних исхода наставници су најмање оцене дали за важност, мерљивост и савладаност знања о структури и саставу косе и методама постављања дијагнозе (AS=2.28, AS=2.06, AS=2.06) и дијагностификовању косе и коже капилицулама, спровођењу и препорукама правилне неге (AS=2.22, AS=2.00, AS=2.11) С друге стране, највише оцене наставници дају компетенцији спровођења здравствено-васпитног рада у домену својих компетенција (AS=2.94), оспособљавању клијента за правилну продужену негу (AS=2.94), вештини припремања клијента, простора, апарата, материјала у циљу спровођења апликативних козметотерапијских и декоративних процедура коже и њених аднекса (AS=3.00), извођењу апликативне козметотерапијске процедуре код различитих типова стања и проблема на кожи (AS=2.94), као и пријему клијената, вођењу документације, утврђивању козметичке дијагнозе и статуса коже (AS=2.94), а посебно вештини спровођења метода асепсе и антисепсе (AS=3.00). Међу знањима, наставници највише оцене дају важности знања о савременим методама, дометима, примени, индикацијама и контраиндикацијама одређених физикалних агенаса и протоколима примене (AS=3.00).

На крају, могло би се закључити да наставници релативно високо оцењују важност, савладаност и мерљивост највећег броја предвиђених исхода за овај програм.

Сумарна оцена квалитета реализације огледа

Наставници су програм огледа оценили просечном оценом $AS=3.88$, $SD=0.981$. Највећи број наставника опредељује се за сумарну оцену 4 за квалитет реализације овог огледног програма. Само један наставник није дао сумарну оцену. На *Графикону 4* представљене су учесталости сумарних оцена. Наиме, ниједан наставник није оглед оценио оценом 1, њих 10% дало је оцену 2, док је њих 22% дало цену 3. Ипак, 65% наставника оглед је оценило оценама 4 и 5, што говори да је већина наставника свеукупно задовољна огледом.

Графикон 4: Учесталост сумарних оцена програма огледа у целини

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 24 (49%), сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Њих 6 (12,2%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 14 наставника (28,6%) сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Ипак, 3 наставника (6,1%) сматра да са овим огледним програмом не треба наставити, док 2 наставника нису изнела своје мишљење. Значајно је истаћи да иако највећи број наставника сматра да је потребно унети измене у програм огледа, чак трећина испитиваних наставника верује да би програм у овом облику требало увести као редован.

У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у *Табели 6*.

Табела 6 – Препоруке наставника за измене програма у циљу његовог унапређивања

Препорука/Образложење	Број наставника
Унети измене у начин оцењивања ученика, односно повећати удео усменог испитивања у оцењивање.	1
Ревидирати садржај појединих стручних предмета.	1
Увести промене у начин и садржај матурског испита.	1
Увести могућност избора општеобразовних предмета.	1
Повећати број часова Хемије.	3
Повећати фонд часова општеобразовних предмета.	2
Повећати фонд часова стручних предмета.	2
Повећати фонд часова изборних предмета.	1
Требало би вратити предмете као што су Физикална медицина, Фармакологија и Естетика.	1
Инсистирати на повезивању знања стечених у оквиру општеобразовних и стручних предмета.	2

Препоруке наставника се најчешће односе на увођење измена у погледу повећања фонда часова различитих предмета, посебно Хемије. Када ја у питању овај предмет, наставници истичу да су знања која овај предмет пружа ученицима веома важна, како би ученици лакше савладали градиво других предмета. С друге стране, када образлажу свој одговор, наставници истичу да је један од највећих квалитета овог огледа мали број ученика, што по њиховом мишљењу омогућава квалитет у раду и оцењивању ученика.

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Козметички техничар – оглед

Квалитет огледног програма

Када је у питању процена **квалитета профила** ученици дају просечну оцену 4.12 ($SD=0.998$), што представља релативно високу оцену. Већина ученика (77,8%) сматра да је овај профил добра припрема за будуће занимање, док готово сви (93%) сматрају да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Такође, већина ученика (64,6) сматра да је оно што се учи корисно за опште образовање и да имају јасан увид у то које вештине и знања би требало да имају (87,5%). Постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета према мишљењу највећег броја ученика (77,1%).

Процена **услова и опреме за рад** је такође у позитивном делу скале. Просечна оцена овог аспекта је 3.85 ($SD=1.167$). Највећи број ученика сматра су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (70,8%) и да користе савремену опрему и уређаје (68,8%). Такође, већина ученика сматра да уџбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају

успешно учење (64,6%) и да на часовима стручних предмета имају довољно практичног рада (77,1%), док готово сви сматрају да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (79,2%).

Процена **квалитета рада наставника** је на задовољавајућем нивоу ($AS=3.77$, $SD=1.035$). Већина ученика сматра да наставници предају на јасан и разумљив начин (79,2%) и да наставници подстичу активно укључивање у наставу (79,2%) и тимски рад (66,6%). Две трећине ученика сматра да се наставници општеобразовних предмета труде да повежу градиво са будућим занимањем ученика. Исто толико ученика сматра да се на часовима стручних предмета користе различити извори информација као што су интернет чланци, литература, итд.

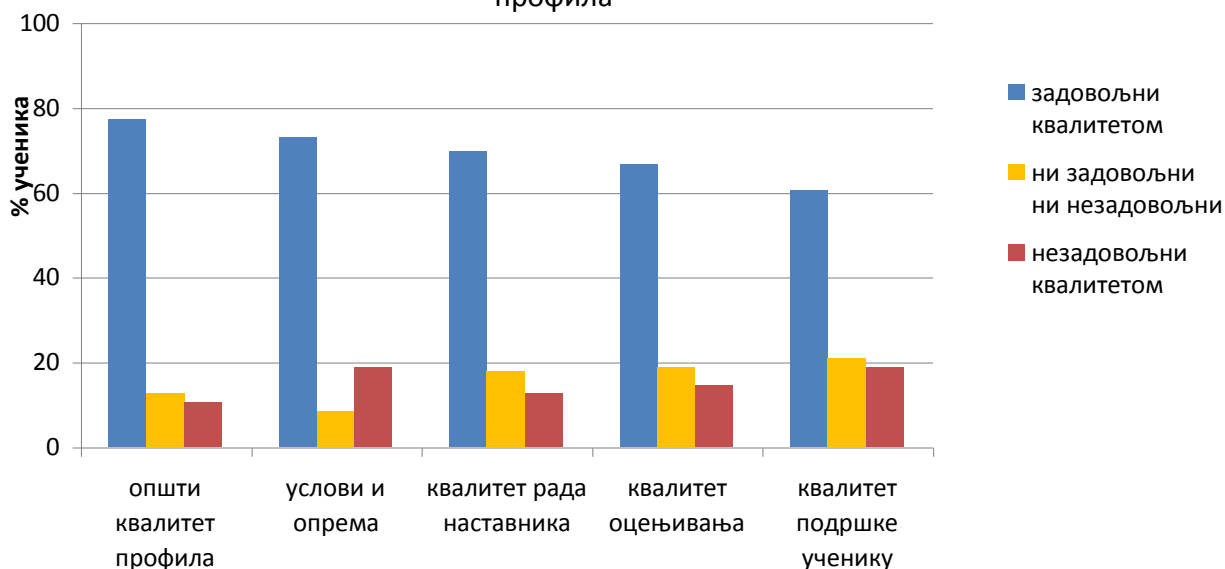
Квалитет подршке ученику од стране наставника је релативно високо оцењен ($AS= 3.62$, $SD=1.252$). Већина ученика сматра да наставници додатно раде са ученицима који им се обрате за помоћ (62,5%), док 25% ученика не сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Процена **квалитета оцењивања** је нешто виша од претходне. Просечна оцена износи 3.85 ($SD=0.933$). Да оцењивање у оквиру стручних предмета није праведно сматра 20,8% ученика, док 29,2% ученика сматра да оцењивање није праведно у оквиру општеобразовних предмета. Укупно 14,6% ученика сматра да су упутства и инструкције за рад, приликом провере знања нејасне. Нешто више од половине ученика сматра да наставници стручних предмета редовно прате напредак сваког ученика (58,3%).

Будући да се мишљења ученика веома разликују када су у питању различити аспекти квалитета (што се види из величина стандардних девијација), у циљу стицања бољег увида у начин на који ученици виде различите аспекте квалитета, урађена је анализа представљена на *Графикону 5*. На њему је приказан однос броја ученика који су веома задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5), оних који немају ни позитиван ни негативан став, односно нису ни задовољни ни незадовољни (просечна оцена мања од 3.5 а већа од 2.6) и оних који нису задовољни квалитетом (просечна оцена мања од 2.5).

Као што се на *Графикону 5* може видети, највећи број ученика је задовољан квалитетом свих аспеката, али није занемарљив број оних који су неутрални и оних који нису задовољни квалитетом (тај број је углавном између 10% и 20% ученика). Ученици су најзадовољнији општим квалитетом профила, а најмање су задовољни квалитетом подршке коју добијају од наставника.

Графикон 5: Процена квалитета најважнијих аспеката образовног профила

Квалитети и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета огледног програма у целини, ученицима је постављено питање шта мисле да су највеће предности, а шта највећи недостаци овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 могућности изабере највише три које би представљале лично мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Преглед предности огледног профила

Предност огледног профила	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	25	18.1	52.1
Лако се могу запослити са овом дипломом	20	14.5	41.7
Модуларна настава	19	13.8	39.6
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	13	9.4	27.1
Услови и опрема за извођење практичне наставе	12	8.7	25.0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	11	8.0	22.9
Припремљеност за свет рада	11	8.0	22.9
Предвиђен број часова стручних предмета	9	6.5	18.8
Понуда изборних предмета	6	4.3	12.5
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	5	3.6	10.4
Начин рада наставника на часовима	3	2.2	6.2
Уџбеници и приручници из којих се учи	2	1.4	4.2
Оцењивање ученика	2	1.4	4.2
Укупна понуда наставних предмета	0	0	0

Табела 8 – Преглед недостатака огледног профила

Недостаци огледног профила	Одговори		% испитаника
	f	%	
Услови и опрема за извођење практичне наставе	11	15.7	34.4
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	10	14.3	31.2
Уџбеници и приручници из којих се учи	9	12.9	28.1
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	9	12.9	28.1
Оцењивање ученика	7	10.0	21.9
Понуда изборних предмета	7	10.0	21.9
Укупна понуда наставних предмета	5	7.9	19.2
Начин рада наставника на часовима	5	7.1	15.6
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	3	4.3	9.4
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	1	1.4	3.1
Тешко се могу запослити са овом дипломом	1	1.4	3.1
Предвиђен број часова стручних предмета	1	1.4	3.1
Слаба припремљеност за свет рада	1	1.4	3.1
Модуларна настава	1	1.4	3.1

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ свих аспеката, на *Графикону б*.

Графикон б : Напоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу.

Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 9* можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност релативно високим оценама (све просечне оцене веће су од 2).

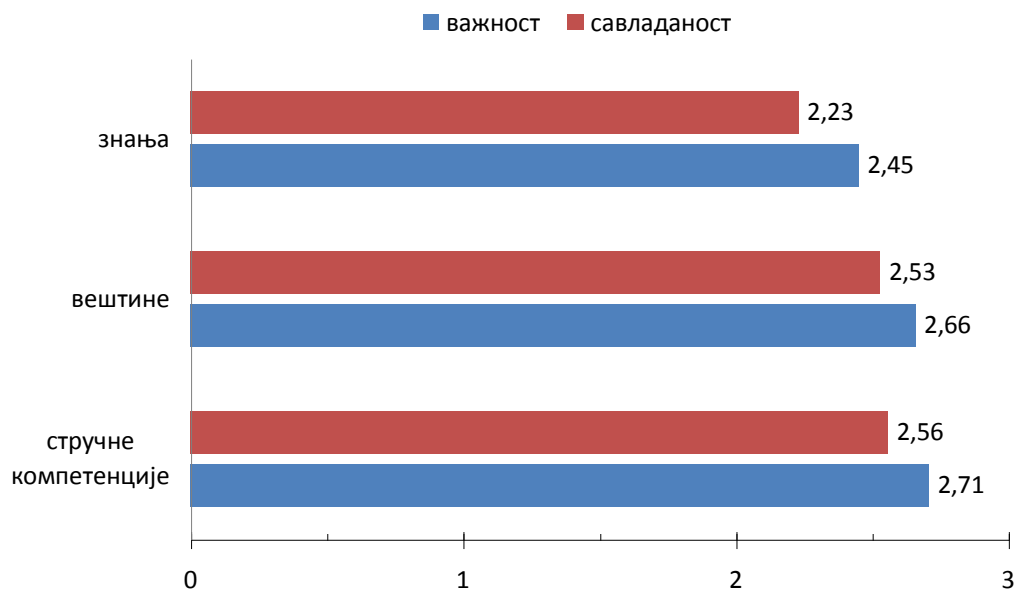
Табела 9 – Дескриптивни статистички показатељи процене исхода стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.45	0.448	2.55	0.33	3.00
	вештине	2.66	0.493	2.77	0.00	3.00
	стручне компетенције	2.71	0.558	3.00	0.00	3.00
Савладаност	знање	2.23	0.520	2.29	0.89	3.00
	вештине	2.53	0.611	2.78	0.33	3.00
	стручне компетенције	2.56	0.767	2.80	0.00	3.00

Дакле, ученици сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали. Али, као што се може видети, минималне оцене су веома ниске, што указује на то да постоје ученици који сматрају да уопште нису савладали постављене циљеве, нити да су ти циљеви важни.

На *Графикону 7* упоредо су приказане ученичке процене важности и савладаности исхода. Оно што се може видети јесте да ученици највеће оцене дају важности исхода стручних компетенција и да њих процењују као највише савладане. Ипак, процењују да су стручне компетенције у мањој мери савладали него што сматрају да су важне. С друге стране, ученици најмање важним процењују исходе који се односе на знања, а такође сматрају да су их у најмањој мери савладали.

Графикон 7: Упоредни приказ ученичке процене важности и савладаности исхода

На нивоу појединачних исхода ученици су као најмање важан исход оценили знања из социјалне психологије и етике и знања о филозофским правцима ($AS=1.60$), за који су такође известили да нису довољно савладали. Као најмање савладан исход ученици оцењују вођење медицинске документације у оквиру својих радних задатака ($AS=2.20$). Све остале исходе ученици оцењују у просеку између оцена 2 и 3, али и у овом случају постоје велике индивидуалне разлике у проценама ученика. Дакле, могло би се закључити да ученици сматрају да су скоро сви постављени исходи релативно важни и да су их релативно довољно савладали, али да процена зависи пре од карактеристика и ставова појединаца него од реалне важности и остварености циљева.

Процена припреме за матурски испит у огледном профилу

Највећи број ученика (9) припрема се тако што има наставника – ментора који их припрема за завршни испит, док најмањи број (1) има посебне часове за припрему. Битан податак је да се чак 34 ученика (73%) још увек не припрема за матурски испит, а два ученика (4,2%) нису одговорила на ово питање. Осам ученика је одговорило да су задовољни подршком, њих 16 да им није додељен ментор и један ученик да је делимично задовољан. Ипак, битан је податак да 23 ученика (64%) није одговорило на ово питање.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци, њих 10 (20%) је одговорило потврдно, док је њих 38 (79%) одговорило да није имало ту прилику. Од 10 ученика који су видели питања, њих девет је изјавило да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника, док један ученик сматра да може све задатке да уради сам.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 21 ученик (43,8%) верује да је у потпуности спреман за свет рада, њих 20 (41,7%), верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, док 3 ученика мисле да нису спремни за свет рада, а четири ученика се нису изјаснила.

У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (60,6%) планира наставак школовања, док 23 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планира 10 ученика, покретање сопственог бизниса девет, док четири ученика планирају одлазак у иностранство у потрази за послом.

Већина ученика би поново изабрала овај профил када би поново имали прилику да бирају (64%). Њих 10 би се одлучило за овај профил када би се увеле неке мање или веће измене. Значајно је да пет ученика не би изабрало овај смер поново, а два ученика се нису изјаснила.

4. Заинтересованост ученика за упис у профил Козметички техничар – оглед

Према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете и науке, може се закључити да је интересовање ученика за овај профил стабилно и да се сваке године уписују комплетна одељења, о чему говоре подаци из *Табеле 10*.

Табела 10 – Број ученика уписаних у профил Козметички техничар према школским годинама

Школа	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Медицинска школа „Надежда Петровић“, Земун	20	20	20	20	20	20	20
Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	40	40	40	40	40	40	40
Школа моде и лепоте, Ниш	/	/	/	/	/	20	20

Просечан број бодова за упис у огледни профил Козметички техничар креће се у распону од 75 до 83 поена. Подаци о минималном броју бодова са којим су се ученици уписивали говоре о томе да је најнижи скор 2010. године био 68,5, а да је ове школске године минимум износио 77 поена, што је значајно повећање и говори о уписивању ученика са бољим успехом него претходних година.

О квалитету и атрактивности профила говоре и подаци о интересовању ученика. Према подацима Министарства просвете и науке који су доступни за последње три године, ситуација је следећа: на прва три места на листи жеља за упис, 2009. године је примљено 60 ученика, а 204 ученика су ову жељу уписали на једном од прва три места. У 2010. години, за 80 места, 378 ученика су овај профил написали на једном од прва три места на листи жеља. У 2011. години на 80 места, 378 ученика су овај профил написали на једном од прва три места на листи жеља. Само на основу података из последње три године може се закључити да се ради о веома атрактивном занимању (у просеку на једно место конкурише од 3 до 5 ученика, у зависности од године).

5. Мишљење директора школа о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила

Своје мишљење о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила изнели су директори све три школе у којима се реализује овај огледни профил: Фармацеутско-физиотерапеутска школа из Београда, Школа моде и лепоте из Ниша и Медицинска школа „Надежда Петровић“ из Земунa. Поменуте школе се разликују према трајању овог огледног профила, у београдским школама се он реализује девет, а у школи у Нишу две године. Такође, на исти упитник одговорили су и екстерни и интерни носилац промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи.

Према наводима **директорки**, иницијатива за увођење овог огледног профила потекла је од Министарства просвете и науке, када је реч о Фармацеутско-физиотерапеутској школи и Медицинској школи „Надежда Петровић“, док је у Школу моде и лепоте у Нишу уведен на иницијативу директорке школе. Као разлоге за увођење огледног профила Козметички техничар директорке наводе усавршавање и осавремењавање васпитно-образовног рада, иновирање наставних програма, опремање школе као и визију школе која би одговарала свом називу – Школа моде и лепоте. Када је реч о испитивању потреба за овим огледним профилем, на основу одговора директорки, може се закључити да екстерна анализа потреба није рађена. Школа у којој се овај огледни профил реализује две године остварила је контакт са Националном службом за запошљавање, која је утврдила да нема незапослених лица са овим образовним профилем или да их има повремено, али у малом броју.

Када је реч о интересовању ученика који се уписују у огледни профил Козметички техничар, директорке београдских школа наводе да је оно велико и да су одељења увек у потпуности попуњена. С обзиром на то да се у школи у Нишу оглед реализује тек две године, директорка сматра да интересовање ученика још увек не може да се процени. Све директорке изразиле су задовољство успехом, радом и знањем ученика у овом огледном профилу. Када је реч о кретању ученика након завршетка средње школе, подаци којима располаже само једна школа указују на то да највећи број ученика наставља школовање или се запосли, при чему, како се наводи, постоји недостатак овог профила на тржишту рада.

Мишљење директорки о квалитету наставног плана и програма за овај огледни профил указује на то да је он квалитетан, уз то директорка школе „Надежда Петровић“ истиче да су потребне одређене корекције које су прослеђене Заводу за унапређивање васпитања и образовања. Директорке друге две школе наводе и то да је потребно пратити иновације сходно развоју науке и да је наставницима потребно још неко време да би могли да дају критички осврт на квалитет наставног плана и програма. Када је реч о самој реализацији наставног плана и програма, директорке све три школе деле исто мишљење истичући да су задовољне и да нема никаквих потешкоћа у његовој реализацији. На питање „Да ли бисте нешто мењали у програму након вишегодишње примене?“, две директорке су одговориле да измене нису потребне, али да је

потребно методолошко праћење наставних планова и програма и увођење опште и стручне матуре. Директорка медицинске школе „Надежда Петровић“ сматра да уместо вежби треба увести практичну наставу и назвати часове праксе правим именом, а не вежбама због норме наставника. Она, такође, сматра да би требало редуковати број часова математике у овом огледном профилу, односно да није потребно да ученици уче математику током сва четири разреда. Када је реч о иницијативама за измене и допуне наставног плана и програма оне су, како се наводи, редовно упућиване Центру за стручно и уметничко образовање од стране Фармацеутско-физиотерапеутске школе и Медицинске школе „Надежда Петровић“. Директорке све три школе наводе да се баве праћењем реализације наставног плана и програма и то путем посете часовима и присуства на стручним, одељењским и наставничким већима, као и посредством сарадње са републичким координатором и Удружењем медицинских школа.

Тешкоће са којима су се суочавали руководиоци поменутих школа односе се на обезбеђивање финансијских средстава за потребну опрему, материјале и континуирана стручна усавршавања као и на кашњење упутства за реализацију програма и оцењивање. Директорке две школе истичу да не постоји ниједан проблем који није решен током досадашње реализације овог огледа, док директорка Медицинске школе „Надежда Петровић“ као проблем наводи да предложене корекције програма до сада нису уважене. Када је реч о одређеној врсти помоћи током реализације овог огледног профила, како се сазнаје, она је постојала за све три школе и била је упућена од стране CARDS-а, Министарства просвете и науке, Градског секретаријата за образовање и родитеље, односно локалне самоуправе када је реч о школи у Нишу.

Директорке београдских школа наводе да је огледни профил Козметички техничар велики део целокупног рада и живота ових школа, док директорка треће школе, с обзиром на актуелност овог профила, наводи да се у школи сви труде да он „заживи“. Када је реч о задовољству директорки постигнутим резултатима огледа у целини, директорка Школе моде и лепоте из Ниша није се изјаснила услед чињенице да се прва генерације ученика уписаних у овај огледни профил налази на половини школовања, док директорке београдских школа, у којима се реализује овај огледни профил, наводе да су изузетно задовољне целокупним резултатима, а њихов позитиван став заснован је, пре свега, на резултатима ученика и њиховом интересовању за упис у овај огледни образовни профил.

6. Мишљење екстерног и интерног носиоца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила

Анализом одговора **интерног и екстерног носиоца промена** у Фармацеутско-физиотерапеутској школи који су током интервјуа исцрпно одговарали на иста питања као и директори школа, може се уочити висока сагласност у мишљењу ова два испитаника, као и висока сагласност међу њиховим и одговорима директора поменутих школа. Услед чињенице да разлике у мишљењу између директора и интерног и екстерног носиоца промена, када је реч о

најважнијим аспектима огледног профила Козметички техничар, готово не постоје, у наставку неће бити приказани одговори на сва питања обухваћена упитником.

Ова два испитаника, такође, наводе да је интересовање ученика за овај огледни профил изузетно велико од самог почетка огледа. Како они истичу, интересовање је сваке године бивало све веће, а о томе сведоче бодови примљених ученика. Носиоци промена у поменутој школи наглашавају да су веома задовољни стеченим знањем ученика и оспособљеношћу за њихову примену што се, како се наводи, може потврдити учешћем на бројним сајмовима у оквиру којих ученици овог профила презентују своја практична знања преко ученичке компаније. На основу постојећих налаза, испитаници закључују и да је проценат ученика који по завршетку школе уписују одговарајуће високе струковне школе или факултете веома висок.

На основу одговора оба носиоца промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи може се закључити да наставни план и програм за огледни профил Козметички техничар сматрају врло квалитетним. Посебно значајним наводе то што су наставне планове и програме радили сами наставници и што су у изради програма учествовали стручњаци из свих релевантних здравствених установа у нашој земљи. Како се даље наводи, наставни план и програм за овај образовни профил је осавремењен и иновиран увођењем модула, а сама концепција програма, препоручених садржаја, дефинисаних исхода и критеријума оцењивања је одлично конципирана па самим тим наставник има јасну слику шта, како и на који начин треба успешно да ради. Као нарочито позитивна страна програма огледа наводи се заступљеност стручних предмета са 60%, као и реализација блок-наставе и професионалне праксе која ученицима омогућава да се упознају са реалним светом рада, стекну искуство у раду са клијентима и упознају и препоруче се послодавцима. У складу са претходно наведеним, носиоци промена истичу да су у потпуности задовољни реализацијом огледног наставног плана и програма, посебно наглашавајући да њихова школа има изузетне услове за реализацију практичних вежби јер су лабораторије одлично опремљене најсавременијим апаратима који се користе у нези лица и тела.

Оно што је потребно променити, према мишљењу екстерног и интерног носиоца промена, јесте интензивирање сарадње са наставним базама. Како наводе, овај проблем би морао да се реши системски, па тако предлажу да Министарство просвете, науке технолошког развоја потпише протокол о сарадњи са Министарством здравља како би се ученицима омогућило да стичу практична знања у здравственим установама. Такође, екстерни носилац промена сматра да је потребно направити програм полагања опште и стручне матуре како би се ученици што пре определили које ће изборне предмете полагати.

Као и директорке две школе у којима се реализује огледни образовни профил Козметички техничар, екстерни и интерни носилац промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи наводе да су изузетно задовољни постигнутим резултатима огледа у целини, о чему сведоче претходно представљени одговори.

7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације профила Козметички техничар – оглед

Републичка координаторка која је одговарала на упитник обавља послове републичког координатора за огледни профил Козметички техничар континуирано од самог увођења овог профила. Као највећи проблем у обављању посла координатора наводи понављање истих примедби и коментара на одређене предмете или модуле без повратне информације из Центра за уметничко и стручно образовање.

Заинтересованост наставника за попуњавање Упитника А и Б, као и остале документације за праћење огледа, оцењена је оценом 3. Истом оценом процењена је и спремност наставника да дају предлоге за побољшање наставног плана и програма огледа путем упитника. Одговори наставника у поменутих упитницима, према мишљењу координаторке, повремено су садржали конструктивне предлоге за унапређивање овог огледног образовног профила. На основу одговора и процена наставника у упитницима, координаторка сматра да су они задовољни огледним образовним програмом. Исто тако, наводи се да наставници приликом процене огледног профила Козметички техничар углавном сагледавају програм у целини.

Када је реч о најчешћим замеркама наставника на огледни програм, координаторка уместо три најчешће замерке наводи већи број, а оне се односе на: превисоке захтеве за ученике у општеобразовним предметима (математика и хемија), концепт и садржај матурског испита, обим и садржај модула, на недовољно и/или неадекватно стручно усавршавање наставника у огледу као и на начин праћења огледа на нивоу система (екстерно праћење). Према мишљењу наставника који предају у овом огледном профилу, потребно је организовати обуке које се односе на савремене методе и технике у настави као и на ужестручне теме у оквиру наставних предмета. Како се у упитнику наводи, наставници јесу тражили помоћ од републичке координаторке и она се односила најпре на помоћ у разјашњавању појма „модул“, на то како га реализовати, као и на начине оцењивања ученика.

Просечна оцена којом координаторка процењује огледни профил Козметички техничар, сагледавајући програм огледа у целини, јесте 4. Када је реч о садржају програма огледа у целини у сумарној описној оцени, координаторка наводи следеће: *Садржај програма за огледни профил Козметичког техничара био је у потпуности реализован свих претходних година у обе школе. Посебна пажња се посвећивала новим стручним предметима, као и томе да фондови часова буду 100% реализовани. Предметни наставници су након сваког полугодшта и на крају школске године попуњавали упитнике које сам обрађивала и достављала Центру у форми извештаја. Нажалост, на многе примедбе нисам добила одговор или било какву повратну информацију из Центра.*

Када је реч о описној оцени квалитета реализације програма огледа у школама, процена координаторке дата је следећим речима: *Што се тиче квалитета реализације програма, он је спроведен на високом нивоу што показује успех ученика у огледним одељењима који су школску*

годину завршавали са врло добрим и одличним успехом, или са просечним оценама 4. Таквим резултатима су допринели и новоопремљени кабинети, као и наставна средства. Проблем који се јављао сваке године је потреба за ревизијом одређених предмета и модула које су наставници већ урадили, али, нажалост, ја нисам имала коме да их доставим и немам никакву информацију коме да се обратим за помоћ.

Координаторка у упитнику наводи да предлози за унапређивање програма огледа постоје и да су настали као резултат интензивног рада од самог почетка реализације, али их не наводи у упитнику.

8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање матурског испита) о квалитету профила Козметички техничар – оглед

Упитник за послодавце – чланице испитне комисије попуниле су две екстерне сараднице, које су укључене у реализацију матурског испита у две различите школе. Обе чланице испитне комисије раде у козметичким салонима, а у улози члана испитне комисије налазе се девет, односно четири године. Приликом целокупног ангажмана обе чланице су биле у прилици да оцене преко 20 ученика.

Када је реч о томе како процењују сарадњу школе са послодавцима, чланице сматрају да је она врло добра, односно одлична. Када је реч о оцени концепта матурског испита, обе представнице послодаваца дају знатно лошије оцене. Наиме, на петостепеној скали (где је 1 веома лоше, а 5 одлично), једна чланица даје оцену 1, а друга оцену 2. Чланица испитне комисије у Фармацеутско-физиотерапеутској школи у Београду, која је дала најлошију оцену, сматра да матурски испит нема своју сврху и да он заправо постоји само да би се задовољила предвиђена форма. Друга представница послодаваца сматра да би целокупан концепт требало мењати и организованије му приступити. Само једна испитаница је дала предлог за унапређивање матурског испита, тачније, изнела је мишљење да је потребно укинути матурски испит и више простора посветити практичној настави.

Обе представнице послодаваца сматрају да је улога послодаваца у комисији за матурски испит добро осмишљена јер су послодавци компетентни да објективно процене знање ученика. Једна испитаница је изнела запажање да ученици у оквиру овог огледног профила имају недовољно праксе, па би тако повећање простора за праксу био њен предлог за унапређивање овог огледног профила.

Када је реч о процени знања и вештина ученика на матурском испиту, чланице комисије у различитим школама дају и различита мишљења. Према њиховом мишљењу, ученици су најуспешнији у руковању апаратима, односно у масажи лица. С друге стране, најмање знања и вештина ученици показују када је реч о ручној масажи и третману лица и о депилацији. Обе испитанице навеле су да су биле у прилици да раде са особама које су завршиле огледни профил Козметички техничар, при чему дају доста усаглашене, претежно негативне процене. Обе

чланице испитних комисија наводе да су запослени недовољно мотивисани и заинтересовани, као и да тешко прихватају сугестије. Оне, такође, сматрају да ученици немају довољно знања и вештина како би након завршетка школовања могли самостално да се укључе у свет рада и наводе да су незадовољне њиховом самосталношћу у обављању радних задатака на послу. Конкретније, оне сматрају да су ученици неспремни за рад када је реч о депилацији и електрофорези, односно комуникацији са клијентима. Када је реч о вештинама у којима је ученицима који су завршили огледни профил Козметички техничар потребна помоћ, према искуству ових послодаваца, реч је о обављању козметичких третмана.

Када је реч о предлозима за боље повезивање образовања са тржиштем рада, обе чланице испитних комисија дају предлог који је усмерен на повећање трајања праксе. Како кажу, на основу праксе ученици могу да процене вештине и знања које су им потребне и које поседују, а исто тако то је и прилика да послодавци упознају ученике и да неке од њих по завршетку школовања и запосле.

9. Потребе тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профилу Козметички техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених козметичких техничара. У евиденцији ове службе препознају се два назива – козметичка сестра и козметичар. Ови подаци приказани су за градове у којима се реализује огледни профил и на нивоу Републике. Према подацима из *Табеле 11* може се закључити да је 50% незапослених на евиденцији у Београду, о чему је потребно водити рачуна када се прави план уписа у школе. Потребно је имати у виду и чињеницу постојања тзв. „сиве зоне“ на тржишту рада, пошто је утврђено да један број послодаваца не пријављује запослене ради избегавања плаћања обавеза.

*Табела 11 – Подаци о броју незапослених козметичких техничара на евиденцији НСЗ**

Назив занимања из НСЗ	Република Србија	Београд	Ниш
Козметичка сестра	97	17	9
Козметичар	202	134	1
Укупно	299	151	10

* Подаци се односе на почетак децембра 2011. године

10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета (Упитници А1 и А2)

Анализа упитника А1 и А2 – Одређени подаци о образовним постигнућима огледних одељења доступни су за три школске године, али су некомплетни, како на нивоу периода праћења, тако и на нивоу броја школа на које се односе (нпр. недостају подаци за Школу моде и лепоте из Ниша у коју је овај огледни профил уведен 2010/2011. године). Ови подаци приказани су у Прилогу 4 – *Табеле од 12 до 14.*

На основу приложених квантитативних података представљених у табелама може се закључити следеће:

- школске 2005/2006. године у Фармацеутско-физиотерапеутску школу и Медицинску школу „Надежда Петровић“, обе из Београда, уписали су се ученици који су на крају основне школе остварили преваходно одличан и врло добар успех;
- у већини одељења свих разреда из обе школе постоји тенденција пораста средње оцене одељења на крају године у односу на полугодиште;
- Фармацеутско-физиотерапеутска школа је остварила бољи општи успех у свим разредима у односу на Медицинску школу „Надежда Петровић“, док ученици ове школе на крају године имају мање изостанака у односу на ученике Фармацеутско-физиотерапеутске школе;
- ученици трећег разреда у обе школе остварили су најбољи успех од свих разреда (сва одељења су без слабих оцена и са најмањим бројем изостанака);
- највећи број ученика остварио је примерно владање у обе школе.

10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Анализа Упитника Б0 – Када је реч о анализи плана и програма од стране наставника, који први пут предају у огледном одељењу, можемо закључити да није остварен континуитет у попуњавању Упитника Б0 (попуњени упитници постоје за две школске године, а за шк. 2005/2006. годину назначено је да су упитнике попуњавали наставници обе школе). За наредну школску годину нема потпунијих података о узорку наставника. У *Табели 15*, на основу доступних података, приказан је број наставника који су попунили овај упитник током деветогодишње реализације и праћења профила Козметички техничар – оглед. Реч је о укупно 74 наставника.

Табела 12 – Број наставника који су попунили Упитник Б0

Школска година	Број наставника				Укупно
	I разред	II разред	III разред	IV разред	
2005/06.	17	17	16	/	50
2006/07.	6	5	4	9	24
Укупно	23	22	20	9	74

Сумарни резултати Упитника Б0 показују следеће:

- највећи број наставника је знао да наведе конкретне послове и задатке које на радном месту обавља особа која је образовање стекла у оквиру овог образовног профила, одређен број одговора дат је из призме предмета које наставници предају;
- готово без изузетка, наставници наводе да јесу упознати са циљевима и очекиваним исходима, већина наставника сматра да прописани циљеви и очекивани исходи стручног образовања одговарају потребним компетенцијама које за занимање козметички техничар препознаје тржиште рада;
- за припрему наставе у оквиру свог предмета наставници су најчешће користили само програм свог предмета, а као друго рангирани одговор јавља се – *програме свог и њему сродних предмета*;
- на основу свих одговора добијених за шк. 2006/2007. годину може се закључити да је Школски тим активан у пружању помоћи и подршке за реализацију огледног програма, док одговори које наставници дају годину дана раније указују на то да близу 50% наставника сматра да не добијају или да добијају делимичну помоћ од стране овог тима;
- када је реч о особи којој се наставници најчешће обраћају за помоћ при реализацији наставе, међу одговорима се најчешће јавља школски координатор, а потом и члан стручног већа и педагог;
- највећи број наставника није одговорио на питања која се односе на додатне обуке које сматрају неопходним за реализацију наставе као ни на питање где се од наставника тражи да наведу своја очекивања од Центра за стручно и уметничко образовање. Мали број наставника сматра да су им неопходни: стручни семинари (не прецизирају се теме), огледни часови, стручна предавања и сугестије за израду „педагошки валидних тестова“. Када је реч о очекивањима наставника од Центра за стручно и уметничко образовање, она су усмерена на: организовање семинара, обезбеђивање стручне литературе и одговарајућих уџбеника, омогућавање размене искуства са сродним институцијама у земљи и иностранству и на бољу комуникацију са школама.

Анализа Упитника Б1 – Подаци су достављени само за шк. 2005/2006. годину и односе се на 52 наставника која су попунила овај упитник.

Сумарни резултати анализе Упитника Б1 су следећи:

- највећи број наставника сматра да су циљеви тема/модула јасно и прецизно дефинисани, да су мерљиви и усклађени са узрасним и развојним карактеристикама ученика као и да воде до потребних стручних компетенција;
- када је реч о реализацији модула/тема, већина наставника дели мишљење да је за остваривање очекиваних исхода програмом предвиђен довољан број часова, да програм више од половине предмета омогућава корелацију са другим предметима као и да им структура реализованог градива, већине предмета, допушта да бирају садржаје и методе како би се постигли очекивани исходи;

- препоручене начине оцењивања већина наставника сматра адекватним за постизање очекиваних исхода, такође, већина наводи и то да они омогућавају да изаберу одговарајућу методу или технику оцењивања за конкретну ситуацију учења;
- наставници нису искористили могућност да наведу своје коментаре о ономе што није обухваћено овим упитником.

Анализа Упитника Б2 – Подаци су доступни за две школске године – 2005/2006 (101 наставник) и 2007/2008 (44 наставника). Одговори наставника у овим упитницима о циљевима, очекиваним исходима, реализацији модула/тема и препорученим начинима оцењивања подударају се са одговорима већине наставника у Упитницима Б1.

Одговори наставника на питања која се налазе само у Упитнику Б2 показују следеће:

- 50% наставника није одговорило на питање да ли припремају посебне материјале за учење, а они који их припремају наводе следеће врсте материјала: додатну литературу, скрипте, стручне текстове, збирке задатака, рекламне материјале са стручних скупова лекара, презентације у Power point-у, слике, паное, копије, квизове и игре;
- највећи број наставника не наводи да су им потребне додатне обуке за реализацију наставе у огледу;
- највећи број наставника оцењује програм огледа оценом 5, а исто се јавља и оцена 4; приметно је нешто позитивније вредновање програма огледа 2007/2008. године у односу на вредновање које су наставници радили две године раније;
- највећи број наставника наводи да би се, уколико би били у прилици да бирају, определили за рад у огледу уместо у тзв. класичној настави;
- две трећине наставника наводи да би прихватили понуду да учествују у тиму за ревизију програма;
- ниједан наставник који је попуњавао упитник 2007/2008. године није искористио могућност да допише додатни коментар о ономе што није обухваћено питањима у упитнику, а користило би за потребе ревизије наставног плана и програма и унапређивање реализације наставе у огледу. Наставници који су попуњавали упитник 2005/2006. искористили су ту прилику, међутим, реч је о предлозима који су дати пре шест година и који се не понављају након две године када је присутно позитивније вредновање програма огледа.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног образовног профила Козметички техничар заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања и резултатима анализе програмских докумената и друге релевантне документације о овом профилу.

Резултати евалуативног истраживања показују да је, према проценама **наставника**, највећи квалитет овог програма огледа релевантност програма за заједницу, као и методе и услови рада. Такође, наставници су задовољни квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Они су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра, док је квалитет плана и програма, иако има високу оцену, процењен лошије од осталих аспеката квалитета. У процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета нема значајних разлика када је било који аспект квалитета у питању. Мишљење **ученика**, као посебно важне циљне групе, по истом питању указује на то да је највећи број ученика задовољан квалитетом свих аспеката, али није занемарљив број оних који су неутрални и оних који нису задовољни квалитетом (тај број је углавном између 10% и 20% ученика). Ученици су најзадовољнији општим квалитетом профила, а најмање задовољни квалитетом подршке коју добијају од наставника.

Као највеће предности огледног профила највећи број наставника издваја употребљивост знања из стручних предмета и припремљеност ученика за свет рада. С друге стране, као највећи недостатак овог огледа већина наставника види понуду изборних предмета и опрему и наставна средства која се користе у стручним предметима. При овоме је важно напоменути да се мишљења наставника међусобно веома разликују, како када су у питању предности тако и када су у питању недостаци овог огледа. Према мишљењу ученика, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета, могућност запошљавања са стеченом дипломом и модуларна настава. Као највеће недостатке овог огледног профила они издвајају услове и опрему за извођење практичне наставе као и слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета.

Наставници стручних предмета сматрају да се услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета остваре 60%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању веома подељена. Четвртина наставника процењује оствареност мањом од 30%, док четвртина сматра да је оствареност преко 70%. Важно је поменути и то да највећи број наставника сматра да је потребна набавка апарата за вакуум терапију и других апарата који се користе у настави, а нешто мањи број наставника дели мишљење да приоритет у набавци треба да има набавка потрошног материјала (козметички препарати, препарати за естетску негу и масажу).

Наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за

сваког ученика. Показало се и да су ученици сагласни са њиховим наставницима, па тако они мисле да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Ученичка процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила показује да 43,8% ученика верује да је у потпуности спремно за свет рада, а њих 41,7% сматра да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе. Важан налаз јесте и да би већина ученика (64%) поново изабрала овај профил када би поново имали прилику да бирају.

Приликом давања оцене програма огледа у целини највећи број наставника заокружио је 4 као општу оцену реализације овог огледног програма. О томе сведоче и резултати квалитативне анализе плана и програма на крају године (Упитник Б2), као саставног дела методологије праћења реализације овог огледног профила, коју је осмислио Завод за унапређивање васпитања и образовања. Наиме, укупно 65% наставника оглед је оценило оценама 4 и 5, што говори да је већина наставника свеукупно задовољна огледом. Истом оценом (4) **републичка координаторка** процењује огледни профил Козметички техничар, сагледавајући програм огледа у целини.

Наставници су дали своје препоруке о даљем статусу овог огледног профила. Резултати су показали да највећи број наставника сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене у програм огледа, док трећина испитаних наставника верује да би програм у овом облику требало увести као редован. Конкретне препоруке наставника, које за циљ имају унапређивање програма, највећим делом односе се на увођење измена у погледу повећања фонда часова различитих предмета.

Значајно је поменути и то да се према анализама уписа у средње школе, које реализује Министарство просвете и науке, може закључити да је интересовање ученика за овај профил стабилно и да се сваке године (тачније од 2005. до 2011.) уписују комплетна одељења. О постојању континуираног интересовања за упис у овај профил сведоче и одговори директора школа у којима се овај огледни профил реализује.

Износџи своје мишљење о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила Козметички техничар, **директорке** су изразиле задовољство успехом, радом и знањем ученика у овом огледном профилу. Исто мишљење деле и **екстерни и интерни носилац промена**. Када је реч о иницијативама за измене и допуне наставног плана и програма, оне су, како се наводи, редовно упућиване Центру за стручно и уметничко образовање. Руководиоци све три школе у којима се реализује огледни профил Козметички техничар наводе да су изузетно задовољне целокупним резултатима, а њихов позитиван став заснован је пре свега на резултатима ученика и њиховом интересовању за упис у овај огледни образовни профил.

Екстерни и интерни носилац промена као нарочито позитивну страну програма огледа наводе заступљеност стручних предмета са 60%, као и реализацију блок-наставе и професионалне праксе која ученицима омогућава да се упознају са реалним светом рада, стекну искуство у раду

са клијентима и упознају и препоруче се послодавцима. Оно што је потребно променити, према мишљењу екстерног и интерног носиоца промена, јесте интензивирање сарадње са наставним базама.

Републичка координаторка истиче да је квалитет реализације програма на високом нивоу што, како каже, показује успех ученика у огледним одељењима. Таквим резултатима, према њеном мишљењу, допринели су и ново опремљени кабинети, као и наставна средства. Проблем који се, како каже, јављао сваке године јесте потреба за ревизијом одређених предмета и модула које су наставници већ урадили. Уз то она наводи да поменуте предлоге ревизије није имала коме да достави и да нема никакву информацију о томе коме треба да се обрати за помоћ. С друге стране, директори школа наводе да су предлоге измена и допуна наставних планова и програма редовно упућиване Центру за стручно и уметничко образовање.

Када је реч о оцени концепта матурског испита, обе **представнице послодаваца** дају оцене које указују на то да је он има много недостатака. Чланица испитне комисије која је дала најлошију оцену сматра да матурски испит нема своју сврху и да он заправо постоји само да би се задовољила предвиђена форма. Друга представница послодаваца сматра да би целокупан концепт требало мењати и организованије му приступити. С друге стране, своју улогу на матурском испиту оцењују као добро осмишљену. Обе испитанице навеле су да су биле у прилици да раде са особама које су завршиле огледни профил Козметички техничар, при чему дају доста усаглашене, претежно негативне процене.

Важан је податак, добијен од Националне службе за запошљавање почетком децембра 2011. године, који указује на то да у нашој земљи постоји 299 незапослених лица која су одшколована у оквиру профила Козметичка сестра, односно козметичар, а од тога је половина незапослених у Београду. О овом налазу би свакако требало повести рачуна приликом планирања уписне политике ученика, посебно када је реч о београдским школама у оквиру којих се одвија школовање за козметичког техничара.

На основу мишљења свих циљних група у истраживању, може се закључити да код већине учесника у огледу преовлађује позитивна оцена квалитета огледног профила Козметички техничар, при чему су идентификовани и његови одређени недостаци, па се тако може рећи да постоји простор за извесно унапређивање, у погледу осигурања услова за остваривање исхода образовања, садржаја модула стручних предмета, концепта и садржаја матурског испита.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата, представљених у овој евалуативној студији, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења огледног профила Козметички техничар постоји основа за давање позитивне оцене о остварености одређених исхода образовања, али не свих потребних исхода. Евидентно је да постоји потреба за унапређивањем програма огледа у одређеним елементима. Сви утврђени недостаци могу се превазићи темељном и свеобухватном ревизијом главних програмских докумената и обезбеђивањем прописаних услова за реализацију огледа у школама.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете, науке и технолошког развоја да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Козметички техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. Унапређени наставни план и програм треба да буде резултат заједничког рада представника Заједнице медицинских школа (наставници општеобразовних и стручних предмета), послодаваца, Министарства здравља и Коморе медицинских сестара и здравствених техничара. До утврђивања коначног предлога програма, предлажемо да програм задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.**

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА
СТОМАТОЛОШКА СЕСТРА – ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања за **четворогодишњи образовни профил Стоматолошка сестра – техничар – оглед су:**

- асистирање у свим областима збрињавања пацијента у стоматологији и
- обављање здравствене едукације и васпитног рада.

Очекивани исходи стручног образовања

По завршеном образовању за овај профил, ученик треба да стекне одговарајућа знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о опреми стоматолошке ординације и хируршког блока– о припреми свих потребних апарата– о пријему и припреми пацијента за збрињавање у свим областима стоматологије– о свим потребним инструментима, медикаментима и апаратима који се примењују у свим специјалистичким областима стоматологије– о методама и средствима дезинфекције и стерилизације– о психолошким типовима деце– о методама здравствено-васпитног рада– о свим врстама листа, извештаја и протокола– како да користи мултимедијална средства– о професионалном кодексу
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– да контролише исправност све припадајуће опреме и апаратуре– да правилно приступи пацијенту– да припреми усну дупљу и зубе за одговарајуће интервенције– да припреми све медикаменте и материјале– да припреми и примени потребне апарате– да асистира у збрињавању пацијената у свим областима стоматологије– у припреми и извођењу стерилизације материјала и инструмената– да обави интервју, индивидуални и групни рад– у индивидуалном приступу деци– попуњавања свих типова листа, извештаја и протокола– комуникативности и да има добар однос са послодавцем, колегама и пацијентима
Стручне компетенције	<ul style="list-style-type: none">– припреме стоматолошке ординације за одговарајуће специјалистичке интервенције– припреме и провере инструмената и апарата у ординацији и хируршкој сали– вршења стерилизације ваздуха– чувања и лагерована стерилног материјала и инструментарија

- провере прибора и медикамената за реанимацију
- професионалног пријема и припреме пацијената
- асистирања и рада на одељењу
 - за болести зуба
 - за дечју и превентивну стоматологију
 - за стоматолошку протетику
 - за пародонтологију и оралну медицину
 - за ортопедију вилица
 - за оралну и максилофацијалну хирургију
- припреме инструмената и материјала за стерилизацију
- извођења стерилизације и контроле стерилности
- чувања стерилног материјала
- вештине комуникације
- спровођења едукативно-васпитног рада
- примене мултимедијалне опреме
- самосталног професионалног рада
- унапређења животне и радне средине
- указивања хитне и неодложне прве помоћи

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену овог огледног профила у целини.

Квалитет програма огледа Стоматолошка сестра – техничар

Према процени наставника, највећи квалитети овог програма огледа су његова релевантност за заједницу, као и методе и услови рада. Такође, наставници су задовољни квалитетом модуларне наставе и квалитетом матурског испита. Наставници су проценили да је највећи недостатак овог огледа квалитет праћења програма огледа и усавршавање наставног кадра. Детаљнији приказ налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Наставничка процена различитих аспеката квалитета огледног профила

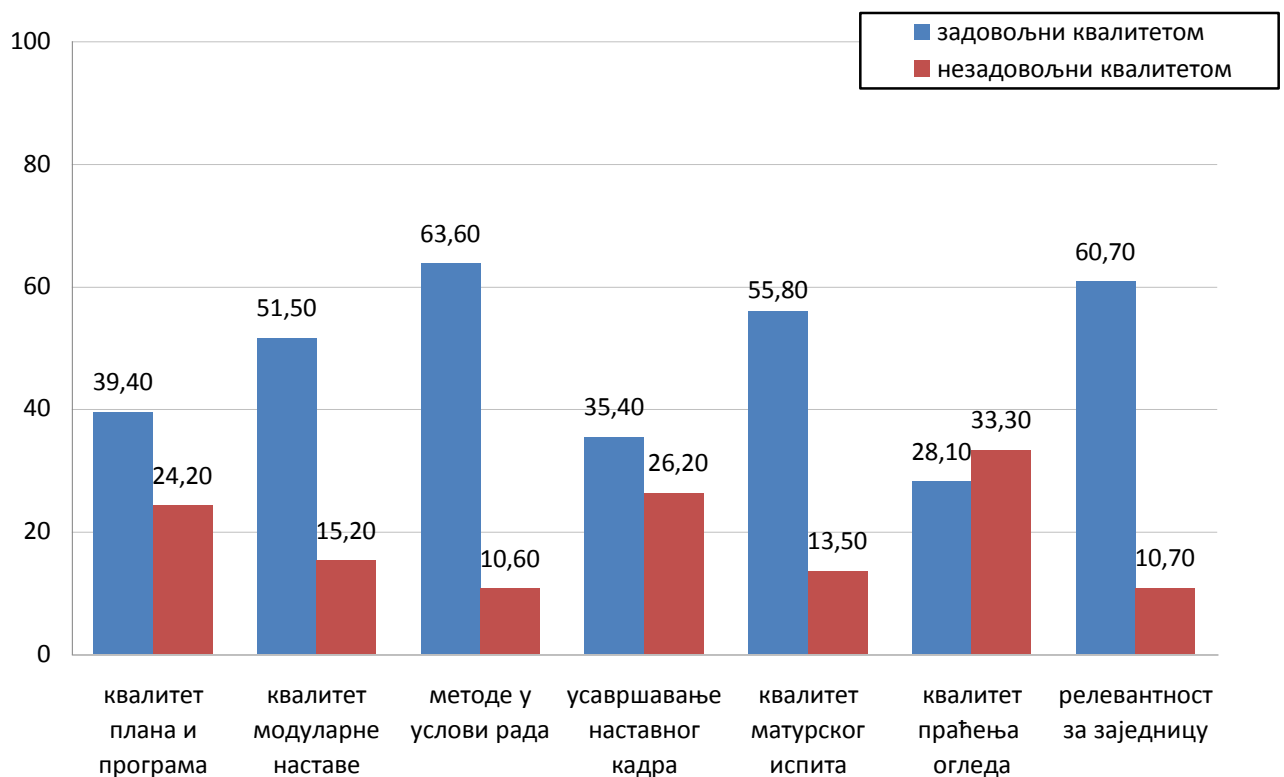
Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.16	0.866	3.18	1.00	5.00	66
Квалитет модуларне наставе	3.54	0.885	3.66	1.33	5.00	66
Методе и услови рада	3.74	0.747	3.80	2.00	5.00	66
Усавршавање наставног кадра	3.09	0.900	3.00	1.00	5.00	65
Квалитет матурског испита	3.53	0.827	3.83	1.33	5.00	52
Квалитет праћења програма огледа	3.03	0.949	3.00	1.00	5.00	57
Релевантност програма огледа за заједницу	3.76	0.848	4.00	1.00	5.00	56

Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени ($AS=4.02$, $SD=0.976$), док највећи проблем представља квалитет препоручене литературе за стручне предмете ($AS=3.00$, $SD=1.02$). У погледу квалитета модуларне наставе, највећим квалитетом виде погодност модуларне наставе за квалитетан рад у стручним предметима ($AS=3.94$, $SD=0.913$), док је највећи проблем у томе што исходи модула не пружају јасне критеријуме за оцењивање и праћење ученика ($AS=3.22$, $SD=1.115$). Када су методе и услови наставе у питању, наставници дају највише оцене начину процене остварености исхода, односно различитим начинима проверавања знања ($AS=4.14$, $SD=0.644$), док најмање оцене дају континуираности процене напредовања ученика ($AS=3.49$, $SD=1.061$). У погледу квалитета матурског испита, као највећи квалитет наставници виде начин оцењивања на матурском испиту ($AS=3.77$, $SD=0.857$), док као најмање квалитетан аспект виде начин на који је осмишљена улога послодавца на матурском

испиту ($AS=3.25$, $SD=1.080$). Ипак, процене свих аспеката налазе се у позитивном делу скале, те су и најлошије процењени аспекти углавном оцењени позитивно.

Када је праћење програма огледа у питању, наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма ($AS=3.29$, $SD=1.048$), док сматрају да спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а није у довољној мери допринело унапређивању рада у школама ($AS=2.69$, $SD=1.065$). У погледу аспеката квалитета везаних за релевантност огледа за заједницу, наставници извештавају да њихова школа, осим на матурском испиту, остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила ($AS=3.98$, $SD=0.790$). Такође, сматрају да овај образовни профил одговара потребама послодаваца ($AS=3.77$, $SD=0.905$), као и потребама тржишта рада ($AS=3.63$, $SD=1.103$).

Као најлошије процењен аспект квалитета, према извештају наставника, истиче се усавршавање наставног кадра. Наиме, наставници углавном дају средње оцене. Просечна оцена за подстицање и подржавање тимског рада у оквиру овог профила износи 3.42 ($SD=1.109$), за добијање квалитетне обуке за реализацију модуларне наставе износи 3.10 ($SD=1.240$). Најлошије оцене наставници дају за примену ефикасних метода рада са ученицима ($AS=3.05$, $SD=1.156$), квалитетну обуку наставника за објективно оцењивање ученика ($AS=3.03$, $SD=1.278$) и придавање важности стручном и методичко-дидактичком усавршавању наставника ($AS=3.00$, $SD=1.164$).

Графикон 1 – Задовољство наставника одређеним аспектом огледа

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед процената наставника задовољних, односно незадовољних сваким од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом кришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за назадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графику. Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да све аспекте, осим квалитета праћења програма огледа, наставници стручних и општеобразовних предмета процењују на различит начин. Наиме, наставници стручних предмета у свим случајевима дају боље процене квалитета различитих аспеката огледа од наставника општеобразовних предмета.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника у погледу тога шта су највеће предности, а шта недостаци овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност одабира три од понуђених 14 могућности које се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у *Табелама 2 и 3*.

Табела 2 – Предности огледног програма према мишљењу наставника

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	33	19.8	56.9
Припремљеност за свет рада	21	12.6	36.2
Предвиђен број часова стручних предмета	20	12.0	34.5
Начин рада наставника на часовима	18	10.8	31.0
Понуда изборних предмета	12	7.2	20.7
Услови и опрема за извођење практичне наставе	11	6.6	19.0
Велика могућност за запослење	11	6.6	19.0
Модуларна настава	9	5.4	15.5
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	8	4.8	13.8
Оцењивање ученика	7	4.2	12.1
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	6	3.6	10.3
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	6	3.6	10.3
Укупна понуда наставних предмета	5	3.0	8.6
Препоручена литература	0	0	0

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета, припремљеност за свет рада и предвиђени број часова стручних предмета. Од 14 понуђених одговора, само један (уџбеници и приручници из којих се учи), није навео ниједан наставник.

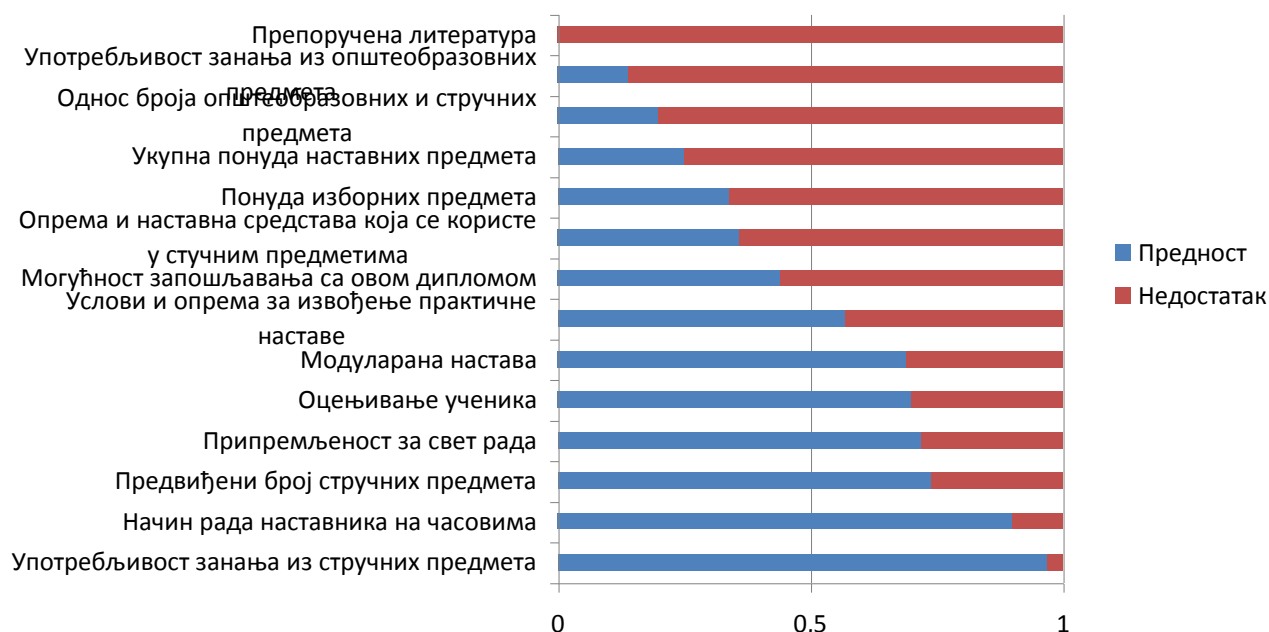
Табела 3 – Недостаци огледног програма према мишљењу наставника

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	36	19.8	55.4
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	24	13.2	36.9
Препоручена литература	23	12.6	35.4
Понуда изборних предмета	23	12.6	35.4
Укупна понуда наставних предмета	15	8.2	23.1
Опрема и наставна средста која се користе у стручним предметима	14	7.7	21.5
Тешко се могу запослити са овом дипломом	14	7.7	21.5
Услови и опрема за извођење практичне наставе	8	4.4	12.3
Слаба припремљеност за свет рада	8	4.4	12.3
Предвиђен број часова стручних предмета	7	3.8	10.8
Модуларна настава	4	2.2	6.2
Оцењивање ученика	3	1.6	4.6
Начин рада наставника на часовима	2	1.1	3.1
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	1	0.5	1.5

С друге стране, као највећи недостатак овог огледа наставници виде слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Може се приметити да је сваку од могућности као недостатке образовног профила навео најмање један наставник.

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ процене свих аспеката од стране наставника. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од алтернатива као предност, односно недостатак.

Графикон 2 : Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Као што се може видети, најслабије тачке огледног профила, по мишљењу наставника, јесу препоручена литература, употребљивост знања из општеобразовних предмета и однос броја општеобразовних и стручних предмета, док се као највеће предности издвајају употребљивост знања из стручних предмета и начин рада наставника на часовима. У погледу других аспеката, мишљења наставника су углавном подељена. Предвиђени број стручних предмета, припремљеност за свет рада, оцењивање ученика, модуларну наставу и услове и опрему за извођење практичне наставе наставници углавном виде као предности, док могућност запошљавања са овом дипломом, опрему и наставна средства која се користе у стручним предметима, понуду изборних предмета и укупну понуду наставних предмета углавном виде као недостатке огледа.

Када се сумирају резултати, може се рећи да су мишљења наставника углавном подељена, по питању предности, али знатно мање по питању недостатака овог огледа. Наставници углавном као проблем истичу недостатак адекватне литературе. Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли наставници општеобразовних предмета дају сличне процене као наставници стручних предмета и обрнуто. Мишљења две групе наставника по питању предности програма углавном су различита. Наиме, као предности овог огледа однос броја стручних и општеобразовних предмета и предвиђени број часова стручних предмета углавном наводе наставници стручних предмета, док углавном наставници општеобразовних предмета као предности огледа наводе употребљивост знања из општеобразовних предмета и начин рада наставника на часовима. С друге стране, када су недостаци програма огледа у питању, наставници се углавном слажу, при чему као највећи недостатак виде слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Једино наставници

општеобразовних предмета значајно учесталије наводе однос општеобразовних и стручних предмета и слабу припремљеност ученика за свет рада, као недостатке овог огледа.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је 72,61%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању релативно подељена. Четвртина наставника процењује оствареност мањом од 60%, док највећи број наставника (41,4%) процењује да је оствареност од 70% до 80%. Ипак, само један наставник сматра да је оствареност мања од 50%.

Наставници истичу да су им неопходни апарати за обављање практичне наставе. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу требало да има приоритет у набавци.

Табела 4 – Препоруке наставника за набавку приоритетне опреме

Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Анатомске карте и атласи	3
Опрема за реанимацију и неодложну помоћ	3
Модели органа и зуба	2
Информационе технологије	2
Рендген	2
Дигитални ортопантомограф	1
Материјал за извођење орално-хируршких захвата	1

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

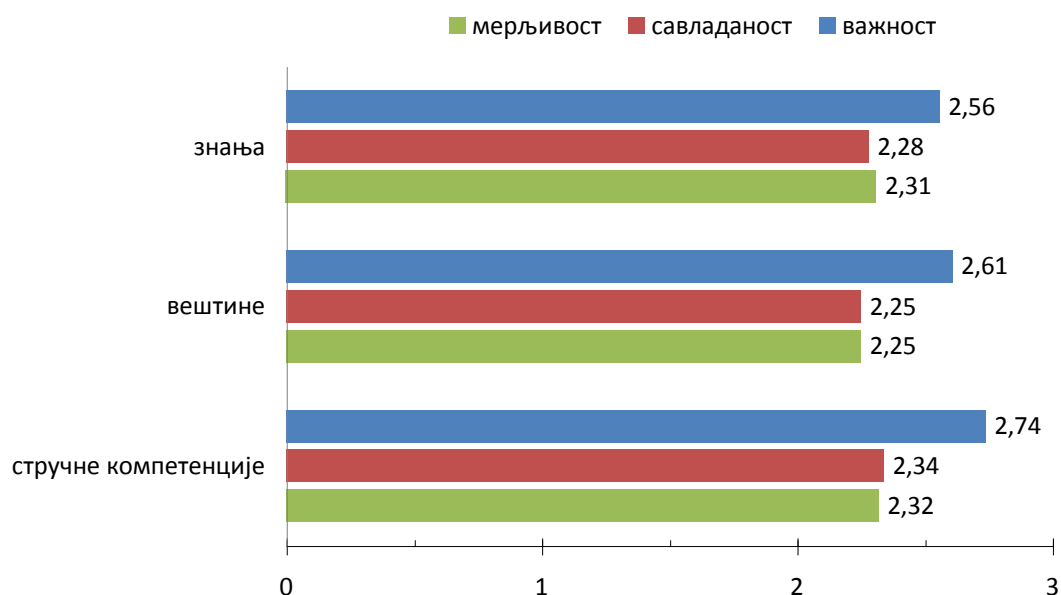
Извршено је испитивање наставника о важности, савладивости и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3.

Табела 5 – Процена важности, савладаности и мерљивости исхода

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.56	0.355	2.65	1.67	3.00
	вештине	2.61	0.337	2.54	1.91	3.00
	стручне компетенције	2.74	0.309	2.85	1.96	3.00
Савладаност	знање	2.28	0.464	2.36	1.30	3.00
	вештине	2.25	0.511	2.36	1.09	3.00
	стручне компетенције	2.34	0.446	2.45	1.09	3.00
Мерљивост	знање	2.31	0.589	2.35	0.90	3.00
	вештине	2.25	0.654	2.45	0.64	3.00
	стручне компетенције	2.32	0.447	2.45	0.65	3.00

Као што из Табеле 5 можемо видети, наставници су проценили важност веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5), док су оцене савладаности и мерљивости нешто мање, али и даље изнад 2. Наставници сматрају да су постављени исходи важни, али да су их ученици у нешто мањој мери савладали и да наилазе на тешкоће у процени учинка на основу овако дефинисаних исхода.

На Графикону 3 упоредо су приказане процене важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника. Као што се може видети на графикону, наставници су углавном веће оцене давали важности свих исхода, него њиховој савладаности и мерљивости, нпр. највећа је разлика у процени важности стручних компетенци и њихове савладаности ($t=4.228$, $df=23$, $p<0.01$) и мерљивости ($t=3.09$, $df=22$, $p<0.01$). Једино у случају знања наставници процењују мерљивост на истом, ако не и нешто вишем нивоу него важност.

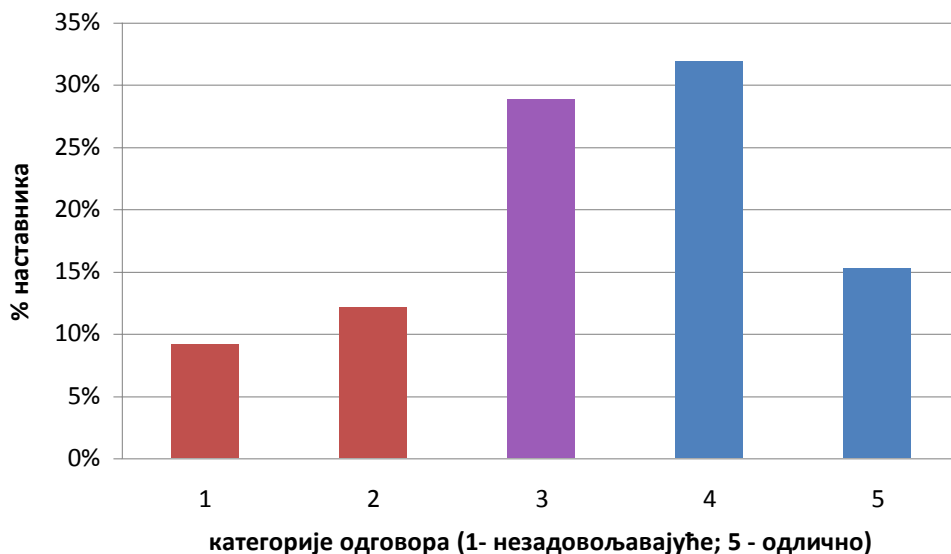
Графикон 3: Упоредни приказ процене важности, савладаности и мерљивости исхода

На нивоу појединачних исхода, наставници су као најмање важан исход оценили вештину обављања интервјуа ($AS=2.12$). С друге стране, као најважније исходе наставници оцењују стручне компетенције за болести зуба ($AS=2.96$), стручне компетенције за стоматолошку протетику ($AS=2.95$) и стручне компетенције чувања стерилног материјала ($AS=2.92$). На крају, могло би се закључити да наставници изузетно високо оцењују важност, а нешто ниже оцењују савладаност и мерљивост постављених исхода за овај програм.

Сумарна оцена квалитета реализације огледа

Наставници су програм огледа оценили у просеку позитивно ($AS=3.33$, $SD=1.169$). Највећи број наставника квалитет реализације овог огледног програма оцењује оценом 4. Само два наставника нису дала сумарну оценом. На *Графикону 4* представљене су учесталости сумарних оцена.

Као што се на графикону може видети, највећи број наставника је задовољан огледом, али нешто више од 20% наставника ипак негативно оцењује реализацију огледног програма, а готово 30% наставника су неопредељени.

Графикон 4: Учесталост јављања сумарних оцена програма огледа у целини

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 27 (40,9%), сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Њих 17 (25,8%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 10 наставника (15,2%) сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена, док исти број наставника сматра да са овим огледним програмом не треба наставити. Дакле, подједнак број наставника сматра да овај програм треба да постане редован, као и да га

треба у потпуности укинути. На ово питање два наставника нису изнела своје мишљење. На основу ових података можемо закључити да су ставови наставника о даљем статусу овог програма веома подељени.

У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у *Табели 6*.

Табела 6 – Препоруке наставника за измене програма у циљу његовог унапређивања

Препорука/образложење	број наставника
Повећати број часова општеобразовних предмета.	10
Увести више практичне наставе.	4
Увести могућност размене искустава међу наставницима који предају исте предмете у различитим школама.	2
Омгућити континуирано праћење од стране надлежних органа и размену искуства с наставницима.	1
Омогућити наставницима да похађају семинаре и курсеве.	1
Материјално опремање школе (опрема за праксу).	2
Променили изборне предмете.	2
Обезбедити квалитетније уџбенике.	3
Повећати фонд часова стручних предмета.	1

Препоруке наставника углавном се односе на увођење измена у погледу повећања броја општеобразовних предмета и њиховог фонда часова. Такође, наставници наглашавају потребу за увођењем више практичне наставе.

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед

За **општи квалитет профила** ученици дају просечну оцену 3.83 ($SD=0.604$), што представља релативно високу оцену. Свега четири ученика оцењује квалитет профила оценама 3 и мање (на скали од 1 до 5). Већина ученика сматра да је овај профил добра припрема за будуће занимање (85,3%) и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима (76,5%). Такође, велики број ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекну (76,4%). Нешто више од половине ученика сматра да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета (61,8%), као и да је оно што се учи корисно за опште образовање (55,8%).

Процена **услова и опреме за рад** од стране ученика износи 3.83 ($SD=0.604$), и чак 80% ученика оцењују овај аспект оценом 3 или већом, на скали од 1 до 5. Велики број ученика сматра да су им

обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (76,5%), да имају довољно практичног рада (76,5%) и да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (76,5%). Такође, већина ученика сматра да користе савремену опрему и уређаје (70,6%). Нешто више од половине ученика сматра да учбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење (61,7%).

Процена квалитета рада наставника је на истом нивоу – 3.83 (SD=0.603). Од 34 ученика, њих 24 процењује квалитет рада наставника оценама 3 и 4, на скали од 1 до 5. Већина ученика сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (79,5%) и да предају на јасан и разумљив начин (73,6%). Око половине ученика сматра да наставници стручних предмета у довољној мери користе различите изворе информација као што су: интернет, чланци, литература итд (58,8%), да наставници активно подстичу тимски рад (55,9%) и да наставници општеобразовних предмета не улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика (52,9%).

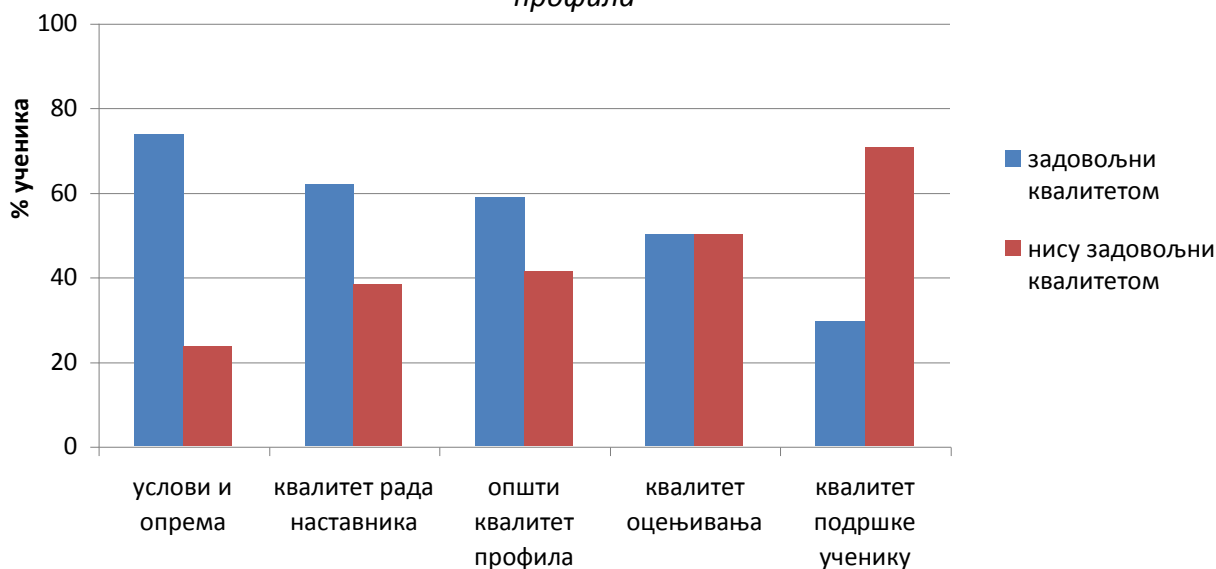
Квалитет подршке ученику од стране наставника најниже је оцењен аспект програма огледа. Просечна оцена за овај аспект износи 2.92 (SD=1.108), при чему чак 32,4% ученика оцењује квалитет подршке оценама 1 и 2 (на скали од 1 до 5). Ипак, више од половине ученика оцењује овај аспект програма оценом 3 или већом. Половина ученика сматра да наставници не раде додатно са ученицима који им се обрате за помоћ, док 41,2% ученика сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Квалитет оцењивања оцењен је са 3.69 (SD=1.108). Квалитет оцењивања оценом мањом до 3.1 процењује 23,5% ученика, при чему ни један ученик нема просечну оцену мању од 2.3. Уопште узевши, ученици сматрају да је оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета праведно. Више од половине ученика сматра да су упутства и инструкције за рад јасне (67,6%). Готово сви ученици сматрају да наставници користе различите начине оцењивања, како на стручним (91,2%), тако и на општеобразовним предметима (85,3%).

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се сумарна **оцена квалитета реализације** образовног профила. Просечни скор ученичке процене квалитета износи 3.61 (SD=0.699), при чему 80% ученика оцењује квалитет оценом већом од 3, док је најмања просечна оцена 2.4.

На *Графикону 5* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 3.5). Као што се са графикона види, највише је ученика задовољно условима и опремом која се користи на часовима, а најмање квалитетом подршке коју добијају од наставника. Према овом критеријуму, чак 70,6% ученика изјашњава се као незадовољно квалитетом подршке, при чему се 32,4% ученика изражава као незадовољно или врло незадовољно. Такође, на основу графикона се може закључити да су ученици подељеног мишљења када је реч о квалитету оцењивања – половина ученика се изјашњава као задовољно, а половина као незадовољно.

Графикон 5: Процена квалитета најважнијих аспеката образовног профила

Предности и недостаци огледног програма

Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три који би представљали његово мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Предности огледног програма

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	21	21.0	60.0
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	21	21.0	61.8
Предвиђен број часова стручних предмета	15	15.0	44.1
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	12	12.0	35.3
Услови и опрема за извођење практичне наставе	11	11.0	32.4
Лако се могу запослити са овом дипломом	11	11.0	32.4
Понуда изборних предмета	10	10.0	29.4
Припремљеност за свет рада	9	9.0	26.5
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	5	5.0	14.7
Оцењивање ученика	3	3.0	8.8
Модуларна настава	2	2.0	5.9
Укупна понуда наставних предмета	1	1	2.9
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0

Према мишљењу ученика, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних и општеобразовних предмета, као и предвиђен број часова стручних предмета и

опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима. Ученици ниједном нису навели уџбенике и приручнике из којих се учи као и начин рада наставника на часовима, као предности огледног програма.

Табела 8 – Недостаци огледног програма

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	19	18.8	55.9
Уџбеници и приручници из којих се учи	18	17.8	52.9
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	17	16.8	50.0
Укупна понуда наставних предмета	7	6.9	20.6
Оцењивање ученика	7	6.9	20.6
Модуларна настава	7	6.9	20.6
Предвиђен број часова стручних предмета	5	5.0	14.7
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	6	5.9	17.6
Понуда изборних предмета	6	5.9	17.6
Начин рада наставника на часовима	3	3.0	8.8
Слаба припремљеност за свет рада	2	2.0	5.9
Тешко се могу запослити са овом дипломом	1	1.0	2.9
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	1	1.0	2.9
Услови и опрема за извођење практичне наставе	0	0	0

С друге стране, као највећи недостатак овог огледног профила издваја се слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета. Такође, половина ученика као недостатак види уџбенике и приручнике из којих се учи, као и однос броја општеобразовних и стручних предмета. Свега један аспект програма, услове и опрему за извођење практичне наставе ниједан ученик не наводи као недостатак огледног програма.

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 9 можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност релативно високим оценама (најмања оцена износи 2.35). Дакле, могло би се закључити да ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

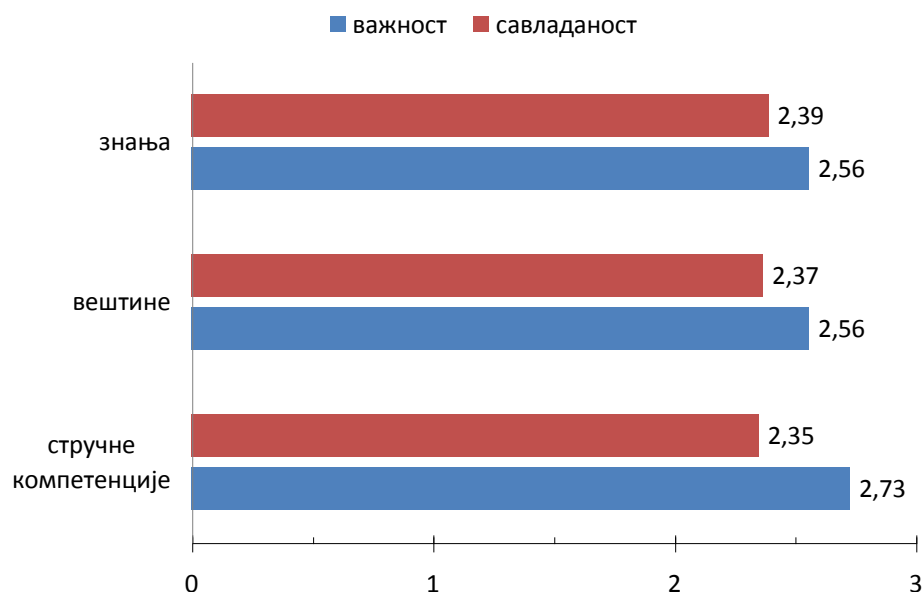
Табела 9 – Ученичка процена важности и савладаности исхода профила

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.56	0.473	2.70	0.60	3.00
	вештине	2.56	0.487	2.63	0.88	3.00
	стручне компетенције	2.73	0.228	2.76	2.05	3.00
Савладаност	знање	2.39	0.408	2.45	1.10	3.00
	вештине	2.37	0.435	2.45	0.82	3.00
	стручне компетенције	2.35	0.465	2.38	0.86	3.00

На нивоу појединачних исхода ученици су као најмање важан исход оценили обављање интервјуа, групног и индивидуалног рада ($AS=1.82$). Као најмање савладан исход ученици оцењују вршење стерилизације ваздуха ($AS=1.74$), за који иначе процењују да је од релативно велике важности ($AS=2.56$). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују углавном стручне компетенције као што су: правилно приступање пацијенту, припрема и провера инструмената и апарата у ординацији и хируршкој сали, асистирање и рад на одељењу, припрема инструмената и материјала за стерилизацију, итд. Процене ученика ових исхода су у просеку веће од 2.8, односно готово сви ученици их процењују највишом оценом.

На *Графикону 6* упоредо су приказане ученичке процене важности и савладаности исхода. Када су у питању знања и стручне компетенције, ученици дају веће оцене важности исхода него што процењују да су их успешно свладали. Ипак, ове разлике су веома мале и у оба случаја крећу се између 2.35 и 2.73, што говори о уопштено позитивној процени ученика.

Графикон 6: Упоредни приказ важности и савладаности исхода профила

Процена припреме за матурски испит у огледном профилу

Када је припрема за матурски испит у питању, највећи број ученика (22) још увек се не припрема за полагање истог. Од ученика који су почели са припремама, највећи број њих (8) се припрема на редовним часовима, радећи задатке из збирке као припрему матурског испита. На питање да процене квалитет подршке који им пружа ментор у припреми за матурски испит, ученици углавном одговарају да им није додељен ментор (58,8%). Од ученика који су добили ментора, њих 7 је задовољно подршком (20,6%), док је свега 4 ученика делимично задовољно или није задовољно квалитетом подршке коју добија од ментора у припреми за матурски испит.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за испит, 11 ученика одговорило је потврдно, док преосталих 22 ученика није имало прилику да се упозна са задацима. Од ученика који су имали прилику да се упознају са задацима, њих 11 је проценило да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 13 ученика (38,2%) верује да је у потпуности спремно за свет рада, њих 17 (50,0%), верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, свега 2 ученика (5,9%) сматра да нису спремни за свет рада после школе, док се такође 2 ученика (5,9%) нису изјаснила.

У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (61,7%) планира наставак школовања, док 12 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планира 6 ученика, покретање сопственог бизниса такође 6, док четири ученика планирају одлазак у иностранство у потрази за послом.

Значајно је да би свега нешто преко 58% ученика поново изабрало овај огледни профил, при чему њих 20,6% би то учинило само ако би се увеле мање промене, пет ученика се изјаснило да не би изабрало овај програм, док се седам ученика није изјаснило.

4. Заинтересованост ученика за упис у профил **Стоматолошка сестра – техничар – оглед**

Према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете и науке, може се закључити да је интересовање ученика за овај профил било веома велико сваке године уписа, о чему говоре подаци у *Табели 10*.

*Табела 10 – Број ученика уписаних у профил **Стоматолошка сестра – техничар – оглед** на нивоу школских година*

Школа	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Медицинска школа „7. април“, Нови Сад	20	20	20	20	20	20	21
Зуботехничка школа, Београд	20	20	20	20	20	20	20

О заинтересованости ученика додатно говоре и подаци о броју ученика који овај профил наводе на једном од прва три места у листи жеља за упис средње школе. Тако је 2009. године за 40 места у овим одељењима било 230 ученика којима је овај профил био приоритетни избор, 2010. године 246 ученика, а 2011. чак 394 ученика, на исти број места.

У ова одељења, по правилу, конкуришу ученици који имају одличан успех, а просечан број бодова почев од 2005. године са којим конкуришу креће се у распону од 85 до 93. Минималан број бодова креће се у распону од 82,6 до 89, што указује на уједначен квалитет ученика. Највећи број бодова у неким годинама био је 100.

5. Мишљење директора и носилаца промена о квалитету програма и квалитету реализације образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед

Огледни профил Стоматолошка сестра – техничар реализује се у две школе, тако да су на питања у оквиру интервјуа одговориле директорке Медицинске школе „7. април“ из Новог Сада и Зуботехничке школе из Београда у оквиру којих се овај оглед реализује девету годину. Такође, прилику да изнесе своје мишљење о најважнијим аспектима реализације овог огледног профила искористила је и интерни носилац промена у Зуботехничкој школи из Београда.

На основу одговора директорки може се закључити да увођењу огледног профила Стоматолошка сестра – техничар није претходила екстерна анализа потреба за овим профилем, док интерни носилац промена у Зуботехничкој школи у Београду наводи да су реализоване консултације са различитим интересним групама (Стоматолошки факултет, локална заједница, приватне стоматолошке ординације и тржиште рада). Иницијатива за увођење огледа потекла је од Удружења медицинских школа Србије, а подржана је од Министарства просвете и науке и CARDS пројекта. Као разлоге за увођење овог огледног профила у школу директорке наводе: осавремењивање наставе, очекивање да ће школа добити обуку за наставнике и потребну опрему, а интерни носилац наводи да су то унапређивање образовања у оквиру овог огледног профила и добијање сертификата.

Директорке истичу да постоји велико интересовање ученика за овај огледни профил од самог почетка увођења овог огледа у школу, као и да се одељења увек попуне и то ученицима који на упис у средњу школу конкуришу као одлични ђаци, при чему тај успех задржавају и током средње школе. Исти одговор даје и унутрашњи носилац промена, додајући да интересовање ученика са годинама опада када је реч о овом и осталим огледним профилима. Руководиоци ових школа и интерни носилац промена наводе да су веома задовољни успехом и радом ученика зато што све генерације, како се наводи, постижу завидне резултате (нпр. средња оцена одељења у школи „7. април“ креће се од 4,40 до 4,70). Директорке и интерни носилац промена наводе да су веома задовољне и знањем ученика у овом огледном профилу и сматрају да су њихове стручне компетенције велике, као и да су они одмах по завршетку школовања спремни да се укључе у свет рада. Међутим, постоји простор за унапређивање у степену и квалитету знања ученика из општеобразовних предмета. Када је реч о ученицима који су завршили огледни профил Стоматолошка сестра – техничар у школи „7. април“ директорка наводи да се од 20 ученика, два до три ученика запосле по завршетку школе, док остали наставаљају школовање. Слична ситуација присутна је и код ученика који су завршили Зуботехничку школу.

Како се у разговору наводи, наставници су имали организовану припрему за рад у огледном одељењу посредством обука које су реализовали екстерни и интерни носиоци промена. Исто тако, наставници обе школе учествовали су у изради наставног плана и програма за овај огледни профил. Када је реч о томе да ли други наставници у школи (они који нису укључени у програм огледа) имају позитиван став према огледу, директорка школе „7. април“ наводи да они немају

никакав став и да уопште не размишљају о томе. Директорка Зуботехничке школе сматра да је доминантан негативан став и то код наставника општеобразовних предмета, док интерни носилац промена у истој школи сматра да су наставници незаинтересовани. Када је реч о процени тимског рада наставника у огледном профилу Стоматолошка сестра – техничар он је оцењен као добар, односно врло добар. На основу одговора интерног носиоца промена може се закључити да у поменутој школи није заступљен тимски рад наставника.

Према мишљењу директорке Медицинске школе „7 април“, квалитет плана и програма за огледни образовни профил Стоматолошка сестра – техничар јесте добар, посебно за стручне предмете који су боље осмишљени од општеобразовних предмета. Директорка друге школе сматра да су потребне измене плана и програма, односно да су неки модули непотребни, а да неке треба изменити. Директорка Зуботехничке школе истиче да није у потпуности задовољна реализацијом наставног плана и програма у овој школи услед бројних проблема у самој организацији и планирању наставе. Интерни носилац промена у овој школи наводи да, према њеном мишљењу, нема разлика у реализацији огледног и тзв. класичног наставног плана и програма. На питање „у којој мери сте се придржавали наставног плана и програма при реализацији огледа“ директорке дају следеће одговоре – када је реч о стручним предметима 100%, а у оквиру општеобразовних 90%, односно у потпуности се придржавамо плана и програма. Према мишљењу интерног носиоца промена, наставни план и програм се реализује са мањим одступањима која се односе на: препоручену литературу, процес оцењивања и неусклађеност циљева и исхода. Сва три испитаника наводе да нису развијани факултативни програми у оквиру овог огледног профила. Оно што би након вишегодишње примене програма, према њиховом мишљењу, требало мењати јесте следеће: фонд часова за матерњи језик би требало повећати са 2 на 3 часа на недељном нивоу, уместо филозофије би требало увести медицинску етику, а требало би променити и упитнике односно анализе које се достављају Заводу за унапређивање васпитања и образовања. Директорке, као и интерни носилац промена, наводе да су школе предузимале иницијативе које се односе на измене и допуне наставног програма у оквиру овог огледног профила – реч је о увођењу већ поменутог предмета и потреби за бољим усклађивањем програма са практичном наставом.

Директорке и интерни носилац промена наводе да су у складу са својим функцијама пратиле реализацију наставног програма у огледу. Како се сазнаје, праћење се реализује кроз: посету часовима и практичној настави, анализу администрације, праћење матурског испита, посредством информација добијених од стране екстерног и интерног носиоца промена као и путем рада у Комисијама за праћење огледа.

Организационе новине које су уведене током реализације огледа јесу вежбе у блоку на Медицинском факултету у Новом Саду и у Војној болници у Петроварадину, а школа има и уговоре са приватним стоматолошким клиникама. Такође, наводи се и да је редовна настава осавременењена, да је уведена практична настава као и предматурска пракса.

Када је реч о методама које преовлађују у настави општеобразовних предмета у овом огледном профилу, онда се ради о монолошкој и демонстративној методи при чему је доминантан фронтални облик рада („7. април“), односно дијалoшка метода (Зуботехничка школа). У настави стручних предмета доминира мултимедијална метода и групни облик рада („7. април“), односно метода демонстрације (Зуботехничка школа).

Када је реч о менторском раду са ученицима приликом припреме стручне матуре, директорке наводе да се он углавном организује за стручни део и да га изводе наставници стручних предмета (стоматолози и лекари). С друге стране, интерни носилац промена у Зуботехничкој школи наводи да се менторски рад не остварује, али да постоје консултације и листе питања за ученике.

Директорке наводе да су веома задовољне постигнутим резултатима огледа у целини, а интерни носилац промена дели исто мишљење и истиче да су ученици оспособљени за рад у стоматолошким ординацијама. Када је реч о добитима од овог огледа, који се могу применити и искористити у систему образовања, према мишљењу директорки и интерног носиоца промена, то су, пре свега, приступ настави, број ученика (20), добра професионална пракса и семинари. Уколико би се сада поново отпочело са овим огледним програмом, оно што би требало променити јесте фонд часова из матерњег језика, као што је већ речено – сматра се да је потребно повећање фонда часова из матерњег језика. С друге стране, интерни носилац промена наводи да она не би поново уводила оглед у овој форми иако постоји логички распоред наставних предмета и корелација њихових садржаја. Постојећи фонд часова српског језика наводи се као једини проблем који није решен у досадашњој реализацији овог огледа. Према мишљењу директорке Зуботехничке школе, са овим огледом не би требало започињати без детаљне припреме.

Када је реч о тешкоћама на које се наилазило у реализацији огледа, наводе се следеће: страх од новог, отпор, инертност, губитак часова и незаинтересованост наставника стручних предмета за усавршавање у педагошко-психолошким областима. Када је реч о тешкоћама са којима су се суочавали сами руководиоци, оне се односе на: планирање наставе, реализацију и организацију модуларне наставе, информатичку неписменост и отпор појединих наставника.

Што се тиче помоћи (опрема, обуке и др.), током реализације овог огледног профила помоћ у погледу опреме и обука постојала је и састојала се у подршци пруженој у оквиру CARDS пројекта (рачунарска опрема, опрема за стручну наставу и обука наставника). Такође, помоћ у реализацији огледног профила Стоматолошка сестра – техничар дошла је од стране градске управе за образовање у погледу додатне опреме и финансијских средстава за усавршавање наставника, када је реч о школи „7. април“.

6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед

Када је реч о профилу Стоматолошка сестра – техничар – оглед, од почетка реализације оглед је пратио један републички координатор, а исти је учествовао и у изради плана и програма.

Као три највећа проблема у обављању посла координатора наводе се некомплетни подаци у упитницима за праћење, сумирање података и попуњавање непотребних упитника. Заинтересованост наставника за попуњавање Упитника А и Б, као и остале документације за праћење огледа, процењена је оценом 4 (на скали од 1 до 5). Истом оценом, на истој петостепеној скали процене, оцењена је и спремност наставника да дају предлоге за побољшање наставног плана и програма путем упитника. Према мишљењу координатора, наставници су повремено давали конструктивне предлоге за унапређивање овог огледног профила посредством поменутих упитника.

На основу одговора у упитницима, координатор процењује да су наставници задовољни огледним образовним профилем у који су укључени. Координатор такође сматра да су у својим проценама огледног профила Стоматолошка сестра – техничар наставници програм сагледавали углавном у целини. Као најчешће замерке наставника на огледни програм наводе се следеће:

- неповољан однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета;
- недовољно и/или неадекватно стручно усавршавање наставника у огледу;
- недовољна или неадекватна опремљеност наставним средствима за реализацију наставе.

Када је реч о обукама за које су се наставници изјашњавали, оне се, пре свега, односе на савремене методе и технике у настави, ужестручне теме у оквиру наставног предмета као и на информатику и рачунарство. Координатор наводи да му се наставници јесу обраћали за помоћ која се огледала у појашњавањима у вези са програмом огледа, начином реализације модуларне наставе и попуњавањем упитника.

Просечна оцена којом је републички координатор оценио огледни профил Стоматолошка сестра – техничар, сагледавајући програм овог огледа у целини, јесте 4. Када је реч о сумарној оцени **квалитета програма огледа у целини** коју је испитаник дао, како са становишта наставника тако и са становишта координатора, она изгледа овако:

У целости гледано, програм огледа је успео. Ако се компарирају одељења која се образују по класичном начину образовања, ученици огледних одељења постижу бољи успех у току школовања и на матурском испиту. По завршетку образовања ученици су потпуно оспособљени за самостално укључивање у процес рада. Однос општеобразовних и стручних предмета је добро избалансиран. Неопходно је ревидирати фондове појединих предмета.

Социјални партнери су укључени у обављање професионалне праксе ученика у току летњег распуста.

Координатор је дао и **сумарну описну оцену квалитета реализације** програма огледа у школи, која се односи на следеће сегменте и гласи:

Начин реализације матурских испита је изврстан. С обзиром на то да, у већини случајева, исти наставници предају у огледу, нема потребе за сталним попуњавањем истих упитника. Већина наставника, поготово стручних предмета, у потпуности се слаже са програмом огледа. Постоји недовољан број сертификованих семинара за наставнике стручних предмета. Формирани су тимови за едукацију наставника о огледу и тимови за праћење успеха огледних одељења. Интерни и екстерни координатори су оправдали своје постојање и дали свој допринос реализацији огледа.

Координатор је у упитнику навео и конкретне предлоге за унапређивање програма огледа којим координира и они су следећи:

- неопходна је боља опремљеност школа наставним средствима;
- неопходна је перманентна едукација наставника који предају у огледним одељењима;
- потребно је увести признавање едукације наставницима стручних предмета на семинарима и конгресима;
- потребна је минимална корекција фонда часова појединих предмета;
- потребно је променити изглед и садржаје EURO PASS дипломе које ученици огледа добијају на крају школовања;
- обим и садржаји модула морају се стално мењати у складу са напретком науке.

7. Мишљење представника послодаваца – чланова комисија за полагање матурског испита о квалитету огледног профила Стоматолошка сестра – техничар

Иако се огледни профил Стоматолошка сестра – техничар реализује у две школе, упитник је попунио само члан испитне комисије у Медицинској школи „7. Април“ из Новог Сада. Овај послодавац је запослен у Војно-медицинском центру у Новом Саду. У улози члана комисије за матурски испит налази се шест година током којих је дао оцену за отприлике 20–30 матураната.

Када је реч о сарадњи школе са послодавцима – члановима комисије, она је оцењена као одлична. Како се у одговору наводи, реч је о стручном раду са ученицима и потпуној сарадњи са наставним кадром поменуте школе. Сам концепт матурског испита такође је оцењен највишом

оценом, стога послодавац не даје предлоге за његово унапређивање. Исто тако, испитаник сматра да је улога послодаваца у поменутој комисији добро осмишљена.

Према мишљењу овог представника послодаваца, знања и вештине у којима су ученици најуспешнији на матурском испиту односе се на рад у стоматолошкој ординацији и сам рад са пацијентима. При томе се наводи да нема оних знања и вештина у којима су ученици мање успешни, односно неуспешни.

Посебно су значајне и процене које овај послодавац даје имајући у виду искуство у раду са особама које су завршиле овај огледни профил. Према његовом мишљењу, њихова заинтересованост за рад је јако велика, а знања и вештине које су током школовања развили су доста добре, те није примећено да су у нечему неспремни за рад. Како се у одговорима наводи, послодавац је задовољан и самосталношћу запослених у обављању радних задатака на послу и сматра да им није потребна додатна помоћ у извођењу одређених послова.

Када је реч о предлогу послодавца усмереном на унапређивање повезивања образовања и тржишта рада, он указује на потребу отварања ординација које би својим радом доносиле доходак који би се користио за побољшање услова образовања у школама (пре свега када је реч о школској опреми).

8. Потребне тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профили Стоматолошка сестра – техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених стоматолошких сестара и техничара који се налазе на евиденцији ове установе. У овој евиденцији посебно се воде подаци о незапосленим стоматолошким – зубним техничарима, а посебно о незапосленим стоматолошким сестрама. Подаци су приказани за општине у којима се реализује огледни профил, као и на нивоу Републике. (Табела 11)

Табела 11 – Број незапослених стоматолошких сестара и техничара на евиденцији НСЗ*

Назив занимања из НСЗ	Република Србија	Београд	Нови Сад
Стоматолошки-зубни техничар	1025	294	66
Стоматолошка сестра	503	150	23
Укупно	1528	444	89

* Подаци се односе на почетак децембра 2011. године

9. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

Према достављеним појединачним и сумарним подацима о праћењу, може се рећи да је републички координатор био веома систематичан у обављању поверених послова. У документацији доминирају појединачни подаци, али има и сумарних извештаја координатора из којих се могу извести одређени закључци од значаја за процену квалитета огледног профила и процену квалитета реализације истог. Резултати праћења биће приказани према години на коју се односе, при чему напомињемо да нису били доступни сви подаци за обе школе за сваку годину праћења.

Школска 2004/2005. година

Према квантитативним подацима у другој години реализације огледног програма, који омогућавају поређење огледних и тзв. класичних одељења, могу се извести одређени закључци:

- према успеху са којим ученици долазе из основних школа, ради се о одличним ученицима који уписују и тзв. класично и огледно одељење у Београду (26 одличних у класичном и 17 у огледном одељењу), у Новом Саду свих 20 ученика у огледном одељењу су одлични, нема података о класичном одељењу;
- у првом разреду на крају првог полугодишта успех нагло слаби, тако да је у огледном одељењу у Новом Саду 10 одличних, а у Београду само један одличан ученик;
- у првом разреду на крају другог полугодишта је 10 одличних ученика у Новом Саду, а један одличан ученик у Београду;
- општи успех одељења првог разреда на полугодишту у Новом Саду је 4,32 (нема података за класично), у Београду 3,66 (класично 3,23);
- у другом разреду на крају првог полугодишта је 8 одличних ученика у Новом Саду, а четири одлична ученика у Београду;
- општи успех одељења другог разреда на полугодишту у Новом Саду је 4,34 (нема података о класичном), а у Београду 3,96 (класично 3,67);
- ове школске године у Новом Саду сви ученици имају исти изборни предмет – Медицинску географију, а у Београду је за све ученике изборни предмет – Ликовна уметност, што је неочекиван резултат;
- нема података за општи успех на крају другог полугодишта.

У периодичном извештају Комисије заједнице школа за праћење огледног профила, за период септембар 2004 – јануар 2005, када у школама постоје прва два разреда огледног профила, наводи се да су обе школе формирале комисије за праћење огледа, да су формиране

базе података, да распоред часова одговара модуларној настави, да се практични део наставе реализује на адекватним местима и да су одељења правилно „подељена“ на групе. Према овоме, може се закључити да постоје сви потребни услови за успешну реализацију огледа. Ако бисмо овом додали и податак о обухвату ученика изборном наставом, чини се да у овом огледу није остварена функција изборне наставе. Није реално да се сви ученици одреде за један изборни предмет, осим ако немају другу могућност, што се највероватније и догодило. Изборну наставу у једној школи треба да обликују потребе и интересовања ученика (према листи предмета), што овде, чини се, није остварено.

Као проблеми са којима се најчешће суочавају школе при реализацији огледног програма, наводе се:

- неусаглашеност модула и тема;
- преобимно градиво општих и општестручних предмета (Физика, Хемија, Биологија);
- неусклађеност општих и општестручних предмета са исходима профила.

У овом извештају **Комисија препоручује** следеће:

- ревидирати наставне планове (теме) општестручних предмета: Физике, Хемије, Биологије;
- предвидети и израдити наставне планове за ове предмете, као изборне за III и IV разред;
- објавити наставни програм за изборни предмет Менаџмент.

Школска 2005/2006. година

Анализа Упитника А2 – За ову школску годину постоје само подаци о успеху ученика у Зуботехничкој школи из Београда, а координатор напомиње да подаци новосадске школе нису стигли до одређеног рока, због чега нису приказани у његовом сумарном извештају. Иако подаци нису комплетни, биће приказани као илустрација остварености циљева и исхода програма огледа у једној школи.

Табела 12 – Образовна постигнућа ученика Зуботехничке школе из Београда на крају другог полугодишта шк. 2005/2006. године

Зуботехничка школа, Београд – јуни 2006.						
Разред	Одлични	Вр. добри	Добри	Довољни	Недовољни	Општи успех
1.	5	15	/	/	/	4,11
2.	7	12	/	/	1	4,18
3.	6	10	4	/	/	4,11

Анализа Упитника Б0 – Према подацима из 66 упитника које је сумирао републички координатор, за ову школску годину, у којој се огледни програм реализује у шест одељења (по два у три разреда) може се рећи следеће:

- Сви наставници општеобразовних, изборних, општестручних и стручних предмета су упознати са конкретним пословима и задацима које обавља стоматолошка сестра – техничар по завршетку образовања.
- Са циљевима и очекиваним исходима стручног образовања који су дефинисани у оквиру наставног плана и програма огледног профила упознато је 62 наставника (97%), а 4 наставника (3%) нису упознати.
- За припрему наставе коришћени су: само програм предмета (47% наставника) или програми предмета и њему сродних предмета (45% наставника), а програм у целини за припрему наставе користи само 8% наставника.
- Са програмима предмета, код којих је извршена ревизија програма (а достављени су искључиво електронским путем) упознати су сви наставници који предају ове ревидиране програме. Сви ревидирани програми достављени су предметним наставницима у штампаној форми.
- Укупно 49 наставника (64%) сматра да има помоћ и подршку од стране школског тима за оглед. За све проблеме, нејасноће и помоћ при реализацији наставе у огледу наставници се обраћају школским координаторима – др Љубици Соро (у Новом Саду) или Зорану Ристићу (у Београду). Дванаест наставника (19%) сматра да има делимичну помоћ школског тима, а четири наставника (6%) сматра да нема помоћ школског тима. За помоћ школском тиму углавном се обраћају наставници који реализују наставу по први пут у огледним одељењима.
- Сви наставници који нису савладали обуку за рад на рачунару желе да је заврше како би унапредили наставу (Power Point, Excel, Word) или би желели да заврше напреднији курс за употребу рачунара. Такође би желели да заврше неки од семинара о новим схватањима и врстама наставе (интерактивна настава, онлајн учење итд). Један од најинтересантнијих коментара је: „Како много урадити за мало времена“.
- Од Центра за стручно и уметничко образовање углавном се очекује помоћ у опремању кабинета, лабораторија и сл. Такође, од Центра се очекују повратне информације о успешности реализације огледног програма.

Анализа Упитника Б1 – На основу анализе великог броја ових упитника може се закључити да постоје наставни предмети на које наставници немају примедбе, али да има и предмета који, према њиховом мишљењу, захтевају ревизије.

Анализа Упитника Б2 – На крају треће године реализације наставници имају јасне захтеве у погледу ревизије наставног плана и програма које су достављене Заводу за унапређивање образовања и васпитања.

У програмима **првог** разреда:

- Потребна је модернизација плана и програма за наставни предмет Српски језик.
- За стране језике потребно је заједнички одабрати стручне текстове, прецизирати циљеве и исходе и организовати обуку наставника за рад са стручним темама.
- Наставници Математике углавном су задовољни циљевима и исходима, али указују на могућност повећања броја часова у Модулу 2 (Линеарне једначине, неједначине и функције), с тим да се број часова смањи у неком другом модулу.
- Због превеликог броја тема које се обрађују у првом разреду, неопходан је већи број часова Физике.
- За остале предмете наставници нису иницирали корекције.

У програмима **другог** разреда:

- Потребна је модернизација плана и програма за предмет Српски језик.
- За страни језик заједнички треба одабрати стручне текстове, прецизирати циљеве и исходе и организовати обуку наставника за рад са стручним темама.
- Предмет Медицинска биохемија је добро конципиран, али мишљење је наставника да га треба реализовати у трећој години образовања.
- Предмет Медицинска микробиологија је добро конципиран, али је мишљење наставника да га треба реализовати у трећој години образовања.
- За остале предмете наставници нису иницирали корекције.

У програмима **трећег** разреда:

- Потребна је модернизација плана и програма за предмет Српски језик.
- Једини проблем са наставом страног језика је недостатак стручних текстова.
- Потребна је ревизија предмета Филозофија, предлаже се допуна са садржајима из етике.
- Предмет Хемија (изборни предмет) је добро конципиран, али градиво није добро распоређено, тешко је за реализацију и тешко прихватљиво од стране ученика.
- За предмет Превентивна стоматологија постоји потреба за одговарајућим приручником за практичну наставу.

Координатор закључује да се већина наставника не сналази у условима када је омогућена флексибилност у раду. Због тога сматра да је потребно организовати стручно усавршавање наставника на ову тему. Предлози за ревизију предмета Филозофија и Физика достављени су Министарству просвете, науке и технолошког развоја.

Школска 2006/2007. година

Анализа Упитника А1 – Ради прегледности приказује се табеларно.

Табела 13 – Успех ученика на крају првог полугодишта шк. 2006/2007. године

Назив школе	Први разред	Други разред	Трећи разред	Четврти разред
Медицинска школа, Нови Сад	3,89	4,53	4,46	4,64
Зуботехничка школа, Београд	3,38	3,31	4,10	3,60

Школска 2008/2009. година

Анализа података из Упитника А1 и А2 (збирни приказ) – Ради прегледности даје се табеларно.

Табела 14 – Приказ општег успеха ученика на основу Упитника А1 и А2

Назив школе	Први разред		Други разред		Трећи разред		Четврти разред	
	1. пол.	2. пол.	1. пол.	2. пол.	1. пол.	2. пол.	1. пол.	2. пол.
Медицинска школа, Нови Сад	4,25	4,11	4	4,37	3,87	4,83	4,05	4,9
Зуботехничка школа, Београд	4,54	4,34	4,02	4,35	2,66	4,04	4	4,37

10. Резултати ученика на матурском испиту као показатељи остварености циљева и исхода профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед

Свих 40 ученика који припадају првој генерацији која завршава средњу школу по програму Стоматолошка сестра – техничар – оглед са успехом су завршили школовање (Табела 15). Просечна оцена ученика на матурском испиту је одличан (4,67). У Табели 15 је приказан успех ученика из обе школе из сва три дела матурског испита, као и просечна оцена на нивоу генерације.

Табела 15 – Оцене прве генерације из огледног профила Стоматолошка сестра – техничар на матурском испиту, јуни 2007. године

Део матурског испита	Зуботехничка школа Београд		Медицинска школа 7 април, Нови Сад	
	Укупно ученика	Средња оцена	Укупно ученика	Средња оцена
Практичан матурски задатак	20	4.88	20	5.00
Српски језик и књижевност	20	4.20	20	4.60
Тест стручних теоријских знања	20	4.25	20	4.80
ПРОСЕЧНА ОЦЕНА ГЕНЕРАЦИЈЕ	4.67			

Практичан самосталан рад је оцењивала трочлана комисија састављена од 2 наставника и екстерног члана. Испит се одвијао на клиникама факултета, у домовима здравља и, по први пут, у приватним стоматолошким ординацијама. Успех на практичном делу испита је, према наводима координатора, био на изузетном нивоу. Просечна оцена на практичној провери стручних компетенција, на нивоу генерације је 4.94, а према мишљењу координатора, ово је најбољи показатељ обучености ученика за самосталан рад у струци као и за даље школовање и перманентно учење.

Табела 16 – Успех на практичном делу матурског испита, јуни 2007. године
(прва генерација уписаних ученика)

Практичан део матурског испита	Зуботехничка школа, Београд		Медицинска школа 7 април, Нови Сад	
	Укупно ученика	Средња оцена	Укупно ученика	Средња оцена
Болести зуба	4	5.00	6	5.00
Стоматолошка протетика	3	5.00	3	5.00
Дечја стоматологија	3	5.00	3	5.00
Пародонтологија и орална медицина	4	5.00	2	5.00
Орална хирургија	3	5.00	3	5.00
Ортопедија вилица	3	4.33	3	5.00
ПРОСЕЧНА ОЦЕНА	4.94			

ЗАКЉУЧАК

На основу целокупног процеса вредновања образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед, који је заснован на резултатима праћења његове реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања и резултатима анализе програмских докумената и друге релевантне документације о овом профилу, могу се извести одређени закључци о програму огледа који је био предмет испитивања.

Процењујући различите аспекте квалитета огледног профила, **наставници** као најквалитетније издвајају релевантност огледног профила за заједницу, као и методе и услове рада у настави. Као најмање квалитетне аспекте овог програма огледа, иста циљна група издваја аспекте – квалитет праћења програма огледа и усавршавање наставног кадра. Важно је поменути да се процене свих аспеката налазе у позитивном делу скале, те су и најлошије процењени аспекти углавном оцењени позитивно. На основу података у упитницима о праћењу огледа, републички координатор процењује да су наставници задовољни огледним образовним профилем у који су укључени. Резултати истраживања су показали и то да све аспекте, осим квалитета праћења програма огледа, наставници стручних и општеобразовних предмета процењују на различит начин. Наиме, наставници стручних предмета, у односу на наставнике општеобразовних предмета, у свим случајевима дају позитивније процене квалитета различитих аспеката огледа. С друге стране, **ученици** су најзадовољнији условима и опремом која се користи на часовима, а најмање су задовољни квалитетом подршке коју добијају од наставника. Према ученицима, овом огледу се може дати сумарна оцена 3.83 (на скали од 1 до 5).

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета, припремљеност за свет рада и предвиђен број часова стручних предмета. С друге стране, као највећи недостак овог огледа наставници виде слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета, однос броја општеобразовних и стручних предмета и препоручену литературу. Када се сумирају резултати, може се рећи да су мишљења наставника углавном подељена по питању предности, али су јединственији у мишљењима о недостацима овог огледа. Према мишљењу ученика, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних и општеобразовних предмета, предвиђен број часова стручних предмета и опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима. Однос броја општеобразовних и стручних предмета и модулarna настава углавном су, према мишљењу ученика, оцењени као недостаци овог програма.

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, просечна оцена остварености је 72,61%. Ипак, треба имати у виду да су мишљења наставника по овом питању релативно подељена.

Највећи број наставника сматра да би приоритет у набавци требало да имају анатомске карте и атласи, као и опрема за реанимацију и прву помоћ.

Испитивање мишљења наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања показало је да наставници изузетно високо оцењују важност исхода и да релативно високо оцењују савладаност и мерљивост постављених исхода за овај огледни профил. Када су у питању знања и стручне компетенције, ученици дају веће оцене важности исхода него што процењују да су их успешно савладали. Ипак, ове разлике су веома мале, што говори о уопштено позитивној процени ученика.

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 38,2% ученика верује да је у потпуности спремно за свет рада, 50% верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, свега близу 6% ученика сматра да нису спремни за свет рада после школе, преосталих 5,9 % ученика се није изјаснило. У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (61,7%) планира наставак школовања.

Значајно је напоменути да би око 58% ученика изабрало поново овај огледни профил, при чему би њих 20,6% то учинило само ако би се увеле мање промене. Пет ученика се изјаснило да не би изабрало овај програм, док се седам ученика није изјаснило. Осим тога, на основу анализа уписа у средње школе, које реализује Министарство просвете и науке, може се закључити да је интересовање ученика за овај профил било веома велико сваке године уписа.

Наставници су програм огледа оценили у просеку позитивно. Највећи број наставника даје сумарну оцену 4 за квалитет реализације овог огледног програма. Наиме, највећи број наставника је задовољан огледом, али нешто више од 20% наставника ипак негативно оцењује реализацију огледног програма, док је готово 30% наставника неопредељено.

Наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма и показало се да, по овом питању, нису јединствени. Највећи број наставника (40,9%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. У циљу унапређивања програма, препоруке које наставници дају доминантно се односе на увођење измена у погледу повећања броја општеобразовних предмета и њиховог фонда часова. Такође, наставници наглашавају потребу за увођењем више практичне наставе.

Према мишљењу **директорке** Медицинске школе „7 април“, квалитет плана и програма за огледни образовни профил Стоматолошка сестра – техничар јесте добар, посебно за стручне предмете који су, како каже, боље осмишљени од општеобразовних предмета. Директорка Зуботехничке школе сматра да су потребне измене плана и програма, односно да су неки модули непотребни, а да неке треба изменити. Директорке, као и **интерни носилац промена**, наводе да су школе предузимале иницијативе које се односе на измене и допуне наставног програма у оквиру овог огледног профила. Реч је о увођењу новог предмета и потреби за бољим усклађивањем програма са практичном наставом. Између осталог, директорке наводе да су веома задовољне постигнутим резултатима огледа у целини, а интерни носилац промена дели исто мишљење и истиче да су ученици оспособљени за рад у стоматолошким ординацијама.

Републички координатор оцењује реализацију огледног профила Стоматолошка сестра – техничар оценом 4 (на скали од 1 до 5). Координатор је навео и конкретне предлоге за унапређивање програма огледа којим координира и они су веома конкретно представљени у овом извештају. Такође, подаци добијени на основу примене Упитника Б1 и Б2, у оквиру документације за праћење реализације огледа коју је осмислио Завод за унапређивање васпитања и образовања, сведоче о постојању разлога за ревизију поједних предмета.

Послодавац – члан комисије за матурски испит позитивно процењују сарадњу са школом поводом матурских испита. Сам концепт матурског испита такође процењује највишом оценом. Према његовом мишљењу, знања и вештине у којима су ученици најуспешнији на матурском испиту односе се на рад у стоматолошкој ординацији и сам рад са пацијентима. Наводи и да нема оних знања и вештина у којима су ученици мање успешни, односно неуспешни. Посебно су значајне и процене које овај послодавац даје имајући у виду искуство у раду са особама које су завршиле овај огледни профил. Према његовом мишљењу, њихова заинтересованост за рад је јако велика, а знања и вештине које су током школовања развили су доста добри и није примећено да су у нечему неспремни за рад. Резултати које је постигла прва генерација матураната сведоче да је просечна оцена ученика на матурском испиту одличан (4,67). Успех на практичном делу испита је, према наводима координатора, био на изузетном нивоу. Просечна оцена на практичној провери стручних компетенција, на нивоу генерације је 4,94, а према координатору, ово је најбољи показатељ обучености ученика за самосталан рад у струци као и за даље школовање и перманентно учење.

На евиденцији **Националне службе за запошљавање** постоје подаци о незапосленим лицима са стеченим звањем стоматолошки – зубни техничар и стоматолошка сестра. Подаци достављени почетком децембра 2011. године сведоче о томе да у Републици Србији постоји 1.528 незапослених лица која су завршила образовање у оквиру поменутих образовних профила, од тога је у Београду укупно 444, а у Новом Саду 89. О наведеном податку свакако би требало водити рачуна приликом одређивања мреже образовних профила, посебно када је реч о београдској школи у којој се овај огледни профил реализује.

На основу мишљења главних учесника у огледу, може се закључити да доминира позитивна процена квалитета образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед, али да су утврђени и недостаци. Постоје и одређени предлози за превазилажење постојећих недостатака. Обим и природа постојећих недостатака су такви да их је могуће превазићи детаљном ревизијом програма.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

Према резултатима вредновања образовног профила Стоматолошка сестра – техничар – оглед, може се рећи да су постављени циљеви и исходи, у већини аспеката процене, остварени у довољној мери и да постоји основ и спремност реализатора за њихово даље унапређивање.

У оцени остварености циљева и исхода, са посебном пажњом су анализирана мишљења ученика, наставника, директора, екстерног и интерног носиоца промена, републичког координатора и послодавца, која су, у целини гледано, позитивна. Међутим, све анкетиране циљне групе наводе и одређене примедбе којима треба посветити посебну пажњу. Отклањање поменутих недостатака допринело би даљем унапређивању квалитета и атрактивности овог огледног профила.

На основу наведеног, **предлаже се министру просвете, науке и технолошког развоја да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Стоматолошка сестра – техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. Унапређени наставни план и програм треба да буде резултат заједничког рада представника Заједнице медицинских школа (наставници општеобразовних и стручних предмета), послодаваца, Министарства здравља и Коморе медицинских сестара и здравствених техничара. До утврђивања коначног предлога програма, предлажемо да програм задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.**

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА
ФАРМАЦЕУТСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви стручног образовања за **четворогодишњи образовни профил Фармацеутски техничар** – оглед су:

- оспособљавање за стручни рад у области: чувања и промета сировина и амбалаже и медицинских средстава; чувања, израде и промета фармацеутских, парафармацеутских, козметичких и фито препарата и
- оспособљавање за: извођење контроле квалитета сировина и готових производа; извођење основних биохемијских анализа.

Очекивани исходи стручног образовања

Након завршеног образовања за овај профил, ученик треба да стекне знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о коришћењу стручне терминологије– о стручној литератури у прописима и области чувања и промета сировина и амбалаже и медицинских средстава; чувања, израде и промета готових препарата– о основним принципима добре произвођачке праксе– о врстама, особинама, начину израде и примени фармацеутских, парафармацеутских, козметичких и фито препарата– о принципу рада и особинама уређаја у индустријској фармацеутској производњи– о методама стерилизације у фармацеутској пракси– о начинима вођења евиденције о изради – производњи у фармацеутској пракси– о коришћењу рачунара у обради података– о основама комуникације– о основама економисања и материјалног пословања– о начину вођења лабораторијске евиденције– о биолошком извору дрога, њиховој идентификацији и активним састојцима– о квалитативним и квантитативним методама анализе сировина, полупроизвода и готових производа– о основним биохемијским анализама– о примени поступака прве помоћи
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– коришћења стручне литературе у фармацеутској пракси– правилне израде фармацеутских, парафармацеутских, козметичких и фито препарата– припреме материјала и праћења параметара индустријске производње– припремања услова и извођења метода стерилизације у фармацеутској пракси– попуњавања евиденције о изради – производњи у апотеци, галенској лабораторији и индустрији

	<ul style="list-style-type: none"> – професионалне одговорности, комуникације и тимског рада – попуњавања лабораторијске евиденције – вршења идентификације и обраде дрога – вршења квалитативне и квантитативне методе анализе сировина, полупроизвода и готових производа – вршења основне биохемијске анализе – примене поступака прве помоћи
Стручне компетенције	<ul style="list-style-type: none"> – извођења поступака израде фармацеутских, парафармацеутских, козметичких и фито препарата у магистралним и галенским условима; – припреме услова и праћења параметара индустријске производње; – учествовања у промету сировина, амбалаже, медицинских средстава и готових производа према законским прописима – извођења идентификације и обраде дрога – израде и стандардизације аналитичких реагенаса и извођење квалитативних и квантитативних аналитичких метода и основних биохемијских анализа

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Фармацеутски техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет програма Фармацеутски техничар – оглед према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену огледног профила Фармацеутски техничар у целини.

Квалитет програма огледа

Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката, исказујући степен слагања са тврдњама на петостепеној скали Ликертовог типа. Такође, на свако питање наставници су имали прилику да одговоре са „немам довољно сазнања“.

Према процени наставника, највећи квалитет овог програма огледа представљају методе и услови рада у настави. Такође, наставници су веома задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу и квалитетом модуларне наставе. Наставници су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра, али је и овај аспект квалитета уопштено позитивно оцењен. Овај аспект је уједно и место највећег разилажења у проценама наставника. Детаљнији приказ налази се у *Табели 1*.

Табела 1 – Процена различитих аспеката квалитета огледног програма

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.69	0.921	3.83	1.25	5.00	41
Квалитет модуларне наставе	4.02	0.645	4.00	2.60	5.00	40
Методе и услови рада	4.04	0.780	4.00	2.00	5.00	41
Усавршавање наставног кадра	3.45	1.091	3.30	1.60	5.00	40
Квалитет матурског испита	3.97	0.874	4.16	2.00	5.00	33
Квалитет праћења програма огледа	3.60	0.901	3.50	1.50	5.00	36
Релевантност програма огледа за заједницу	4.03	0.915	4.00	2.00	5.00	34

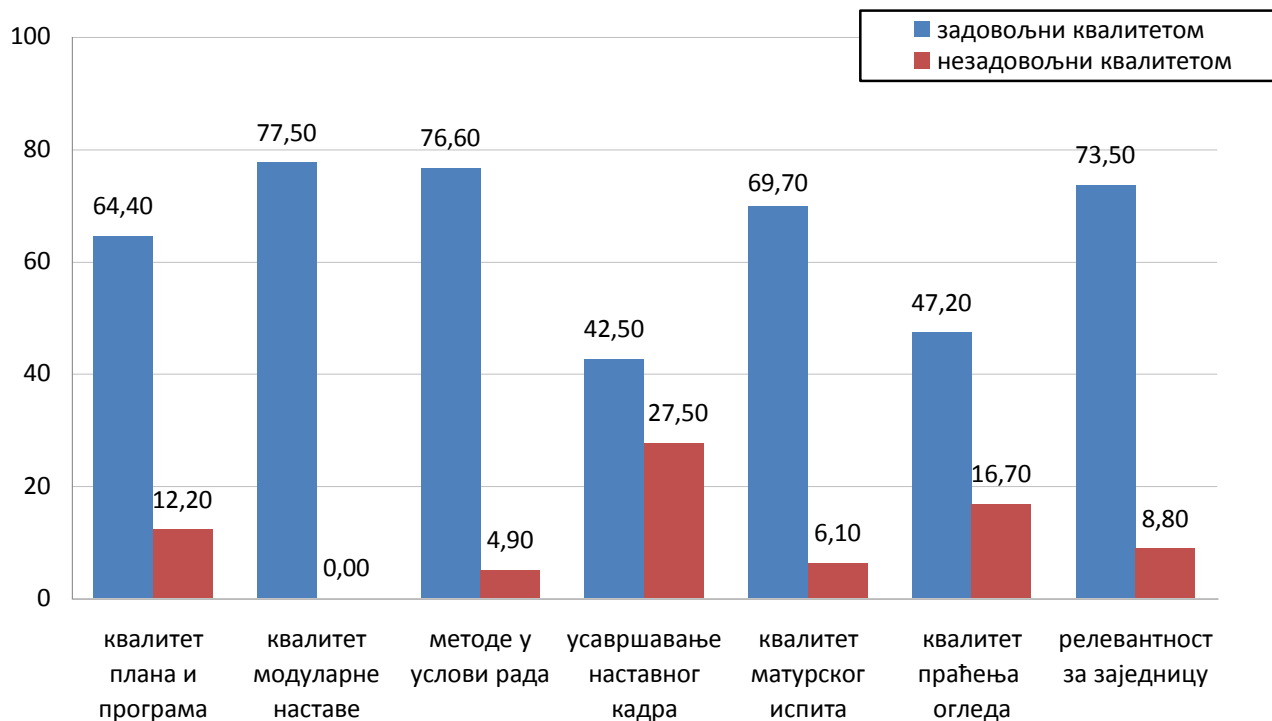
Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени ($AS=4.19$, $SD=0.557$), док највећи проблем представља однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета ($AS=3.57$, $SD=1.267$). У погледу квалитета модуларне наставе, највећим квалитетом сматрају погодност модуларне наставе за рад у стручним предметима ($AS=4.19$, $SD=0.738$), као и чињеницу да исходи образовања у стручним предметима омогућавају квалитетно планирање рада наставника ($AS=4.23$, $SD=0.774$). Највећи проблем виде у томе да исходи модула не пружају јасне критеријуме за оцењивање и праћење напредовања ученика ($AS=3.77$, $SD=1.215$), али се мишљења наставника по овом питању веома разилазе. Када су методе и услови наставе у

питању, наставници дају највише оцене начину процене остварености исхода, односно различитим начинима проверавања знања ($AS=4.41$, $SD=0.637$), док најмање оцене дају континуираности процене напредовања ученика ($AS=3.92$, $SD=0.882$). У погледу квалитета матурског испита, као највећи квалитет наставници истичу да приручник о полагању матурског испита омогућава квалитетну припрему ученика ($AS=4.44$, $SD=0.712$), док као најмање квалитетан аспект виде недовољно добру осмишљеност начина на који се спроводи матурски испит ($AS=3.79$, $SD=1.264$). Ипак, процене свих аспеката налазе се у позитивном делу скале, те су и најлошије процењени аспекти углавном оцењени позитивно.

Када је праћење програма огледа у питању, наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма ($AS=3.85$, $SD=0.834$), док сматрају да је спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОБ-а могло више допринети унапређивању рада у школама ($AS=3.33$, $SD=1.241$). У погледу аспеката квалитета везаних за релевантност огледа за заједницу, наставници извештавају да њихова школа, осим на матурском испиту, остварује и друге видове сарадње са социјалним партнерима током реализације огледног профила ($AS=4.37$, $SD=0.742$). Такође, сматрају да овај образовни профил одговара потребама тржишта рада ($AS=4.06$, $SD=1.031$) као и потребама послодаваца ($AS=4.03$, $SD=1.066$).

Као најлошије процењен аспект квалитета, према извештају наставника, истиче се усавршавање наставног кадра. Наиме, наставници углавном дају средишње оцене. Ипак, све оцене су у просеку веће од 3, што говори да су наставници свеукупно ипак задовољни квалитетом овог аспекта, али да су задовољни нешто мање него осталим аспектима квалитета.

На *Графикону 1* дат је упоредни преглед процената наставника задовољних, односно незадовољних сваки од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом коришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за незадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспекту налазио између 2.5 и 3.5 означени су као неутрални и нису представљени на графикону.

Графикон 1: Упоредни приказ (не)задовољства наставника различитим аспектима квалитета програма огледа

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног профила. Резултати су показали да значајне разлике између ове две групе наставника не постоје. Односно, могло би се рећи да обе групе наставника на исти начин процењују квалитет свих аспеката програма. Изузетак је ставка која се односи на препоручену литературу за стручне предмете ($t=2.885$, $df=27.995$, $p<0.01$), где наставници општеобразовних предмета сматрају да је литература за стручне предмете квалитетнија него што то мисле наставници стручних предмета.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника у погледу тога шта су највеће предности, а шта недостаци овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност да изабере три од 14 понуђених могућности који се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у Табелама 2 и 3.

Табела 2 – Приказ предности огледног програма

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	28	23.3	70.0
Припремљеност за свет рада	13	10.8	32.5
Услови и опрема за извођење практичне наставе	11	9.2	27.5
Начин рада наставника на часовима	10	8.3	25.0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	9	7.5	22.5
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	9	7.5	22.5
Предвиђен број часова стручних предмета	9	7.5	22.5
Велика могућност за запослење	8	6.7	20.0
Понуда изборних предмета	7	5.8	17.5
Модуларна настава	5	4.2	12.5
Укупна понуда наставних предмета	5	4.2	12.5
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	4	3.3	10.0
Оцењивање ученика	1	0.8	2.5
Препоручена литература	1	0.8	2.5

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и начин рада наставника на часовима. Сваку од понуђених могућности најмање један наставник оценио је као предност овог огледног програма.

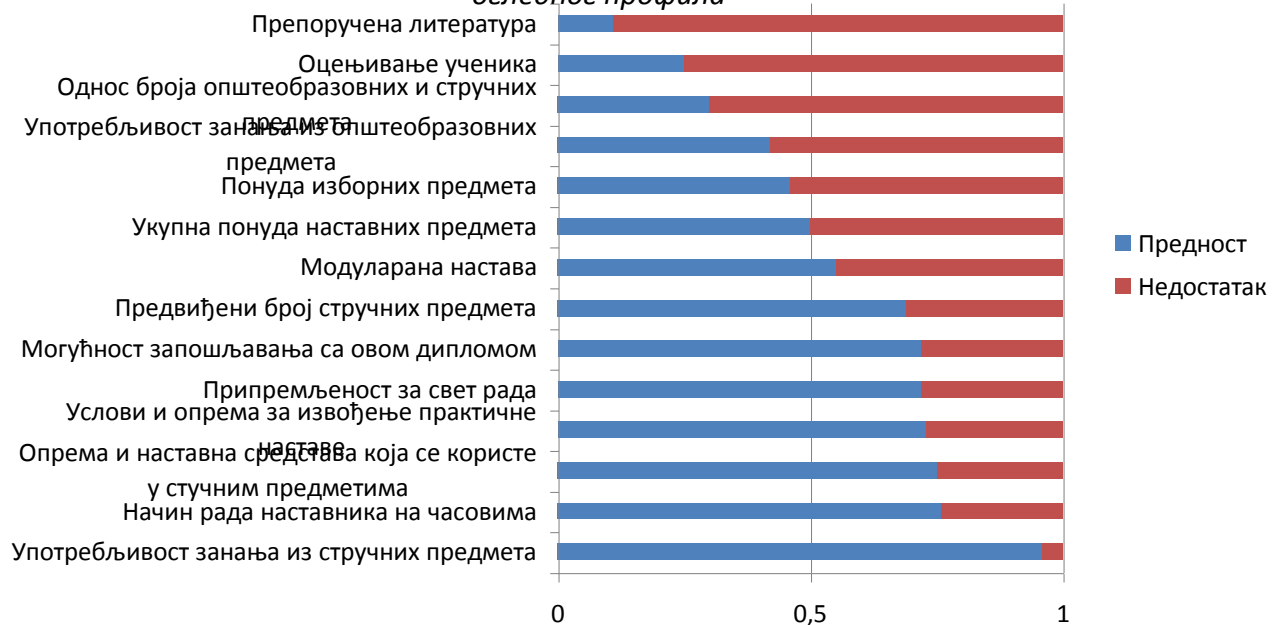
Табела 3 – Приказ недостатака огледног програма

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	12	17.1	42.9
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	9	12.9	32.1
Понуда изборних предмета	8	11.4	28.6
Препоручена литература	8	11.4	28.6
Слаба припремљеност за свет рада	6	3.1	8.1
Укупна понуда наставних предмета	5	7.1	17.9
Услови и опрема за извођење практичне наставе	4	5.7	14.3
Модуларна настава	4	5.7	14.3
Предвиђен број часова стручних предмета	4	5.7	14.3
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	3	4.3	10.7
Начин рада наставника на часовима	3	4.3	10.7
Тешко се могу запослити са овом дипломом	3	4.3	10.7
Оцењивање ученика	3	4.3	10.7
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	1	1.4	3.6

С друге стране, као највећи недостатак овог огледа наставници виде слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Може се приметити да је сваку од понуђених могућности као недостатке образовног профила навео најмање један наставник.

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ процене свих аспеката огледа од стране наставника. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од понуђених могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, најслабију тачку огледног профила, по мишљењу наставника, представља препоручена литература, док се као највећа предност издваја употребљивост знања из стручних предмета. У погледу других аспеката, мишљења наставника су углавном подељена. На *Графикону 2* може се видети да ли је сваки појединачни аспект процењен као предност или као недостатак.

Графикон 2: Упоредни приказ предности и недостатака различитих аспеката огледног профила

Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли наставници општеобразовних предмета дају сличне процене као наставници стручних предмета и обрнуто. Мишљења две групе наставника по питању предности програма углавном су веома слична. Обе групе наставника издвајају употребљивост знања из стручних предмета као највећу предност овог образовног профила. С друге стране, када су недостаци програма огледа у питању, наставници се углавном не слажу. Може се рећи да у оквиру целе групе постоји релативно дисперзивно одговарање, те се таква слика реплицира и на нивоу појединачних група. Дакле, ниједан аспект се не издваја као апсолутни недостатак овог образовног програма, како на нивоу целог узорка, тако и на нивоу појединачних група.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је 83,33%. Наставници се углавном слажу у погледу ове процене. Наиме, ниједан

наставник не оцењује оствареност норматива простора и опреме мањим од 50%, док чак трећина сматра да је норматив у потпуности остварен.

У погледу опреме, наставници истичу недостатак опреме за поједине предмете, посебно за Фармакологију. У Табели 4 приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу имала приоритет у набавци.

Табела 4 – Приказ стручне опреме која би требало да има приоритет у набавци

Категорија	% одговора	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Стручна опрема	73%	Дигестор	4
		Аутоклав и ел. инсталације за монтирање аутоклава	2
		Дестилатор	1
		Централни лабораторијски сто	1
		Опрема за кабинет за фармакологију	3
Друге врсте опреме	27%	Рачунари	1
		Боља вентилација у лабораторијама	1
		Радни столови и полице	1
		Видео-бим	1

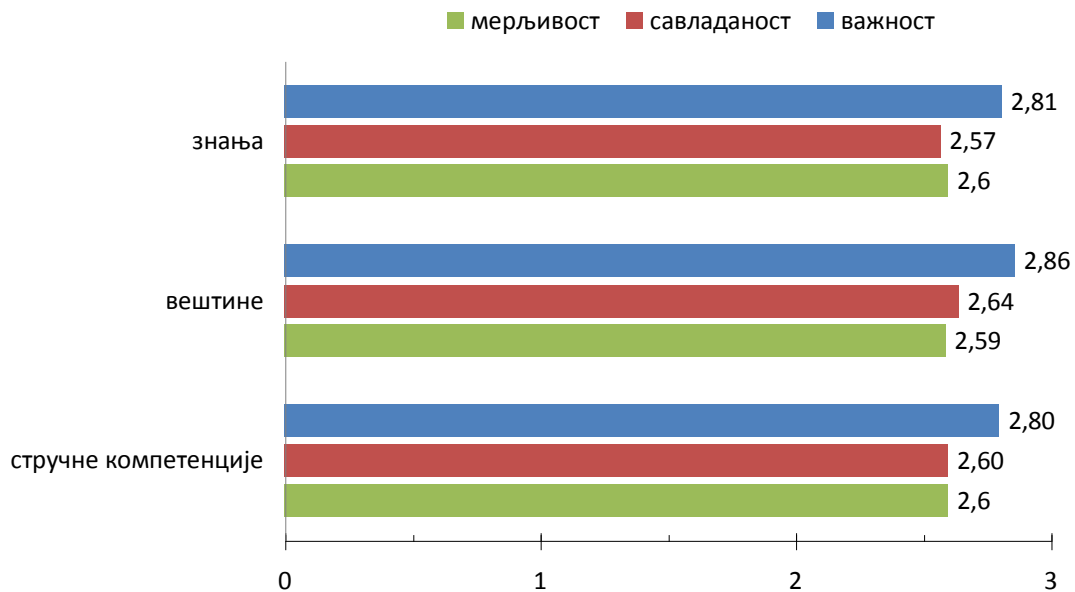
Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 5 можемо видети, наставници су проценили важност, савладаност и мерљивост веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

Табела 5 – Приказ процене важности, савладаности и мерљивости исхода стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.81	0.237	2.92	2.25	3.00
	вештине	2.86	0.383	2.91	2.45	3.00
	стручне компетенције	2.80	0.269	2.90	2.20	3.00
Савладаност	знање	2.57	0.354	2.60	2.00	3.00
	вештине	2.64	0.383	2.81	1.91	3.00
	стручне компетенције	2.60	0.443	2.80	2.00	3.00
Мерљивост	знање	2.54	0.400	2.71	2.00	3.00
	вештине	2.59	0.456	2.63	1.50	3.00
	стручне компетенције	2.60	0.443	2.80	2.00	3.00

На *Графикону 3* упоредо су приказане процене важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника. Као што се може видети на графикону, наставници су веће оцене давали важности свих исхода него њиховој савладаности и мерљивости.

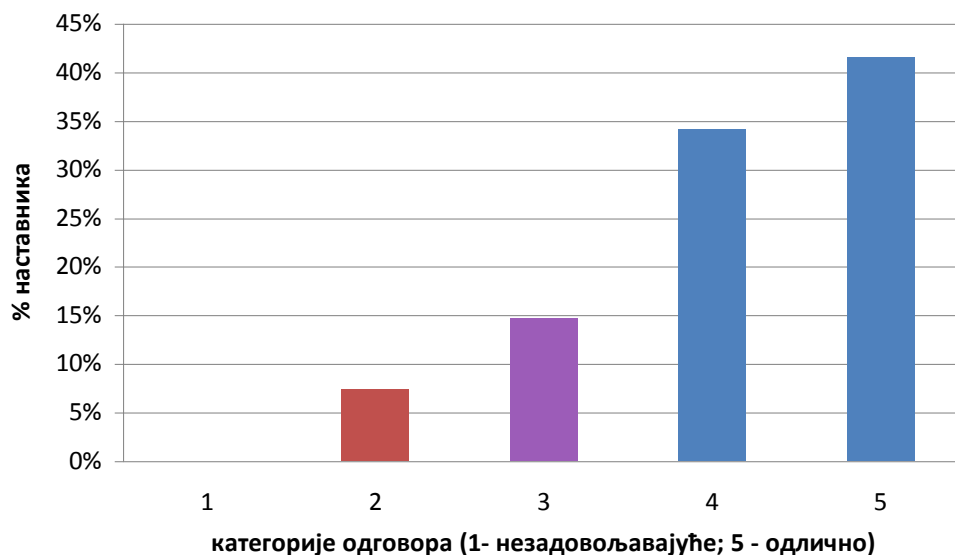

Графикон 3: Упоредни приказ важности, савладаности и мерљивости исхода од стране наставника

На нивоу појединачних исхода, наставници су као најмање важан исход оценили припреме услова и праћења параметара производње ($AS=2.58$), док је важност свих осталих исхода процењена оценама између 2.60 и 3, што сугерише да наставници сматрају да су сви постављени исходи веома важни. С друге стране, када су савладаност и мерљивост у питању, сви исходи су процењени веома позитивно, осим знања о основама комуникације (савладаност: $AS=2.23$, мерљивост: $AS=2.15$), знања о основним биохемијским анализама (савладаност: $AS=2.31$, мерљивост: $AS=2.38$), вештине попуњавања евиденције о изради – производњи у апотеци, галенској лабораторији и индустрији (савладаност: $AS=2.33$, мерљивост: $AS=2.17$). На крају, могло би се закључити да наставници релативно високо оцењују важност, савладаност и мерљивост готово свих предвиђених исхода за овај програм.

Сумарна оцена реализације огледа од стране наставника

Наставници су програм огледа у просеку оценили позитивно ($AS=4.12$, $SD=0.939$). Највећи број наставника заокружио је 5 као општу оцену реализације овог огледног програма. Само два наставника нису дала сумарну оцену. На *Графикону 4* представљене су учесталости сумарних оцена.

Графикон 4: Приказ учесталости сумарних оцена наставника о реализацији огледа

Наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 17 (41,5%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Њих 7 (17,1%) сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 15 наставника (36,6%) сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Ниједан наставник није мишљења да би са програмом требало прекинути, док два наставника нису одговорила на ово питање. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у Табели 6, која следи.

Табела 6 – Препоруке наставника за измене које је потребно унети у програм

Одговор	Препорука/Образложење	Број наставника
Наставити огледни програм уз мање измене	Модуларати све општеобразовне предмете	1
	Ревидирати садржај појединих стручних предмета	1
	Ревидирати матурски испит	1
	Задржати мали број ученика у одељењу	2
	Изменити садржај општеобразовних предмета	2
	Повећати фонд часова математике	1
	Предмет фармакологија поделити у две године	1
	Повећати фонд часова српског језика	1
	Повећати број часова практичне наставе	1
Подржати идеју, али реализовати на другачији начин (увођење значајних измена)	Кориговати однос општеобразовних и стручних предмета у корист општеобразовних предмета	4
	Инсистирати на повезивању градива из општеобразовних и стручних предмета	1
	Више едукације наставника	1
	Смањити број часова прве помоћи	1

Препоруке наставника се доминантно односе на увођење измена у погледу повећања броја општеобразовних предмета и њиховог фонда часова. Ипак највећи број наставника давао је позитивне коментаре на тренутни начин рада, спремност и компетентност ученика након завршеног профила, припремљеност за свет рада и сл.

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Фармацеутски техничар – оглед

Као процену општег квалитета профила ученици дају просечну оцену 4.32 ($SD=0.502$), што представља релативно високу оцену. Само један ученик оцењује квалитет профила оценом 3 (на скали од 1 до 5), док ниједан ученик не даје оцену мању од 3. Готово сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимање (94,4%) и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима (89,9%). Такође, велики број ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекне (87,0%). Највише ученика сматра да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета (84,9%), као и да је оно што се учи корисно за опште образовање (87,0%).

Ученичка процена **услова и опреме за рад** је такође веома висока. Просечна оцена овог аспекта је 4.37 ($SD=0.570$), и као и у претходном случају, само један ученика даје оцену 3 на скали од 1 до 5, док такође само један ученик даје оцену мању од 3. Готово сви ученици сматрају да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (98,1%), да имају довољно практичног рада (92,6%) и да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (94,4%). Такође, већина ученика сматра да користи савремену опрему и уређаје (89,9%). Две трећине ученика сматра да учбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење (64,8%).

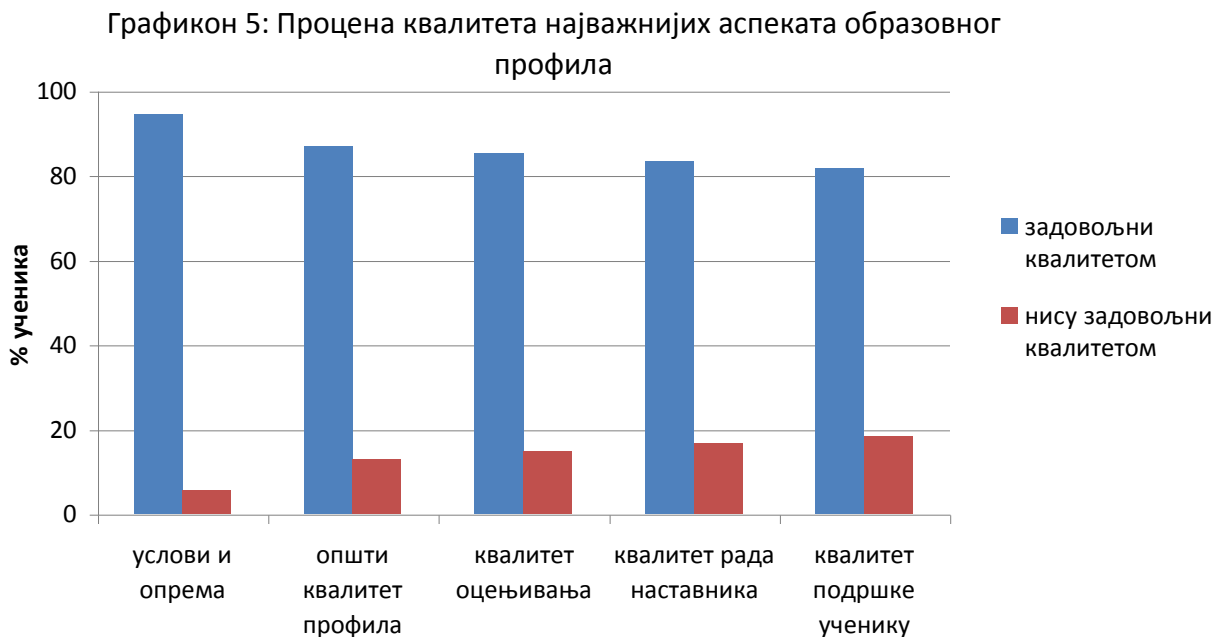
Процена квалитета рада наставника је нешто нижа од процена претходна два аспекта – износи 4.11 ($SD=0.568$). Већина ученика сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (87,0%), као и да предају на јасан и разумљив начин (75,9%). Већина ученика сматра да наставници стручних предмета у довољној мери користе различите изворе информација као што су: интернет, чланци, литература итд (85,2), да наставници активно подстичу тимски рад (87%) и да наставници општеобразовних предмета не улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика (69,5%).

Квалитет подршке ученику од стране наставника веома је високо оцењен. Просечна оцена за овај аспект износи 4.02 ($SD=0.806$). Наиме, више од половине ученика у просеку даје оцену већу од 4 на скали од 1 до 5. Од укупног узорка, 77,8% ученика сматра да наставници не раде додатно са ученицима који им се обрате за помоћ, док 79,6% ученика сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Ученичка процена **квалитета оцењивања** је, као и у претходним случајевима, веома висока. Просечна оцена износи 4.30 ($SD=0.538$), при чему ниједан ученик не оцењује квалитет овог аспекта оценом мањом од 3. Уопште узев, ученици сматрају да је оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета праведно. Више од половине ученика сматра да су упутства и инструкције за рад јасне (76,9 %). Готово сви ученици сматрају да наставници користе различите начине оцењивања, како на стручним (100%), тако и на општеобразовним предметима (96,3%).

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се **сумарна оцена квалитета образовног профила**. Просечни скор ученичке процене квалитета износи 4.26 ($SD=0.699$), при чему сви ученици оцењују квалитет оценом већом од 3.

На *Графикону 5* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 3.5). Као што се са графикана види, највише је ученика задовољних условима и опремом која се користи на часовима, а најмање квалитетом подршке коју добијају од наставника. Према овом критеријуму, можемо рећи да је број ученика који нису задовољни квалитетом подршке коју добијају од наставника нешто мањи од 20%.

Предности и недостаци огледног програма

Ученицима је постављено питање о највећим предностима и недостацима овог огледног профила. Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три

који би представљали њихово мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Приказ предности огледног профила према мишљењу ученика

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	37	22.8	68.5
Услови и опрема за извођење практичне наставе	21	13.0	38.9
Припремљеност за свет рада	20	12.3	37.0
Лако се могу запослити са овом дипломом	16	9.9	29.6
Предвиђен број часова стручних предмета	16	9.9	29.6
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	13	8.0	24.1
Понуда изборних предмета	12	7.4	22.2
Начин рада наставника на часовима	12	7.4	22.2
Модуларна настава	11	6.8	20.4
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	2	1.2	3.7
Оцењивање ученика	1	0.6	1.9
Укупна понуда наставних предмета	1	0.6	1.9
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	0	0	0

Табела 8 – Приказ недостатака огледног профила према мишљењу ученика

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	22	24.4	62.9
Уџбеници и приручници из којих се учи	20	22.2	57.1
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	15	16.7	42.9
Понуда изборних предмета	8	8.9	22.9
Предвиђен број часова стручних предмета	5	5.6	14.3
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	5	5.6	14.3
Услови и опрема за извођење практичне наставе	5	5.6	14.3
Оцењивање ученика	3	3.3	8.6
Модуларна настава	3	3.3	8.6
Слаба припремљеност за свет рада	2	2.2	5.7
Начин рада наставника на часовима	1	1.1	2.9
Укупна понуда наставних предмета	1	1.1	2.9
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	0	0	0
Тешко се могу запослити са овом дипломом	0	0	0

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа упоредни приказ свих аспеката. На *Графикону б* приказане су пропорције процене сваке од понуђених могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, три аспекта који представљају најслабије тачке огледног профила, по мишљењу ученика, јесу уџбеници и приручници из којих

се учи и употребљивост знања из општеобразовних предмета. Однос броја општеобразовних и стручних предмета, као и оцењивање ученика, углавном се оцењују као недостаци, док су мишљења у погледу укупне понуде наставних предмета подељена. С друге стране, сви остали аспекти се оцењују углавном као предности, а могућност запошљавања са овом дипломом и употребљивост знања из стручних предмета ученици процењују искључиво као предности.

Графикон 6 : Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

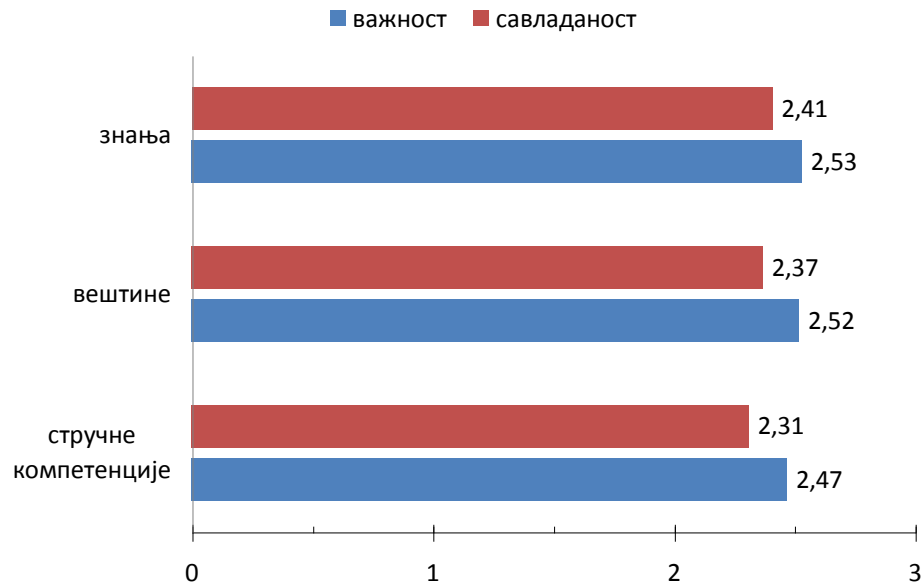
Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из Табеле 9 можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност релативно високим оценама (најмања оцена износи 2.31). Дакле, могло би се закључити да ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери свладали.

Табела 9 – Ученичка процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.53	0.347	2.56	1.54	3.00
	вештине	2.52	0.423	2.47	1.55	3.00
	стручне компетенције	2.47	0.423	2.50	1.40	3.00
Савладаност	знање	2.41	0.398	2.42	1.47	3.00
	вештине	2.37	0.421	2.42	1.55	3.00
	стручне компетенције	2.31	0.397	2.40	1.40	3.00

На *Графикону 7* упоредо су приказане ученичке процене важности и савладаности исхода. У оквиру свих исхода, ученици дају веће оцене важности исхода него што процењују да су их успешно савладали. Ипак, све процене су у позитивном делу скале, те можемо закључити да су ученици ипак задовољни и савладаношћу свих исхода.

Графикон 7: Упоредни приказ савладаности и важности исхода стручног образовања

На нивоу појединачних исхода, ученици су као најмање важне исходе оценили коришћење рачунара у обради података (AS=2.19) и знања о основама економисања и материјалног пословања (AS=2.14). Као најмање савладане исходе ученици оцењују знања о основама економисања и материјалног пословања (AS=1.90), вештине припреме материјала и праћења параметара индустријске производње (AS=1.91), вршење основних биохемијских анализа (AS=1.94) и припрему услова и прећења параметара индустријске производње (AS=1.89). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују вештине правилне израде фармацеутских и парафармацеутских козметичких и фито препарата (AS=2.93).

Процена припреме за матурски испит у огледном профилу

Када је припрема за матурски испит у питању, највећи број ученика (31) још увек се не припрема за овај испит. Од ученика који су почели са припремама, највећи број њих (13) се припрема уз помоћ наставника – ментора. Њих троје се припремају на редовним часовима, радећи задатке из збирке као припрему матурског испита, а њих шест има посебне часове за припрему.

На питање да процене квалитет подршке коју им пружа ментор у припреми за матурски испит, ученици углавном одговарају да су задовољни подршком (60%). С друге стране, два ученика (8%) су делимично задовољна, а 8 ученика (32%) изјављује да им није додељен ментор.

На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за матурски испит, девет ученика одговорило је потврдно, док 44 ученика није имало прилику да се упозна са задацима, а један ученик није одговорио на ово питање. Од ученика који су имали прилику да се упознају са задацима, њих осам је проценило да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника, а један ученик сматра да му је за већину задатака потребна помоћ наставника.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, по 26 ученика (48,1%) верује да је у потпуности спремно за свет рада, односно да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе, а два ученика се нису изјаснила. Дакле, половина ученика верује да су спремни док половина сматра да им је потребно још рада и усавршавања. У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (88,1%) планира наставак школовања, док шест ученика планира да се запосли.

Значајно је да би већина испитиваних ученика (77,8%) изабрала поново овај огледни профил, при чему би њих 11% то учинило само ако би се увеле мање промене, а један ученик ако би се увеле веће измене. Само два ученика се изјашњавају да не би изабрали овај програм, док три ученика нису одговорила на ово питање.

4. Заинтересованост ученика за упис у профил Фармацеутски техничар – оглед

Према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете, науке и технолошког развоја, може се закључити да је интересовање ученика за овај профил стабилно и да ученици показују интересовање, о чему говоре подаци у *Табели 10*. О заинтересованости ученика говоре и подаци о томе колико ученика овај профил наводи на једном од прва три места у листи жеља за упис у средње школе – у просеку сваке године на једно место конкурише, на овој позицији уписаних жеља, 6 или 7 ученика.

Табела 10 – Број ученика уписаних у профил Фармацеутски техничар – оглед према школским годинама

Школа	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Фармацеутско-физиотерапеутска школа, Београд	40	40	40	40	40	40	40
Медицинска школа, Ужице	20	/	/	/	/	/	/
Медицинска школа, Зрењанин	/	20	20	20	21	20	20

Према бодовима са којима се ученици уписују у профил Фармацеутски техничар – оглед, може се закључити да се ради о најбољим ученицима. Просечан број бодова за упис из године у годину био је 97–98, минималан број 95, а о максималном броју бодова може се закључити да постоје и ученици освајачи републичких награда на такмичењима из предмета чији је организатор Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

5. Мишљење директора о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила

Мишљење о квалитету и реализацији најважнијих аспеката огледног профила Фармацеутски техничар дала су оба директора (профил се реализује у две школе), као и екстерни и интерни носиоци промена из Фармацеутско-физиотерапеутске школе у Београду. У обе школе – Медицинској школи у Зрењанину и Фармацеутско-физиотерапеутској школи у Београду овај огледни профил реализује се већ девет школских година.

На основу одговора оба **директора** може се закључити да је иницијатива за увођење овог огледног профила потекла од Удружења медицинских школа, а подржана је од стране Министарства просвете и науке. Као разлог за увођење огледа наводе се иновирање наставних програма у складу са развојем струке, односно велико интересовање за овај огледни профил као и за осавремењавање и усавршавање васпитно-образовног рада. У случају Медицинске школе у Зрењанину, оно што је претходило увођењу огледног профила Фармацеутски техничар јесте анализа тржишта рада, при чему су резултати указивали на неажурност тржишта, а локална самоуправа је изразила сагласност да се оглед уведе.

Када је реч о интересовању ученика за упис у овај огледни профил, од почетка увођења огледа у школу директори истичу да је оно велико и да су одељења увек била у потпуности попуњена и то махом ученицима одличног успеха. У Фармацеутско-физиотерапеутској школи доња граница

при упису износи око 97 поена. Имајући у виду све школске године, директори наводе да су изузетно задовољни успехом и радом ученика. О томе сведочи њихов успех на такмичењу, однос према обавезама током године, позитивни међуљудски односи, учешће у свим школским активностима и секцијама и сл. Као што се може закључити на основу претходног, директори су изразили задовољство знањем ученика у овом огледном профилу истичући како су ови ученици увек постизали најбољи успех на нивоу школе током свих година реализације огледа. Са подацима о кретању ученика по завршетку школовања, директор Медицинске школе из Зрењанина није био упознат, док директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе наводи да највећи број ученика наставља образовање, а мањи број ученика се запошљава у струци, при чему је присутан недостатак овог профила на тржишту рада.

Наставници обе школе учествовали су у изради наставног плана и програма за овај огледни профил. Тимски рад наставника у овом огледном профилу један директор оценио је оценом три, а други оценом пет. Директор Медицинске школе, који је дао лошију оцену, наводи да је тимски рад био израженији у почетку, посебно када је требало урадити нове наставне програме, али временом је пала мотивација и све је „помало отишло у колотечину“, те бољи тимски рад постоји тренутно само код ужестручних предмета. Када је реч о ставу наставника који нису укључени у оглед, директор друге школе наводи да наставници стручних предмета подржавају оглед, док наставници општеобразовних предмета показују забринутост за фонд часова.

Према мишљењу директора Медицинске школе у Зрењанину, наставни план и програм за овај огледни профил је квалитетнији и комплетнији од старих програма и даје више смерница и боље описује исходе. Директорка школе из Београда наводи да је програм изузетно квалитетан, али и да је неопходно да наставни план и програм прати и иновације сходно развоју науке у овом профилу. Када је реч о његовој реализацији, директори истичу да су задовољни начином на који се реализује огледни наставни план и програм у обе школе. Они наводе и да су се школе, при реализацији огледа, у великој мери придржавале наставног плана и програма уз минимална одступања. Према мишљењу директора Медицинске школе, након деветогодишње примене нема потребе за променама у програму, док директорка Фармацеутско-физиотерапеутске школе сматра да је потребно увести општу и стручну матуру и направити методолошко праћење реализације наставних планова и програма.

Како се сазнаје, факултативни програми нису развијани у оквиру овог огледног програма ни у једној од школа у којима се реализује овај огледни профил. Када је реч о организационим новинама које су уведене током реализације огледа, наводи се професионална пракса која се остварује два пута недељно, а после другог и трећег разреда остварује се професионална пракса у апотеци током летњег распуста. Организационе новине уведене у редовну наставу односе се на редовније контролисање постигнућа ученика (тестови и тестови практичних вежби), самосталнији рад ученика на вежбама и рад са већим бројем апарата и уређаја (Медицинска школа), односно оне су се уводиле кроз обуку наставника и учешће у домаћим и иностраним пројектима (Фармацеутско-физиотерапеутска школа).

Као тешкоће на које се наилазило током реализације огледа наводе се: отпор наставника општеобразовних предмета услед смањења недељног фонда часова, укидање неких предмета као обавезних и њиховог укључивања у листу изборних предмета, као и тешкоће финансијске природе које су последица недостатка материјала за реализацију практичне наставе. Како се даље наводи, нема проблема који није решен у досадашњој реализацији овог огледа. Тешкоће са којима су се сами директори сусретали односе се на новине и промене које су код наставника изазивале одређен степен неповерљивости и неизвесности, односно на мали број акредитованих семинара за стручне предмете и недовољна финансијска средства за континуирана стручна усавршавања.

Када је реч о одређеној врсти помоћи односно подршке током реализације огледног профила Фармацеутски техничар, директори наводе да је она била присутна. Како се даље наводи, Медицинска школа је од CARDS-а добила потребну опрему, апарате и уређаје за стручне предмете, а Фармацеутско-физиотерапеутска школа је поред поменутог добијала помоћ и подршку од стране Министарства просвете и науке, Општине Звездара, Градског секретаријата за образовање и родитеља.

На питање „Колико сте задовољни постигнутим резултатима огледа у целини?“ директори одговарају да су веома задовољни. Посебно су задовољни постигнутим резултатима, а ученици су одлично оцењивани од стране социјалног партнера, лако се уписују на жељене факултете, а реч је о једном од најтраженијих образовних профила. Када би се поново почињало са овим огледним програмом, према мишљењу директора, не би требало ништа мењати. Када је реч о добитима од овог огледа које би се могле применити односно искористити у систему образовања, директори издвајају рад са мањим бројем ученика и професионалну праксу.

6. Мишљење интерног и екстерног носиоца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката образовног профила Фармацеутски техничар – оглед

Анализом одговора **интерног и екстерног носиоца** промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи, који су током интервјуа исцрпно одговарали на иста питања као и директори школа, може се уочити висока сагласност у ставовима ова два испитаника. Исто тако, очигледна је и висока сагласност међу њиховим и одговорима директора поменутих школа. Услед чињенице да разлике у мишљењу између директора и интерног и екстерног носиоца промена, када је реч о најважнијим аспектима огледног профила Фармацеутски техничар, готово не постоје у наставку и неће бити приказани одговори на сва питања обухваћена упитником.

Носиоци промена наглашавају да су веома задовољни стеченим знањем ученика и оспособљеношћу за њихову примену што се, како се наводи, потврђује учешћем на бројним сајмовима у оквиру којих ученици овог профила презентују своја практична и теоријска знања. Задовољство успехом и радом ученика овог образовног профила, како наводе, деле и социјални

партнери на наставним базама као и професори на факултету. На основу постојећих налаза испитаници закључују и да је проценат ученика који по завршетку школе уписују одговарајуће високе струковне школе или факултете веома висок.

На основу одговора оба носиоца промена у Фармацеутско-физиотерапеутској школи, може се закључити да наставни план и програм за огледни профил Фармацеутски техничар сматрају врло квалитетним. Посебно значајним наводе то што су наставне планове и програме радили сами наставници и што су у изради програма учествовали стручњаци из свих релевантних здравствених установа у нашој земљи. Како се даље наводи, наставни план и програм за овај образовни профил је осавремењен и иновiran увођењем модула, а сама концепција програма, препоручених садржаја, дефинисаних исхода и критеријума оцењивања је одлично конципирана па самим тим наставник има јасну слику шта, како и на који начин треба успешно да ради. Као нарочито позитивна страна програма огледа наводи се заступљеност стручних предмета са 60%, као и реализација блок-наставе и професионалне праксе која ученицима омогућава да се упознају са реалним светом рада, стекну искуство у раду са клијентима и упознају и препоруче се послодавцима. У складу са претходно наведеним, носиоци промена истичу да су у потпуности задовољни реализацијом огледног наставног плана и програма, посебно наглашавајући да њихова школа има изузетне услове за реализацију практичних вежби у оквиру галенске лабораторије, која је опремљена најсавременијим апаратима и инструментима који се користе у фармацији. Такође, интерни носилац промена напомиње да је посебно важна иновација коју су увели сами наставници, а то је реализација блок-наставе из предмета Фармакофизија у другом и трећем разреду на Авали, као наставној бази, где ученици бораве седам дана.

Оно што је потребно променити, према мишљењу екстерног и интерног носиоца промена, јесте интензивирање сарадње са наставним базама. Како наводе, овај проблем би морао да се реши системски и предлажу да Министарство просвете, науке и технолошког развоја потпише протоколе о сарадњи са Министарством здравља како би се ученицима омогућило да стичу практична знања у здравственим установама. Такође, екстерни носилац промена сматра да је потребно направити програм полагања опште и стручне матуре како би се ученици што пре определили које ће изборне предмете полагати.

7. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације профила Фармацеутски техничар – оглед

Своје мишљење о огледном профилу дала је координаторка која послове координације обавља већ девету годину, што значи да има континуитет у праћењу. На основу одговора у упитницима, координаторка закључује да су наставници задовољни огледним образовним програмом, при чему се наводи да приликом процењивања наставници углавном сагледавају предмет који предају, а не огледни програм у целини. Најчешће замерке наставника на огледни

програм односе се на: неповољан однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета, обим и садржај модула и неадекватну опремљеност наставним средствима за реализацију наставе.

На основу сагледавања програма огледа у целини, према мишљењу координаторке, програм огледа Фармацеутски техничар заслужује оцену 4. Када је реч о сумарној описној оцени садржаја програма огледа у целини, као и о сумарној процени квалитета реализације програма огледа, координатрка даје исцрпне одговоре.

Одговор координаторке који представља описну **оцену квалитета садржаја програма**, због своје информативности, биће представљен у целости и он гласи:

- *садржај програма огледа у целини је веома добар и доноси извесно освежење и новине које до сада у настави нисмо имали;*
- *програм, пре свега, садржи детаљније исходе образовања, што наставнику може бити од велике помоћи у припреми и реализацији наставе;*
- *наставни садржаји општих предмета нису у потпуности модулирани и усклађени са стручним предметима, али то се код неких предмета ни не може очекивати;*
- *наставни садржаји стручних предмета остављају мало простора за константне новине у струци, које су несумњиво присутне и то готово свакодневно. За то је посебно важна улога социјалних партнера, који се укључују у оквиру вежби у блоку и професионалне праксе;*
- *програм огледа садржи и детаљнија упутства за реализацију наставних садржаја, што наставницима много олакшава посао, нарочито младим колегама без великог радног искуства у настави;*
- *препоручена литература за реализацију предмета/модула је још једна добра новина, мада је можда било више замерки на рачун уџбеника за оглед;*
- *предвиђен фонд часова за поједине модуле више не би требало да представља проблем у реализацији наставе, јер је у већини случајева број часова за поједини модул формиран на основу важности информација и градива које се у оквиру модула обрађује – можда има простора за мале дораде у том погледу;*
- *препоручени начини оцењивања у оквиру програма/модула сваког предмета знатна су олакшица за реализацију наставе;*
- *матурски испит је, наравно, олакшан постојањем збирке познатих питања и задатака, али много комплетније сагледава стручну оспособљеност ученика него раније;*
- *по завршетку образовања ученици су потпуно оспособљени за самостално укључивање у процес рада.*

Закључак координаторке на ово питање указује на то да је програм огледа један целовит и комплетан документ, који садржи све неопходне елементе за правилно вођење ученика кроз процес образовања за дати образовни профил.

Сумарна описна **оцена квалитета реализације програма огледа** у школама коју координаторка износи гласи:

- *основни проблем у реализацији наставе огледа се у коментарима наставника: недовољан фонд часова за предмет/модул; неадекватна опремљеност школе одговарајућим материјалима, апаратима, уређајима;*
- *још један проблем, који ће временом бити све израженији, јесте чињеница да наставници стручних предмета немају могућност да прате семинаре везане за струку, па могу доћи у ситуацију да не могу на адекватан начин то да пренесу ученицима;*
- *професионална пракса је прави изазов. Организационо права ноћна мора, јер је сезона годишњих одмора а ученици имају урођен отпор према пракси која се реализује у току „летњег распуста“, али често управо у току праксе науче много о својој будућој професији;*
- *вежбе у блоку које се реализују у оквиру других институција су такође проблем. Социјални партнери су у све лошијој финансијској ситуацији и пред њима су такође велике организационе и институционалне промене, тако да им учестало присуство ученика често представља терет. С друге стране, законски нормативи у производњи лекова веома су строги па се присуство ученика своди на посматрање јер прописи налажу да они не смеју да буду активни учесници у процесу производње лекова. Можда би у том погледу требало размотрити смањење броја часова вежби у блоку ван школе;*
- *мишљења наставника о огледу и успеху огледа су различита. Објективан став је да је програм огледа добро замишљен и да у том правцу треба наставити, можда нешто додати, нешто одузети, али када се то одрази на фонд часова и норму наставника, онда се мишљење наравно мења и то је у потпуности разумљиво. Већина наставника, поготово стручних предмета, слаже се са програмом огледа;*
- *резултати огледних одељења говоре у прилог програму огледа, без обзира на све организационе проблеме и проблеме у реализацији програма. Ученици са лакоћом полажу матуру а мишљења социјалних партнера о њиховим знањима и вештинама су веома позитивна. Зато је, без обзира на све проблеме у реализацији огледа, оцена квалитета реализације програма огледа веома добра.*

На крају, представимо и изнете предлоге за унапређивање програма огледа:

- неопходна је боља опремљеност школа наставним средствима;
- неопходна је перманентна едукација наставника који предају у огледним одељењима;

- увести признавање едукације наставницима стручних предмета на семинарима и конгресима;
- потребна је минимална корекција фонда часова појединих предмета;
- потребно је променити изглед и садржаје дипломе које ученици огледа добијају на крају школовања;
- обим и садржаји модула морају се стално мењати у складу са напретком науке.

8. Мишљење представника послодаваца (чланова комисија за полагање завршног испита) о квалитету профила Фармацеутски техничар – оглед

Послодавци – чланови комисије за матурски испит били су у прилици да путем упитника изнесу мишљење о сопственој улози у комисији за матурски испит, о концепту матурског испита, о сарадњи са школом, као и о оспособљености ученика за успешан рад у струци. Иако се огледни профил Фармацеутски техничар реализује у две школе, упитник је попунила само једна чланица комисије за матурски испит, која је ангажована у Медицинској школи у Зрењанину. Функцију члана комисије обављала је четири године током којих је дала оцену за више од 30 матураната.

Ова чланица комисије за матурски испит оценила је сарадњу школе и послодаваца као одличну. Како у образложењу наводи, сарадња се одвија директно, са међусобним разумевањем и сталним консултацијама. Исто мишљење присутно је и када је реч о оцени концепта матурског испита при чему јој се посебно допада што се испит састоји из три повезана дела. Исто тако, сматра да је улога послодавца у комисији за матурски испит добро осмишљена. Како се у одговору даље наводи, добро је да може да се оцени колико су матуранти спремни да своје знање употребе у пракси, па се на основу тога могу донети и процене да ли су потребне извесне промене у образовању тог профила. Утисак члана комисије је и да је структура ученика уписаних у образовни профил таква да они имају јако висок ниво знања.

Према процени чланице испитне комисије у Медицинској школи у Зрењанину, матуранти су најуспешнији у изради магистралних препарата, док најмање знања и вештина показују када је реч о пријему и отпремању робе. У упитнику је навела и да је као послодавац имала прилике да ради са особама које су завршиле образовни профил Фармацеутски техничар. Према досадашњем искуству, ови запослени се брзо уклапају и прилагођавају средини и условима рада, премда њихова знања и вештине које су током школовања стекли нису у потпуности довољне да могу успешно да раде посао, потребан им је временски период рада у пракси. Оно у чему је примећено да су запослени неспремни за рад јесте директна комуникација са пацијентима. Она сматра и да је самосталност запослених у обављању радних задатака врло добра, али уз контролу старијих колега. Када је реч о пословима/вештинама у којима је запосленима који су завршили овај огледни профил потребна додатна помоћ, наводи се да се она односи на размештање и контролу важећих рокова приспелих лекова.

9. Потребе тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профилу Фармацеутски техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених фармацеутских техничара на евиденцији ове установе. Подаци су приказани за општине у којима се реализује овај огледни профил, као и на нивоу Републике. (Табела 11)

Табела 11 – Подаци о броју незапослених фармацеутских техничара на евиденцији НСЗ*

Назив занимања из НСЗ	Република Србија	Београд	Зрењанин
Фармацеутски техничар	1023	109	29

* Подаци се односе на почетак децембра 2011. године

10. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

10.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета (Упитници А1 и А2)

Образовна постигнућа ученика сматрају се важним показатељем квалитета програма образовања. Она представљају важан извор сазнања о образовном процесу у школи и његовим ефектима, што је од кључног значаја за стратешко планирање и подстицање промена у образовању.

Резултати праћења огледног профила Фармацеутски техничар, када је реч о образовним постигнућима, постоје за шест од укупно девет година реализације у Медицинској школи у Зрењанину (једно одељење) и у Фармацеутско-физиотерапеутској школи у Београду (два одељења). У Табели 12, приказаној у Прилогу 5, представљен је општи успех који су ученици током година остваривали на крају I и II полугодишта. Приложени подаци показују да ученици из овог профила константно остварују висока образовна постигнућа у обе школе. Сваке школске године (за коју постоје подаци) ученици овог огледног профила остварују висок врло добар, а чешће одличан успех.

Када је реч о оценама за појединачне предмете, постоји континуитет у одржавању високих просечних оцена. Најцеловитији подаци постоје за шк. 2009/2010. годину и приказани су у Прилогу 5. Они говоре да се просечне оцене по предметима крећу у распону од 3,94 до 5. У оквиру сваког разреда постоје одељења која су остварила просечну оцену 5 за више предмета (од три до пет).

10.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Сумарни резултати примене Упитника Б0 – На основу достављене документације може се закључити да попуњени Б0 упитници постоје само за поједине године реализације овог огледног профила. Најчешће је реч о појединачним упитницима, а збирни извештај, односно сумација одговора наставника који први пут предају у огледном одељењу постоји за трећу годину реализације овог огледног профила – за шк. 2005/2006. годину.

На основу анализе наставничких одговора, координаторка закључује да је поменуте године постојао изванредан степен инерције у реализацији огледних наставних програма и несхватање основних поставки реформе средњег стручног образовања. Проблем се, како наводи, нарочито јављао код примене флексибилности у избору садржаја и корелативности наставних програма. Један број испитаника сматрао је да не постоје јасне инструкције за реализацију програма, очекујући конкретне програмске садржаје. Координаторка сматра да би у сарадњи са Центром за стручно и уметничко образовање, школски тимови требали да врше континуирану едукацију наставника у вези са:

- циљевима и исходима реформе средњег стручног образовања, као и са циљевима и исходима реформе конкретног образовног профила и
- конкретном применом нових наставних програма (флексибилност у избору садржаја и корелација са другим предметима).

Важно је напоменути да се представљени подаци односе само на трећу годину реализације огледног профила и да је од тада прошло шест школских година, а овде су представљени ради илустрације. Због тога ово не може бити основа за генерализацију.

Сумарни резултати примене Упитника Б1 – Подаци постоје за пет од девет година, колико се овај огледни профил реализује, тачније од шк. 2005/2006. до 2010/2011. године.

Сумарном анализом Упитника Б1 може се закључити да:

- највећи број наставника сматра да су циљеви и исходи јасно и прецизно дефинисани;
- највећи број наставника сматра да су очекивани исходи модула/тема мерљиви и усклађени са развојним карактеристикама ученика;
- очекивани исходи, према мишљењу велике већине наставника, воде до потребних стручних компетенција;
- присутна је нешто мања, али и даље велика сагласност међу наставницима који сматрају да је за реализовање модула/тема програмом предвиђен довољан број часова;
- према препорученим начинима оцењивања наставници имају преваходно позитиван однос.

Сумарни резултати примене Упитника Б2 – Подаци су доступни за четири од девет година праћења реализације огледног профила Фармацеутски техничар. Одговори наставника у Упитнику Б2 у великој су мери сагласни са одговорима у Упитнику Б1, а на основу одговора на питања која се налазе само у Упитнику Б2, може се закључити следеће:

- више од половине наставника наводи да за своје ученике припрема посебне материјале за учење (најчешће се наводе збирке стручних текстова и презентације);
- већина наставника сматра да им за реализацију наставе у огледу није потребна додатна обука; мањи број наставника који има супротно мишљење као најнеопходније обуке најчешће наводи стручне и методичко-дидактичке;
- готово подједнак број наставника на скали од 1 до 5 огледни програм вреднује оценом 4 или 5, док се ниже оцене изузетно ретко јављају у упитницима;
- далеко је већи број наставника који би се, у случају да могу да бирају, одлучили за рад у огледу, а не у класичној настави;
- више од 50% наставника сваке школске године наводи да би прихватили понуду да учествују у тиму за ревизију програма.

У оквиру документације која је резултат праћења реализације овог огледног профила могу се наћи извештаји републичке координаторке у оквиру којих су приказани најчешћи коментари наставника усмерени на потребне измене, односно ревизију појединих предмета у оквиру огледног профила Фармацеутски техничар. У наставку ће бити представљени предлози наставника изнети у извештају републичке координаторке за шк. 2009/2010. годину. С обзиром на то да квалитативна анализа програма на крају I и II полугодишта није урађена, односно достављена за шк. 2010/2011. годину, као најактуелнији биће представљени предлози наставника дати поменуте шк. 2009/2010. године.

Табела 12 – Предлози наставника за ревизију програма одређених предмета дати школске 2009/2010. године

Наставни предмет	Закључак републичке координаторке на основу наставничких одговора у Упитницима Б1 и Б2
Прва помоћ	Потребно је размотрити питање 120 часова у првом разреду – поједини наставници сматрају да је то превише (при чему није реч о наставницима који предају овај предмет).
Физика	Други и трећи модул захтева више часова.
Српски језик и књижевност	Присутан је недовољан број часова у све четири године и потребно је ускладити исходе са узрастом ученика.
Историја	Исходи не воде до потребних стручних компетенција. Дат је предлог да се направи програм предмета Историја културе.

Биологија	Потребно је увести Ботанику као посебан предмет, повећати Биологију на три године као редован предмет, а у 4. разреду дати изборни предмет – Екологију. Исходе треба ускладити са узрастом ученика јер не воде до потребних стручних компетенција. Нема флексибилности у избору садржаја.
Медицинска микробиологија са епидемиологијом	Код модула Вирусологија потребно је додати бар још два часа да би се обрадила вакцинација.
Фармакогнозија	Модуле Алкалоиди и Хетерозиди треба ускладити са узрастим развојним карактеристикама ученика. Ресурси за реализацију нису довољни.
Основи клиничке медицине	Присутан је велики број тема за мали број часова, нема праксе – исходи су делимично мерљиви и реални. Модул 2, 3 и 8 захтевају већи број часова, бар још по 2 часа (за теме Болести крви, Болести КВС и Болести нервног система).
Увод у козметологију	Други модул би требало пребацити у вежбе.
Организација фармацеутске делатности	Модул 2 (Организација здравственог система) није у складу са узрастим карактеристикама ученика – потребно је усклађивање.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног профила Фармацеутски техничар – оглед заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања са главним циљним групама и резултатима анализе релевантне документације о овом огледном профилу. До процене наставника и ученика о квалитету овог огледног профила дошло се на основу анкета које је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања посебно конструисао за потребе овог истраживања.

Добијени резултати у погледу **наставничких процена** различитих аспеката овог огледног профила су, између осталог, показали да наставници највишим оценама процењују методе и услове рада у огледу. Такође, наставници су веома задовољни релевантношћу програма огледа за заједницу и квалитетом модуларне наставе. Они су проценили да је највећи недостатак овог огледа усавршавање наставног кадра, али је и овај аспект квалитета уопштено позитивно оцењен. Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници сматрају да су захтеви који се постављају пред ученике у стручним предметима добро одмерени, док највећи проблем представља однос фонда часова општеобразовних и стручних предмета. Наставници сматрају да провера квалитета од стране интерног носиоца промена осигурава одрживост квалитета програма, као и да је спољашње праћење реализације огледног профила од стране МПН и ЗУОВ-а могло више да допринесе унапређивању рада у школама.

Када је реч о резултатима добијених од **ученика**, они показују да готово сви ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимања и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима. Такође, велики број ученика има јасан увид у то које вештине и знања би требало да стекне. Ученици највећим делом сматрају да постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета, као и да је оно што се учи корисно за опште образовање. Исто тако, готово сви ученици сматрају да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима, да имају довољно практичног рада и да имају довољно могућности за примену теоријских знања у пракси. Ученичка процена квалитета рада, квалитет подршке ученику од стране наставника и квалитет оцењивања су такође високо процењени аспекти.

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета и начин рада наставника на часовима. С друге стране, као највећи недостатак овог огледа наставници виде слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Ученици, такође, сматрају да је највећа предност овог огледног профила употребљивост знања из стручних предмета, а као највећи недостатак издвајају слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета и уџбенике и приручнике из којих се учи.

Када је реч о процени остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму, наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно просечна оцена остварености је 83,33%. У погледу опреме, наставници истичу недостатак опреме за поједине

предмете, посебно за Фармакологију. Добијени налази показују да је и ученичка процена услова и опреме за рад такође висока, заправо већина ученика сматра да се у настави користе савремена опрема и уређаји.

Наставници су били у прилици да процењују исходе стручног образовања. Они су проценили и важност савладаности и мерљивост веома високим оценама, што указује на то да наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика. Исто тако, ученици углавном сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали. У погледу ученичке процене припремљености за свет рада, резултати су показали да половина ученика верује да су спремни за укључивање у свет рада док половина сматра да им је потребно још рада и усавршавања.

Послодавац – члан испитне комисије за матурски испит, између осталог, наводи да је имала прилике да ради са особама које су завршиле образовни профил Фармацеутски техничар. Према њеном искуству, ови запослени се брзо уклапају и прилагођавају средини и условима рада. Међутим, примећено је да су запослени неспремни за рад у директној комуникацији са пацијентима. Она сматра и да је самосталност запослених у обављању радних задатака врло добра, али уз контролу старијих колега.

Значајно је нагласити да би већина испитаних ученика (77,8%) изабрала поново овај огледни профил када би имала ту прилику, при чему њих 11% би то учинило само ако би се увеле мање промене, а један ученик ако би се увеле веће измене. Само су се два ученика изјаснила да не би поново изабрали овај програм. Подаци Министарства просвете, науке и технолошког развоја као и наводи директора школа сведоче о томе да постоји континуирано интересовање ученика за огледни профил Фармацеутски техничар.

Када је реч о сумарној оцени огледа, наставници су програм огледа у просеку оценили позитивно. Заправо, највећи број наставника даје оцену 5 за квалитет реализације овог огледног програма. Када је у питању ученичка процена општег квалитета профила, ученици дају просечну оцену 4.32, што представља релативно високу оцену.

Наставници су дали и своје препоруке о даљем статусу овог програма. Наиме, највећи број наставника (41,5%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. Укупно 17,1% наставника сматра да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена. С друге стране, 36,6% наставника сматра да би овај програм требало да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Наставници су изнели и своје препоруке за измене које је потребно унети у програм и оне се највећим делом односе на потребу кориговања односа општеобразовних и стручних предмета у корист општеобразовних.

На основу одговора **директора** школа у којима се овај огледни профил реализује, може се закључити да је он квалитетан, као и да је квалитетнији и комплетнији од старих програма и даје више смерница и боље описују исходе. Уз то се истиче да је неопходно да наставни план и програм прати и иновације сходно развоју науке у овом профилу. Када је реч о његовој реализацији, директори истичу да су задовољни начином на који се реализује огледни наставни план и програм у обе школе. Директори истичу и то да су задовољни постигнутим резултатима огледа у целини. Они су нагласили да су посебно задовољни постигнутим резултатима ученика, оценама ученика од стране социјалног партнера, лаким уписом ученика на жељене факултете и атрактивношћу овог огледног профила. Када би се поново почињало са овим огледним програмом, према мишљењу директора, не би требало ништа мењати. Мишљење **екстерног и интерног носиоца промена** сагласно је са мишљењем директора школа, па тако они најважније аспекте образовног профила процењују као квалитетне. Оно што је потребно променити, према мишљењу екстерног и интерног носиоца промена, јесте интензивирање сарадње са наставним базама.

Републичка координаторка такође износи мишљење да је програм огледа квалитетан и да представља један целовит и комплетан документ, који садржи све неопходне елементе за правилно вођење ученика кроз процес образовања за дати образовни профил. У извештају су представљени и предлози за унапређивање огледа које координаторка даје.

Подаци Националне службе за запошљавање из децембра 2011. године показују да у нашој земљи постоје 1024 незапослена лица која су завршила овај образовни профил, од тога 109 у Београду и 29 у Зрењанину.

Реализација образовног профила Фармацеутски техничар – оглед праћена је према методологији Завода за унапређивање васпитања и образовања. Током деветогодишње реализације овог профила прикупљени су одређени квантитативни и квалитативни подаци о квалитету програма огледа и квалитету његове реализације. Иако доступни подаци нису комплетни, они пружају извесне информације и дају приказ конкретних захтева наставника за ревизију одређених предмета.

На основу мишљења главних учесника у програму огледа може се закључити да доминира позитивна оцена квалитета огледног профила Фармацеутски техничар у целини по посебним аспектима, при чему се уочава усаглашеност процена различитих циљних група. Међутим, идентификовани су и одређени недостаци огледа, што значи да постоји простор и потреба за унапређивањем одређених елемената. Мишљења смо да се сви наведени недостаци могу превазићи детаљном ревизијом наставног плана и програма у којој ће бити уважени дати предлози и резултати овог истраживања.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата, представљених у овој евалуативној студији, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења образовног профила Фармацеутски техничар – оглед, постоји основа за давање позитивне оцене о огледу. Резултати истраживања показују да су постављени циљеви и исходи, у свим аспектима процене, у довољној мери остварени, да би се могла дати позитивна оцена о њиховој остварености, што је био главни предмет нашег истраживања. С друге стране, утврђене мањкавости на које су указали учесници захтевају да се програм огледа унапреди, односно да се изврши ревизија главног програмског акта – наставног плана и програма.

На основу свега наведеног, предлаже се министру просвете, науке и технолошког развоја да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Фармацеутски техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. Унапређени наставни план и програм треба да буде резултат заједничког рада представника Заједнице медицинских школа (наставници општеобразовних и стручних предмета), послодаваца, Министарства здравља и Коморе медицинских сестара и здравствених техничара. До утврђивања коначног предлога програма, предлажемо да програм задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.

**РЕЗУЛТАТИ ВРЕДНОВАЊА ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА
ЛАБОРАТОРИЈСКИ ТЕХНИЧАР – ОГЛЕД**

1. Циљеви и исходи стручног образовања

Циљеви средњег стручног образовања за **четворогодишњи образовни профил Лабораторијски техничар – оглед су:**

- стицање способности за правилно узимање, обележавање, чување и транспорт материјала биолошког и небиолошког порекла
- стицање знања и вештина за правилну припрему прибора и апарата за извођење анализа у микробиолошкој, биохемијској, хематолошкој и хистопатолошкој лабораторији
- стицање знања и вештина за прецизно и тачно извођење микробиолошких, биохемијских, хематолошких и хистопатолошких анализа
- стицање знања о примени мера опште и личне заштите
- стицање знања о значају вођења протокола и лабораторијске документације.

Очекивани исходи стручног образовања

Након завршеног образовања у оквиру овог профила, ученик треба да стекне одговарајућа знања, вештине и стручне компетенције приказане у табели која следи.

Знања	<ul style="list-style-type: none">– о правилном узимању, обележавању, чувању и транспортовању материјала биолошког и небиолошког порекла– о примени прибора и апарата за рад у микробиолошкој, биохемијској, хематолошкој и хистопатолошкој лабораторији– о разлозима и начинима извођења паразитолошке, бактериолошке, вирусолошке, серолошке и миколошке анализе– о извођењу квалитативне и квантитативне хематолошке анализе– о извођењу квалитативне и квантитативне биохемијске анализе– о сврси и извођењу хистопатолошких техника– о важности писања дневног и месечног извештаја
Вештине	<ul style="list-style-type: none">– правилног узимања, обележавања, чувања и транспортовања материјала биолошког и небиолошког порекла– коришћења и контролисања исправности прибора и апарата у микробиолошкој, биохемијској, хематолошкој и хистопатолошкој лабораторији– вршења паразитолошке, бактериолошке, вирусолошке, серолошке и миколошке анализе– вршења квалитативне и квантитативне анализе у биохемијској лабораторији– вршења квалитативне и квантитативне анализе у хематолошкој лабораторији– вршења хистопатолошке технике– писања дневних и месечних извештаја– вођења протокола и издавања резултата лабораторијских анализа

**Стручне
компетенције**

- узимања, обележавања, чувања и транспортовања материјала биолошког и небиолошког порекла
- припреме прибора и апарата за извођење лабораторијских анализа
- вршења паразитолошке, бактериолошке, вирусолошке серолошке и миколошке анализе
- вршења квалитативне и квантитативне хематолошке анализе
- коришћења хистопатолошке технике са израдом хистолошких препарата
- вођења дневних протокола и израде извештаја
- издавање резултата лабораторијских анализа

2. Мишљење наставника о квалитету образовног профила Лабораторијски техничар – оглед

Наставници су процењивали квалитет програма Лабораторијски техничар – оглед према следећим аспектима: квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, усавршавање наставног кадра, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа, као и релевантност програма огледа за заједницу. Поред тога, наставници су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, остварености услова у погледу простора и опреме, као и процену важности, остварености и мерљивости дефинисаних исхода стручног образовања и општу оцену реализације огледа.

Квалитет програма огледа Лабораторијски техничар

Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката, исказујући степен слагања са тврдњама на петостепеној скали Ликертовог типа. Такође, на свако питање наставници су имали прилику да одговоре са „немам довољно сазнања“.

Према процени наставника, највећи квалитет овог програма огледа је његова релевантност за заједницу. Такође, наставници су задовољни методама и условима рада и квалитетом матурског испита. Ниједан аспект није процењен значајно лошијим него остали. Детаљнији приказ налази се у Табели 1.

Табела 1 – Процена различитих аспеката квалитета огледног програма

Аспекти квалитета	AS	SD	Mdn	Min	Max	N
Квалитет плана и програма	3.67	0.791	3.75	2.00	5.00	16
Квалитет модуларне наставе	3.73	0.795	3.77	2.00	5.00	16
Методе и услови рада	4.09	0.539	4.10	3.00	5.00	16
Усавршавање наставног кадра	3.63	0.699	3.50	2.40	5.00	16
Квалитет матурског испита	3.93	0.773	4.00	2.00	5.00	15
Квалитет праћења програма огледа	3.61	1.077	4.00	1.50	5.00	14
Релевантност програма огледа за заједницу	4.31	0.600	4.33	3.33	5.00	74

Будући да имамо мали узорак наставника, проверено је њихово међусобно слагање у погледу процена квалитета наставног програма. Наставници се највише слажу када је у питању релевантност програма за заједницу, што је уједно и најбоље процењен аспект, док најмање слагања постоји када је у питању квалитет праћења програма огледа. Такође, узевши у обзир мали узорак наставника, у даљој анализи и тумачењу налаза фокусираћемо се на средње вредности (Медијане – Mdn), с обзиром на то да је њихова величина мање осетљива на индивидуална екстремна одступања појединачног испитаника.

Када је квалитет наставног плана и програма у питању, наставници готово све аспекте у просеку оцењују оценом већом од 4, што указује на висок степен задовољства квалитетом наставног

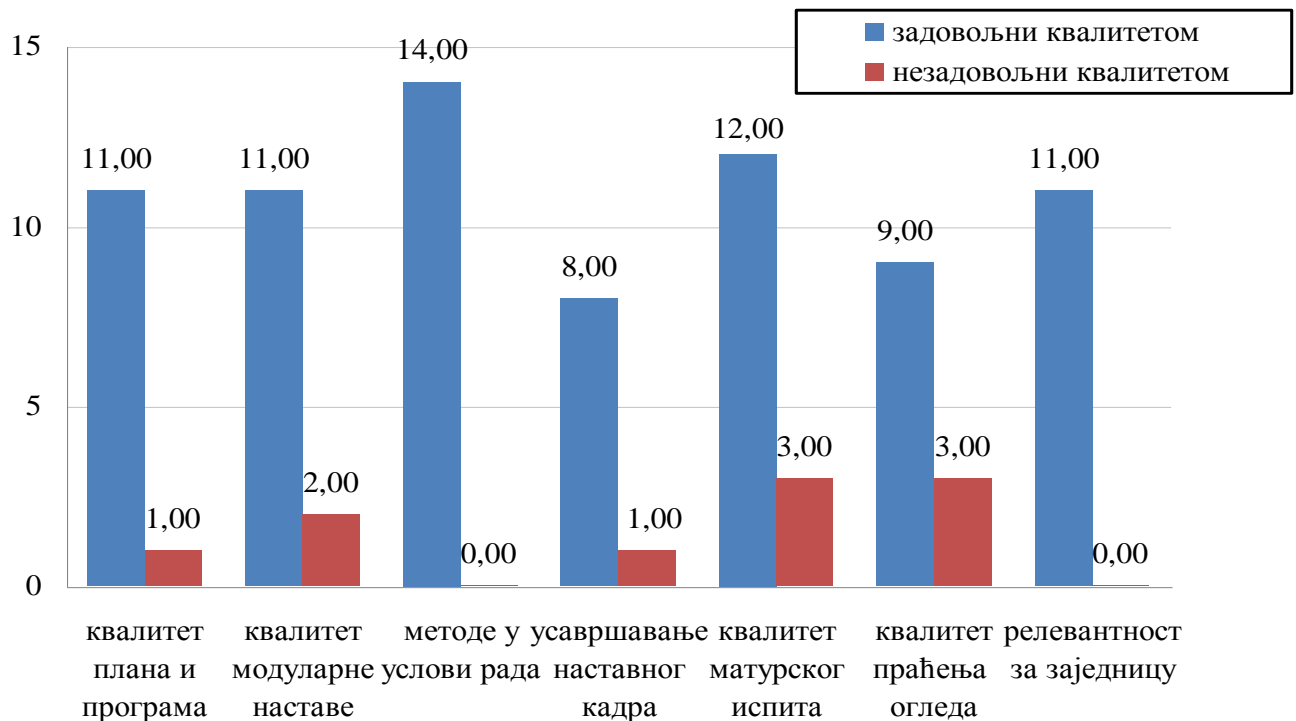
плана и програма. Једини аспект који није процењен оценом већом од 4 је адекватност односа фонда часова општеобразовних и стручних предмета (Mdn= 3.53).

Слична је ситуација и када је праћење програма огледа у питању. Наставници сматрају да су сви аспекти веома квалитетни, ниже оцене дају само исходима модула као јасним критеријумима за оцењивање и праћење ученика (Mdn=3.00).

Такође, сви остали аспекти квалитета веома су високо процењени од стране наставника. Дакле, могло би се закључити да су наставници, уопштено гледано, задовољни квалитетом програма огледа Лабораторијски техничар.

На *Графикону 1* је упоредни преглед броја наставника задовољних, односно незадовољних сваким од аспеката квалитета програма огледа. Као критеријум за издвајање наставника који су задовољни квалитетом кришћен је cut off скор 3.5, док је као критеријум за незадовољство коришћен cut off скор 2.5. Наставници чији се скор на појединачном аспект налазио између 2.5 и 3.5, означени су као неутрални и нису представљени на графикону.

Графикон 1: Упоредни приказ броја наставника задовољних, односно незадовољних појединачним аспектима квалитета програма огледа

Поред опште слике о процени квалитета различитих аспеката огледа, од значаја је утврдити да ли постоји разлика у процени квалитета од стране наставника општеобразовних и стручних предмета, јер наставници обе групе предмета дају значајан допринос квалитету огледног

профила. Резултати су показали да значајна разлика између ове две групе наставника у погледу свих аспеката квалитета не постоји. Дакле, наставници стручних и општеобразовних предмета се слажу да је квалитет свих аспеката овог програма огледа на високом нивоу.

Предности и недостаци огледног програма

Поред процене квалитета програма у целини од стране наставника, испитано је и мишљење наставника о предностима и недостацима овог огледног профила. Сваки од наставника имао је могућност одабира три од понуђених 14 одговора који се односе на могуће предности и недостатке овог огледа. Резултати су приказани у *Табелама 2 и 3*.

Табела 2 – Приказ предности огледног програма према мишљењу наставника

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Употребљивост знања из стручних предмета	12	26.1	75.0
Предвиђен број часова стручних предмета	9	19.6	56.3
Велика могућност за запослење	8	17.4	50.0
Припремљеност за свет рада	6	13.0	37.5
Начин рада наставника на часовима	4	8.7	25.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	3	6.5	18.8
Укупна понуда наставних предмета	2	4.3	12.5
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	1	2.2	6.3
Понуда изборних предмета	1	2.2	6.3
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	0	0	0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	0	0	0
Модуларна настава	0	0	0
Оцењивање ученика	0	0	0
Препоручена литература	0	0	0

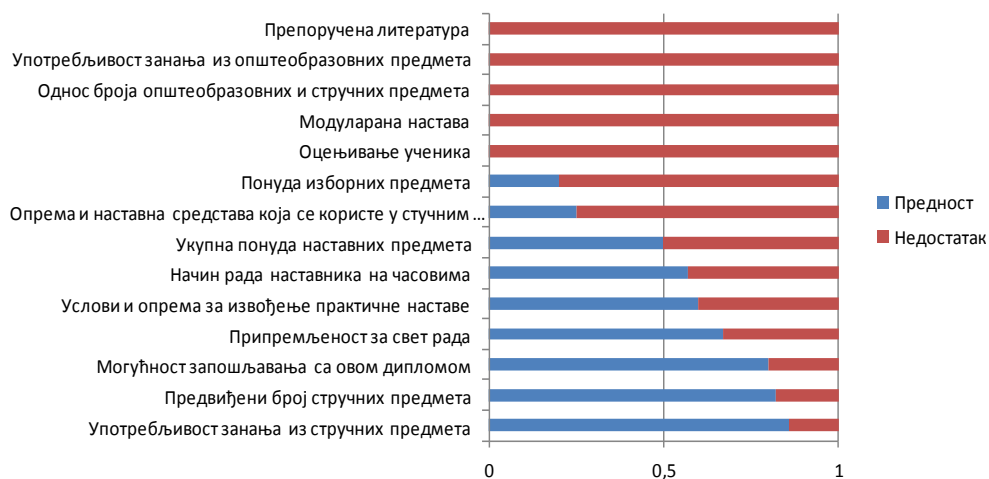
Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила јесу употребљивост знања из стручних предмета, фонд часова стручних предмета и велика могућност запошљавања. Употребљивост знања из стручних предмета доминантно је навођена као предност, односно, готово сви наставници сматрају да је то главни квалитет овог програма. Од 14 понуђених одговора, наставници нису наводили пет одговора као предности програма, али треба имати у виду да је број наставника који су учествовали релативно мали, те овакав резултат може бити управо последица величине узорка.

Табела 3 – Приказ недостатака огледног програма према мишљењу наставника

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Препоручена литература	7	16.7	50.0
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	7	16.7	50.0
Понуда изборних предмета	4	9.5	28.6
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	3	7.1	21.4
Начин рада наставника на часовима	3	7.1	21.4
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	3	7.1	21.4
Услови и опрема за извођење практичне наставе	2	4.8	14.3
Укупна понуда наставних предмета	2	4.8	14.3
Слаба припремљеност за свет рада	2	4.8	14.3
Модуларна настава	2	4.8	14.3
Предвиђен број часова стручних предмета	2	4.8	14.3
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	2	4.8	14.3
Тешко се могу запослити са овом дипломом	2	4.8	14.3
Оцењивање ученика	1	2.4	7.1

Нешто потпунију слику предности и недостатака овог профила пружа напоредни приказ процене свих аспеката од стране наставника. На *Графикону 2* приказане су пропорције процене сваке од понуђених могућности као предност, односно недостатак. Као што се може видети, најслабију тачку огледног профила, по мишљењу наставника, представља препоручена литература, док се као највећа предност издваја употребљивост знања из стручних предмета. Као што се може видети са графикана, предложени аспекти углавном су процењени као недостаци. Ипак, треба имати опреза у тумачењу ових налаза, с обзиром на то да је сваку од понуђених могућности као недостатак навео најмање један наставник, док су наставници били знатно сложнији када су у питању предности.

Графикон 2: Упоредни приказ предности и недостатака огледног профила

Осим општег прегледа мишљења наставника о предностима и недостацима програма, од значаја је проверити да ли се мишљења наставника општеобразовних и стручних предмета слажу. Мишљења две групе наставника релативно су уједначена за све аспекте, осим за употребљивост знања из општеобразовних предмета. Ипак, оно што већина наставника, како стручних тако и општеобразовних предмета, запажа као предност јесте употребљивост знања из стручних предмета.

Процена остварености услова, простора и опреме за стручне предмете у огледном програму

Наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени, односно проценат остварености је 78,89%. Мишљења наставника по овом питању веома су хомогена. Наиме, најнижа процена остварености услова је 70%, док је највиша 90%. У *Табели 4* приказани су одговори наставника на питање која опрема недостаје и која би по њиховом мишљењу требало да има приоритет у набавци.

Табела 4 – Опрема која би према мишљењу наставника требало да има приоритет у набавци

Категорија	Конкретне препоруке за набавку	Број наставника
Опрема за извођење наставе	опрема за биохемијске анализе	5
	дестилизатор	1
	микроскопи	1
	опрема за хистопатолошку лабораторију	1
	форометри	1
	колорметри	1
	спектрофотометри	1

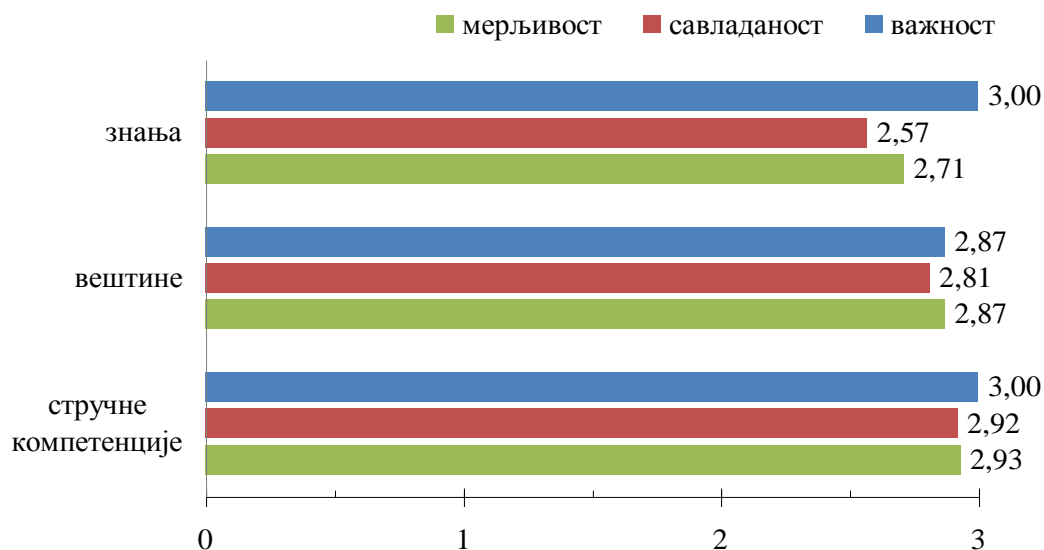
Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

Извршено је испитивање наставника о важности, савладаности и мерљивости постављених исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Наставници су оцене давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 5* можемо видети, наставници су проценили и важност, и савладаност и мерљивост веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика.

Табела 5 – Процена савладаности, важности и мерљивости исхода средњег стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.74	0.459	3.00	1.67	3.00
	вештине	2.71	0.353	2.87	2.00	3.00
	стручне компетенције	2.76	0.398	3.00	1.83	3.00
Савладаност	знање	2.42	0.533	2.57	1.57	3.00
	вештине	2.59	0.456	2.81	1.86	3.00
	стручне компетенције	2.67	0.437	2.92	1.86	3.00
Мерљивост	знање	2.62	0.365	2.71	1.86	3.00
	вештине	2.60	0.523	2.87	1.63	3.00
	стручне компетенције	2.71	0.425	2.93	1.86	3.00

На *Графикону 3* упоредо су приказане процене наставника о важности, савладаности и мерљивости исхода. Као што се може видети на графикону, наставници су веће оцене давали важности свих исхода него њиховој савладаности и мерљивости. Најнижу средњу оцену, по мишљењу наставника, има савладаност знања.

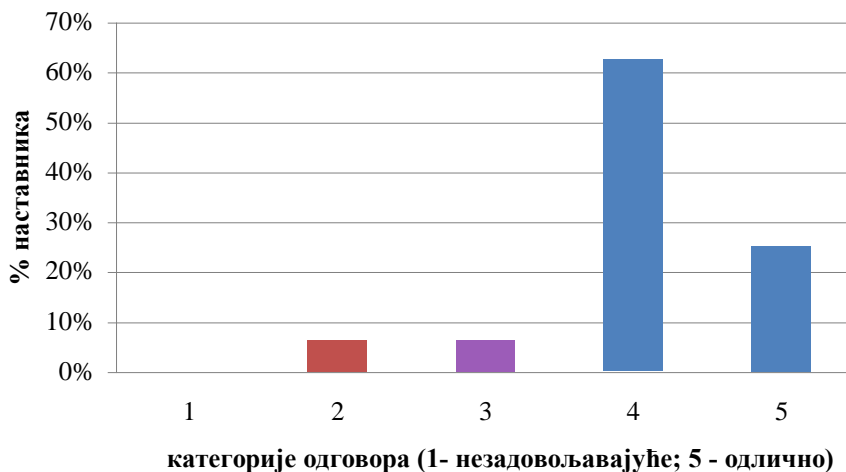
Графикон 3: Упоредни приказ важности, савладаности и мерљивости исхода стручног образовања

На нивоу појединачних исхода наставници су као најмање важан исход оценили писање дневних и месечних извештаја (Mdn=2.50), док су сви други исходи у погледу важности оцењени највишом могућом оценом. С обзиром на то да је савладаност исхода знања најлошије оцењена, проверено је који су то исходи по мишљењу наставника недовољно савладани (медијана 2.00 или мања). Ради се о следећим знањима: знања о разлозима и начинима извођења паразитолошке, бактериолошке, вирусолошке, серолошке и миколошке анализе, као и знања о

сврси и извођењу хистопатолошких техника. Ипак, наставници не извештавају да постоји проблем мерљивости ових исхода и сматрају да су они веома важни.

Сумарна оцена реализације огледа

Наставници су реализацију огледа у школама оценили, у просеку, позитивно ($AS=4.06$, $SD=0.772$). Највећи број наставника (10) даје оцену 4 за квалитет реализације овог огледног програма. На *Графикону 4* представљене су учесталости сумарних оцена. Као што се са графикона може видети, ниједан наставник није дао оцену 1, док су готово сви наставници позитивно оценили програм огледа.

Графикон 4: Оцена програма огледа у целини

Такође, наставници су дали препоруке о даљем статусу овог програма. Највећи број наставника, њих 11 (68,8%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. По два наставника сматрају да би програм требало наставити на битно другачији начин, што подразумева увођење значајних измена и да овај програм треба да постане редовни програм, без увођења било каквих измена. Само један наставник сматра да са овим огледним програмима не треба наставити. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Препоруке наставника приказане су у *Табели 6*.

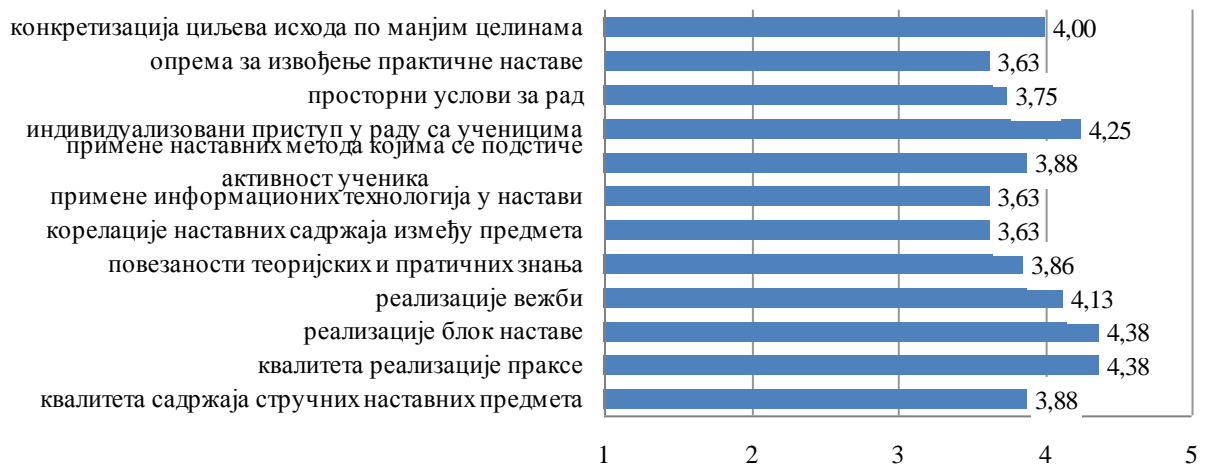
Табела 6 – Препоруке које наставници дају у циљу унапређивања огледа

Препоруке/Образложење	Број наставника
Измена радоследа модула у неким стручним предметима	1
Већи број изборних предмета	2
Измена фонда часова за поједине предмете	1
Обезбедити бољу сарадњу са здравственим установама	1
Побољшати услове и средства за извођење наставе	2
Ускладити програм са савременим развојем науке	2
Повећати фонд часова Српског језика и књижевности	1

Иако је број препорука релативно мали, и даље се добија увид у основне недостатке огледног програма као што су: недовољан број изборних предмета, потреба за побољшањем опреме и услови за извођење наставе и усклађивање наставног плана са савременим научним токовима.

Поређење класичног и огледног профила

Будући да неки наставници одржавају наставу и у класичном и у огледном профилу, замољени су да упореде програме и услове за извођење наставе ова два модела. Иако је релативно мали број наставника учествовао у овом делу испитивања, на основу њихових одговора може се стећи увид у предности, односно мане огледног програма у односу на класични. На *Графикону 5* представљено је мишљење наставника о томе колико је сваки од наведених аспеката бољи или лошији у огледном програму у односу на класични, на скали од 1 до 5.

Графикон 5: Поређење огледног и класичног профила Лабораторијски техничар

Просечне оцене веће од 3.5 показују да наставници сматрају да је огледни профил у датим аспектима бољи него класични. Као што се са графикона може видети, сви аспекти су процењени као бољи у огледном него у класичном програму. Наставници као највеће предности програма огледа над класичним програмом наводе квалитет реализације праксе и реализацију блок-наставе. Док се као најмање предности издвајају примена информационих технологија у настави, повезивање наставних садржаја између предмета и опрема за извођење практичне наставе. Ипак, и ови аспекти процењени су као бољи у огледном него у класичном програму.

3. Мишљење ученика о квалитету образовног профила Лабораторијски техничар – оглед

Од ученика су добијене процене квалитета профила Лабораторијски техничар – оглед за различите аспекте процене: општи квалитет профила, услови и опрема за рад и учење, квалитет рада наставника, квалитет подршке ученику и квалитет оцењивања. Поред тога, ученици су дали и своје процене највећих квалитета и недостатака овог огледа, квалитета припреме за матурски испит и припремљености за свет рада, као и процену важности и остварености дефинисаних исхода овог огледног профила.

Квалитет огледног програма

За **квалитет профила** ученици дају просечну оцену 3.90 ($SD=0.596$), што представља релативно високу оцену. Наиме, само 3 ученика (15%) оцењује општи квалитет оценом мањом од 3.5, на скали од 1 до 5. Ученици сматрају да је овај профил добра припрема за будуће занимање (80%) и да су захтеви прилагођени њиховим индивидуалним могућностима (80%). Половина ученика сматра да је оно што се учи корисно за опште образовање (50%), док готово сви ученици изјављују да имају јасан увид у то које би вештине и знања требало да имају (95%). Постоји добар однос стручних и општеобразовних предмета према мишљењу највећег броја ученика (60%).

Процена **услова и опреме за рад** је такође релативно висока. Просечна оцена овог аспекта је 3.80 ($SD=0.826$). Као и у претходном случају, само 5 ученика (15%) оцењује општи квалитет оценом мањом од 3.5, на скали од 1 до 5. Највећи број ученика сматра да су им обезбеђени добри услови за напредовање у стручним предметима (65%), док углавном не сматрају да користе савремену опрему и уређаје (50%). Мишљење ученика је подељено када им је постављено питање да ли учбеници одговарају њиховим потребама и омогућавају успешно учење. Наиме, 50% ученика даје позитивне оцене, док је 20% ученика неодлучно, а њих 30% даје негативне оцене. С друге стране, највећи број ученика сматра да има довољно могућности за примену теоријских знања у пракси (75%).

Квалитет рада наставника је, према мишљењу ученика, на задовољавајућем нивоу ($AS= 3.70$, $SD=0.492$). Ипак, квалитет рада наставника оцењује 13 ученика (65%) оценом мањом од 4, на скали од 1 до 5. Ученици углавном сматрају да наставници предају на јасан и разумљив начин (60%), док већина сматра да наставници подстичу активно укључивање у наставу (70%). С друге стране, 30% ученика сматра да наставници општеобразовних предмета не улажу довољно напора у повезивање градива са будућим занимањем ученика и да наставници стручних предмета не користе у довољној мери различите изворе информација као што су: интернет, чланци, литература итд.

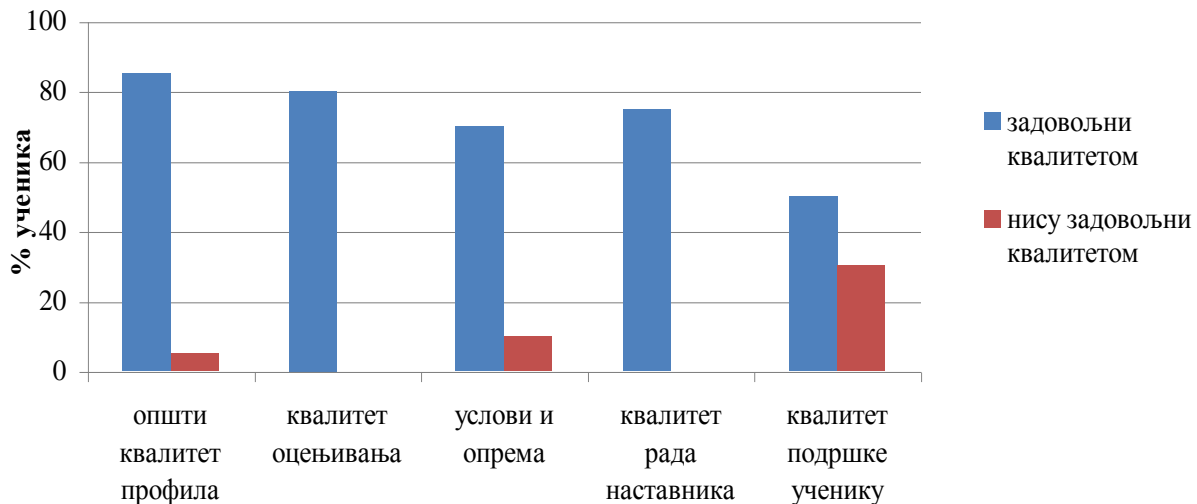
Квалитет подршке ученику од стране наставника, уопштено гледано, оцењен је нешто ниже него остали аспекти квалитета ($AS= 3.27$, $SD=0.866$). Половина ученика даје просечну оцену мању од 3.5, на скали од 1 до 5, што сугерише да око половине испитаника није задовољно

нивоом подршке коју добијају од наставника. Ученици сматрају да наставници додатно раде са ученицима који им се обрате за помоћ у 45% случајева, док њих 30% сматра да то није случај. С друге стране, 50% ученика сматра да је свакоме омогућено напредовање индивидуалним темпом.

Процена **квалитета оцењивања** је релативно висока. Просечна оцена износи 3.92 (SD=0.526). Оценом мањом до 3.5 процењује квалитет оцењивања 3 ученика (17,1%), док ниједан ученик нема просечну оцену мању од 2.5. Пет ученика сматра да оцењивање у оквиру стручних или општеобразовних предмета није праведно, док 75% ученика сматра да су упутства и инструкције за рад нејасне. Према мишљењу 40% ученика, наставници стручних предмета редовно прате напредак сваког ученика, док њих 20% не сматра да је то случај. С друге стране, сви ученици сматрају да наставници стручних предмета користе различите начине оцењивања.

Када се квалитет свих ових аспеката посматра заједно, добија се **општа процена квалитета образовног профила**. Просечан скор процене квалитета од стране ученика износи 3.72 (SD=0.438), на основу чега се може закључити да је процена углавном позитивна.

Графикон X. Процена квалитета најважнијих аспеката образовног профила

На *Графикону 6* приказан је однос броја ученика који су задовољни квалитетом различитих аспеката огледног профила (просечне оцене између 3.6 и 5) и оних који то нису (просечна оцена мања од 2.5). Као што се са графикона види, највише је ученика задовољно општим квалитетом профила, најмање квалитетом подршке ученику од стране наставника, што се, узевши у обзир претходно приказане податке, у највећој мери може приписати недовољној подршци коју ученици добијају од стране наставника.

Предности и недостаци огледног програма

Сваки ученик имао је могућност да од понуђених 14 одговора изабере највише три који би представљали његово мишљење о предностима, односно недостацима програма. Резултати су приказани у Табелама 7 и 8.

Табела 7 – Приказ предности огледног програма према мишљењу ученика

Предност огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Припремљеност за свет рада	14	23.7	70.0
Лако се могу запослити са овом дипломом	11	18.6	55.0
Употребљивост знања из стручних предмета	10	16.9	50.0
Предвиђен број часова стручних предмета	8	13.6	40.0
Модуларна настава	6	10.2	30.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	4	6.8	20.0
Понуда изборних предмета	2	3.4	10.0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	2	3.4	10.0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	1	1.7	5.0
Употребљивост знања из општеобразовних предмета	1	1.7	5.0
Начин рада наставника на часовима	0	0	0
Укупна понуда наставних предмета	0	0	0
Оцењивање ученика	0	0	0
Уџбеници и приручници из којих се учи	0	0	0

Табела 8 – Приказ недостатака огледног програма према мишљењу ученика

Недостаци огледног програма	Одговори		% испитаника
	f	%	
Уџбеници и приручници из којих се учи	15	25.0	75.0
Слаба употребљивост знања из општеобразовних предмета	10	16.7	50.0
Понуда изборних предмета	9	15.0	45.0
Однос броја општеобразовних и стручних предмета	9	15.0	45.0
Укупна понуда наставних предмета	5	8.3	25.0
Начин рада наставника на часовима	4	6.7	20.0
Оцењивање ученика	4	6.7	20.0
Услови и опрема за извођење практичне наставе	2	3.3	10.0
Модуларна настава	1	1.7	5.0
Опрема и наставна средства која се користе у стручним предметима	0	0	0
Тешко се могу запослити са овом дипломом	0	0	0
Предвиђен број часова стручних предмета	0	0	0
Слаба припремљеност за свет рада	0	0	0
Слаба употребљивост знања из стручних предмета	0	0	0

Процена исхода стручног образовања у огледном профилу

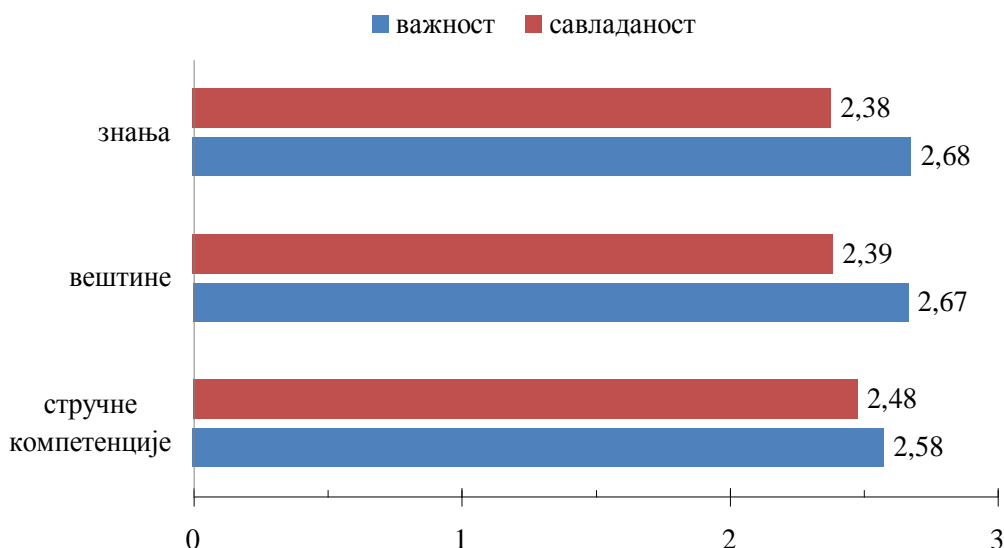
Како би се стекла потпунија слика о огледном профилу, извршено је испитивање ученика о важности и савладаности постављаних исхода стручног образовања у овом огледном профилу. Оцене важности и савладаности ученици су давали на скали од 0 до 3. Као што из *Табеле 9* можемо видети, ученици су проценили и важност и савладаност веома високим оценама (све просечне оцене веће су од 2.5). Дакле, ученици сматрају да су постављени исходи важни и да су их у довољној мери савладали.

Табела 9 – Процена важности и савладаности исхода стручног образовања

Исходи профила		AC	SD	Mdn	Min	Max
Важност	знање	2.68	0.306	2.85	2.00	3.00
	вештине	2.67	0.334	2.75	1.88	3.00
	стручне компетенције	2.58	0.381	2.43	1.71	3.00
Савладаност	знање	2.38	0.331	2.43	1.71	3.00
	вештине	2.39	0.339	2.37	1.63	3.00
	стручне компетенције	2.48	0.382	2.57	1.71	3.00

На *Графикону 7* упоредо су приказане ученичке процене важности савладаности исхода. Када су у питању знања и стручне компетенције, ученици дају веће оцене важности исхода него што процењују да су их успешно савладали. Постоји значајна разлика између процењене важности и савладаности знања ($t=3,980$, $df=19$, $p<0.01$), као и процењене важности и савладаности вештина ($t=3,768$, $df=19$, $p<0.01$), док таква разлика не постоји када су у питању стручне компетенце.

Графикон 8: Упоредни приказ савладаности и важности исхода стручног образовања

На нивоу појединачних исхода ученици су као најмање важан исход оценили писање дневних и месечних извештаја (AS=2.35), али је процењена важност овог исхода и даље на високом нивоу. Као најмање савладане исходе ученици оцењују вршење хистопатолошке технике (AS=1.96), стечена знања о разлозима и начинима извожења паразитолошке, бактериолошке, вирусолошке, серолошке и миколошке анализе (AS=2.10). С друге стране, као најважније исходе ученици оцењују знања о правилном узимању, обележавању, чувању и транспортовању материјала биолошког и неболошког порекла и стручну компетенцу издавања резултата лабораторијских анализа. Процене ученика ових исхода у просеку су веће од 2.9, односно готово сви ученици их процењују највишом оценом.

Процена припреме за матурски испит у огледном профилу

Када је припрема за матурски испит у питању, по шест (30%) ученика припрема се тако што похађа посебне часове за припрему и на редовним часовима ради задатке из збирке за припрему матурског испита. Битан податак је да се 8 ученика (40%) још увек не припрема за матурски испит. На питање да ли су имали прилику да се упознају са задацима који се налазе у збирци за завршни испит, 19 ученика одговорило је потврдно, док само један ученик није имао прилику да се упозна са задацима. Од ученика који су имали прилику да се упознају са задацима, њих 14 је проценило да већину задатака могу да ураде без помоћи наставника, док је један ученик саопштио да може све задатке да уради без помоћи наставника, а њих четворо да им је за већину задатака потребна помоћ наставника.

Процена припремљености за свет рада након завршетка огледног профила

Када је у питању процена ученика о припремљености за свет рада, 14 ученика (70%) верује да су у потпуности спремни за свет рада, њих 6 (30%) верује да су делимично спремни и да им је потребно још учења и праксе. Дакле, већина ученика се осећа компетентним за обављање посла у струци.

У погледу професионалних планова ученика, највећи број ученика (75%) планира наставак школовања, док 6 ученика планира да се запосли. Запослење код приватног послодавца планира 3 ученика, док по један ученик планира одлазак у иностранство у потрази за послом и специјализацију за одређени посао у струци кроз додатно образовање.

Значајно је и то да би већина испитиваних ученика (78%) изабрала овај огледни профил када би се поново опредељивали.

4. Заинтересованост ученика за упис у профил Лабораторијски техничар – оглед

Према анализама уписа у средње школе које реализује Министарство просвете, науке и технолошког развоја, може се закључити да интересовање ученика за овај профил постоји у континуитету свих година реализације. Наиме, од 2005. године, од када постоје подаци, у Медицинску школу на Звездари увек је уписано комплетно одељење (20 ученика).

Просечан број бодова за упис у средњу школу веома је сличан свих година од 2005/2006. до 2010/2011. год. и креће се између 86 и 90 бодова. Према подацима из листе жеља за упис у средње школе, од 2009. до 2011. године, може се закључити да заинтересованост ученика за овај профил расте. У 2009. години, на прва три места на листама жеља, профил Лабораторијски техничар – оглед постоји код 99 ученика (конкуришу на 20 места). У 2010. години исто постоји код 124 ученика (конкуришу на 20 места) и у 2011. години код 158 ученика (конкуришу на 20 места).

5. Мишљење директора и носилаца промена о квалитету и реализацији најважнијих аспеката профила Лабораторијски техничар – оглед

Огледни програм Лабораторијски техничар спроводи се 8 година у Медицинској школи у Београду, Звездара. Као један од основних разлога за увођење огледног профила директорка школе је навела то што у школи постоји лабораторијски одсек и да је постојала потреба да се унапреди настава у овом профилу. Пре увођења профила урађена је анализа потреба.

Што се тиче квалитета наставног плана и програма, директорка наводи да је он задовољавајући, али сматра да су ученици огледа ускраћени за општеобразовне предмете и знање које им из тих предмета недостаје за даље школовање. Такође, према процени директорке, наставници који предају у огледу максимално се ангажују у реализацији наставног плана и програма.

Директорка наводи да су у школи развијали факултативне програме, али не наводи који су програми у питању. Такође, сматра да у наставном плану и програму треба у већој мери да буду заступљени општеобразовни предмети. Интерни носилац промена сматра да треба другачије формулисати листу изборних предмета. Директорка наводи да је било иницијатива из школе за измене и допуне наставног програма овог огледног профила. Екстерни и интерни носилац промена истичу да предлози неколико година стоје у Центру за стручно и уметничко образовање и да се не објављују.

Интерни носилац промена као основне добити истиче примену савремених метода рада и савремене опреме у извођењу практичне наставе. Оно што би променила јесу наставни планови и програми који чекају на објављивање (хистологија у другом разреду, у предмет Хигијена

убацили: безбедно одлагање и руковање медицинским отпадом, проширити листу изборних предмета итд.).

Што се тиче помоћи за опрему и обуку, директорка и интерни носилац промена истичу да је школа добила помоћ (лабораторијска опрема и рачунари) од стране Европске агенције за реконструкцију.

6. Мишљење републичког координатора о квалитету програма и квалитету реализације профила Лабораторијски техничар – оглед

Републички координатор се пословима праћења програма огледа бави од школске 2003/2004. године и може се рећи да поседује комплетне информације, јер ради у школи у којој се оглед и остварује. Иако са наставницима из огледа остварује сталну комуникацију, као једну од главних тешкоћа у раду наводи управо тешкоће у комуникацији са наставницима. Друга важна тешкоћа с којом се суочавао је необјављивање измена и допуна наставних планова и програма, чиме координира Центар за стручно и уметничко образовање.

Заинтересованост наставника за сарадњу са координатором и за попуњавање упитника оцењује оценом 4 (на скали од 1 – уопште нису заинтересовани, до 5 – веома су заинтересовани). Истом оценом процењује и њихову спремност да дају конструктивне предлоге за унапређење плана и програма огледа. Такође, оценом 4 оцењује и задовољство наставника огледним образовним програмом, при чему наводи да су у својим проценама сагледавали углавном само предмет који предају, без јасног увида у програм огледа у целини.

Као најчешће замерке на програм огледа Лабораторијски техничар наставници су наводили: обим и садржај модула, недовољно и/или неадекватно стручно усавршавање наставника у огледу, као и недовољну или неадекватну опремљеност наставним средствима за реализацију наставе. Наставници су највише указивали на потребу за додатном обуком у погледу савремених метода и техника у настави, али су показивали и изражена интересовања за ужестручне теме у оквиру наставног предмета. Наставници су се и обраћали републичком координатору за помоћ, и то углавном у погледу начина оцењивања, могућности измене и допуне програмских садржаја, те су му упућивали позиве да посети час, и иницирали разговоре о новинама у техникама предавања. Сам републички координатор програм огледног профила Лабораторијски техничар у целини оцењује оценом 4 (на скали од 1 до 5).

У погледу **квалитета садржаја програма огледа** у целини, координатор сматра да је програм добро осмишљен и да је однос часова општеобразовних и стручних предмета добар. Оглед омогућава довољно часова практичне наставе (вежби), и усмерен је, пре свега, на стицање компетенција ученика за конкретан рад у лабораторији, али такође представља и добру основу

за ученике који желе да nastave школовање. Координатор наводи да су и наставници углавном задовољни огледом и начином оцењивања, при чему је уведено чешће оцењивање тестом, које је по свом садржају примерено профилу за који је намењено. Он наводи и да је оглед добио похвале од стране социјалних партнера, при чему су социјални партнери по први пут учествовали у писању наставних програма из стручних предмета.

Ипак, у погледу садржаја програма огледа, координатор наводи и да треба извршити неке мале измене у наставном плану, као и у наставним садржајима неких предмета и да је потребна допуна листе изборних предмета. То се у великој мери односи на општеобразовне предмете, јер из појединих општеобразовних предмета наставни садржаји нису прилагођени профилима, већ је програм исти за све смерове у медицинским школама. Координатор наводи и да је током трајања огледа било доста обука, али и да су приметно недостајали семинари из стручних предмета.

У погледу **квалитета реализације програма огледа**, координатор истиче да су огледна одељења, у поређењу са класичним одељењима, у свим разредима увек имала бољи успех и мањи број изостанака по ученику. Координатор такође наводи да се, као позитивне стране огледа, може истаћи следеће: добар избор обавезних и изборних предмета (мада се сугеришу извесне модификације), добар однос часова општеобразовних предмета и стручних (60:40 у корист стручних предмета), као и модулarna настава, а које представљају важне предуслове за успешност огледа. Такође, наводи и да је добро што је уведен већи број часова вежби, блок-наставе и тзв. летње „феријалне“ праксе. Када је у питању матура, координатор сматра да је добро осмишљена, да је добар избор предмета који се полагају кроз тест знања, као и начин полагања практичних компетенција. Квалитет матурског испита је, по његовом мишљењу, подигнут на виши ниво и присуством екстерног члана комисије (из здравствене установе).

У настојању да се унапреди квалитет програма огледа Лабораторијски техничар, координатор наводи већи број конкретних препорука, које се тичу садржаја огледа, али и услова за реализацију наставе. У том смислу, координатор наводи да листа изборних предмета треба да буде шира, да се другачије дефинишу изборни предмети, те да се направе наставни програми са једним и са два часа недељно. Поред тога, координатор даје и неке конкретне препоруке које се тичу садржаја огледа: Хистологију пребацили у други разред, изменити наставне садржаје у: Токсиколошкој хемији, Хигијени са здравственим васпитањем, Хематологији, те Физици, која је перципирана као посебан проблем јер садржај није прилагођен потребама ученика (у две године се учи оно што се у класичном одељењу учи четири године). Такође, препоруке постоје и у смислу опреме – предлаже се да се кабинети, пре свега кабинет за физику, опреме рачунарима који ће бити умрежени и повезани на интернет.

7. Потребе тржишта рада и могућности за запошљавање након завршетка школовања у профилу Лабораторијски техничар – оглед

На захтев Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национална служба за запошљавање доставила је податке о броју незапослених лабораторијских техничара на евиденцији ове установе. На републичком нивоу (стање на крају 2011. године) укупан број незапослених је 367, од тога у Београду 55.

8. Предности и недостаци образовног профила – резултати процеса праћења

8.1. Образовна постигнућа ученика – показатељи квалитета (Упитници А1 и А2)

Подаци о образовним постигнућима ученика на полугодишту (А1) постоје за следеће школске године – 2005/2006, 2006/2007, 2007/2008. и 2008/2009. годину, а подаци о образовним постигнућима за крај другог полугодишта (А2) доступни су за школску 2005/2006. годину. На основу доступних података, ради илустрације у *Прилогу 6, Табеле од 11 до 13*, даје се и приказ образовних постигнућа ученика за шк. 2006/2007, 2007/2008, 2008/2009. годину, јер за поменуте године постоје најкомплетнији подаци.

Сумарни резултати анализе Упитника А1 показују следеће:

- просечан успех ученика је нешто бољи у стручним предметима у односу на општеобразовне предмете;
- готово да нема осипања броја ученика у овом образовном профилу;
- број оправданих и неоправданих изостанака у овом образовном профилу није велик, највећи број изостанака бележи се у старијим разредима;
- изненађује слаб успех ученика из математике, српског језика, страног језика и физике, имајући у виду да се ради о општеобразовним предметима који су веома драгоцени за развој општег образовања и писмености ученика.

8.2. Квалитативна анализа плана и програма (Упитници Б0, Б1 и Б2)

Анализа упитника Б0, Б1 и Б2 – Према достављеној документацији из ЗУОВ-а, утврђено је да подаци из Упитника Б0 постоје само за шк. 2006/2007, подаци из Упитника Б1 постоје за 2005/2006, 2006/2007, 2007/2008. и 2008/2009. годину, а подаци из Упитника Б2 не постоје.

На основу података из Упитника Б0 може се рећи:

- сви наставници су упознати са циљевима и исходима стручног образовања за дати образовни профил. Сви наставници су позитивно одговорили да циљеви и исходи одговарају потребама тржишта рада. Програм свог предмета у припреми користи 3 наставника, а програм сродних предмета 4 наставника. Са ревизијом наставних програма упознато је 5 наставника. Подршку школског тима има 6 од 7 наставника, док један наставник има делимичну подршку. Свих седморо наставника је одговорило да се за помоћ најчешће обраћају школском координатору и педагогу школе.

На основу података из Упитника Б1 може се рећи:

- наставници предмета Српски језик и књижевност указују на проблем смањивања недељног фонда часова (са 3 на 2 часа недељно), као и на непостојање дефинисаних циљева и исхода наставе; исти наставници указују на то да је корелација са другим предметима делимично остварива, јер се сви предмети са којима има најдиректнијих програмских додирних тачака налазе на листи изборних (музичка и ликовна уметност, историја); ови наставници предлажу да се поводом смањења фонда часова уведе изборни предмет који би се учио 4 године и био у функцији описмењавања, савладавања вештина комуницирања, усменог и писменог изражавања;
- наставници Енглеског језика имају проблем са недовољно конкретизованим програмом по модулима, недовољно разрађеним циљевима, исходима и препорученим садржајима за сваки модул; истичу потребу боље сарадње са наставницима стручних предмета, а за потребе корелације садржаја предмета, као и припреме стручних текстова на енглеском језику;
- наставници Физичког васпитања истичу да се програм реализује у складу са просторним и техничким могућностима, али да се поједини делови програма реализују отежано због неадекватног простора или недостатка справа и реквизита;
- наставници Биологије истичу да су садржаји модула из области молекуларне биологије непримерени узрасним могућностима ученика, неразумљиви и апстрактни ученицима; указују на то да је изборни програм садржајно захтеван, јер недовољно времена остаје за понављање, утврђивање и оцењивање (1 час недељно);
- наставници Физике наводе да су задовољни дефинисаним циљевима, препорученим начинима оцењивања и понуђеним садржајима/модулима/

- осим у другом разреду; указује се да је смањење изборног програма Физике на 1 час недељно неадекватно;
- за наставни предмет Хистологија, циљеви модула и очекивани исходи су јасно и прецизно дефинисани, али потпуно неусклађени са узрасним развојним карактеристикама; додатни проблем представља и непостојање уџбеника;
 - у току реализације програма наставног предмета Основи клиничке медицине уочено је да не постоји довољна координација у креирању програма с обзиром на то да се неки модули подударају са другим модулима који се обрађују у оквиру Хематологије у четвртном разреду; као велики недостатак истиче непостојање практичног дела предмета, вежби (да се теоријско знање не би свело само на репродукцију, наставник предлаже да се размисли о увођењу 2 наставна блока);
 - за Латински језик програм је реализован без тешкоћа, а препоручује се да се поједини модули сажму, јер би на тај начин очекивани исходи били реализовани квалитетније;
 - наставници Математике, Хемије, Аналитичке хемије и Неорганске хемије не наилазе на тешкоће у припреми и реализацији програма;
 - наставници Анатомије и Физиологије, Хигијене и Здравственог васпитања у потпуности су задовољни дефинисаним циљевима и исходима, и истичу да немају проблема у реализацији програма и оцењивању ученика;
 - што се тиче програма наставног предмета Медицинска биохемија, вежбе се реализују без тешкоћа; наставник теоријског дела програма примећује да ученици не разумеју поједине методе јер им недостаје предзнање из Физике;
 - програми наставних предмета: Лабораторијске технике, Прва помоћ, Патологија, Медицинска микробиологија, Аналитичка хемија, Хематологија са трансфизиологијом реализовани су без тешкоћа.

Посебне сугестије наставника односиле су се на истицање важности броја ученика у одељењу (20), како у фази припреме, тако и у фазама реализације и евалуације програма. Другим речима, наставници сматрају да би се повећање ученика негативно одразило на квалитет програма и остварљивост очекиваних исхода. Затим, наставници сматрају да би било корисно укључити ученике у процес евалуације програма. Коментар републичког координатора је да више тешкоћа имају наставници општеобразовних предмета, јер садржаји нису модулирани, па се од наставника тражи већи напор, педагошка оспособљеност, креативност и методичка умешност у свим фазама припремања, реализације и евалуације програма. Предмети чији су садржаји модулирани, са јасним и прецизно дефинисаним циљевима и исходима, лаки су за примену у пракси без икаквих или са занемарљиво малим корекцијама.

У извештају су наведени и **захтеви наставника за ревизију**, такође по наставним предметима:

- у настави Латинског језика, наставник предлаже да се број модула са 7 смањи на 4, као и да се изврши прерасподела часова по модулима;
- наставник Ликовне културе сматра да наставна тема *Уметност XX века* није у складу са узрастом ученика;
- наставник Физике сматра да наставни садржаји нису прилагођени предвиђеном броју часова (садржаји преобимни) и потребама образовног профила;
- наставник Хемије је приложио предлог за ревизију програма који је урађен на састанцима актива наставника хемије медицинских школа Србије;
- наставник Основа клиничке медицине предлаже да се изврши ревизија наставног програма, као и да се наставни садржаји прилагоде профилу лабораторијског техничара;
- школски тим за праћење огледа и актив ужестручних предмета сачинили су предлог да се Хистологија пребаци у други разред, да се блок из Патологије припоји блоку из Хистологије;
- број часова Хигијене са 2 повећати на 3 часа уз додатне садржаје из Заштите животне средине;
- предлаже се додавање нових модула (раствори) за предмет Лабораторијске технике.

ЗАКЉУЧАК

Процена остварености циљева и исхода огледног профила Лабораторијски техничар заснива се на резултатима праћења реализације у школама, резултатима емпиријског истраживања са главним циљним групама и резултатима анализе програмских докумената и друге релевантне документације о овом огледном профилу.

До процена **наставника** о квалитету овог огледног профила дошло се на основу анкете коју је Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања посебно конструисао за потребе конкретног истраживања. Наставници су квалитет програма огледа процењивали по неколико различитих аспеката (квалитет плана и програма, квалитет модуларне наставе, методе и услови рада, квалитет матурског испита, квалитет праћења програма огледа и релевантност програма огледа за заједницу). Добијени резултати показали су да су наставници стручних и општеобразовних предмета сагласни у томе да је квалитет свих аспеката овог програма огледа на високом нивоу.

Према мишљењу наставника, највеће предности овог огледног профила су употребљивост знања из стручних предмета, фонд часова стручних предмета и велика могућност запошљавања. С друге стране, као највећи недостатак овог огледа наставници виде препоручену литературу и слабу употребљивост знања из општеобразовних предмета. Важно је поменути и то да су мишљења наставника општеобразовних и стручних предмета релативно уједначена за све аспекте осим за употребљивост знања из општеобразовних предмета.

Добијени резултати су показали и да наставници стручних предмета сматрају да су услови постојећег норматива простора и опреме за реализацију стручних предмета углавном остварени (просечна оцена остварености је 78,89%). Наиме, најнижа процена остварености услова је 70%, а највиша 90%. Када је реч о опреми која би требала да има приоритет у набавци, већина одговора наставника односила се на опрему за извођење практичне наставе, а највише наставника сматра да приоритет у набавци треба да има опрема за биохемијске анализе.

Посебна анкета конструисана је и за **ученике**. Они су процењујући квалитет различитих аспеката огледног профила (општи квалитет профила, услови и опрема за рад, рад наставника, подршка ученику од стране наставника, квалитет оцењивања) дали релативно позитивну процену квалитета. Највећи број ученика задовољан је целином огледа, а најмање су задовољни квалитетом подршке коју наставници пружају ученицима. Према мишљењу ученика, највећи квалитети образовног профила Лабораторијски техничар – оглед јесу припремљеност за свет рада, могућност запошљавања након завршеног профила и употребљивост знања стеченог на стручним предметима. Као највећи недостатак овог огледног профила, према мишљењу ученика, доминантно се издвајају уџбеници и приручници из којих се учи.

Овим истраживањем било је предвиђено и упознавање са мишљењем наставника и ученика када је реч о проценама исхода стручног образовања у огледном профилу. Показало се да наставници релативно високо оцењују важност, савладаност и мерљивост највећег броја предвиђених исхода за овај програм. Заправо, наставници сматрају да су постављени исходи важни, да су их ученици у довољној мери савладали и да се оствареност овако постављених исхода може на адекватан начин проценити за сваког ученика. Ученици, такође, сматрају да су постављени исходи важни као и да су их савладали у довољној мери.

Када је у питању ученичка процена припремљености за свет рада, 70% ученика верује да је у потпуности спремно за свет рада, односно већина ученика се осећа компетентним за обављање посла у струци. У погледу професионалних планова ученика, може се закључити да највећи број ученика (75%) планира наставак школовања. Резултати истраживања су показали и то да би већина испитиваних ученика (78%) поново изабрала овај огледни профил уколико би били у прилици да се опредељују.

Значајан је налаз који указује на то да највећи број наставника (68,8%) сматра да би са овим програмом требало наставити, али да би требало унети одређене измене. У циљу унапређивања програма, наставници су дали препоруке за измене које би требало унети у програм. Иако је број препорука релативно мали, он може дати одређен увид у основне недостатке огледног програма као што су: недовољан број изборних предмета, потреба за побољшањем опреме и услова за извођење наставе и усклађивање наставног плана са савременим научним токовима.

Што се тиче квалитета наставног плана и програма, **директор школе** наводи да је он задовољавајући, при чему сматра да су ученици огледа ускраћени за општеобразовне предмете и знање које им из тих предмета недостаје за даље школовање. Ипак, директорка наводи да је задовољна знањем ученика. Руководилац школе у којој се овај огледни профил реализује као и интерни и екстерни носилац промена, између осталог, наводе да већ неколико година постоје предлози за измене наставног плана и програма и да је потребно њихово објављивање и спровођење.

Према мишљењу **републичког координатора**, може се закључити да је програм огледа у погледу квалитета садржаја добро осмишљен. Он сматра да су наставници углавном задовољни огледом, али да је потребно извршити неке мале измене у наставном плану, као и у наставним садржајима неких предмета, те допунити листу изборних предмета. У погледу потребних измена у извештају су приказане конкретне препоруке координатора које треба узети у разматрање.

На основу мишљења свих циљних група у истраживању, може се закључити да преовлађује позитивна оцена квалитета огледног профила Лабораторијски техничар, при чему су идентификовани и његови одређени недостаци, стога се може закључити да постоји простор и потреба за његовим извесним унапређивањем.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНОСТИ ЦИЉЕВА И ИСХОДА И ПРЕДЛОГ МИНИСТРУ

На основу резултата, представљених у овој евалуативној студији, уз уважавање процена свих циљних група које су учествовале у истраживању и резултата праћења огледног профила Лабораторијски техничар – оглед, може се рећи да је већина циљева и исхода остварена у довољној мери да би се могла дати позитивна оцена о огледу. Међутим, указано је и на потребу за унапређивањем програма огледа, а дати су и конкретни предлози за унапређивање. Сви утврђени недостаци могу се превазићи темељном и свеобухватном ревизијом главних програмских докумената и обезбеђивањем прописаних услова за реализацију огледа у школама.

На основу наведеног, предлаже се министру просвете, науке и технолошког развоја да, у законом прописаном поступку, именује комисију чији ће мандат бити да до краја 2012. године изврши све потребне корекције наставног плана и програма за четворогодишњи профил Лабораторијски техничар – оглед, полазећи од наведених предлога реализатора и учесника и резултата овог истраживања. Унапређени наставни план и програм треба да буде резултат заједничког рада представника Заједнице медицинских школа (наставници општеобразовних и стручних предмета), послодаваца, Министарства здравља и Коморе медицинских сестара и здравствених техничара. До утврђивања коначног предлога програма, предлажемо да програм задржи статус огледа и у наредној школској 2012/2013. години.

ПРИЛОЗИ

Програм реформе средњег стручног образовања – КАРДС 1

Приказ подршке за развој капацитета реализатора огледних програма

Овом фазом било је обухваћено 50 средњих стручних школа и још 5 стручних школа које су добиле подршку за проширење делатности на спровођење обука, преквалификацију и доквалификацију одраслих из 5 подручја рада: Пољопривреда, производња и прерада хране, Здравство и социјална заштита, Геодезија и грађевинарство и Електротехника.

Учесници из средњих стручних школа:

Категорија учесника: 110 носилаца промена (по два из сваке огледне школе)

Семинари и обуке од 2 и 1 дан (одржавани током посета школама у региону) са праћењем су планирани и извођени у сарадњи са домаћим и међународним стручњацима.

Семинар 1: Увод у националну реформу стручног образовања

- Кључни елементи реформе стручног образовања
- Иницијална оријентација носиоца промена – циљеви и задаци носиоца промена у реформским активностима

Семинар 2: Идентификација пројеката и њихов развој

- Информације о Фонду за иновације
- Анализа логичког оквира – проблемска анализа
- Развој „проблемског дрвета“
- Анализа логичког оквира
- Пројектни кружни менаџмент
- Индикатори и претпоставке
- Планирање времена и креирање буџета

Семинар 3: Праћење и развој пројеката

- Структура пројектне пријаве
- Помоћ при развоју и процени пројектних идеја

Семинар 4: Обука тренера

- Промене у друштву и последице по образовни систем
- Менаџмент у учионици
- Тимски рад и стилови комуникације примењени на процес предавања
- Како планирати, организовати и реализовати кратке обуке
- Креирање потребних средстава и програма обуке

Семинар 5: Организационо понашање

- Организационо понашање и врсте организација
- Планирање времена и персонално планирање

- Стилoви руковођења и мотивациони фактори

Семинар 6: **Тимско окружење**

- Тимски рад у процесу образовања
- Оснивање тимова и окружење
- Тимске улоге и решавање проблема у тиму

Семинар 7: **Планирање активности**

- Технике планирања активности
- Временски оквир и школски стратешки циљеви
- Мобилизација тима и додељивање задатака

Семинар 8: **Спонзорство и оснивање фондова**

- Очекивања и интереси донатора
- Оснивање фондова у школском контексту
- Како идентификовати партнере за одређене активности

Семинар 9: **Оцењивање**

- Оцењивање у стручном образовању
- Формирање стандарда за оцењивање
- Нормативно оцењивање – Блумова таксономија
- Процена вештина, критеријуми оцењивања, портфолио
- (Само)процена и (само)процена ученика

Семинари за екстерне носиоце промена

Семинари 1 и 2: **Анализа потребних вештина/Анализа техника потребних обука и средстава**

- Развој људских ресурса у модерном друштву и врсте вештина
- Анализа личних снага, слабости, могућности и претњи; Индикатори за извођење посла
- Важност комуникацијских вештина
- Производња маркетиншког материјала
- Сортирање предузећа и упитника
- Развој веза са општинама

Семинар 3: **Социјално партнерство**

- Појам социјалног партнерства у стручном образовању
- Укључивање социјалних партнера у питања образовања
- Идентификација социјалних партнера и преглед локалних социјалних партнера
- Начини и методи сарадње са социјалним партнерима
- Важност повезивања школа и стварања мреже носиоца промена

Семинар 4: **Задаци и улоге консултаната**

- Вештине консултације и профил консултаната

- Како пронаћи клијенте
- Важност обавештености стручних школа и носиоца промена
- Како написати пројектну пријаву; односи са компанијама

Семинар 5: Ефективност школског развоја

- Перцептивна анализа / ученичко схватање обука и схватање обука од стране послодаваца (SPOC, EPOC)
- Студије праћења

Семинари за интерне носиоце промена

Семинар 1: Иновативни приступ у педагошкој пракси

- Партиципативни приступ током предавања
- Интерактивно предавање / начини и методи
- Визуализација, презентација и модерација у процесу предавања
- Формулација циљева и оријентисаност на резултате

Семинар 2: Приступ оријентације на ученике и практични модели предавања

- Анализа стилова учења
- Логика учења

Семинар 3: Учење базирано на пројектима (PBL)

- Употреба „пројектног“ приступа у предавањима
- Где применити учење базирано на пројектима

Семинар 4: Израда наставних материјала: семинар у три фазе

- Позитивна спирала квалитета – методологија производње
- Приручник за наставнички менаџмент
- Употреба платформе управљачког образовног система (LMS) као базе података за наставне материјале

Семинар 5: Учење употребом информатичких технологија

- Сарадња употребом глобалних информатичких и телекомуникационих мрежа

Семинари за директоре школа: 55 директора

Школски директори су обучавани у примени наученог током обуке и охрабрени су у укључивању особља из школе током процеса стратешког развоја кроз школске развојне семинаре.

Обука за 11 менаџмент фацитатора из стручних школа састојала се из 5 семинара (укупно 16 дана) и семинари су били планирани, организовани и изведени од стране међународних стручњака. Обука је завршена студијским путовањем у Данску, а између семинара полазници обуке су били дужни да испуне тзв. Задатке учења кроз праксу.

Једанаест менаџмент факултатора из средњих стручних школа обучени су да олакшавају различите процесе у школама као што су разумевање развоја организације, пословно и планирање људских ресурса и након спроведене обуке они су били задужени да преузму обуку осталих директора.

Једанаест менаџмент факултатора из средњих стручних школа одржали су обуке из стратешког развоја на институционалном нивоу средњих стручних школа, које су укључивале планирање пословања, планирање развоја организације, планирање људских ресурса, обучавање, комуникационе вештине и развој мотивацијских вештина код директора.

Активности обуке реализоване за менаџмент факултаторе

Семинар 1: Разумевање личног и организационог развоја

- Улога факултатора
- Профил директора стручне школе
- Организациони развој

Семинар 2: Стратешки развој на нивоу институција стручног образовања

- Школски менаџмент у оквиру децентрализованог система стручних школа
- Планирање пословања
- Планирање времена

Семинар 3: Стратешко планирање на нивоу стручних школа

- Реализација стратешких и пословних планова

Семинар 4: Пројектни менаџмент и тимски рад

- Управљање пројектима
- Вештине презентације
- Развој тимова

Семинар 5: Комуницирање и обучавање

- Мотивација и изградња тимова
- Комуникација и вештине обучавања у пракси
- Средства планирања и развоја људских ресурса

Активности обуке реализоване за директоре стручних школа од стране менаџмент факултатора

По два регионална семинара у трајању од два дана реализована су у четири региона. Свеукупно је одржано 102 сесије обуке и индивидуалних састанака са директорима, и свих 11 факултатора су били максимално ангажовани.

Категорија учесника: 20 координатора за развој наставних програма

Реализоване активности обуке:

Семинар 1: Методологија развоја наставних програма

- Методологија развоја наставних програма
- Базираност на исходима и модуларном принципу
- Функционална анализа

Семинар 2: Радионица о развоју наставних програма

- Опис посла развоја наставних програма, кључне претпоставке и методологија
- Спецификација учења и дефинисање циљева и исхода
- Стварање модула
- Формирање радних група по секторима
- Представљање исхода образовних профила
- Организација и спровођење обука у школама

Семинар 3: Обука у реализацији нових наставних програма

- Организација наставног процеса који се заснива на модуларном наставном програму
- Реализација модуларних наставних програма
- Како изводити обуке повезане са реализацијом наставних програма

Семинар 4: Јачање тима

- Тимски рад у образовном процесу
- Оснивање и јачање тима
- Тимске улоге и решавање проблема у оквиру тима

Семинар 5: Планирање активности

- Технике планирања активности
- Оквир и школски стратешки циљеви
- Тимска мобилизација и давање задужења

Семинар 6: Надгледање и евалуација реализације наставних програма

- Надгледање и евалуација реализације наставних програма на националном нивоу
- Организација надгледања реализације наставних програма

Семинар 7: Оцењивање

- Оцењивање у стручном образовању
- Формирање стандарда за оцењивање
- Нормативно оцењивање – Блумова таксономија
- Процена вештина, критеријуми оцењивања, портфолио
- (Само)процена и (само)процена ученика

Семинар 8: Завршни испит

- Развој програма за завршни испит

- Развој стандардних задужења/задатака за четворогодишње профиле

Категорија учесника: 55 школских координатора надзора

Активности обуке 55 школских координатора надзора планирани су и изведени од стране домаћег стручњака. Њихова основна улога је надгледање реализације огледних наставних програма на школском нивоу. Они су кључне особе за повезивање са координаторима развоја наставних програма.

Реализоване активности обуке:

Семинар 1: Јачање тима

- Тимски рад у образовном процесу
- Оснивање и јачање тима
- Тимске улоге и решавање проблема у оквиру тима

Семинар 2: Планирање активности

- Технике планирања активности
- Оквир и школски стратешки циљеви
- Тимска мобилизација и давање задужења

Категорија учесника: 55 систем администратора / наставника информатике и рачунарства из огледних средњих стручних школа

Реализоване активности обуке:

Семинар 1: Microsoft Windows XP & Local Area Networks

- Инсталација Microsoft Windows XP оперативног система
- Лоцирање и уклањање грешака и алати за администрацију система
- LAN – радна група, домен
- Основе TCP/IP протокола, IP адресе, конфигурација статичких и динамичких адреса, алати за TCP/IP администрацију
- Одржавање мреже

Семинар 2: Стандарди у области рачунарства и информатике

- Постојећи стандарди у обукама и сертификатима у области рачунарства и информатике
- Вештине из области рачунарства и информатике неопходне на савременом тржишту рада

Изградња капацитета осталих група

Осим већ поменутих категорија учесника из средњих стручних школа, велики број додатних циљних група је прошао обуку, како би подржали и проширили реформске активности у самим школама, али и изван школа. То су: наставници из средњих стручних школа, психолози и педагози, директори школа и њихови заменици итд.

Реализоване активности обуке:

Семинар о развоју наставних програма

Осим координатора за развој наставних програма, група од 80 учесника – директора средњих стручних школа, чланова радних група за развој наставних програма и представника социјалних партнера и Министарства просвете и спорта прошло је обуку у области:

- Методологије развоја наставних програма
- Исхода и модула
- Функционалне анализе
- Рада у групама према подручјима рада

Семинар о обуци тренера за имплементацију наставних програма

Осим координатора за развој наставних програма, група од 19 наставника средњих стручних школа, чланова радних група за развој наставних програма прошла је обуку у области:

- Развој наставних програма: опис посла, основне идеје и методологија
- Спецификација учења и дефинисање циљева и исхода
- Развијање модула
- Рад у групама подељеним по секторима
- Представљање исхода профила занимања
- Како организовати и реализовати обуку у школи

Семинар о оцењивању

Осим носилаца промена, група од 110 наставника стручних предмета прошла је обуку у области:

- Оцењивање у стручном образовању
- Формирање стандарда оцењивања
- Нормативи у оцењивању – Блумова таксономија
- Оцењивање вештина, критеријуми оцењивања, портфолио
- (Само)процењивање и (само)оцењивање ученика

Семинар о производњи наставних материјала

Осим интерних носилаца промена, група од 100 наставника стручних предмета прошла је обуку у области:

- Позитивна спирала квалитета – методологија израде
- Приручник за менаџмент за наставнике
- Употреба ЛМС платформе као базе података за наставне материјале

Категорија учесника: 1000 наставника из огледних средњих стручних школа

Методологија имплементације: дисеминација обука

- ✓ Координатори за развој наставних програма одржали су једнодневне обуке у школама и серије подучавања и индивидуалних консултација за имплементацију наставних програма.
- ✓ Носиоци промена одржали су велики број вишечасовних обука (до 14 по школи) на различите теме.
- ✓ Наставници рачунарства и информатике и наставници стручних предмета одржали су велики број вишечасовних обука у области коришћења рачунарства и информатике и производње наставних материјала.

Учесници из центара за континуирано образовање одраслих

Категорија учесника: 100 наставника из центара за континуирано образовање одраслих и остало професионално особље из 5 центара

Реализоване активности обуке за наставнике центара за континуирано образовање одраслих и остало професионално особље биле су планиране и реализоване од стране домаћих и иностраних стручњака. Семинари су трајали од једног до неколико дана. Сваки од 6 семинара из области обуке за систем пословне администрације трајали су по више од 15 дана у континуитету. 5 дана – међународни + домаћи тренери; осмодневну обуку реализовали су међународни и домаћи тренери следећим групама учесника: запослени у предузећима, незапослени, наставници и домаћи тренери. Последња два дана била су посвећена оцењивању и припремању водича и материјала.

Реализоване активности обуке:

Семинар 1: Реформа средњег стручног образовања и развој концепта центара за стручно образовање одраслих

- Социјално партнерство
- Мрежа центара за континуирано образовање одраслих и локалне привреде

Семинар 2: Стратешки менаџмент центара за континуирано образовање одраслих

- Процес израде стратешких и акционих планова
- Израда бизнис плана

Семинар 3: Школе на тржишту

- Ресурси школа и везе са локалном заједницом
- Функционални модел профитабилног центра за обуку

Семинар 4: Технике анализе потреба за вештинама / анализе потреба за обукама

- Индикатори за обављања посла
- Праћење предузећа
- Како понудити услуге

Семинар 5: **Предузетништво**

- Увод у наставне програме и различите теме
- Структура, циљеви и исходи предмета
- Процена идеје, привреде, законског оквира, пословања и менаџмента
- Покретачке методе у настави предузетништва

Семинар 6: **Технике модуларизације**

- Методологија модуларизације
- Израда модула

Семинар 7: **Методологија учења одраслих**

- Визуелизација, модерација и вештине презентације
- Активно учење

Семинар 8: **Систем пословне администрације (БАС) – Туризам 1**

- Развој наставног програма за модул Туризам 1 (домаћи тренери и међународни стручњак)
- Развој водича за наставнике и развој наставног материјала за Туризам 1 (домаћи тренери и међународни стручњак)
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике центара за континуирано образовање одраслих у области туризма
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и водич за наставнике (домаћи тренери и међународни стручњак)
- Процењивање квалификација које су полазници стекли (домаћи тренери)

Семинар 9: **Систем пословне администрације (БАС) – Планирање производње 1**

- Развој наставног програма за модуле Планирање производње 1
- Развој упутства за наставнике и развој наставног материјала за Планирање производње 1
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике центара за континуирано образовање одраслих у области Планирање производње
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и упутства за наставнике
- Процењивање квалификација које су полазници стекли

Семинар 10: **Систем пословне администрације (БАС) – Економија**

- Развој наставног програма за модул Економија
- Развој упутства за наставнике и развој наставног материјала за модул Економија
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике Центара за континуирано образовање одраслих у области Економија
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и упутства за наставнике
- Процењивање квалификација које су полазници стекли

Семинар 11: Систем пословне администрације (БАС) – Логистика 1

- Развој наставног програма за модул Логистика 1
- Развој упутства за наставнике и развој наставног материјала за модул Логистика 1
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике центара за континуирано образовање одраслих у области Логистике
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и упутства за наставнике
- Процењивање квалификација које су полазници стекли

Семинар 12: Систем пословне администрације (БАС) – Трговина и маркетинг

- Развој наставног програма за модул Трговина и маркетинг
- Развој упутства за наставнике и развој наставног материјала за модул Трговина и маркетинг
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике центара за континуирано образовање одраслих у области Трговине и маркетинга
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и упутства за наставнике
- Процењивање квалификација које су полазници стекли

Семинар 13: Систем пословне администрације (БАС) – Менаџмент

- Развој наставног програма за модул Менаџмент
- Развој упутства за наставнике и развој наставног материјала за модул Менаџмент
- Осмодневна обука за полазнике из предузећа и представнике центара за континуирано образовање одраслих у области Менаџмента
- Процењивање модула, завршно прилагођавање материјала и упутства за наставнике
- Процењивање квалификација које су полазници стекли

Семинар 14: Специфичности образовања и учења одраслих

- Животно искуство одраслих
- Баријере за учешће у образовању одраслих
- Типови и стратегије реализације стручног образовања одраслих
- Образовни/андрагошки циклус

Семинар 15: **Заваривање** – Шестомесечни курс у сарадњи са АД „Термоелектро“ из Обреновца. 6 изабраних полазника из Центра за континуирано образовање одраслих из Крагујевца и отпуштени радници на евиденцији Службе за запошљавање.

- CO2 заваривање
- Електро-заваривање

Категорија учесника: директори, заменици директора и носиоци промена из 5 центара за континуирану обуку одраслих. Осим руководиоца центара и представници социјалних

партнера (из 4 општине, Уније послодаваца, регионалних служби за запошљавање итд.) прошли су обуку у појединим областима.

Реализоване активности обуке:

Семинар 1: Процес трансформације школе у Центар за континуирано образовање одраслих

- SWOT анализа као основ за развојне планове
- Визија Центара

Семинар 2: Развој одрживих планова за центре за континуирано образовање одраслих

- SWOT и први индекси почетне анализе
- Модел стратешког менаџмента за организације за образовање одраслих
- Визија, мисија, циљеви и задаци
- Структура бизнис плана

Семинар 3, 4 и 5: Школа на тржишту

- Функционални модел профитабилног центра за обуку
- Консалтинг и слика школе
- Будући циљеви центра за обуку
- TPOS
- Социјално партнерство
- Како направити понуде; презентације могућих производа
- Акциони планови
- Како направити калкулацију цена курсева обуке

Семинар 6: Прикупљање средстава

- Очекивања и интерес донатора
- Прикупљање средстава у контексту школе
- Како идентификовати партнере за понуду активности

Семинар 7: Унапређивање бизнис планова центара за образовање одраслих

- Општи и специфични закључци о трећој верзији бизнис планова центара за континуирано образовање одраслих
- Увод у савремене стратегије стручног образовања у предузећима
- Радна група за унапређивање бизнис планова са нагласком на припрему буџета и финансија
- Закључци и представљања рада у групама

Образовна постигнућа ученика – профил Физиотерапеутски техничар – оглед

Табела 1 – Број уписаних ученика и образовна постигнућа ученика на крају I и II полугодишта

ШК. ГОДИНА	УКУПАН БР. УПИСАНИХ УЧЕНИКА			РАЗРЕД И ПОЛУГОДИШТЕ		СРЕДЊА ОЦЕНА СВИХ ОДЕЉЕЊА		
	Ужице	Београд				Ужице	Београд	
		1	2				1	2
2005/2006.	20	40	/	ПРВИ	I полугодиште	4,02	4,38	/
					II полугодиште	4,24	4,46	/
	21	39	/	ДРУГИ	I полугодиште	4,22	4,39	/
					II полугодиште	4,39	4,53	/
	20	40	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	4,12	4,50	/
					II полугодиште	4,31	4,59	/
2006/2007.	/	40	/	ПРВИ	I полугодиште	/	4,43	/
					II полугодиште	/	4,51	/
	20	40	/	ДРУГИ	I полугодиште	3,94	4,59	/
					II полугодиште	4,28	4,61	/
	21	29	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	4,60	4,32	/
					II полугодиште	4,27	4,53	/
	20	39	/	ЧЕТВРТИ	I полугодиште	4,35	4,57	/
					II полугодиште	4,75	4,71	/
2007/2008.	21	40	/	ПРВИ	I полугодиште	4,30	4,26	/
					II полугодиште	4,49	4,49	/
	/	39		ДРУГИ	I полугодиште	/	4,63	/
					II полугодиште	/	4,69	/
	20	40	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	4,33	4,46	/
					II полугодиште	/	/	/
	20	39	/	ЧЕТВРТИ	I полугодиште	4,46	4,43	/
					II полугодиште	4,68	4,62	/

2008/2009.	22	20	39	ПРВИ	I полугодиште	4,13	4,44	3,74
					II полугодиште	/	/	/
	/	40	/	ДРУГИ	I полугодиште	/	4,62	/
					II полугодиште	/	/	/
	20	39	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	4,36	4,47	/
					II полугодиште	/	/	/
	/	39	/	ЧЕТВРТИ	I полугодиште	/	4,7	/
					II полугодиште	/	/	/
2009/2010.	22	39	20	ПРВИ	I полугодиште	4,13	4,44	3,74
					II полугодиште	4,32	4,60	3,95
	/	40	/	ДРУГИ	I полугодиште	/	4,62	/
					II полугодиште	/	4,80	/
	20	39	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	4,36	4,47	/
					II полугодиште	4,52	4,73	/
	/	39	/	ЧЕТВРТИ	I полугодиште	/	4,7	/
					II полугодиште	/	4,74	/
2010/2011.	22	40	20	ПРВИ	I полугодиште	4,19	4,59	4,08
					II полугодиште	4,32	4,60	3,95
	23	49	20	ДРУГИ	I полугодиште	4,52	4,51	3,89
					II полугодиште	/	/	/
	/	40	/	ТРЕЋИ	I полугодиште	/	4,47	/
					II полугодиште	/	4,73	/
	20	39	/	ЧЕТВРТИ	I полугодиште	4,58	4,74	/
					II полугодиште	/	/	/

Образовна постигнућа ученика – профил Медицинска сестра – техничар – оглед

Табела 2 – Успех ученика првог разреда шк. 2009/2010. године за Медицинску школу у Крагујевцу и Пожаревацу

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ И ВЛАДАЊЕ			УСПЕХ ПО ПРЕДМЕТИМА			
Шк. 2009/2010.	Крагујевац	Пожаревац	Предмети	Крагујевац	Пожаревац	
Број одељења	1	1	Српски језик	5,00	2,85	
Број ученика	20	20	Енглески језик	3,11	3,67	
Дечаци	3	3	Страни језик	3,20	2,83	
Девојчице	17	17	Физичко васпитање	4,37	4,95	
Успех на крају ОШ	одличан	17	20	Математика	3,55	3,05
	врло добар	3	/	Рачунарство и информатика	4,55	4,70
	добар	/	/	Латински језик	3,65	4,45
Успех на крају године	одличан	4	7	Хемија	3,30	3,0
	врло добар	15	10	Биологија	4,05	4,75
	добар	1	3	Физика	3,20	3,90
	поправни испит	/	1	Анатомија и физиологија	3,25	3,95
	средња оцена	4,15	/	Хигијена	4,75	3,95
Изостанци	укупно	56,0	64,80	Здравствена нега	3,60	4,45
	оправдани	53,2	61,56	Прва помоћ	3,20	5,0
	неоправдани	2,8	3,25	Медицинка географија	5,0	/
Владање	примерно	20	20	Ликовна уметност	/	4,95

Табела 3 – Успех, изостанци и владање ученика другог разреда шк. 2009/2010. године за Медицинску школу у Крагујевцу и Пожареvcу

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ И ВЛАДАЊЕ			УСПЕХ ПО ПРЕДМЕТИМА			
Шк. 2009/2010.	КГ	ПО	Предмети	КГ	ПО	
Број одељења	1	1	Српски језик	4,71	2,80	
Број ученика	20	20	Енглески језик	2,95	3,11	
Дечаци	4	6	Страни језик (збирно)	3,4	2,55	
Девојчице	16	14	Физичко васпитање	3,95	4,80	
Успех на крају године	одличан	4	3	Математика	2,76	2,80
	врло добар	8	8	Биологија	2,60	3,30
	добар	7	9	Физика	3,05	3,10
	поправни испит	2	1	Психологија	3,70	3,25
	недовољан	1	/	Здравствена нега	3,25	4,60
	средња оцена	3,7	/	Патологија	3,55	3,10
Изостанци	укупно	15,13	79,90	Микробиологија са епидем.	4,05	3,20
	оправдани	14,05	73,20	Историја	4,55	4,15
	неоправдани	10,3	6,70	Социологија	4,61	3,20
Владање	примерно	15	20	Медицинска географија		
	врло добро	3	/	Средња оцена	3,29	3,52
	добро	1	/			
	незадовољавајуће	1	/			

Табела 4 – Успех, изостанци и владање ученика трећег разреда шк. 2009/2010. године за Медицинску школу у Крагујевцу и Пожареvcу

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ И ВЛАДАЊЕ			УСПЕХ ПО ПРЕДМЕТИМА			
Шк. 2009/2010.	Крагујевац	Пожаревац	Предмети	Крагујевац	Пожаревац	
Број одељења	1	1	Српски језик	5,0	3,75	
Број ученика	17	20	Енглески језик	2,64	2,89	
Дечаци	5	4	Страни језици	2,94	2,96	
Девојчице	12	16	Физичко васпитање	4,70	3,85	
Успех на крају године	одличан	6	4	Математика	3,23	2,60
	врло добар	11	13	Здравствена нега	3,94	4,90
	добар	/	3	Инфектологија	4,82	3,75
Изостанци	укупно	68,35	58,50	Неуропсихијатрија	4,88	4,95
	оправдани	63,06	52,55	Интерна медицина	3,70	3,10
	неоправдани	5,29	5,95	Хирургија	4,41	4,20
Владање	примерно	17	20	Специјална ботан.	2,88	4,25
Средња оцена одељења	4,35	3,46	Средња оцена	3,76	3,83	

Табела 5 – Успех, изостанци и владање ученика четвртог разреда шк. 2009/2010. године за Медицинску школу у Крагујевцу и Пожаревцу

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ, ВЛАДАЊЕ			УСПЕХ ПО ПРЕДМЕТИМА			
Шк. 2009/2010.	КГ	ПО	Наставни предмет	КГ	ПО	
Број одељења	1	1	Српски језик	5,0	4,10	
Број ученика	19	21	Енглески језик	2,83	4,05	
Дечаки	4	6	Страни језици	2,95	3,77	
Девојчице	15	15	Физичко васпитање	5,0	4,71	
Успех на крају године	одличан	6	14	Математика	2,52	3,0
	врло добар	12	5	Филозофија	4,31	4,33
	добар	1	2	Здравствена нега	4,31	4,42
	поправни испит	/	/	Интерна медицина	3,36	4,90
	недовољан	/	/	Хирургија	3,0	4,90
Изостанци	укупно	141,1	82.90	Гинекологија и акушерство	3,05	4,10
	оправдани	134,84	72.95	Педијатрија	4,68	4,52
	неоправдани	6,26	9.95	Физика	5,0	/
Владање	примерно	19	20	Одаб. пог. орг. хемије	4,1	/
	добро	/	1	Специјална зоологија	/	4,20
Средња оцена	4,26	4.13	Средња оцена	3,94	4,32	

Образовна постигнућа ученика – образовни профил Козметички техничар – оглед

Табела 6 – Успех, изостанци и владање ученика I разреда шк. 2005/2006. године

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ И ВЛАДАЊЕ			
РАЗРЕД	ПРВИ	Београд	Земун
број одељења		2	1
број ученика		40	21
Успех на крају ОШ	одличан	29	21
	врло добар	10	15
	добар	1	6
Успех на крају I полугодиш та	одличан	12	/
	врло добар	21	4
	добар	3	7
	недовољан	3	10
Средња оцена одељења		4,11	3,16
Успех на крају II полугодиш та	одличан	18	3
	врло добар	20	8
	добар	1	5
	недовољан	/	4
Средња оцена одељења		4,37	3,53
Укупан број изостанака на крају године		244,06	97,05
Владање на крају године	примерно	37	17
	добро	2	3

Табела 7 – Успех, изостанци и владање ученика II разреда шк. 2005/2006. године

РАЗРЕД	ДРУГИ	Београд	Земун
Број одељења		2	1
Број ученика		40	21
Успех на крају I полугодиш та	одличан	9	2
	врло добар	27	6
	добар	2	3
	недовољан	1	11
Средња оцена одељења		4,16	3,40
Успех на крају II полугодиш та	одличан	15	/
	врло добар	23	8
	добар	2	8
	недовољан	/	3
Средња оцена одељења		4,20	3,38
Укупан број изостанака на крају године		240,52	39,7
Владање на крају године	примерно	37	15
	добро	2	5

Табела 8 – Успех, изостанци и владање ученика III разреда шк. 2005/2006. године

УСПЕХ, ИЗОСТАНЦИ И ВЛАДАЊЕ			
РАЗРЕД	ТРЕЋИ	Београд	Земун
Број одељења		2	1
Број ученика		41	19
Успех на крају I полугодишта	одличан	12	4
	врло добар	23	12
	неоцењен	5	/
	недовољан	1	3
Средња оцена одељења		4,18	4,06
Успех на крају II полугодишта	одличан	23	6
	врло добар	14	12
	добар	4	1
Средња оцена одељења		4,39	4,01
Укупан број изостанака на крају године		238,05	143
Владање на крају године	примерно	41	1
	врло добро	/	15
	добро	/	3
	довољно	/	1

Образовна постигнућа ученика – образовни профил Фармацеутски техничар – оглед

Табела 9 – Општи успех ученика на крају I и II полугодишта по разредима

ШКОЛСКА ГОДИНА	РАЗРЕД	ОПШТИ УСПЕХ УЧЕНИКА НА КРАЈУ I И II ПОЛУГОДИШТА					
		ЗРЕЊАНИН		БЕОГРАД – одељење 1		БЕОГРАД – одељење 2	
		полугодиште	крај године	полугодиште	крај године	полугодиште	крај године
2004/2005.	1.	3,92	/	4,72	/	4,56	/
	2.	4,28	/	4,29	/	4,42	/
2005/2006.	1.	/	/	* 4,65		* 4,73	
	2.	/	/	* 4,60		* 4,77	
	3.	/	/	* 4,45		* 4,47	
2006/2007.	1.	4,52	/	4,7	/	4,7	/
	2.	4,4	4,57	4,45	4,86	4,33	4,5
	3.	4,47	4,62	4,81	4,53	4,64	4,73
	4.	4,68	/	4,51	/	4,67	/
2007/2008.	1.	4,25	4,86	4,79	4,87	4,79	4,74
	2.	4,17	4,28	4,35	4,49	4,14	4,79
	3.	4,67	4,76	4,62	4,74	/	4,7
	4.	4,67	4,79	/	4,86	4,67	4,83
2008/2009.	1.	/	4,62	/	4,72	/	4,7
	2.	/	4,07	/	4,7	/	4,63
	3.	/	4,38	/	4,54	/	/
	4.	/	4,68	/	4,59	/	4,59
2009/2010.	1.	4,59	/	4,85	4,83	4,87	4,83
	2.	/	4,6	4,64	4,84	4,75	4,72
	3.	4,51	4,56	4,88	4,7	4,75	4,74
	4.	4,65	/	4,7	/	4,72	/

* Општи успех је приказан збирно за оба одељења Фармацеутско-физиотерапеутске школе у Београду

Табела 10 – Успех ученика по предметима остварен шк. 2009/2010. године

Успех ученика по предметима	Средња оцена по разредима			
	I	II	III	IV
1. Српски језик и књижевност	4,49	4,55	4,37	4,51
2. Страни језик (збирно за све стране језике)	4,88	4,43	4,61	4,59
3. Физичко васпитање	4,99	4,88	5,00	4,85
4. Математика	4,49	4,38	4,45	3,94
5. Рачунарство и информатика	4,57	/	/	/
6. Биологија	4,34	4,37	/	/
7. Физика	4,68	4,6	/	/
8. Хемија	3,94	4,45	4,4	4,67
9. Латински језик	4,76	/	/	/
10. Анатомија и физиологија	4,63	/	/	/
11. Хигијена и здравствено васпитање	4,91	/	/	/
12. Прва помоћ	4,99	/	/	/
13. Фармацеутско-технолошке операције и поступци	4,89	/	/	/
14. Ликовна уметност	5,00	5,00	/	/
15. Медицинска географија	5,00	/	/	/
16. Примена пропорција и рацион. алгебарских израза	5,00	/	/	/
18. Медицинска микробиологија са епидемиологијом	/	5,00	/	/
19. Аналитичка хемија	/	4,48	/	/
20. Патологија	/	4,78	/	/
21. Фармакогнозија	/	4,92	4,76	/
22. Фармацеутска технологија	/	4,88	4,77	4, 63
23. Ликовна уметност	/	5,00	/	/
24. Музичка уметност	/	5,00	/	/
25. Алгебарске једначине и неједначине	/	5,00	/	/
26. Психологија	/	/	4,89	/
27. Медицинска биохемија	/	/	4,86	/
28. Основи клиничке медицине	/	/	4,86	/
29. Фармацеутска хемија са аналитиком лекова	/	/	4,47	4,63
30. Токсиколошка хемија	/	/	5,00	/
31. Хемија	/	/	4,4	/
32. Тригонометрија и аналитичка геометрија	/	/	5,00	/
33. Предузетништво	5,00	/	/	5,00
34. Филозофија	4,69	/	/	4,69
35. Фармакологија	4,24	/	/	4,24
36. Организација фармацеутске делатности	5,00	/	/	5,00
37. Увод у козметологију	4,73	/	/	4,73
38. Дијететика	4,95	/	/	4,95
39. Реалне функције, низови и комбинаторика	4,90	/	/	4,90
40. Елементи комбинаторике, веров. и математ. стат.	5,00	/	/	5,00
41. Владање	5,00	5,00	/	4,97

Образовна постигнућа ученика – образовни профил Лабораторијски техничар – оглед

Табела 11 – Успех ученика по предметима постигнут на крају првог полугодишта I, II, III и IV разреда шк. 2006/2007. године

Предмети у I разреду	Средња оцена	Предмети у II разреду	Средња оцена	Предмети у III разреду	Средња оцена	Предмет у IV разреду	Средња оцена
Српски језик	3,7	Српски језик и књижевност	3,05	Српски језик и књижевност	3,47	Српски језик и књижевност	4,25
Страни језик	3,68	Страни језик	2,75	Страни језик	2,89	Енглески језик	3,57
Физичко васпитање	4,94	Физичко васпитање	4,61	Физичко васпитање	4,78	Физичко васпитање	4
Математика	3,55	Математика	2,3	Математика	2,26	Математика	2,55
Рачунарство и информатика	4,42	Рачунарство и информатика	3,55	Медицинска микробиологија	4,1	Филозофија	3,85
Биологија	3,45	Биологија	3,5	Токсиколошка хемија	4,68	Медицинска микробиол.	4,42
Физика	2,75	Физика	3,2	Основи клиничке медицине	4,42	Медицинска биохемија	3,55
Хемија	3,31	Хемија	2,45	Медицинска биохемија	3,94	Хематологија са трансфузиол.	4,00
Латински језик	3,15	Психологија	2,95	Хематологија са трансфузиолог.	4,00	Епидемиологија	3,6
Анатомија и физиологија	4,21	Прва помоћ	3,95			Броматологија	3,63
Хигијена са здравственим васпитањем	5,00	Патологија	4,55			Предузетништво	4,55
Хистологија	4,85	Медицинска микробиологија	4,05				

Табела 12 – Успех ученика по предметима постигнут на крају првог полугодишта I, II, III и IV разреда шк. 2007/2008. године

Предмети у I разреду	Средња оцена	Предмети у II разреду	Средња оцена	Предмети у III разреду	Средња оцена	Предмет у IV разреду	Средња оцена
Српски језик и књижевност	2,8	Српски језик и књижевност	3,95	Српски језик и књижевност	2,25	Српски језик и књижевност	3,78
Страни језик	3,26	Страни језик	3,75	Страни језик	2,8	Страни језик	3,21
Физичко васпитање	4,9	Физичко васпитање	5	Физичко васпитање	4,63	Физичко васпитање	4,78
Математика	3,3	Математика	2,95	Математика	2,35	Математика	2,57
Рачунарство и информатика	3,35	Рачунарство и информат.	5	Медицинска микробиологија	3,95	Филозофија са етиком	4,42
Биологија	4,1	Биологија	2,95	Токсиколошка хемија	2,8	Медицинска микробиологија	4,57
Физика	2,7	Физика	3,3	Основи клиничке медицине	3,05	Медицинска биохемија	4,42
Хемија	3,15	Хемија	3,15	Медицинска биохемија	3,8	Хематологија са трансфузиологијом	3,66
Латински језик	3,15	Психологија	3,6	Хематологија са трансфузиологијом	3,94	Епидемиологија	3,84
Анатомија и физиологија	4,25	Прва помоћ	4,95			Броматологија	3,26
Хигијена и здравствено васпитање	5,00	Патологија	4,25				
Хистологија	5,00	Медицинска микробиоло.	4,15				
Лабораторијске технике	4,75	Аналитичка хемија	3,35				

Табела 13 – Успех ученика по предметима постигнут на крају првог полугодишта I, II, III и IV разреда шк. 2008/2009. године

Предмети у I разреду	Средња оцена	Предмети у II разреду	Средња оцена	Предмети у IV разреду	Средња оцена
Српски језик и књижевност	4,25	Српски језик и књижевност	4,5	Српски језик и књижевност	4,25
Страни језик	3,89	Страни језик	3,5	Страни језик	3,2
Физичко васпитање	4,95	Физичко васпитање	4,85	Физичко васпитање	4,71
Математика	3,45	Математика	3,25	Математика	2,67
Рачунарство и информатика	4,5	Рачунарство и информатика	4,85	Филозофија	3,25
Биологија	3,65	Биологија	3,95	Медицинска микробиологија	4,95
Физика	3,65	Физика	2,65	Медицинска биохемија	3,35
Хемија	3,25	Хемија	3,2	Хематологија са трансфузиологијом	3,2
Латински језик	3,26	Психологија	3,3	Епидемиологија	3,7
Анатомија и физиологија	4,3	Прва помоћ	5,0	Броматологија	4,0
Хигијена и здравствено васпитање	4,9	Патологија	3,6		
Хистологија	4,95	Медицинска микробиологија	5,0		
Лабораторијске технике	4,79	Аналитичка хемија	3,0		

Мишљење Коморе медицинских сестара и здравствених техничара
– скениран допис –

11000 Београд
Пилота Михајла Петровића 5А
Тел/Факс:
+381-11- 2561-030, +381-11- 2561-969

www.kmszts.org.rs
office@kmszts.org.rs

Жиро рачун:170-30004247000-08
Матични број: 1 767 57 29
ПИБ:104790945

ЗАВОДУ ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Директору Мр Драгану Банићевићу

Предмет: Ваш допис бр 6/20 од 06.02.2012.год.

Поштовани,

У складу са Вашим дописом који се тиче давања стручног мишљења Коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије (у даљем тексту КМСЗТС), а на основу материјала који сте нам доставили за одређене профиле, дужни смо да Вас обавестимо да је став КМСЗТС по питању школовања на средњошколском нивоу врло „резервисан“ у погледу формирања нових занимања у области здравствене заштите. Имајући у виду директиву ЕУ бр 2005/36 која се односи на стицање звања и потребних квалификација која су неопходна за исти, па је између осталог за звање медицинске сестре потребно школовање у трајању од 12+3 године, односно да се скоро сва звања и занимања у здравственој заштити људи добијају тек након завршеног високог образовања. У складу са овом Директивом, КМСЗТС и Министарство здравља РС раде на Стратегији здравствене неге на територији РС за период од наредних 15 година (Формирана је Републичка стручна комисија за здравствену негу чији је председник Прим Др Дубравка Шарановић Рацин – помоћник Министра здравља), где се предвиђа доследна примена ове директиве у планираном периоду. У конкретном случају, сва занимања која су предвиђена у оквиру предложених огледних одељења (четворогодишње школовање) имали би испред занимања реч асистент или неки други назив који би јасно ставио до знања да се не ради о аутономним занимањима већ само о помоћном особљу.

Међутим, узимајући у обзир да је Република Србија тек добила статус кандидата за ЕУ и да смо дужни да поштујемо наше законе и прописе, Одбор за образовање КМСЗТС размотрио је Ваш материјал и донео мишљење за одређене профиле и то:

1. Медицинска сестра/техничар-оглед:

- Циљеви и очекивани исходи стручног образовања су добро формулисани за овај вид образовања мед.сестара и техничара али они нису усаглашени са предметима кроз које би они требали да се обрађују. Пример: назив предмета хирургија а потребно је хирургија са негом хируршких болесника где би се повећао број часова здравствене неге у овом случају специјализоване (хируршке).
- Мишљења смо да је и број часова здравствене неге апсолутно неадекватан (1840 на четворогодишњем нивоу заједно са професионалном праксом!!!!) док је теоретској настави дато

око 3000 часова. Овакав однос теорије и праксе се у стручним круговима наше професије (на европском и глобалном нивоу) сматра застарелим и доводи до неопходног дошколовања здравствених професионалаца који желе да раде ван граница наше земље.

- Такође смо мишљења да је неопходна настава из предмета „Култура комуникације“ или неких сродних предмета који ће омогућити позитиван став младих здравствених радника према окружењу у коме ће радити и са којима ће радити. Ова групација предмета мора ући у обавезне предмете кроз све четири године школовања.

2. Лабораторијски техничар – оглед:

- Циљеви стручног образовања нису добро формулисани (могу се преузети од мед.сестара-техничара);
- За ово занимање је неопходна перманентна едукација из информатике која мора бити у све четири године школовања;
- За изборне предмете могли би се узети предмети „Безбедност на раду у лабораторији“ и слични предмети;
- Предмет „Основи клиничке медицине“ могао би се увести и у четврту годину школовања;
- Такође смо мишљења да је неопходна настава из предмета „Култура комуникације“ или неких сродних предмета који ће омогућити позитиван став младих здравствених радника према окружењу у коме ће радити и са којима ће радити. Ова групација предмета мора ући у обавезне предмете кроз све четири године школовања.

3. Стоматолошка сестра-техничар-оглед:

- Циљ стручног образовања стоматолошке сестре не може бити „асистирање у свим областима збрињавања пацијента у стоматологији“. Предлажемо текст какав је дат за мед.сестре-техничаре-оглед.
- Предмет „Основи клиничке медицине“ могао би се увести и у четврту годину школовања;
- Такође смо мишљења да је неопходна настава из предмета „Култура комуникације“ или неких сродних предмета који ће омогућити позитиван став младих здравствених радника према окружењу у коме ће радити и са којима ће радити. Ова групација предмета мора ући у обавезне предмете кроз све четири године школовања.

4. Фармацеутски техничар – оглед:

- Увести предмете везане за рачуноводство;
- Увести као четворогодишњи предмет информатику и рачунарство,
- неопходна је настава из предмета „Култура комуникације“ или неких сродних предмета који ће омогућити позитиван став младих здравствених радника према окружењу у коме ће радити и са којима ће радити. Ова групација предмета мора ући у обавезне предмете кроз све четири године школовања.

5. Физитерапеутски техничар – оглед:

- Циљеви стручног образовања треба редуковати у делу самосталности, гдњ је физиотерапеуту дозвољен рад само у области кинезитерапије. Остале делове првог става треба избрисати. Знања која физиотерапеут треба стећи на овом нивоу образовања никако нису физиолошка дејства и технике у физикалној медицини и рехабилитацији, већ пре свега познавање одређених процедура у кинезитерапији.
- У делу „вештине“ треба изоставити: набавка неопходног потрошног материјала, бандажирање и припремање ампутиционог патрљка за протетисање, вршење вертикализације пацијента и обучавање пацијента. Поменути део је вештина коју има виши или струковни физиотерапеут.

- У делу „Стручне компетенције“ треба изоставити: одређивање функционалног статуса, примењивање адекватне врсте покрета и обучавање и контролисање спровођења прописаних вежби, оспособљавање инвалидних лица за употребу ортоза и протеза, као и за активности дневног живота. Поменуте компетенције имају виши или струковни физиотерапеути.
- Као и за предходне профиле потребно је увести предмет „Култура комуникације“ са истим образложењем.
- И за ово занимање је фонд сати за практичну наставу изузетно мали.

6. Козметички техничар – оглед:

- За овај профил немамо примедби везано за наставни план и очекиване исходе стручног образовања. Остаје наше генерално мишљење да овај кадар мора постојати али у строго контролисаном броју, јер њихов рад се обављати искључиво у специјализованим установама.

За образовне профиле „масер“ и „здравствени неговатељ“ нисмо дали мишљење, јер оба занимања не спадају у категорију здравствених радника а самим тим и нису чланови КМСЗТС, па због тога и нисмо у обавези да се о њима изјаснимо.

С поштовањем,

Директор КМСЗТС
Драган Шапић с.р.